Emmanuel
Roblès

O primăvară în Italia

Roman

Traducere de
Rodica Savopol

Emmanuel Roblès
Un printemps d'Italie
© Éditions du Seuil
Paris, 1970

amieze de iulie 1944, mă găseam la Roma, în barul hotelului Plazza şi în timp ce savuram cel de al patrulea sau al cincilea vermut (mă întorceam de pe frontul din Toscana) urmăream fiecare mişcare a frumoasei barmane, o milaneză cu umerii goi, foarte plăcută la vedere. Rezemat de tejghea, aruncam din cînd în cînd cîte o privire în holul în care trei locotenenţi ai regimentului I Vînători — parașutişti, rechemaţi din Sicilia, făceau curte unor foarte tinere fete romane. Ajutat de două femei elegante, compozitorul Mascagni, autorul *Cavaleriei rusticane,* singurul civil tolerat în acest *palace* rechiziţionat pentru noi, cobora foarte încet scara cea mare în timp ce doamnele îl susţineau pe bătrîn ca şi cum s-ar fi putut sfărîma la cel mai mic şoc. Avea o frumoasă cunună de păr alb, un obraz brăzdat, chinuit, de culoarea lutului.

Trebuia să scriu un articol pentru agenţia al cărei distins „*war correspondent*“ [1] eram, dar amînam clipa relatării atacului blindatelor americane pe care le însoţisem în ajun, fiindcă îmi simţeam încă sufletul tulburat de moartea prietenului meu, căpitanul Peter Forbes, un atlet de douăzeci şi opt de ani, ucis lîngă mine de un glonte în gîtlej, în timp ce ne aflam suiţi amîndoi pe partea din spate a unui tanc, împreună cu cîţiva infanterişti şi căldura motorului ne frigea coapsele. Nu, nu aveam nici un chef să părăsesc barul (în ciuda aerului său irespirabil şi al tristului său miros de cafea *ersatz*) pentru îngrozitoarea pustietate a camerei mele. Preferam să-i vorbesc barmanei despre focul inimii de cîte ori trecea prin dreptul meu, ceea ce nu o putea înduioşa, căci nu înţelegea o boabă franţuzeşte.

— Drăguţo ! spuneam întinzînd mîna.

Şi încercam să-i explic că-mi plăcea, că-mi plăceau umerii, buzele, pînă şi şuviţa lipită de sudoare de pe fruntea ei îngustă. Zîmbea, evita gestul meu.

— *Eh, prohibito toccare !* [2]

— Atîta rău, dragă !

Ea nu putea să ştie cît de greu este să te vindeci de unele amintiri, cu ce intensitate tulburătoare mă privise căpitanul Forbes străduindu-se zadarnic să-mi vorbească, în timp ce, în clocote roşii, sîngele-i ţîşnea din rană. Şi ce voia să-mi mai spună de vreme ce ochii i se şi deschideau asupra unui adînc a cărui grozăvie o resimţeam eu însumi în acea clipă ?

Înţepenit între sticle, micul aparat de radio a început să fredoneze *Illusione, dolce chimera sei tu* [3] cînd s-a declanşat soneria telefonului. Barmanul, un tînăr foarte fin,

[1] Corespondent de război (engl.).

[2] Eh, nu-i voie să mă atingi (it.).

[3] Iluzie, ce dulce himeră eşti (it.).

care purta o vestă scurtă, albă, cu epoleți împletiți, s-a întors spre mine :

— Este pentru dumneavoastră.

— Pentru mine ?

— Da, domnule.

Am luat receptorul pe care mi-l întindea. În oglinda lungă din față vedeam doi ofițeri de geniu care discutau, rizînd. Se pare că am fost căutat peste tot, că eram așteptat urgent la biroul hotelului.

— Dar cine-i ?

Îmi amintesc că răspunsul mi-a pătruns în ureche întocmai ca un jet de apă rece ca gheața și că am închis prompt aparatul. Fără să le pese de reacția mea, cei doi ofițeri continuau să rîdă la capătul celălalt al tejghelei. Singur barmanul m-a privit cu o mirare amuzată.

— Ssst ! am spus, cu indexul la gură.

La ce bun să mă deranjez ? Știam că omul care cerea să mă întîlnească era mort, mort de-a binelea și că acest apel telefonic nu putea fi decît o halucinație auditivă provocată de alcool. Am adăugat totuși pentru barman :

— O nălucă ! De fapt, ca să vorbim deschis, îndată ce beau prea mult intru imediat în legătură cu lumea cealaltă !

El clătină din cap, neîncrezător.

— Așa încît, crede-mă, într-o seară de orgie cu gin fizz, *„maica mea Jezabel în fața mea s-a arătat“* ! Cu totul goală ! Cu cearcăne în care puteau fi așezate nuci de cocos !

Iarăși telefonul. Am refuzat să răspund și am început să cînt aria lui Orfeu în infern din opera lui Gluck : *Furii, spectre, umbre înfuriate...* [1]

---

[1] Îndurați-vă, vă implor
Furii, spectre, umbre înfuriate,
Lăsați-vă mișcate de năprasnicul meu chin.
(scena 1, actul III)

1

LA VOLANUL MICULUI FIAT NEgru, fără a înceta să scruteze drumul din fața lui, doctorul Aldo Mantegna zise :

— Vom ajunge la un punct de control.

Vestea aceasta îl trezi pe Sainte-Rose din toropeală. Pînă atunci stătuse înfundat în paltonul lui (care aparținea de fapt fiului medicului) cu gulerul ridicat, cu mîinile înfrigurate vîrîte în buzunare. Privea cum defilau bornele kilometrice și-și spunea că fiecare dintre ele îl apropia poate de un deznodămînt nenorocit, nenorocit pentru el și tovarășul său dar cu siguranță și mai nenorocit pentru acesta. Tăinuirea unui aviator aliat era pedepsită cu moartea.

La dreapta şi la stînga, cîmpia romană semăna, în lumina palidă a acelei dimineţi de februarie, cu unul din acele peisaje neliniştitoare ale lui de Chirico, impresie pe care o accentuau portativele alergătoare ale firelor electrice, verticalele stîlpilor de lemn, petele brumării ale fermelor scufundate în ceţurile iernatice. Cîteva păsări străbăteau aerul zburînd greoi pe deasupra pămînturilor pline de apă. Obrazul doctorului părea acum mai tînăr, ca şi cînd apropierea pericolului îl curăţa de reziduurile oboselii acumulate, de necazuri, de griji, ca şi cînd energia care prindea fiinţă în el ştergea uzura anilor. Nici o prezenţă omenească în jurul lor. Un deşert. Era inutil să vorbească, cel mai mic cuvînt putea face să răsară de pretutindeni hoarde înarmate însetate de cruzimi, de masacre.

Sainte-Rose simţea cum i se îngreuna piciorul rănit. Sub pansament, mii de fălci minuscule muşcau din rană. Şterse, cu dosul palmei, geamul aburit şi acesta a fost singurul gest pe care a îndrăznit să-l facă. *Resistere per vincere !* [1] Spunea pe un zid o inscripţie făcută cu gudron. Mai la sud, erau cîmpii, văi, munţi în care oamenii se străduiau să se ucidă, unde obuzele ridicau gheizere de pietre. Toate acestea, atît de apropiate şi atît de îndepărtate totodată ! I se spusese că la Roma se auzea canonada de la Anzio. *Vincerà chi vorrà vincere !* [2] Panoul defila pe dreapta, dispăru, înlocuit de un nesfîrşit şir de chiparoşi cu vîrfurile spre cerul care se descompunea. Se uită la mîinile doctorului, crispate pe volan, îşi aminti de ţăranii care l-au ajutat, l-au găzduit, l-au îngrijit. Această scufundare în amintiri îi alina puţin neliniştea. Revedea bucătăria cea mare, pardosită cu plăci roşii, funiile de ceapă, alămurile de deasupra căminului, luminările din faţa firi-

[1] A rezista pentru a învinge (it.).

[2] Învinge cine vrea să învingă (it.).

dei unui sfînt, masa şi brînza de stînă şi sticla în împletitura ei de pai şi chipurile prieteneşti ale oamenilor simpli, ochii lor de veveriţă. Îşi amintea de cearşafurile curate, de nopţile nedormite din cauza grinzilor care trozneau, de orologiul care bătea tare, de paznicii de noapte care suspinau sub ferestre şi se agitau uneori în întuneric. Îşi amintea de primele ore petrecute la ferma aceea, de valul de bucurie care se rostogolise în el la gîndul că era viu de-a binelea, de plăcerea sălbatică pe care i-o aduseseră primul pahar cu apă, primul zîmbet de femeie, blîndele cuvinte de milă : *„Poverino ! Che peccato ! Com' e triste la vita !* [1], sclipirea unei carafe de sticlă, murmurul robinetului la chiuvetă. Puţin mai tîrziu i s-a infectat rana. Febra i-a măcinat puterile insuflîndu-i uneori spaime zvîcnitoare, care-l luau prin surprindere, întocmai saltului unui animal într-o pădure. Acest picior bolnav îi interzicea orice posibilitate de rezistenţă, orice posibilitate de fugă şi-l tortura cu obsesia unei amputaţii. Mantegna îl liniştise, dar la urma urmelor, dacă-l ducea la Roma, nu o făcea oare ca să-l încredinţeze unui chirurg ? Închipuindu-se infirm, i se umplea inima de dezgust. Va fi oare unul dintre bărbaţii aceia pe care femeile nu-l doresc ? De care au doar milă ? Îşi aminti de ţăranca aceea frumoasă care îl ridica din pat ca să-l îngrijească, îşi reaminti de tulburarea ce-l cuprindea cînd simţea, lipit de el, pieptul acela tare, de efortul de a nu ceda tentaţiei să sărute obrazul acela proaspăt sau să frămînte carnea aceea care avea parfumul pajiştei, al vieţii libere ! Dumnezeule, cum a rezistat el de fiecare dată dorinţei cînd umerii aceia, vocea aceea, mirosul acela, suflarea aceea atît de călduţă şi de apropiată îi agravau febra, fără ca femeia să fi părut a-şi da seama de ceva, atentă numai la munca ei, mînuind cu

[1] Sărmanul ! Ce păcat ! Cît de tristă e viaţa (it.).

îndeminare foarfecele și fețele de pansament, curățind rana cu o mînă ușoară. Dar din respect pentru ospitalitatea și devotamentul binefăcătorilor săi, el ascundea sălbatic dragostea aceasta, înflăcărarea aceasta care-l făcea să se înfioare. Într-adevăr, pentru a-l sustrage cercetărilor se făcea de pază zi și noapte, drumul era supravegheat, erau gata, în caz de alarmă, să-l transporte într-un loc ascuns, într-unul din silozurile fermei și se rușina de avînturile sale necurate cînd ei cheltuiau atîta curaj și-și asumau, din cauza lui, atîtea riscuri reale.

Iar acum, în drum spre Roma, în apropierea acestui control periculos, nu-și putea lua gîndul de la femeia aceea, își amintea cum doar la apariția ei inima și începea să-i bată mai tare, carnea i se înflăcăra și avea iluzia că era singurul refugiu împotriva urîțeniei și absurdității lumii. Îi plăcuseră genele ei lungi, pielea foarte brună, puful negru de la subțiori, sînii ei mari care umpleau bluza. De îndată ce pleca, simțea cum se îndoia în sinea lui și mintea i-o lua razna, își reproșa scrupulele.

În clipa aceasta, astfel de emoții i se păreau foarte îndepărtate, scăldate în nevinovăție. Trebuia să se pregătească pentru acel obstacol care se va ivi la cotitură. Deși vorbea bine italienește, se temea de barajul poliției din cauza hîrtiilor de identitate cu care fusese înarmat și care i se păreau cam prea grosolan imitate.

La stînga șoselei, în depărtările încețoșate de ploaie sau negură, se ivi în cele din urmă, Roma. Ca printr-un acvariu, cupolele și campanilele se distingeau printre formele albăstrii ale edificiilor moderne și petele mai închise ale colinelor. Înlănțuit în negurile acestea, Sainte-Rose recunoscu domul bazilicii Sfîntului Petru care aluneca pe cer ca o planetă în derivă oscilînd între o nuanță de galben și aceea de negru. Cenușiul dădea orașului un aspect de ceva inaccesibil și făcea mai lugubră sărăcia iernatică a

cîmpiilor care se întindeau în faţa primelor şiruri de case. S-ar fi zis că era o cetate pe malul unei mări împietrite, o cetate moartă, pustiită pentru totdeauna, pe străzi cu bezne fără de margini şi cu un soi de spumă pe creasta acoperişurilor. Nici un fum. Nimic nu se mişca. Uneori cîte o licărire care răzbătea printre doi nori şi se lăsa pe cîte o faţadă înaltă, adîncea şi mai mult aspectul de dezolare, de părăsire definitivă. Sainte-Rose contemplă acest spectacol prin geamul parbrizului. Din cauza febrei, transpira şi tremura de frig, era scuturat de tremurături scurte precedate de contracţia pielii obrazului. Piciorul stîng îi atîrna ca fonta. Văzu o pasăre zburînd şi o urmări cu gîndul pe deasupra arborilor. Un convoi de maşini, încărcate cu paraşutişti germani, îşi anunţase sosirea prin lungi şi imperioase mugete de sirene, precedat de un vehicul în care erau îngrămădiţi ofiţerii. Fiatul trase pe margine. Aceste trupe coborau fără îndoială spre linia Gustav sau spre frontul de la Anzio.

— De obicei, zise Mantegna, circulă noaptea, din cauza incursiunilor avioanelor aliate de vînătoare.

Toţi oamenii, în ţinută de campanie, cu ramuri înfăşurate în jurul căştilor, aveau ochii de culoare deschisă şi reci ca nişte bucăţi de gheaţă prinse între pleoape. Erau foarte tineri, atletici ca nişte fiare sigure de puterea lor şi lui Sainte-Rose i se păru că unii dintre ei îl priveau oarecum ironic de parcă ar fi ghicit în el un inamic învins. Şaisprezece camioane. Ultimele două aveau pe acoperişurile cabinelor, mitraliere care ţinteau spre cer. Rămurişul unduia sub efectul vitezei, dînd întregului convoi impresia unei stranii conivenţe cu natura.

Ploaia începu să cadă. Fiatul porni şi, după o pădure de pini şi un panou care indica *„Roma-15 km.“*, apăru barajul. În mijlocul şoselei un semnal indica să opreşti. Se putea vedea extremitatea unui gard de sîrmă ghim-

pată, cu marginea lăsată și un jandarm german cu arma la umăr și plăcuța lui de aramă de-a curmezișul pieptului. Un șir de vehicule așteptau. Nu puteau înainta decît pe porțiuni mici, învăluite în fumul țevilor de eșapament. Tot atît de masiv ca și primul, un alt jandarm se profilă pe pustietatea bărăganului. În caz de pericol, nici o speranță. Și iată că o altă mașină sosea în spate, bloca Fiatul. Sainte-Rose nu-și mai simțea rana. Vîrfurile degetelor îi erau înghețate, unghiile vinete. Avea de asemenea conștiința că pentru el fiecare gest, fiecare amănunt căpăta o importanță deosebită, importanță pe care mintea lui încerca imediat să o interpreteze. De exemplu, se tulbura dacă unul din jandarmi privea în direcția lui, sau dacă unul dintre șoferi părea contrariat sau se apleca spre vecinul lui deoarece i se părea imediat că îi șoptea acestuia cine știe ce.

— Să vorbești cît mai puțin, Jacques, și lasă-mă pe mine să acționez, zise repede doctorul.

Sainte-Rose aprobă. Întreaga lui viață părea încordată în el, gîfîindă, zbîrlită cu agresivitatea și desperarea unei vulpi prinsă în capcană. De acum nu mai avea altceva de făcut decît să aștepte. Nu se mișca, dar știa că nu va putea să închidă pleoapele. Vedea polițiștii italieni care mergeau de la un vehicul la altul, fără grabă și i se părea că toată scena aceasta se desfășura în fundul unei mase de apă, cu mișcările încetinite ale înotătorilor sub apă.

Din cauza pansamentului, partea de jos a pantalonului (procurat tot de doctor) fusese îndoită și Sainte-Rose simți o ură subită față de rana sa, apoi își zise că, cu sau fără rană, dacă această aventură lua o întorsătură proastă, orice tentativă de scăpare era zadarnică. Își șterse fruntea și obrajii. La doctor — acesta îl găzduise în ultimele zile — citise o lucrare care relata faimoasa „Noapte a cuțitelor lungi" de la München și exterminarea șefilor S.A.-ului.

Atunci cînd s-a intrat în celula lui Roehm, la închisoarea din Stadelheim, el era cu trunchiul gol din cauza căldurii de iunie. De îndată ce şi-a văzut asasinii, sudoarea i-a ţîşnit literalmente pe întreaga suprafaţă a pielei. Un astfel de amănunt şi certitudinea că acest cavaler german era un om curajos, îi rămăsese în minte. Teama putea să capete autonomia febrei sau a durerii fizice. Soseau acum poliţiştii italieni cu răsuflarea condensată de frig. Doctorul înmînă, fără un cuvînt, celui care se oprise în dreptul său, toate hîrtiile, atît ale sale cît şi pe cele ale lui Sainte-Rose care-i admiră calmul. I se păru totodată că poliţistul acesta, cu profilul de pisică sălbatică, cu ochii galbeni şi nasul turtit, era însăşi întruchiparea destinului său şi că examina cu prea multă grijă propriile-i hîrtii de identitate. Inima îi bătea repede şi se temea ca emoţia aceasta să nu i se citească pe faţă. Neinsistînd asupra actelor doctorului, poliţistul, cu ochii mici, cu buzele strînse tare, căzu pe gînduri.

— Tocmai a avut un accident, spuse Mantegna. Piciorul stîng zdrobit. Îl duc la policlinică.

Poliţistul, evident concentrat asupra unei idei precise, nu păru să-l fi auzit. „S-a zis", se gîndi Sainte-Rose. Parcă şi auzea fluierătura care avea să anunţe postul, alergătura celorlalţi poliţişti, înconjurarea Fiatului. Iritat de insuportabilul acestei clipe, avu o ieşire nervoasă şi deschise repede geamul învîrtind de manivelă, primind brusc în obraz prospeţimea cîmpiei cu mirosul pămîntului reavăn amestecat cu miasma uleiului ars. Tot trupul i se încleştase ca al unui boxer gata să primească şi să reziste loviturilor. Cu aerul unui om care a reuşit în cele din urmă să atingă cel mai ascuns tărîm al meditaţiei, poliţistul îşi muşcă buza inferioară şi privi pansamentul lui Sainte-Rose. Doctorul zise, oarecum confidenţial :

— Ei da, trebuie operat.

— Portbagajul, mormăi polițistul.

Se urmărea traficul de mărfuri vîndute la bursa neagră. Docil, doctorul coborî să deschidă portbagajul din spate. Odată terminată această verificare, polițistul se reîntoarse în dreptul portierei cu o încetineală care nu prezicea nimic bun. Îl studie pe Sainte-Rose și piciorul acestuia lungit, pe canapea, nu încetă să-și muște buza, dar de astă dată cu aerul unuia care se pregătește să-ți azvîrle o săgeată decisivă, să-ți demaște infamia, cinismul, fără măcar să ridice vocea. Sainte-Rose văzu o clipă foarte de aproape acei ochi tiviți cu gene stufoase a căror privire exprima suspiciune instinctivă, suspiciunea unei sălbăticiuni cu flerul infailibil. Pe acest obraz crăpat, cu nările dilatate, mustața îngustă accentua expresia de viclenie răutăcioasă. Dincolo de parbriz, toate celelalte personaje semănau cu niște marionete de lemn sau de ceară trase încetișor de sfori. Nici unul nu era viu. Nu era viu, real, decît acest individ înarmat pînă în dinți, care părea să-și rețină un rînjet batjocoritor, și el, Sainte-Rose, care aștepta cu răsuflarea tăiată, sfîrșitul unui joc fără speranță. Lîngă el pînă și doctorul se transformase în marionetă, dar una stricată, cu bustul îndoit peste volan, cu capul înclinat și mîinile țepene. Pe cîmpuri, în spatele polițistului, bălțile de apă luceau ; reflectînd cerul de iarnă, păreau să arate un teritoriu liber, întins pînă la orizont, un teritoriu de refugiu, în care ar fi fost suficient să intri ca să scapi de orice pericol. Deodată, de lîngă buchetul de pini, se auzi o voce strigînd, o voce care trecuse prin sforăitul surd al motoarelor în ralanti :

— *Avanti !* [1]

Un camion acoperit bine cu prelată se puse în mișcare.

— Treceți, zise polițistul, restituind actele.

[1] Înainte (it.).

Se îndreptă şi însignele străluciră pe pieptul său. Apoi, cu o mişcare a umărului, reajustă cureaua puştii sale scurte, şi-şi mişcă braţul în direcţia maşinii următoare. Sainte-Rose simţi cum o mînă de fier se descleşta de pe inima lui. Doctorul şi pornise Fiatul, se strecura printre celelalte vehicule, depăşea pe unul dintre jandarmii germani.

— De ce atitudinea asta ? Ce bănuia el ?

— Poate că, zise glumind doctorul, poate că s-a gîndit că ascundeai provizii preţioase în pansamentul dumitale şi că piciorul rănit nu era decît acea veche şmecherie cunoscută de toţi vameşii din lume !

Prin geamul deschis, aerul rece, umed, pişca obrajii. Pentru că greşise drumul, doctorul ajunsese nu departe de Forumul Mussolini astfel încît Sainte-Rose abia apucă să-i zărească edificiile şi statuile de sub copaci. Doctorul o luă înapoi în direcţia lui *ponte* Milvio, deoarece Forumul adăpostea unităţi ale P.A.I.-ului — poliţia italiană din Africa, repatriată de curînd — care făcea controale mai riguroase decît acelea ale poliţiei rutiere. După pod, maşina se angajă pe via Flaminia, apoi se îndreptă pe malul stîng al Tibrului. Cu şapte ani în urmă, Sainte-Rose venise la Roma pentru cîteva săptămîni şi iubise cu pasiune acest oraş în care făcuse o descoperire importantă, aceea a lui însuşi. Cunoscuse aici cu adevărat, arzătoare elanuri sufleteşti cu care nu mai fusese obişnuit din vremea primelor încîntări ale copilăriei. Dar azi, casele, pieţele, grădinile, pomii de-a lungul fluviului, păreau înveliţi într-o tristeţe oarecum buimacă, ca şi cum o mare nenorocire stătea la pîndă, rătăcind pe străzi cu o privire de nebună. Nişte femei se grăbeau sub umbrelele lor. O maşină germană ieşi din burniţa care ascundea Palatul de Justiţie, castelul Sainte-Ange, îşi descoperi povara de soldaţi purtînd şepci cu cozoroace lungi, de pînză, ce le făceau profiluri de

vulturi și se înfundă într-o străduță ca și cum se arunca pentru totdeauna într-un adînc. Tăcuți, doi puști cu privirea fixă, cu pielea palidă, mergeau de-a lungul unui zid unul în urma celuilalt.

Puțin după aceea, Fiatul viră spre stînga, sfîrșind prin a se opri într-o *piazzetta* înconjurată de case dărăpănate, în fața unei mici reședințe particulare a cărei antică fațadă era toată coșcovită.

În timp ce doctorul bătea la poartă, Sainte-Rose reîncepuse să tremure de febră. Totul părea pustiu. Între ziduri, plutea o lumină tristă amestecată cu un miros de pivniță. Puțin mai tîrziu, pe dalele lucitoare de umiditate, o pisică străbătu cu grijă această singurătate, o pisică vărgată alb-negru, cu mersul ușor și ochiul înstelat. La semnul acesta, Sainte-Rose admise că orice sentiment de securitate este înșelător, că nimic nu era definitiv cîștigat și că trebuia să fie vigilent.

Ceea ce-l surprinse, îndată după ce Fiatul intră în curte, fusese tăcerea, o tăcere de criptă, de galerie de mină, o liniște imobilă ca o draperie grea. Își luă bastonul, ieși cu greu din mașină, refuză ajutorul bătrînului portar și privi cele trei etaje ale *palazzo*-ului cu ferestrele protejate de zăbrele după moda spaniolă. Între aceste ferestre, basoreliefuri degradate reprezentau capete de leu cu acei ochi lucioși și atît de crunți ai statuilor.

2

AU INTRAT, MERGÎND PE URMELE servitoarei, o femeie voinică de vreo cincizeci de ani, într-un salon mare cu geamurile acoperite, împodobit cu oglinzi înalte şi cu un candelabru enorm cu şiraguri de perle şi ciucuri de cristal, cu sfeşnice din sticlă ce reflectau lumina şi formau un tufiş presărat de străluciri, evocator de petreceri elegante.

Nu încăpea îndoială că *marchesa* [1] Vitti îi aştepta stînd în faţa căminului în care ardea o buturugă mare. Era aşezată într-un fotoliu cu rezemători laterale, cu mîinile sprijinite pe o trusă de scris. Mobilele uşoare, tablourile, cărţile cu aurituri, făcliile de argint, draperiile creau o

[1] Marchiză (it.).

intimitate delicată. În ciuda celor şaptezeci şi doi de ani, *marchesa* avea un aspect ager pe care-l datora mai înainte de orice, ochilor săi vioi, acelei expresii superioare de persoană veşnic trează, care a cunoscut cele mai surprinzătoare întortocheli ale vieţii fără să se sature vreodată de ele, gata pentru noi descoperiri, cu inima tare şi mereu la pîndă. Îmbrăcată cu o rochie neagră cu nasturi de mărgele, cu guler şi manşete de dantelă, cu bustul îngust, se ţinea foarte dreaptă şi lornionul de care se servea pentru citit îi atîrna pe piept la capătul unui lanţ de argint. Cu o cochetărie subtilă, îşi prinsese pieptănătura cu o panglică de un cenuşiu puţin mai închis decît acela al părului. În ce priveşte machiajul, rămăsese credincioasă modei din tinereţe, ceea ce-i explica obrazul care părea tencuit, cercurile roz de pe pomeţi, pleoapele fardate cu albastru şi presărate cu paiete. Sainte-Rose avu impresia că în tinereţea ei fusese probabil o femeie foarte romanţioasă, îndrăgostită de intrigi galante, de provocări amoroase, o fiinţă poate excesivă, dură şi strălucitoare, zvîcnind în viaţă ca o săgeată de cristal. De fapt, el ştia foarte puţine lucruri despre ea, afară de faptul că era o înfocată francofilă, că nu-i ierta lui Mussolini declaraţia de război făcută Franţei şi că odinioară corespondase cu Romain Rolland. Tot de la doctorul Mantegna el mai ştia că refuzase să-l urmeze pe fiul ei cel mai mare, Cosimo, la proprietatea sa din împrejurimile Viterbo-ului şi că trăia la Roma alături de celălalt fiu, Luigi şi de nora sa, Sandra. Şi mai era ceva : Cosimo şi Luigi se născuseră în timpul primei sale căsătorii cu un domn Pavone, bogat negustor de grîne, decedat în urmă cu patruzeci de ani.

Surîzînd — şi cînd surîdea obrazul i se încreţea ca o hîrtie — *marchesa* hotărî ca Sainte-Rose să fie găzduit la ultimul etaj din motive de securitate. Fusese pregătită acolo o ascunzătoare sub acoperiş, în care, timp de cîteva

săptămîni, se mai adăpostiseră doi israeliți, scăpați de razziile din octombrie, organizate de naziști. Sainte-Rose mulțumi *marchesei* care acceptase atît de spontan să-l găzduiască de îndată ce Mantegna îi dăduse de știre printr-un mesager de încredere. Cu un gest făcu să se înțeleagă că mulțumirile acestea erau de prisos ; mai spuse că pentru seara aceea convocase pe unul din prietenii săi, chirurg.

Din nou Sainte-Rose fu nevoit să-și povestească aventura, să evoce zborul celor optsprezece bombardiere B-26 de pe aerodromul din Villacidro, în Sardinia, atacul unui important depozit de benzină al Wermachtului, la nordul Romei, nu departe de coastă, succesul raidului în ciuda opoziției viguroase a apărării antiaeriene apoi, cum pe locul obiectivului apăruse coloana de fum negru care clocotea peste blîndețea cîmpiei ombriene. Două aparate fuseseră grav avariate dintre care unul era cel al lui Sainte-Rose. Explozia obuzului sub el, îl zguduise. Apoi focul se propagase atît de repede, încît șeful de bord ordonase, prin laringofon, să fie evacuat avionul. Debarasat de casca și de vesta sa antiflak, Sainte-Rose sărise prin depozitul de bombe a cărui trapă rămăsese deschisă. A înțeles că era rănit la picior numai cînd s-a pomenit suspendat de parașuta sa. Sîngele se prelingea de-a lungul bocancului, dar Sainte-Rose nu avea decît o singură spaimă, aceea de a fi purtat de vînt, departe, deasupra mării. Nu avea încredere nici în *mae-west* [1]-ul său și nici în calitățile sale de înotător. Alte parașute alunecau în spațiu cu aerul lor de meduze. N-a putut să le numere preocupat de propriul său aterizaj și a urlat atunci cînd piciorul său rănit a atins cu putere bărăganul acoperit de ierburi, nu departe de plajă. Chiar dacă nu vedea valurile, prăbușit cum era între tufele de grozamă, auzea totuși vuietul tăvălugurilor

[1] Centură de salvare.

lor grele. De pe cîmpiile învecinate, nişte ţărani care asistaseră la dramă, se repeziseră grăbiţi să le-o ia germanilor înainte. Îi încărcaseră în căruţa lor pe singurii doi supravieţuitori — Sainte-Rose şi Bourgoin, navigatorul — ca să-i conducă la ferma lor şi să-i ascundă într-un pătul. La căderea nopţii un sergent şi un soldat al Wermachtului veniră cu o motocicletă, să facă o anchetă, dar toată lumea pretinse că cei doi paraşutişti despre care era vorba, n-au putut decît să dispară în larg ca toţi ceilalţi.

Apoi cercetările încetară, agitaţia se calmă şi Bourgoin plecă spre Roma la bordul unei camionete aparţinînd poştei. Cunoştea aici un bătrîn sculptor în măsură să-l găzduiască şi eventual să-l sprijine în planul său de a trece liniile. Pentru orice eventualitate, Sainte-Rose învăţase pe dinafară adresa acestui refugiu. Dar, în zilele următoare, starea rănii sale înrăutăţindu-se, gazdele fuseseră nevoite să-l transporte în sat, la doctor.

— Dumnezeule, spuse *marchesa*, cînd se va termina războiul acesta ?

Şi Sainte-Rose se gîndi că de acum încolo îşi va povesti întotdeauna aventura aşa cum o făcuse acum şi aşa cum o mai relatase ţăranilor şi lui Mantegna şi că la urma urmelor această istorisire nu avea nici un sens comunicabil, că nu era vorba decît de o aproximaţie. Nimeni, niciodată, nu va cuprinde intensitatea acelor cîteva secunde dinainte de saltul în abis, dinainte de deschiderea paraşutei (cine putea jura că se va deschide ?) şi nici acea străpungere prin spaţiu, cu mintea zdrobită ca în coşmarurile în care te rostogoleşti prin neant. Îşi amintea în clipa în care se agita în cuva din spate de ultima figură, pe care o văzuse, aceea foarte palidă a unuia dintre tinerii mitraliori, care murise, despuiat de orice realitate, iremediabil legat de acea masă învăpăiată şi de acea cădere nebună. O iubi pe *marchesa* din cauza milei care o obligase să în-

chidă ochii şi poate că ea, care trăise atîta, înţelesese că acest război nu era decît o halucinaţie şi că toate aceste morţi nu erau decît nişte enigme a căror dezlegare putea fi găsită cu multă abnegaţie şi răbdare. Doamne, cît era de cald ! Bău un pahar din licoarea pe care i-o servi Sofia, bătrîna servitoare, pentru că ştia că alcoolul îi ascuţea mintea, îl obliga să treacă prin nişte reţele dese şi că atunci se elibera de unele obsesii. Pe zidurile alăturate căminului în care trosnea buturuga, erau agăţate două tapiserii mîngiiate de lumina cenuşie care străbătea ferestrele. Cea din stînga reprezenta ultima cursă a Atalantei învinsă de Hippomene şi cealaltă, pe Hector şi Andromaca pe zidurile Troiei.

–

După plecarea doctorului (care nu putea întîrzia din cauza interdicţiei de circulaţie în timpul nopţii), traversînd mai întîi o galerie de tablouri Sofia îl conduse pe Sainte-Rose la ultimul etaj, sub privirea personajelor foarte înzorzonate din cadrele baroce. Unul dintre ele, cel cu o platoşă, avea o expresie sălbatică. Ultimul portret, înainte de a ajunge la scara care ducea sub acoperiş, era acela al unei tinere femei îmbrăcată cu o rochie foarte decoltată, cu braţele goale, cu un evantai între degete şi care semăna oarecum cu *marchesa.*

Camera în care-l introduse Sofia (acest urcuş îl epuizase) era de o mărime potrivită, cu perdele la geamuri, cu un dulap ţărănesc, din nuc, şi cu un pat de fier cu sfere de aramă. Pentru încălzit, o sobă de fier cu lemne, al cărei burlan se înfunda în mijlocul şemineului. Zece sau doisprezece fluturi puşi sub un geam de sticlă, împodobeau zidul. Aripile unora dintre ei semănau cu nişte ochi ţintuiţi sălbatic asupra noului sosit.

În timp ce se instala, Sofia nu-şi încetă vorbăria. La început o ascultase distrat, nerăbdător să-i aprindă focul şi să-l lase singur. Febra îi provoca un fel de uzură, de estompare puţin letargică a spiritului. Apoi, se forţă să fie atent. Era o femeie cumsecade această Sofia şi ştia că va depinde îndeaproape de ea. Spunea că era singura servitoare pentru tot *palazzo*-ul dacă se excepta Giacomo, soţul ei, care servea ca grădinar şi ca portar şi o ajuta, la date fixe, să ceruiască parchetele şi să spele geamurile. Regreta strălucirea trecută a familiei Vitti care-şi permitea pe atunci să aibă un personal numeros. „Gîndiţi-vă, doamna avea la dispoziţie două cameriste." Doamna nu era marchiză decît prin cea de a doua căsătorie şi aparţinea bogatei burghezii romane. Se căsătorise mai mult din dragoste decît din vanitate, cu acest marchiz fără avere, care ar fi ruinat-o complet cu speculaţiile sale trăsnite, cu pasiunea sa pentru călătorii şi marile hoteluri, dacă nu ar fi avut bunul simţ să moară acum douăzeci de ani din cauza unei febre păcătoase, în Brazilia.

În ceea ce-l privea pe fiul ei Luigi Pavone, acesta nu era, după părerea Sofiei, decît o „maşină de calculat". Sofia nu spuse nimic despre soţia lui, dar ţinu neapărat să-i arate o trapă în plafonul palierului, care permitea accesul la pod. Sainte-Rose socoti că, dacă din întîmplare era obligat să se ascundă acolo sus, cel mai mărginit dintre poliţişti l-ar scoate imediat din bîrlog. Nu făcu totuşi nici o remarcă şi se întinse pe pat cu faţa la tabloul cu fluturii. Întreg piciorul pînă la şold părea că-i luase foc şi o sudoare grea îi acoperea obrazul.

Rămas singur, se străduí să doarmă, dar de îndată ce închidea ochii, simţea din nou mişcarea aceea de val prăvălitor, aceeaşi ca în avionul B-26 în dezastru. Poate că era un efect al febrei sau poate că era o reînviere a spaimei aceleia pe care o cunoscuse în clipa săriturii în gol. Îşi

forță mintea să se concentreze asupra unei idei precise. Ce valora acest refugiu ? Obiectivul era simplu : să scape de captivitate, să-l regăsească pe Bourgoin după însănătoşire, să încerce, împreună cu el, trecerea în liniile aliate. Dar din nou gîndul său se fărîmiță sub efectul oboselii şi încercă sentimentul deprimant al oraşului întreg închis în jurul său, cu mai multe ziduri concentrice imposibil de străpuns, ziduri foarte înalte şi netede, de culoarea argintului, asemenea carcasei marilor avioane de război.

Deoarece casa era foarte tăcută, el auzi cum cineva urca scara. Nu era Sofia, pasul era prea uşor. Ascultă intrigat. Persoana ajunse pe coridor şi se îndreptă spre camera sa. El răspunse celor două scurte bătăi în uşă încercînd totodată să se ridice într-un cot.

Femeia care intră avea un trup subțire, umerii slăbuți, iar rochia, de un albastru electric, îi marca bine talia, şoldurile înguste, linia voluptuoasă a coapselor.

— Nu vă agitaţi, zise ea în franceză. Sînt nora *marchesei* Vitti. Am venit să facem cunoştință.

Şi se aşeză fără sfială în faţa lui, cu picioarele încrucişate, continuînd să surîdă. Cu un gest îi impuse să nu părăsească patul şi el descoperi că în acest obraz, enormii ochi negri abia clipeau ceea ce dădea privirii ei o intensitate ciudată, parcă s-ar fi străduit să capteze, cu aviditate, impresia pe care o făcea asupra lui Sainte-Rose.

Cu aceeaşi dezinvoltură îşi aprinse o ţigară, oferi pachetul şi spuse cu acea voce din gît, oarecum aspră, care-l surprinsese :

— Am aflat că aţi trăit o aventură înspăimîntătoare.

— Războiul, spuse laconic Sainte-Rose, ale cărui tîmple zvîcneau tare.

— Şi vreţi să vă întoarceţi la el ?

— Desigur.

— Sînteţi militar de profesie ?

— Ofiţer de rezervă.

— Bineînţeles, un aviator este un luptător preţios într-un conflict ca acesta în care domină tehnica. El necesită un timp îndelungat pentru instruire, formare, reprezintă din toate punctele de vedere o investiţie considerabilă...

În vocea ei era ironie şi Sainte-Rose traduse cu uşurinţă sensul acestei fraze : „Imbecilule, eşti aici la adăpost, nu mai rişti mare lucru, Roma va fi în curînd eliberată şi tu vrei să reîncepi jocul de-a *cow-boy*-i curajoşi".

Lumina lămpii pe care o aprinsese ea însăşi, făcea să-i lucească obrajii, mîinile scurte şi foarte albe, să-i sclipească dinţii în timp ce vocea i se potrivea de minune cu această atmosferă de sihăstrie. O femeie atrăgătoare, fără îndoială, în ciuda acestei siguranţe afectate. Probabil că nimeni nu ar fi putut-o împiedica să acţioneze după pofta inimii, să cedeze dorinţelor sale, impulsurilor celor mai tulburi.

— Veţi fi îngrijit, vă veţi vindeca repede — spuse ea cu acelaşi ton vag batjocoritor. Şi fără tranziţie adăugă : Cum găsiţi franceza mea ?

— Excelentă.

— Mulţumesc. Ce plăcere s-o vorbeşti !

Pentru aceste din urmă cuvinte îşi sprijinise o mînă pe piept, la nivelul sînilor.

— Sînteţi parizian ?

— Nu. Din Aix.

— Dar cunoaşteţi Parisul ?

— Destul de bine.

— Îndată după război mă voi duce să petrec acolo două sau trei luni. Un sfîrşit de război este întotdeauna vesel şi va trebui să răscumpăr anii aceştia idioţi.

Aparţinea probabil acelor fiinţe obsedate de timpul care fuge, fiinţe care se întorc fără încetare spre tinereţea lor. Ce vîrstă putea să aibă oare ? Vreo patruzeci de ani ?

Păstrase un trup de fată tînără, o piele proaspătă. La gîtul ei un şirag de perle roz forma o linie mică, ciudată, la fel ca umflătura unei cicatrice recente. Continua să descrie din ce vor consta distracţiile ei viitoare, fără să-l amintească vreodată pe soţul său şi Sainte-Rose ghicea că era avidă de plăcere şi dornică să-şi păstreze independenţa, fără vreo urmă de înclinare către milă, cu un fel de perversitate primitivă.

Ca să-şi şteargă fruntea el folosi colţul cearşafului. Era însetat. Uneori pătrundea în el un astfel de frig de parcă i se injecta apă îngheţată în oase. Ţinu totuşi să o întrebe la rîndul lui :

— Aţi fost de acord în ce mă priveşte cu hotărîrea soacrei dumneavoastră ?

— Soacra mea nu m-a consultat. Este la ea acasă şi procedează după cum pofteşte.

— Cu toate acestea şi dumneavoastră riscaţi din cauza mea.

— Îmi plac riscurile.

Ea rîse privindu-l ţintă cu ochii săi dilataţi. Adăugă :

— În orice caz, ştiu că vreţi să treceţi dincolo de îndată ce starea dumneavoastră o va permite şi veţi găsi o ocazie. Nu poate fi vorba decît de cîteva săptămîni. Şi dacă nimeni nu vă denunţă, cum să se bănuiască prezenţa dumneavoastră aici ?

— Deci aş putea fi denunţat ?

— Servitorii sînt de încredere.

— Şi dumneavoastră ?

— Eu nu.

— Vă cred, spuse el.

— De ce ?

— Mă gîndesc că într-adevăr nimeni nu s-ar putea încrede vreme îndelungată în dumneavoastră.

— Oh, aveţi dreptate !

Adoptaseră un ton de glumă, dar el știa că începeau un joc subtil pentru a se demasca unul pe celălalt. Uneori ea îi amintea de acele mici animale dintre stînci sau mărăcini care stau la pîndă cu privirea țintă.

— Niciodată nu trebuie să fii prea lucid, spuse ea.. Ceea ce constituie partea interesantă a fiecăruia dintre noi, nu este adeseori ceea ce este imprevizibil, nesigur ?

Pentru ea, gîndi el, binele și răul trebuie să fie noțiuni fără valoare și poate ridicole. Studiind-o mai mult, o altă imagine îi veni în minte, aceea a unei plante agățătoare acoperind întreg anturajul său printr-o lentă și insidioasă etalare.

— V-a fost foarte frică atunci cînd avionul v-a fost doborît ?

Întrebarea îl surprinse, dar răspunse simplu :

— Cam așa.

— Aveți frați, surori ?

— Un frate.

— Și părinții dumneavoastră ?

— Mama mea a murit. Tatăl meu s-a recăsătorit.

Era puțin deconcertat de acest interogatoriu, dar răspundea mașinal antrenat de însuși ritmul lui.

— Și înainte de război, ce făceați în viață ?

— O cîștigam.

— Cum ?

— La un arhitect.

— Sînteți legat de vreo femeie ?

— Nu.

Spunea adevărul, dar ea îl privea cu ochii ei mari, imobili, ca și cum se îndoia sau s-ar fi mirat, căci uneori chipul ei devenea „opac" și nu permitea să se ghicească nimic din sentimentele sale. Oare va continua întrebîndu-l despre aventurile sale intime ? Capul i se îngreuna și puterile îi scădeau puțin cîte puțin, epuizat de durerea aceea din

călcîi pînă la şold. Ea îşi dădu probabil seama de starea lui căci se ridică :

— Odihniţi-vă, spuse ea. Doctorul Marco nu va întîrzia.

— Plecaţi ?

— Mă aşteaptă jos treburile.

— Vă veţi reîntoarce ?

— Vă va face plăcere ?

— Nu fiţi cochetă cu mine.

În timp ce se îndrepta spre uşă, ea rîse cu acel rîs scurt care părea să exprime mai puţin veselia cît o sfidare vanitoasă, un dispreţ batjocoritor.

— Vă voi trimite cărţi şi ţigări prin Sofia.

Lăsase pachetul ei pe pat. Pasul i se îndepărtă pe coridor, apoi pe scară. Sainte-Rose îl ascultă topindu-se în linişte. Ploaia şiroia pe geamuri, ploaie de iarnă al cărei zgomot era înăbuşit de zidurile groase ale *palazzo*-ului. Faptul că încercase într-adevăr să reţină această creatură derutantă care îi provoca o adevărată nelinişte, îl surprindea, lăsîndu-l nemulţumit de sine însuşi. Ştia cu toate acestea că la douăzeci şi opt de ani, încă nu-şi pătrunsese misterele propriei sale firi şi că mai rămîneau în el vaste domenii de explorare.

3

MIC, BONDOC, CU SPINAREA BOLtită care-l făcea să pară cocoşat şi cu minusculii săi ochi negri ca două insecte speriate, în veşnică mişcare în dosul ochelarilor, doctorul Marco era un om în vîrstă, de o bunătate plină de delicateţe. Îl trata pe Sainte-Rose cu penicilină, antibiotic american de care aliaţii se serveau numai de puţin timp în spitalele lor.

Cum îşi procura Marco leacul acesta ? Sainte-Rose nu îndrăzni niciodată să-l întrebe. În timpul acelor zile în care doctorul îl vizita în fiecare seară, el nu părăsi deloc camera, aprovizionat de Sofia care accepta totodată să-i refacă pansamentele şi îi dovedea un devotament care-l impresiona. Nici unul din ceilalţi locuitori ai casei nu se arătaseră. În ce-o privea pe *marchesa*, dacă nu apăruse

niciodată la etaj, aceasta se datora greutății pe care o întîmpina să urce scara abruptă, dar nu uita să-și multiplice atențiile și-i trimitea, prin Sofia, jurnale, cafea și lemne pentru soba de fier. Într-adevăr frigul îl chinuia deseori pe Sainte-Rose. Cu o pătură pe umeri, petrecea ore întregi citind și cînd curentul electric nu era oprit, asculta muzică datorită unui aparat de radio cu care prindea și informațiile BBC-ului. (La ultimele știri, asediul Leningradului se terminase, iar aviația americană zdrobise, sub bombele sale, mănăstirea de la Monte Casino.)

Cum descoperise într-un sertar un pachet de cărți de joc abandonat de refugiații precedenți, o distra pe Sofia cu scamatoriile sale. Cunoștea multe, unele foarte spectaculoase. Atunci cînd Sofia stătea mai mult, o întreba despre viața din interiorul și exteriorul *palazzo*-ului. Află astfel că *marchesa* era foarte matinală și că, după toaletă, Sofia trebuia să o fardeze cu grijă după indicațiile date de ea.

Era un fel de mică ceremonie, lungă, complicată, cu ritualuri impuse. Sofia știa că *marchesa* mai păstra încă într-un secreter numeroase scrisori de dragoste pe care ea avea misiunea să le distrugă de îndată ce bătrîna doamnă „se va duce". Folosea întotdeauna formula aceasta pentru a vorbi despre moartea stăpînei sale.

Sofia nu spuse nimic interesant despre Luigi Pavone, afară de faptul că pleca devreme, se întorcea destul de des, tîrziu, și că era considerat un om rece, puțin distant, cu totul contrar fratelui său Cosimo care administra domeniul din Viterbo.

— Cu ce oare își petrece zilele ?

— Ocupă un post destul de important la Ministerul de Finanțe, situație care îi permite, printre altele, să-și facă aprovizionarea de la fermă.

În ce o privea pe Sandra, ea stătea în pat toată dimineața, apoi pleca în fiecare după-amiază, nimeni nu știa

unde. Tonul lăsa să se presupună că *signora* Pavone ducea, pînă la apropierea stingerii, fixată la ora şapte seara, o existenţă destul de liberă.

— Şi ce spune soţul ei despre asta ?

— Oh, el !

Sofia nu se mira de întrebările lui Sainte-Rose, găsea naturală curiozitatea lui şi-i făcea plăcere să-l informeze. Era limpede că n-o prea iubea pe Sandra, că o socotea capricioasă, egoistă, leneşă şi nu-i ierta că uneori îi răspundea *marchesei* într-un fel insolent. Sandra se născuse în Elveţia, mama ei fiind originară din Zürich şi tatăl din Trieste, deci „oleacă austriac", după părerea servitoarei. Familia ei cumpărase o proprietate în regiunea Benevent şi în perioada studiilor sale la Roma, l-a cunoscut şi l-a subjugat pe Luigi.

Dar Sainte-Rose punea mai ales întrebări privitoare la starea de spirit a populaţiei romane, a diverselor maniere de a circula prin oraş, despre pericolul controalelor şi al raziilor care se făceau pînă şi în tramvaie. Încerca să evalueze dificultăţile şi obstacolele pe care le-ar avea de întîmpinat ca să-l întîlnească pe Bourgoin. Mantegna îl sfătuise în mod special să nu telefoneze sculptorului. De la ocuparea Romei de către germani şi crearea republicii social-fasciste, mai multe poliţii făceau ravagii şi presiunea aliaţilor în sud exaspera mai mult ca niciodată zelul lor. Era presupusă cenzura convorbirilor. O singură soluţie era posibilă : să-i trimită un mesager lui Bourgoin. Cum ezita să se folosească de Sofia sau de soţul ei, rămînea Sandra Pavone. Pentru că într-adevăr se temea de ea, el aştepta să o revadă, să-i vorbească, să o cunoască mai bine înainte de orice demers. La drept vorbind, faptul că ea nu-l mai vizitase a doua oară îl umplea de ciudă. Şi cînd te gîndeşti că Bourgoin poate că şi era de-acum în legătură cu una

dintre grupările acelea clandestine specializate în evadarea aviatorilor aliați !

Puțin cîte puțin starea sa se amelioră și cu toate că nu se putea încălța încă, făcea antrenament pentru mers fie pe coridor, fie în pod unde se cățăra cu ajutorul unui scaun și unde găsea un vast teren de desfășurare printre cuferele vechi și mobilele scoase la reformă. Refugiații dinainte lăsaseră cîteva inscripții pe pereți, mai deosebită fiind aceasta cu creion negru : „*Noaptea de asemenea există soare*". Printr-o lucarnă putea să contemple, dincolo de întinderea de acoperișuri, munții Albani în cețuri. În această singurătate medita mult la el însuși și admitea că încă din adolescență fusese întotdeauna flămînd de ceva a cărui existență nici măcar n-o bănuia, că războiul zgîndărise această foame și că suferea din cauza ei.

Avertizată de doctorul Marco despre progresele lui Sainte-Rose, *marchesa* îl invită apoi la cină în tovărășia Sandrei și a lui Luigi, sfătuindu-l să nu coboare decît către ora șapte astfel încît să fie evitată orice surpriză. Într-adevăr, ea primea aproape în fiecare după-amiază vizita unor bătrîne doamne flecare ce se aciuiau în jurul focului pînă în ultima clipă.

Pentru Sainte-Rose, serata aceasta oferea posibilitatea, printre alte agremente, să se întrețină cu *signora* Pavone și, în cele mai bune dintre cazuri, să-i stîrnească interesul pentru proiectul său. Își făcu minuțios toaleta, își încălță piciorul încă bandajat cu un papuc împrumutat de la Sofia și porni cu grijă pe scară. De pe primul refugiu al scării, imediat după galeria cu picturi, se putea vedea în salonul cel mare, unde îi descoperi pe *marchesa* și pe fiul ei în lumina candelabrului aprins, amîndoi părînd pradă unei stări de vie agitație. Cînd apăru în încăpere, Luigi Pavone — înalt, uscat, cu ochiul galben și fruntea nemăsurat de mare — îl salută scurt. Această primire,

atmosfera plină de îngrijorare, chipurile încordate, îl intimidară. Dar Luigi își fixă asupra lui privirea sa aspră, de vultur, și-l anunță că peste cîteva minute începea ora de interzicere a circulației și că, dintr-un motiv inexplicabil, soția sa încă nu se întorsese.

— Tu nu te pregătești ? zise bărbatul ieșind din camera de baie. El era gata îmbrăcat.

Culcată pe burtă în mijlocul patului și în dezordinea cearșafurilor, Sandra murmură leneș, că ar mai rămîne puțin.

— Nu plecăm împreună ?

— Prea ești grăbit.

Ea știa din instinct că un bărbat senzual este de obicei curajos. Suspect poliției din motive politice, acesta venea din împrejurimile Romei și, ca să o întîlnească, înfrunta de fiecare dată riscuri reale. Faptul o amuza și uneori se străduia s-o facă pe îndrăgostita pasionată ca să-l rețină pînă în ultima clipă și să-l simtă îngrijorat. Și cînd în cele din urmă el se desprindea, ea îl ironiza simulînd amărăciunea :

— Îți este chiar atît de frică ?

Era deseori înclinată să pună ființele în cumpănă și la nevoie nu se cruța nici pe ea.

— Ai grijă, spuse el punîndu-și ceasul la mînă, ora stingerii nu este departe.

— Bine... bine...

Ea se întoarse pe spate și el se plecă să o sărute între sîni.

— Pe miercuri ?

— Bineînțeles.

Ea ascultă zgomotul ascensorului, oftă, se moleși din nou. În garsoniera pe care cu trei luni în urmă o închiriase

în acest cartier Parioli pentru întîlnirile lor, domnea o căldură plăcută grație unei sobe încărcată cu lemne procurate de portar la un preț ridicat.

Deși îi aprecia avîntul și abilitatea mîngîierilor, regăsea acest partener de două ori pe săptămînă fără sentimentalitate inutilă. Se mai adăuga acestei după-amieze de plăcere, care o lăsase cu totul toropită, și efectul țigărilor euforizante *Grifas*, pe care germanii le rezervau formațiilor lor de asalt și pe care ea și le procura la negru pe via Tor di Nona. În această preafericită potolire a simțurilor, ea avea impresia că era azvîrlită în afara timpului, liberă, întocmai ca acele puternice păsări de mare care planează suveran timp de zile în șir între cele două abisuri.

În imobil, la etajele superioare, se trîntiră două uși una după alta. Ea se alarmă : „Ce oră poate fi ?“, căută cu mîna micul ceas-brățară : „Ar fi trebuit să fie pe masă“, renunță la el, spiritul fiindu-i antrenat iarăși într-un plăcut naufragiu cu o alunecare oblică într-un univers uleios, apoi din nou ieșind încet la suprafață. „Șase și un sfert !“ De data aceasta se străduí să se descătușeze. De îndată ce se sculă în picioare i se impuse gîndul că pentru a ajunge la *palazzo* va fi obligată să traverseze tot orașul. Cuprinsă de o subită febrilitate, fugi în baie pentru o scurtă toaletă : „Dacă nu găsesc un tramvai, ce încurcătură“, își puse chiloții, ciorapii, nu-și mai îmbrăcă furoul și rochia, mai ales rochia care se închidea la spate cu doisprezece nasturi, vîrî mototol hainele în sacoșa de piele împreună cu sutienul, bijuteriile, ceasul, țigările, unele peste altele și, goală sub palton, ieși în grabă, închise ușa în urma sa, coborî iute scările și-și pierdu răsuflarea cînd afară o izbi în obraz aerul rece.

Strada era pustie. Se avîntă spre bulevard în burnița care ascundea rarele lampadare, încetini pentru că i se tăia respirația din cauza aerului înghețat care îi frigea

plămînii. Nici urmă de tramvai pe bulevard. Mai rămînea ultimul autobuz pe o stradă paralelă. Începu să-şi pregătească o poveste pentru Luigi care în calitatea sa de funcţionar la Ministerul Finanţelor beneficia de un bilet de liberă trecere şi putea veni să o caute în vreo sală de poliţie. Dar ce complicaţii ! Fără să mai vorbim că în acele încăperi promiscuităţile erau desigur neplăcute şi curenţii de aer ucigători. Pe trotuarul din faţă un bărbat venea repede spre ea sub o umbrelă funebră. O vitrină — *„Parrucchiere“* [1]. Busturi oribile din ceară luceau în spatele vitrinei. Grăbi pasul. Frigul îi muşca coapsele sub palton. „Am fost imprudentă.“ Strada era luminată pe dreapta şi pe stînga de acele rare lămpi pe care economia de electricitate le impunea şi pe care, de altfel, camuflajul avea să le stingă peste cîteva minute. *„Comune di Roma! SPQR! Vietato...“* Îşi zise că tocmai în seara aceasta trebuia să cineze cu tînărul aviator francez. La naiba ! Dacă nu găsea vreun mijloc de locomoţie, se va întoarce în garsonieră. Dar acolo nu avea telefon. În acest caz, cum îşi va anunţa ea soţul ? Acum era iritată împotriva ei însăşi. Ce oră putea fi ? Aproape de şi jumătate ? S-a zis... Mai bine ar face cale întoarsă. Chiar în acea clipă o maşină lunecă de-a lungul trotuarului, încetinind în dreptul ei. O maşină germană. În interior, doi ofiţeri care îi zîmbeau. Cu paltonul strîns peste goliciunea ei, le făcu semn cu mîna. Maşina se opri.

— Vă întoarceţi acasă, doamnă ?

— Nu găsesc nici un tramvai şi stingerea este aproape. Aţi putea să mă conduceţi spre casă ?

— Urcaţi, ne veţi călăuzi.

— Mulţumesc.

[1] Coafor (it.).

Cel care vorbise şi care se străduia să ruleze r-urile, coborî pentru ca ea să se instaleze între el şi cel care conducea.

— Locuiţi singură ? întrebă bărbatul de la volan cu o nonşalanţă foarte încărcată de subînţelesuri.

— Am un soţ. Şi o soacră...

El rîse, cu partea inferioară a obrazului scăldată în lumina albăstruie a tabloului de bord, apoi fredonă *Erika, noi te iubim !* Abia în acea clipă Sandra îşi dete seama că amîndoi purtau uniforma neagră cu insigna cu cap de mort. Situaţia aceasta, ca goală, înghesuită între doi ofiţeri SS, i se păru de un extrem caraghioslîc. Nimeni nu vorbea. Din cînd în cînd Sandra spunea scurt : „la dreapta" sau „la stînga". Cu o încetineală insinuantă, celălalt ofiţer îşi lăsase mîna să-i alunece şi îi mîngîia genunchiul fără a înceta să privească drept în faţa sa. Ea îl lăsa, se distra anticipat de reacţia lui cînd va descoperi că nu avea rochie. În piaţa Spaniei întîlniră un baraj. O sentinelă se plecă, salută, le făcu semn să treacă. Mai încolo, Corso-ul nu mai era decît un tunel întunecat. Începuse interdicţia circulaţiei. Pe pavajele umede, farurile camuflate aprindeau luciri albăstrii. Încă o dată la dreapta. Mîna SS-istului urca acum de-a lungul pulpei, o mînă plină de viaţă, arzătoare. De data aceasta îl îndepărtă hotărît, apoi se uită la ofiţer cu un aer batjocoritor, dar el rămase foarte calm. Imposibil să-i vadă expresia căci slaba licărire a cadranului nu-l ajungea. I se păru totuşi că-şi ţinuse respiraţia. Iarăşi străzi, toate pustii, sinistre. La *palazzo* se îngrijorau probabil din cauza ei şi poate că era timpul să se gîndească la o explicaţie oarecare pentru întîrzierea ei. O lene îi frîna imaginaţia. Şi imbecilul celălalt care-şi reîncepu avansurile, îşi strecură din nou degetele sub palton...

— Iată-ne ajunşi, spuse ea, arătînd *piazzetta* care se deschidea pe dreapta.

Mașina viră și se opri în fața intrării.

Odată afară din mașină, Sandrei îi veni ideea să-i invite pe cei doi nemți la un aperitiv, mai puțin, este adevărat, ca să le mulțumească pentru complezență cît ca să se distreze de emoția pe care le-ar provoca-o. Amîndoi acceptară. Giacomo-portarul abia deschise ușor că și gemu de uluire văzînd-o pe tînăra femeie încadrată de dubla ei gardă neagră.

În timp ce-și lăsau chipiurile și mantalele în anticameră, apăru și Luigi atras de zgomot și la rîndul său rămase înțepenit de stupoare și neliniște.

— Prieteni, spuse ea pe un ton natural. Și iată-l pe soțul meu.

— Luigi Pavone, fiți bineveniți.

Ea zîmbi, deoarece vocea lui reticentă dezmințea atît de mult sinceritatea primirii. Cei doi germani se prezentară la rîndul lor, dar atît de repede încît ea reținu doar că cel mai mare se numea Helmuth și celălalt Warner. Sau poate că Walter.

— Am vrut să-mi procur țigări, zise ea. Am întîrziat și cum nu găseam nici un tramvai, acești domni au avut bunăvoința să mă însoțească. Acum permiteți-mi să mă retrag pentru cîteva minute în camera mea.

În timp ce se îndepărta, ea simți cum Luigi o urmărea cu privirea lui de pasăre răpitoare. Îl auzi de asemenea cum spunea : „Pe aici, vă rog" și își aminti că micuțul aviator francez trebuia să fie cu *marchesa*.

Cînd reveni în salon, după ce-și pusese rochia și-și refăcuse machiajul, spectacolul care o aștepta, o bucură. *Marchesa* era așezată în fotoliul ei chiar în fața focului. La dreapta îi avea pe Luigi și pe Sainte-Rose și la stînga pe cei doi germani și cu toții aveau aerul că se ignoră unii pe alții. În spatele lor Sofia, foarte emoționată, încărca o tavă cu sticle și pahare. Cu veselie în glas, Sandra anunță

că aceşti doi ofiţeri atît de galanţi, deşi aparţineau SS-ului, dezminţeau prin ei înşişi reputaţia „de nesociabilitate a acestui corp de elită". Cum Sainte-Rose o privea fix, îl întrebă :

— Dragă Marcello, bănuiesc că vi s-au făcut prezentările.

— Desigur.

Marcello Guardi era numele fictiv al lui Sainte-Rose. În italiana sa stricată, cel mai tînăr dintre germani protestă :

— De ce afirmaţi că sîntem din SS ?

Părea nemulţumit şi tovarăşul său preciză pe un ton acru că şi oamenii de la *Panzershützen*, adică unităţile de tancuri, purtau uniformă neagră şi insigne cu cap de mort, fără ca pentru aceasta să fie confundaţi cu altcineva. Sandra zise atunci voioasă : „Scuzaţi-mă".

Din fericire Sofia tocmai oferea băuturile şi incidentul se opri aici. În fotoliul ei, cu capul rezemat de spătar, *marchesa* tăcea şi Sandra ghicea, după atitudinea ei, că nu va putea fi determinată să scoată vreo vorbă. În ce-l privea pe Sainte-Rose, ea îl găsea foarte palid. Se ridicase, se sprijinea în bastonul lui, îşi ţinea cu mîna cealaltă paharul de alcool şi părea foarte interesat de tapiseria cu Hector şi Andromaca. Să introduci doi ofiţeri germani într-o casă unde era ascuns un aviator aliat, era o glumă de pe urma căreia ea spera multe, un joc care-i va obliga fără îndoială pe soacra ei, pe Luigi şi pe Sainte-Rose însuşi la exhibiţii înveselitoare. Or, pentru moment nu se petrecea nimic şi cei doi vizitatori păreau tot atît de stînjeniţi ca şi gazdele.

— Sînteţi tanchişti, spuse ea. Desigur, în permisie.

Warner-Walter făcu un gest care putea însemna orice. Se bău apoi cu o stranie gravitate şi Luigi vorbi despre

cel mai recent raid aerian și despre distrugerile din cartierul de la via Ostiense.

— Papa face stăruitoare demersuri pentru ca Roma să fie declarat oraș deschis.

— Aliații sînt aceia care refuză. Nu noi, zise Helmuth.

— Aliații ar consimți cu siguranță dacă un mare număr din unitățile dumneavoastră militare nu s-ar adăposti aici, replică Sainte-Rose cu o astfel de nervozitate încît Warner-Walter îl privi ușor surprins și Sandra văzu atunci pe gîtul lui o cicatrice care pleca vertical de la urechea stîngă și care se ascundea sub guler. Era tînăr și cu toate acestea părul îi încărunțea. Fiziceşte, îl găsea prea țeapăn, parcă ar fi purtat un corset, dar în gesturi păstra o elegantă suplețe. El era cel care o mîngîiase în mașină. Avea fruntea aspră, maxilarul îngust, de carnasier și întreaga față bronzată ca la oamenii aceia care trăiesc permanent în aer liber.

— Știți ce, spuse el, amintește cel mai mult mirosul sîngelui ?

Sainte-Rose ridică ușor din umeri ca pentru a arăta că întrebarea îl lăsa indiferent.

— Am avut odată ocazia, în Ucraina, să mă scald literalmente în sînge. Într-o mare băltoacă de sînge. Sîngele meu. Tancul meu explodase pe o mină. Sîngele are un miros în același timp ușor dulceag și puțin acru, exact la fel cu cel al unui vermut de bună calitate.

Sainte-Rose își plimbă paharul pe sub nas, îl adulmecă, spuse, liniștit de data aceasta, că remarca i se părea justă și îl goli dintr-o dată, dîndu-și capul pe spate.

Neamțul bău la rîndul său și spuse cu o voce obosită :

— Ce puteți să știți dumneavoastră despre lucrurile astea ?

Celălalt ofiţer, Helmuth, rămăsese cu ochii la flăcările din cămin. El se întoarse spre Sainte-Rose cu o mişcare lentă şi tulburătoare a capului, aşa cum fac unele sălbăticiuni a căror atenţie este trezită de semne care vin din străfundurile firii. Ochii săi micşoraţi sub efectul unei vagi suspiciuni, îl examinau pe Sainte-Rose, piciorul său ţeapăn şi oblojeala lui. Avea o gură foarte palidă iar buzele semănau cu două mici suluri de lut.

— Mîine, repetă camaradul lui, mîine vom fi din nou pe front. Va veni primăvara. Acesta este anotimpul marilor ofensive.

Avea cîte o mică licărire albă în fiecare pupilă, o mică licărire mistuitoare şi Sandra intui că băiatul acesta va muri în curînd şi că el însuşi presimţea asta. Ea nu încercă din această cauză un sentiment de milă, ci de repulsie, parcă într-adevăr ar fi fost vorba despre vreo boală molipsitoare. Încă de mic copil, la Zürich, nu suporta nici măcar vederea infirmilor sau a bolnavilor, mai puţin datorită unei sensibilităţi excesive cît din dezgust visceral faţă de tot ceea ce ameninţa sau afecta trupul.

Dar Luigi reluă prima sa idee.

— Raidurile aeriene asupra Romei sînt o adevărată nebunie, spuse el. Şi cine poate susţine, de exemplu, că cupola Sfîntului Petru, această capodoperă a lui Michelangelo, va rezista la noi zdruncinări ?

Sandra se întreba unde voia să ajungă soţul ei. Ea ştia că era cam scurt la minte şi că, ieşit dintre cifre, spiritul său se încîlcea. Cum de nu-şi dădea seama că cei doi vizitatori nu păreau deloc interesaţi de acest subiect ? Sainte-Rose fu cel care interveni.

— Bănuiesc că monumentele şi operele de artă nu lipseau nici la Varşovia, Leningrad, Londra sau chiar la Belgrad, spuse el în italiana sa uşor exotică.

Luigi, cu capul său pleşuv la extremitatea gîtului lung, foarte ţeapăn şi mai acvilin ca niciodată replică cu o oarecare acreală :

— Eu nu mă gîndesc la Roma numai ca la cel mai frumos şi cel mai important muzeu al artei şi al cunoştinţelor umane, ci ca la capitala spirituală a creştinătăţii. Aici există o jignire care depăşeşte orice măsură.

O privire a mamei sale îl opri. Întoarsă spre el îl scruta cu un dispreţ îngheţat. Sandra înţelese subit că lui Luigi îi era frică şi că se refugia într-o vehemenţă factice cu toate că era sincer şi că soarta oraşului său îl costa tocmai pentru motivele pe care le expusese.

— Domnule, spuse Helmuth, cu o mînă în buzunar şi cu cealaltă strînsă pe paharul său, în dreptul centurii, nu este azi însuşi creştinismul un obiect de muzeu ? A fost o vreme, nu prea îndepărtată, în care, de exemplu noi germanii, întindeam obrazul stîng atunci cînd ne fusese lovit cel drept. Aceste timpuri sînt definitiv apuse.

— În orice caz, zise Warner-Walter, domnul are dreptate să-i condamne pe aliaţi care, după ce au distrus fără vreun motiv valabil mănăstirea de la Monte Casino, pustiesc tot atît de sălbatic cel mai frumos oraş al lumii.

Sainte-Rose se agită, păru că voia să intervină, dar nu spuse nimic. Helmuth nu terminase cu Luigi şi îl atacă din nou :

— Creştinismul, domnule, este o credinţă debilitantă şi infantilă, bună să mîngîie sau să îmbărbăteze oamenii bătrîni. Peste cîţiva ani va dispare, cel puţin în Europa, în faţa unei doctrine tinere, dinamice, care exaltă energia şi îndrăzneala şi nu resemnarea prosteaască.

Aceşti doi bărbaţi atletici, în uniformele lor negre, sinistre, împodobite cu capete de mort şi tibiasuri încrucişate, cu dezinvoltura gesturilor, cu glasul lor repezit, cu forţa care se ghicea închisă în trunchiurile şi braţele lor,

sugerau o cruzime ancestrală, liberă, fără vreo stavilă morală.

Dar Luigi scuturase din cap ca să arate că nu aproba cuvintele lui Helmuth. Era palid și cearcăne de culoare brună i se adînceau sub ochi. În ceea ce o privea pe *marchesa*, Sandra o văzu ridicîndu-se — ea care pînă atunci rămăsese cufundată în fotoliul ei, înțepenită ca un manechin, ușor ridicolă cu pleoapele date cu cărbune și obrajii ei ghipsuiți, spunînd cu un timbru coborît ca și cînd avea gîtul sugrumat :

— Creștinismul, pentru oricare altul decît un nazist, bineînțeles, are cel puțin meritul să proclame un adevăr : acela că orice viață omenească este sfîntă. (Scurtă tăcere. În clipa aceea trozniră buturugile aruncînd scîntei.) Și acesta nu este (privind cu răutate spre Helmuth) credeți-mă, un merit oarecare !

Fără să salute asistența, o porni în direcția scării. Luigi o urmă ca să o ajute să urce primele trepte, dar bătrîna se descotorosi de el cu o mișcare a brațului.

— Dezolat, spuse Warner-Walter, Sandrei.

Încă o tăcere și mai tulbure, spintecată de scînteile care împroșcau afară din vatră.

— Vă rog să o scuzați, zise Sandra cu un surîs seducător, dar în sinea ei socotea că scena fusese de un grotesc perfect. Apoi, cu degetul ridicat, ceru să i se acorde atenție și se adresă lui Sainte-Rose.

— Domnule Guardi, dacă ai primi ordin, ai fi gata să bombardezi Roma ?

— Cu siguranță, spuse el.

Păruse surprins și stătea în fața Sandrei cu amîndouă mîinile unite pe mînerul bastonului său.

— Vedeți ! zise Helmuth lui Luigi cu o ușoară ironie. Și cu toate acestea este italian și, presupun, un bun catolic.

Sandra luă o sticlă de vermut și propuse să le umple ea însăși paharele pe rînd. Era încîntată de nervozitatea soțului ei, de încurcătura lui Sainte-Rose pe care o ghicea sub aparența lui prea placidă. Chipul îi devenise mai ascuțit. Singurul lucru pe care-l aprecia la el, erau ochii săi catifelați, puțin triști. Recunoștea în sinea ei că mai ales pentru el încercase să învenineze discuția în speranța vreunei slăbiciuni pentru care l-ar fi ironizat apoi. Or el se comporta cum trebuie și, odată trecute primele minute de emoție își controlă mai bine nervii. Ea se întreba cum s-ar desfășura lucrurile dacă, pentru a o desfide pe *marchesa* și a-i știrbi avantajul acelei ieșiri teatrale și de un gust îndoielnic, ar spune germanilor : „Știți, omul acela, de colo, din fața voastră, este un aviator francez pe care noi îl ascundem și care, odată vindecat, va pleca din nou să se lupte cu voi". Poate că aceste cuvinte ar fi suficiente ca totul să se transforme dintr-o dată. Și, în sfîrșit, să se spargă această inerție a zilelor, să se spulbere opacitatea aceasta a timpului. Și pentru că fără îndoială privise prea mult în direcția lui Sainte-Rose, Helmuth se adresă dintr-o dată acestuia.

— Sînteți tînăr, spuse el, de ce nu sînteți mobilizat ?

Iarăși vocea aceea tăioasă care răpea limbii sonoritatea sa obișnuită deși folosea o italiană suficient de corectă.

— De îndată ce voi fi vindecat mă voi întoarce la regimentul meu, spuse Sainte-Rose și, cu vîrful bastonului, își arătă piciorul legat.

— Și care vă este arma ?

— Aviația.

— Personal navigant ?

— Sigur că da...

— Rănit în luptă ?

— Nu. Din neîndemînare, săpînd în grădină.

De data aceasta Sandra simţi o căldură voluptuoasă cuprinzîndu-i pieptul întreg, umflîndu-i sînii. Lîngă ea, chiar sub lustră, Luigi părea înfăşurat într-o ploaie de sare care cădea din talmeş-balmeşul de ciucuri şi perle iluminate şi care îi albea straniu pleoapele, obrajii, creasta nasului.

— Ah, zise Warner-Walter visător, şi eu aş fi dorit aviaţia, dar de vînătoare.

Helmuth continua să-l studieze pe Sainte-Rose.

— Şi ziceaţi că aţi fi bombardat Roma ?

— Are o poftă nebună, spuse Sandra, convinsă de astă dată că dialogul va lua o întorsătură proastă. Este de origine napolitană şi toţi napolitanii ne urăsc.

Tanchistul cel mare o privi cum se apropia de el zîmbindu-i cu un ochi pe jumătate închis şi se hotărî la rîndul său să surîdă. Apoi se uită la ceasul lui şi zise repede:

— Se face tîrziu. Trebuie să plecăm. Ah, transmiteţi scuzele mele bătrînei doamne. Nu voiam să o supăr.

— Îi voi transmite regretele dumneavoastră, spuse ea. Dar nu este nimic grav.

Cei doi ofiţeri salutară, după moda prusacă, cu o înclinare rapidă a capului, bătînd din călcîie. Sofia se şi agita, aducea mantalele, chipiurile. Luigi îi conduse pînă la ieşire.

În timpul scurtei sale absenţe, Sandra se apropie de Sainte-Rose :

— Sînteţi supărat pe mine, zise ea.

— Da de unde ! M-aţi prevenit.

— Eu ?

— Mi-aţi spus în ziua aceea că nu se poate avea încredere în dumneavoastră. Aţi avut o gură de aur.

— V-a fost frică ?

El ridică din umeri şi ea se îndepărtă. Prezenţa Sofiei o împiedică să continuie. Se aruncă într-un fotoliu din

fața focului, și-și aprinse o țigară. Din toată această scenă ea nu reținea decît acel moment în care presimțise obsesia ei. Nu, realmente nu exista un leac contra scurgerii inexorabile a timpului, nimic altceva decît acea amăgire pe care o aduceau *Grifasurile* și țigările de opiu. Ar fi vrut să se așeze în fața lui Sainte-Rose, să-i strige în obraz că nu avusese niciodată altă bogăție decît trupul ei, alți dușmani decît această spaimă a decăderii și bătrîneții. Dar Luigi revenea. Cu o ură uscată îl auzi cum traversa anticamera.

4

ÎN ZILELE CARE URMARĂ, SAINTE-Rose nu o mai întîlni pe Sandra. Plecase, fără îndoială, la neamurile ei, pe via Salario, ca să scape de reproşurile alor săi. Dacă se putea de crezare Sofiei, acesta era comportamentul ei obişnuit atunci cînd era contrariată. Poate că după alerta provocată de tanchişti, avusese de suportat vreo scenă din partea soţului ei ? Inteligenţa proprie lui Sainte-Rose înclina să caute în fiinţe pasiunea lor elementară. O observase pe Sandra şi recunoştea că nu era capabil să o definească. Presupunea că se şi droga puţin. Presupunea de asemenea că se culca uşor cu oricine, fără să acorde sexualităţii nici cea mai mică urmă de angajare. „Încă o micuţă enigmă ambulantă." Ghicea în ea ceva mai mult decît nesatisfacţia ; să fie oare vorba de o cădere des-

perată ? Cum să afle ? Și peste toate acestea mai avea și o urmă de plăcere perversă în a umili. O parte din explicație, cel puțin, putea fi dată de însăși personalitatea soțului ei. În orice caz, de la vizita ofițerilor germani și plecarea Sandrei, atmosfera *palazzo*-ului devenise apăsătoare. Sainte-Rose ar fi preferat să rămînă singur, dar de cînd îl știa aproape vindecat, *marchesa* îl invita în fiecare seară și el cina, între Luigi și ea, fără nici o plăcere, căci posomorala celui dintîi îl împiedica în mare măsură să se simtă în largul său. Făcea astfel ucenicia unui univers îngust, plin de șușoteli, de secrete, de tăceri subite, de certuri pe înfundate și i se părea că spiritul straniu al Sandrei se învîrtea noaptea prin casă într-un zbor cu izbituri ca acela al unui liliac.

— Veți ieși în oraș ? exclamă Sofia în ziua în care Sainte-Rose o rugă să-i arate pantofii lui Luigi și ai lui Giacomo ca să-i încerce. Pentru piciorul lui rănit avea nevoie de o formă destul de joasă care să-i lase glezna liberă.

— Am poftă să mă plimb, spuse el vesel.

— I-ați vorbit *marchesei* despre asta ?

— Bineînțeles.

Era adevărat. O prevenise în ajun că-l va întîlni pe camaradul său, celălalt aviator supraviețuitor, pentru a organiza evadarea lor. Ea nu-i pusese nici o întrebare și se mulțumise să-l privească lung, cu ochii ei foarte fardați. Îl aproba ? Nu conta. Reperase, pe un plan al Romei, strada sculptorului, relativ apropiată de *palazzo* ceea ce prezenta avantajul de a putea merge acolo pe jos, evitînd astfel tramvaiele și acele autobuze electrice pe care romanii le numeau firobuze și în care controalele erau dese, fără vreo posibilitate de scăpare. Această stradă era situată dincolo de mausoleul lui Augustus, de-a lungul Tibrului, la treizeci, patruzeci de minute de mers pe jos.

Gîndul că-l va revedea în cele din urmă pe Bourgoin îl făcea oarecum nervos în timp ce se exersa în coridor pentru mers, încălțat cu pantofii lați și supli ai lui Giacomo.

Ziua aleasă de Sainte-Rose pentru această vizită coincidea cu reîntoarcerea Sandrei. După sosire, ea începuse să circule prin casă ca de obicei și el observă că *marchesa* i se adresa cu calm și curtoazie de parcă nu se petrecuse nimic.

— Ieșiți într-adevăr ? zise ea.

— Pentru o oră sau două. Mă simt puțin cam surghiunit.

Îl privi lung, dar cu o ușoară ironie, adăugînd :

— Și dacă aș propune să vă însoțesc ?

— Aș refuza.

— Bineînțeles.

— Ca să nu vă compromit dacă aș fi prins.

Riseră amîndoi, ea însă într-un fel cam forțat. În dreapta, între malurile sale acoperite cu patrate de gazon apăru Tibrul, de culoare nămoloasă ; cupola Sfîntului Petru (aici avu un gînd pentru Luigi care se temea atît pentru ea !) amintea de un aerostat gigantic gata să-și ia zborul spre cerul încețoșat. Trecu de podul Umberto Primo. Oamenii pe care-i întîlnea aveau cu toții niște ochi de pește mort, ochi albi și ficși, cercănați cu negru. *SPQR. Commune di Roma*, spuneau afișele. *Profilassi della rabbia !*[1] Turbarea — ce turbare amenință Roma ? Aici era fără îndoială explicația acestor străzi mohorîte, acestor siluete care se furișau și păreau să fugă de vreo calamitate asmuțită pe urmele lor ! Mergea sprijinindu-se în baston.

— Al cincilea pe stînga ! Funcționează ascensorul.

[1] Luptați împotriva turbării (it.).

Cînd Sainte-Rose se găsi în fața ușii pe care numele lui S. Filangeri era săpat într-o plăcuță de aramă își închipui primirea pé care i-o va face Bourgoin și sună cu zîmbetul pe buze. Veni să-i deschidă un bătrîn îmbrăcat cu un pulover negru pe al cărui guler răsfrînt capul său cenușiu și uscat părea să se odihnească întocmai ca pe o pernă.

— Bourgoin, zise scurt Sainte-Rose ca și cum ar fi rostit o parolă.

— Intră.

Și de îndată ce închise ușa, bătrînul îl bătu ușurel pe umăr.

— Ești Jacques Sainte-Rose, nu-i așa? André te-a descris foarte bine. Și piciorul?

— Vindecat sau nu-i mai lipsește mult.

Sainte-Rose înțelesese. Întreg apartamentul părea de altfel pustiu.

— De cît timp a plecat?

— O săptămînă.

— Mă aștepta?

— Da și nu. Cum ai fi vrut...

Dezamăgit și satisfăcut în același timp, Sainte-Rose întrebă:

— Totul s-a desfășurat bine?

— Sigur. Erau patru sau cinci. Nu mai știu exact. Știu doar că erau trei americani, membrii aceluiași echipaj. Toți sînt buni, zdraveni, de partea cealaltă a frontierei.

— Pe cînd rîndul meu?

Pentru că în încăpere era frig el nu-și scosese paltonul dăruit de doctorul Mantegna sub care nu purta decît un costum subțire.

— Dacă eşti în formă, vreau să spun absolut în formă, deoarece încercarea este grea, plecarea ar putea fi peste cincisprezece sau douăzeci de zile.

— Voi fi în curînd gata de drum. Am fost foarte bine îngrijit. Rana mai este încă sensibilă, dar pe cale de cicatrizare.

— Atenţie, va trebui să porţi bocanci pentru zăpadă şi munte !

— Cred că în curînd va fi posibil.

— Oricum trebuie să aşteptăm întoarcerea echipei pentru trecerea clandestină a frontierei. Şeful lor va veni la mine vineri seară, la ora nouă. Va rămîne aici peste noapte şi va pleca în zori. Da, are un bilet de liberă trecere. Fals, bineînţeles.

— Cum să-l întîlnesc ?

— Cu interdicţia circulaţiei în timpul nopţii nu văd cum... Afară doar dacă nu vrei să dormi şi dumneata la mine în noaptea aceea. Vă voi pregăti eu însumi cina, căci nevastă-mea a plecat la fiul nostru Carlo, la Spoleto. Ea suferea din cauza frigului. Şi apoi aprovizionarea e slabă, sănătatea ei nu prea zdravănă şi bombardamentele îi distrugeau nervii.

Sainte-Rose acceptă invitaţia fără ezitare.

— Băiatul despre care este vorba se numeşte Luca. Sau, mă rog, să-i zicem Luca. Bourgoin i-a vorbit despre dumneata. El este la curent cu tot şi aştepta ca şi mine să te manifeşti într-un fel sau altul. Puţin rom ? Am şi rachiu de ienupăr.

— Cu plăcere.

— Eh, poate că preferi lapte cald ? Primesc cutii prin Crucea Roşie.

— Mai degrabă rachiu.

Bătrînul deschise sipetul şi scoase sticla şi paharele. Cînd trecea prin faţa ferestrei, profilul său cu bărbia as-

cuțită, cu nasul ca o etravă, cu coama de păr cărunt, zburlit, împărțită în două părți simetrice, se profila în lumină. Părea obosit, umbla tîrșindu-și espadrilele mari în timp ce Sainte-Rose îi descria pe scurt șederea sa la *palazzo* Vitti, omițînd incidentul cu tanchiștii și detaliile prea pitorești.

— Nu-ți propun să te găzduiesc ca pe Bourgoin. Mai întîi din lipsă de încălzire. Simți frigul acesta ? Dar vom aprinde o văpaie în atelier. Și apoi pentru că nu mă pot aproviziona cum trebuie. Bănuiesc că stai mai bine la acea cumsecade *marchesa*. L-am cunoscut puțin pe al doilea ei soț. Era frumos și-i plăceau fetele drăguțe.

Gîfîia tot flecărind în timp ce umbla. Hotărît lucru nici el nu părea tocmai sănătos. Atunci de ce oare nu s-a dus la soția lui după plecarea lui Bourgoin ?

Ca și cum ar fi captat gîndul acesta printr-un efect de telepatie el murmură lăsîndu-se pe un divan :

— Mă simt uneori ca și cînd aș avea o mie de ani și aștept să se aleagă praful de mine dintr-o clipă în alta. Uită-te la mîinile astea !

Avea degetele deformate de reumatism, articulațiile umflate.

— Nu reușesc să lucrez în climatul acesta. Și nu vorbesc numai de climatul fizic. Cunoști inscripția lui Michelangelo de pe soclul *Nopții* : *„Dacă o faci pentru a vedea tirania, este inutil să te trezești“*.

Umplu paharele. Mîna lui semăna cu un paianjen roșcat. Sainte-Rose, pe care-l încălzise alcoolul, se înduioșă ascultîndu-i franceza peltică. Vorbiră despre avionul doborît, despre țăranii săritori, în sfîrșit despre Bourgoin, navigator de bord, acum de cealaltă parte a liniilor, poate că la ora asta în zbor spre Sardinia și tabăra de la Villacidro, evocare ce-l făcea pe Sainte-Rose ușurel nostalgic, dar aici își avea și alcoolul partea lui.

Filangeri îl cunoscuse pe Bourgoin la Paris cu ocazia ultimei sale expoziții, aproape în ajunul războiului. Nu pentru că Bourgoin era interesat, în mod deosebit, de artele plastice, dar pentru că era student pe vremea aceea și paznic de noapte la hotelul unde trăsese familia Filangeri.

Puțin după aceea Sainte-Rose ceru, politicos, să vadă atelierul. Camera mare și cu plafonul înalt avea două ferestre spre Tibru. Se zăreau printre cețuri Monte-Mario cu creasta lui de verdeață și cupolele Observatorului. Jos, în fluviu, unduiau oglindirile edificiilor riverane. Bătrînul aprinse repede un foc în sobă, ceea ce atrase un motan ieșit nu se știe de unde, un motan roșcat cu urechile zdrențuite.

— Este Iliușin, zise bătrînul.

Iliușin nu acordă nici o atenție lui Sainte-Rose și defilă prin fața lui cu o alură nonșalantă. De-a lungul zidurilor, bronzuri, marmure, mulaje de ghips. Într-un colț era un teatru de marionete, vopsit în verde și galben, cu figurine din lemn sculptat. În față, o siluetă mare sub un văl umed.

— Ultima mea operă, rosti bătrînul. Lucrez la ea de o lună. Dar din mai multe motive nu izbutesc să o termin.

El dezveli argila cu grijă, desfășură pînza, lăsă să se vadă o tînără femeie, mai întîi șoldul drept, apoi picioarele, bustul și în cele din urmă obrazul de o perfecțiune clasică.

— Poate fi numită, dacă așa îți place, *Nașterea primăverii*, mai zise el. Fiecare să-i dea un nume după pofta inimii.

Corpul avea aceleași proporții ca și cele ale lui Venus din Cnida, aceiași sînt mici și drepți, aceleași coapse pline, pînă și aceeași arcuire cărnoasă a pubisului. Capul cu obrajii mari, cu fruntea bombată, avea un aer de gravitate surîzătoare, sau mai degrabă de contemplare și mi-

rare ca în fața vreunui spectacol născut dintr-o străduință susținută, dintr-o voință generoasă și invincibilă.

— Există modelul ?

— Păi sigur, spuse Filangeri. Este Marie Leonardi, fata unuia dintre prietenii mei. Am cunoscut-o copilă. Poate avea azi vreo douăzeci și cinci sau douăzeci și șase de ani. Mama ei era franțuzoaică. Din Nissa. De aceea prenumele ei adevărat nu este Maria ca în italiană. Tatăl ei a fost ucis în timpul războiului din Spania. Fii atent ! Era antifascist pînă în măduva oaselor.

Pe ambele laturi ale capului aripile de păr cărunt se agitară.

— Să fie oare cu adevărat atît de frumoasă ? întrebă Sainte-Rose.

— Desigur.

— Este vorba de o comandă ?

— Deloc. Astea fiind zise, am șaptezeci și doi de ani. Este o vîrstă la care nu se mai mizează deloc pe viitor. Dar știi că viitorul, pentru un artist, este opera sa.

— De ce să n-o terminați pe asta ?

Bătrînul sculptor își arătă mîinile tot atît de noduroase ca două bucăți de lemn.

— Aștept să mă pot îngriji. Și apoi, unde să găsesc pe cineva să toarne statuia în metal pe vremurile astea ? Fără să mai pun la socoteală, fii atent, că germanii confiscă toate metalele neferoase !

Rosti ultima frază rîzînd și rîsul acesta îl întineri, revelă ceea ce sub oboseala trăsăturilor încă mai era copilăros în el.

După ce reveni lîngă sobă și se așeză într-un fotoliu, motanul se cățără și se ghemui pe genunchii lui.

— Tînăra aceasta obișnuiește să pozeze ca profesionistă ?

— Marie ? Oh, nu. Nu a acceptat niciciînd să pozeze în afară de această singură dată. (O clipă de tăcere.) Pentru mine poate că pentru ultima oară.

Nici o melancolie în ton, nici o înduioşare faţă de sine însuşi. Mergînd de-a-ndăratelea, cu faţa întoarsă spre mulajul lucind de umiditate, Sainte-Rose se apropie de el.

— Lucrează la serviciile administrative ale E.I.A.R.-ului sau dacă vrei la acelea de la Radio Roma, dincolo de Piazza Mazzini. Nu este tocmai aşa departe. Din cînd în cînd vine să mă vadă şi nu uită niciodată să-mi aducă unele provizii.

Mîngîie visător motanul cu mîna lui deformată de artrită.

— E inimoasă, mai murmură el.

Straniu, aceste cuvinte răspunseră, în inima lui Sainte-Rose, unei nevoi de tandreţe feminină care-l surprindea acum pentru prima oară după lungul răstimp, care trecuse de la serile din Alger, petrecute într-un mic hotel din Hussein Dey în tovărăşia unei tinere care lucra ca auxiliară la Royal Air Force, foarte blîndă şi micuţă, şi ale cărei suspine fericite se potriveau atît de bine cu murmurul apropiat al mării.

Puţin după aceea îşi luă rămas bun de la Filangeri ca să se reîntoarcă la *palazzo*, nu însă înainte de a fi confirmat întîlnirea de vinerea următoare. Era mulţumit de această întrevedere şi acestui sentiment i se adăuga şi o speranţă nedefinită.

Pe palier el întîlni un bărbat care aştepta de asemenea ascensorul şi care se uită plin de curiozitate la el. Era mic de stat, cu pleoapele roşii şi avea un şal ridicat pînă la gură. Fără îndoială, un vecin al sculptorului. Pe toată durata coborîrii, insistenţa privirii acelei stîrpituri îi produse o adevărată jenă.

Chiar la aceeași oră, Marie ajungea în Piazza Mazzini, mare răscruce a opt căi așezate în formă de stea, foarte apropiată de E.I.A.R., unde lucra ea. În micul ei grup al Macchiei (numele rezistenței urbane din Roma) venise ordinul să fie supravegheat itinerarul unei coloane blindate a Wehrmachtului. Contau să afle dacă această mare unitate, care cobora din nord de zile în șir și care pe întreg traiectul său (nu se deplasa pe șosea decît în timpul nopții) era urmată de pîndari ai organizațiilor clandestine, nu va face decît să traverseze orașul în direcția frontului din sud sau va cantona aici.

Tancurile germane intraseră prin via Cossia și în loc să treacă prin Ponte Milvio se scurgeau în lungul Tibrului. La intrarea în via Angelica fuseseră semnalate vehiculele de avangardă. Serviciile secrete ale aliaților cereau de urgență informații. De la postul ei de observație Marie auzea mugetul îndepărtat al monștrilor, se gîndea la cei care, întocmai ca și ea, erau postați în lungul ramurilor acestui evantai format de străzile care porneau din strîmtoarea dintre Monte Mario și Tibru. Sarcina ei era nu numai să verifice traiectul, dar să și numere tancurile și camioanele. Era frig. Din grădinițele pieții se ridica un miros de pămînt reavăn. În diagonală, pe partea stîngă a bulevardului ducînd spre fluviu, putea zări fațada bisericii lui Iisus-Rege. În interior, era un preot căruia trebuia să-i dea îndată rezultatul tuturor observațiilor privind convoiul.

Ea nu știa dacă bătrînul domn, cu ghetre și pălărie cenușie, care privea atent vitrinele la colțul cu via Sabatino, stătea și el la pîndă, dar închipuindu-și această rețea de tovarăși necunoscuți, ca și ea, în alertă, se simțea la unison cu o lume de iluzii generoase.

Mugetul se apropia întocmai ca acela al unei furtuni. Zări la o mică distanță un tînăr care îi zîmbea de dincolo

de peluza pe care se zbenguiau cîteva vrăbii. Tînărul era genul „junelui prim", brun, cu capul gol, cu părul foarte lins. Ea se îndepărtă ca să se posteze în dreptul viei Oslavia. Precedat de un camion descoperit, primul tanc *Tiger*, un mastodont de șaizeci și opt de tone, cu gura tunului acoperită cu botniță din pînză verde, sosea în tărăboiul enormelor sale șenile. În camion soldații cîntau *„Drei Lilien"*. *Tiger*-ul o luă la dreapta, înconjură piața și se angajă pe via Ferrari. În turelă stătea în picioare un tînăr ofițer tanchist, îmbrăcat cu manta de piele, cu ochelarii pe frunte. Avea fața de o frumusețe realmente feminină, cu ochii deschiși la culoare și glaciali. În față, bătrînul domn dispăruse. În schimb, tînărul cu vrăbiile se apropie de ea, încet, fără cea mai mică curiozitate pentru zgomotoasa coloană care se revărsa acum în piață. Încă doi *Tiger*-i însemnați pe laturi cu crucea neagră, cu carapacea lor vopsită în verde și ocru, apoi, fără să se știe de ce, un tanc mic *Panzer* inserat între doi coloși, burdușit în spate cu butoaiele sale de benzină, cu șenilele lovind pavajul.

„Mai ales, să nu-mi încurc socotelile". Aerul înghețat îi mușca gleznele, îi pătrundea pe sub fustă. Simțea de asemenea și umiditatea solului prin tălpile prea subțiri. Doi *Tiger*-i pătrundeau la rîndul lor în piață, încărcați de frunziș, ca niște grădini ambulante. Terenul trepida sub greutatea lor și hărmălaia se repercuta pînă la ultimele etaje ale marilor imobile. Încă trei camioane și apoi cîntecul soldaților zguduiți de hopuri :

„In Afrika rollen die Panzer..." [1]

Apoi trecu o ambulanță cu insigna Crucii Roșii, și cu următoarea inscripție pe portieră în litere gotice : *Deutsches Rotes Kreutz*, urmată de o mașină BMW. După un

[1] In Africa ruuie Panzerele (germ.).

timp, se ivi în depărtare, dintre fațadele lugubre, un alt tanc tîrîndu-se în fleșcăraia acestei după-amieze de martie ca un crustaceu gigantic de culoarea cenușie a fundurilor submarine. Țeava tunului țintuia cerul ca o antenă amenințătoare.

— Așteptați pe cineva, domnișoară ?

Vocea suavă a tînărului cîrlan răsună chiar în spatele ei.

— Dă-mi pace, zise ea cu vocea scăzută și înfuriată. La naiba, acest idiot venea tocmai acum s-o tulbure !

— Dacă sînteți singură pot să-mi permit să vă invit la cafeneaua aceea de colo ? Ar fi mai cald !

— Am mai spus să mă lași în pace ! E limpede ? Îmi aștept logodnicul.

— Nu, nu. Nu așteptați pe nimeni. De ce o întîlnire într-un loc ca acesta ? Și pe un astfel de frig !

— Ia-o din loc !

— Logodnicul ăsta are noroc.

Ea cedă tentației de a ironiza :

— Este elvețian în garda pontificală. Și ca și mine, nu te va agrea.

— Ce păcat ! Eu care sînt atît de calin !

Al șaptelea *Tiger*. Al șaselea camion. Un alt *Tiger* cu un fanion cu svastica pe aripa din față. Flăcăul continua cu vocea sa din ce în ce mai dulceagă :

— Să preferați un elvețian unui italian !

Ea ridică din umeri, deși îl simți intrigat de atitudinea ei, rămase atentă la defileul convoiului. Al optulea tanc. Al nouălea : un *Panzer*. N-avea voie să-și noteze. Trebuia să-și joace rolul de gură-cască anonim. Îi veni gîndul că la urma urmelor tipul acesta putea fi un informator sau un polițist. Ea nu era niciodată de o rezervă exagerată și de obicei primea calm omagiile băieților. Acesta însă o exaspera pentru că nu putuse s-o nimerească

mai prost. Tancul al zecelea, un *Tiger !* Cîrligele sale de depanare, ca doi colți în formă de tirbușon, sugerau o cruzime preistorică. Comandantul tancului, cu trupul pe jumătate ieșit afară din turelă, indiferent și pierdut în gînduri, cu crucea de fier la gît și ochiul ca oțelul i se părea că simbolizează crunta ferocitate a războiului.

— Ce succes trebuie să aveți, a zis tînărul. Înțeleg. Sînteți atît de minunat de atrăgătoare...

Tonul era de batjocură amabilă, dar pe un fond de reală admirație.

Din cauza enervării fata ar fi putut încurca numărul tancurilor cu acela al vehiculelor însoțitoare. Cu un gest ascuns și iute, trase de șiragul de la gît și-i rupse ața. „Ce faceți ?“ și perlele de sticlă săriră pînă în pîrîu, sclipiră ici și colo pe dalele de ciment. Dar Marie păstrase un pumn de mărgele în palmă. Blindatele în buzunarul de sus. Toate celelalte în buzunarul de jos. Tînărul se agita. „Sînt pînă și în apă !“ se văita el aplecat de-a binelea după ele. Iar ea îl încuraja prefăcîndu-se dezolată : „Dumnezeule, un dar al mamei ! Îl purtam pentru prima oară !“

Încă o ambulanță, apoi opt tancuri, apoi douăsprezece camioane. Toți soldații erau așezați pe banchete, cu pușca între genunchi, și trecînd, se uitau la ea. Văzu în ochii lor o expresie flămîndă care o tulbură. Tînărul continua să facă temenele ca să vîneze perlele și cum unele căzuseră într-un strat de flori, întinsese brațul să le scoată, grijuliu să nu-și murdărească mîinile de noroi. În cele din urmă, după trecerea unei ambulanțe mari răsunară pocniturile ultimelor motociclete din escortă.

Tînărul se ridicase, revenea spre Marie :

— Iată-le, cred că sînt toate.

Ea le luă mulțumind din vîrful buzelor.

— Pentru ce, zise el, sînteți atît de rea cu mine ? Vă fac chiar atîta silă ?

Tonul era aproape patetic. Poate că nu era vorba de un polițist, sau atunci avea deosebite haruri de artist. În orice caz, să nu-i facă jocul. Timpul era scurt. Îl părăsi acolo, și avu doar răgazul să-i vadă în ochi sclipirea aceea șireată a bărbaților care știu ca niște maeștri să înduioșeze femeile și mizează pe această înduioșare. La dracu ! Coloana întreagă trecuse și zgomotul tancurilor răsuna acum în înfundătura lungă formată de străzile care se succedau în direcția pieții Cavour. Toată această coloană de oțel cu puterea, brutalitatea și marșul ei, sugera imaginea unui cuțit pe care l-ai înfige într-un trup viu. Mergînd iute, Marie traversă piața. Băiatul încercă să se țină după ea ceea ce-l obligă să țopăie în jurul ei într-un fel oarecum caraghios, fără să înceteze să o implore : „Domnișoară, oh, vă rog, domnișoară !“ Cuvîntul *signorina* avea în gura lui o mlădiere armonioasă. Nu încăpea îndoială că era din Pisa sau din Florența. Fără să încetinească, Marie o luă pe calea Mazzini. Abia atunci renunță și el.

Era nemulțumită. Din cauza acestui nenorocit tîmpit fusese gata să încurce componența exactă a coloanei germane. Și pe deasupra, în cazul în care tînărul cîrlan ar fi fost un informator, s-a mai văzut și nevoită să se stăpînească pentru a evita o ceartă. Rămăsese viclenia ei cu colierul de care se mai amuza încă. În cele din urmă intră zîmbind în biserică.

5

CHIAR ÎN SEARA ACEEA, DUPĂ cină, Sandra se retrase în camera ei. Își lăsă soțul ascultînd radioul și pe Sainte-Rose executînd pentru *marchesa* niște scamatorii cu cărțile de joc. O interesa francezul fără ca ea să-și dea seama de ce anume. Poate pentru că părea în întregime absorbit de un singur scop (faptul că vorbise în după-amiaza aceea despre plimbare nu era desigur decît o minciună) și pentru că ea însăși simțea o arzătoare dorință de plecare ; și o sete de uitare. Conștiența existenței mai multor ființe încă contradictorii în însăși ființa ei — o făcea nervoasă, uneori o îndemna să fugă de alții și de ea însăși, să schimbe locul, anturajul. Este adevărat că-i mai rămînea opiumul și că după cîteva țigări, omenirea se destrăma ca un

şomoiog de vată instaurîndu-se senzaţia că în cele din urmă gîndirea îşi pierdea ascuţişurile care rănesc, că rotindu-se tot mai strîns se netezea de parcă timpul se înfăşura în jurul lui însuşi în loc să se desfăşoare. Stînd în faţa oglinzii ea execută ca de obicei cîteva mişcări de gimnastică. Era în slip, îşi vedea sînii şi floarea lor brumărie, pîntecul neted, coapsele musculoase. Cînd termină, făcu un duş fierbinte, se cîntări, şi-şi unse faţa cu o cremă pe care i-o procura o prietenă la un preţ foarte ridicat. A doua zi, trebuia să se întîlnească cu iubitul ei, dar îi telefonase şi, sub un pretext vag, scăpase de întîlnirea aceea. Răspunsurile bărbatului de la capătul firului (care înţelesese adevărul) sfîrşiseră prin a o agasa. Dacă dădea sau nu crezare explicaţiilor ei, puţin îi păsa.

Cui va consacra ea această nouă zi ? Habar n-avea, nu-şi făcuse încă nici un plan. Oricum, putea să-l recheme în orice clipă, să-l facă să vină *in extremis*. De un lucru era însă sigură : că va schimba amantul. I se întîmpla astfel să închidă dintr-o dată în sufletul ei nişte uşi cu iluzia — şi certitudinea că era vorba de o iluzie — că va schimba prin aceasta însuşi drumul destinului său.

Abia se ghemuise în pat că sirenele de alarmă şi mugiră. Goală, sub rochia ei groasă de casă, se duse în salon. Luigi şi Sofia se ocupau de *marchesa* îmbrăcînd-o cu un palton negru şi gros, punîndu-i mănuşile. În curte, Giacomo tocmai lăsase să intre vecinii care, conform regulamentului, aveau dreptul să folosească pivniţa *palazzo*-ului decretată adăpost colectiv. Din salon se auzea tropăitul persoanelor care soseau, treceau de poartă, în timp ce strigătul lugubru al sirenelor continua să străbată întreg cerul.

— Chiar vreţi să rămîneţi aici ? întrebă *marchesa*.

El își justifică hotărîrea prin faptul că în adăpost se va întîlni cu oameni din cartier care nu erau obișnuiți să-l găsească acolo și că aceasta putea fi imprudent.

— Cum voiți, zise ea.

La rîndul său, Sandra refuză să coboare din cauza frigului umed care domnea acolo, în realitate din cauza unei oarecare claustrofobii care-i făceau insuportabile acele ore petrecute în adăpost.

Rămași singuri, Sainte-Rose se apucă să facă pasiențe pe o masă lungă și Sandra se instală într-un fotoliu în fața căminului, cu picioarele ridicate, descoperindu-și coapsele pînă la ivirea zonelor intime, cu o țigară între buze și foarte la largul ei. Sirenele muriră în noapte și începu huruitul bombardierelor acoperit îndată de vacarmul artileriei antiaeriene dezlănțuite. Întreg cerul părea să vibreze ca un gong imens lovit frenetic pe toată suprafața sa.

— Se vorbește că o mare unitate blindată s-a cantonat în sudul orașului, spuse Sandra.

El rămase tăcut, absorbit de cărțile lui. Ea adăugă:

— La ce vă gîndiți?

— La greutatea pe care o întîmpină avioanele B-25 și B-26 să atingă noaptea obiective precise. Nu sînt făcute chiar pentru treaba asta.

— Cum știți că este vorba de acest gen de aparate?

— Să presupunem că am un har.

— Nu este acesta tipul de aparat pe care-l pilotați chiar dumneavoastră?

— Ba da.

Deodată răsunară niște explozii profunde și geamurile începură să vibreze, dar straniu, numai în partea dinspre grădină. În același timp ciucurii de sticlă ai candelabrului răsunară delicat, pe două note, ca sunetele unui instrument foarte vechi. Ea avu certitudinea că el se gă-

sea foarte departe de ea cu gîndul, indiferent la prezența ei, ceea ce îi provoca o vagă iritare. Căldura căminului — aruncase o nouă buturugă în vatră — îi aducea un confort fizic și contrasta cu instabilitatea emotivă a sufletului său. Parfumul meridional al unor flori așezate într-un vas din apropiere îi trezea amintiri din adolescență, amintiri vagi, dar foarte însorite, și ea își descheie rochia și-și oferi căldurii, sînii și pîntecul, întorcîndu-se astfel, după treizeci de ani, la zilele acelea de vară cînd, sub cerul incendiat, se culca goală la soare, amețită de sentimente și dorințe neprecise. Exploziile provocau o înfiorare bruscă a tuturor nervilor săi care uneori îi încrețeau pielea brațelor și a feței ; încercă nevoia de a vorbi.

— Pentru a face o astfel de treabă voiți să treceți liniile ?

Întrebarea păru să-l surprindă. Se mulțumi să murmure ridicînd capul :

— Bineînțeles...

— Va fi deci posibil ca într-o zi, sau mai degrabă într-o noapte ca asta, să vă vină rîndul să aruncați bombe asupra noastră ?

— Da.

— Și întîmplarea ar putea conduce pe vreuna dintre ele chiar pe casa asta ?

— Chiar așa.

— Cum priviți ideea asta ?

— Cînd eram copil auzeam adesea spunîndu-mi-se că, născîndu-mă, o ucisesem pe mama, deoarece ea a murit cînd m-a adus pe lume. Fără voie mi-au dezvoltat în mine un somptuos complex de culpabilitate. Cu timpul am reușit să fac casă bună cu el.

— Și v-ați vindecat de el prin cinism ?

— Nu, prin luciditate.

El înşiră cîteva cărţi de joc. Lumina căminului îl acoperea dintr-o parte, îi degaja obrazul, maxilarul osos, revelînd o puritate virilă care o impresiona.

— Ce înţelegeţi prin aceasta ?

— Ştiu ce resimt în această clipă camarazii mei care zboară acolo sus şi ştiu că ei nu sînt nici cu totul inocenţi şi nici întrutotul culpabili, aşa cum sîntem de altfel cea mai mare parte dintre noi. În numele cărei morale îi judecaţi ? În ce mă priveşte, încerc de vreme îndelungată, să mă clădesc şi în acelaşi timp sînt lucruri în mine care se dărîmă fie din greşeala mea, fie ca un efect al circumstanţelor.

Ea nu-l înţelegea în întregime, dar ghicea în ce consta deosebirea dintre ei şi că el se străduia să astupe breşele prin care ar putea să-şi ia startul pasiuni mai mult sau mai puţin tumultuoase, necontrolabile. Poate că făcea parte din soiul acela de oameni pentru care sentimentele violente sînt o slăbiciune care trebuie răpusă. Cu o subtilitate vicleană, aştepta ca el să-i observe goliciunea. Spătarul fotoliului o ascundea, dar odată ridicat în picioare fără îndoială că o va vedea şi acest gînd provocator o împiedica să cedeze spaimei căci zarva artileriei antiaeriene se amplifica şi exploziile deveneau din ce în ce mai apropiate.

— Ar trebui, continuă Sainte-Rose fără să înceteze să manevreze cărţile, să azvîrlim din noi lucruri întrutotul admise, care ne par esenţiale şi preţioase, pentru ca viaţa şi deci moartea, să ni se arate, în sfîrşit, în simplitatea ei reală. Am cunoscut multe camere anonime de hotel. Atunci cînd am plecat la război, am aflat că mama mea vitregă a împărţit în dreapta şi în stînga hainele şi cărţile pe care nu le-am putut lua cu mine, ca şi cum nu trebuia să mai revin vreodată. Era o femeie cumsecade, care ţinea

la mine, dar care știa probabil, din instinct, că absența este o imagine a morții.

Fluierături stridente străpunseră bubuiturile artileriei : era vreun șef de sector care, la fața locului, amintea consemnul privind camuflajul. Dar în partea dinspre stradă Giacomo dublase grijuliu perdelele cu bucăți din pînză neagră.

— Știați, continuă Sainte-Rose, că înaintea unei plecări în misiune, echipajele trebuie să-și golească obligatoriu conținutul buzunarelor în mîinile unui ofițer de serviciu ? Din motive bine stabilite, este interzis să păstrezi asupră-ți, fie chiar și țigări sau un bilet de tramvai. De prima oară mi-am dat seama că aveam obiceiul, încă dinainte de a deveni pilot de război, să-mi golesc în momentul plecării pînă și buzunarele mele secrete, acelea ale sufletului, astfel încît această mică formalitate nu m-a impresionat deloc.

O nouă fluierătură. O voce certăreață se ridică în noapte :

— Lumină la al treilea !

Strigătul acesta păru să exaspereze și mai mult vacarmul isteric al artileriei antiaeriene. Sandra își strînsese ușor rochia, dar își lăsase sînii descoperiți. Îl asculta leneș pe Sainte-Rose care spunea :

— În Germania se întîmplă ca aviatorii aliați, doborîți de *Flack* sau de avioanele de vînătoare, să fie împușcați de către civili, în aer, în timp ce coboară din cer cu parașuta și cînd ating pămîntul nu mai sînt decît niște cadavre sfîrtecate. Dacă mi s-ar întîmpla așa ceva, cred că dincolo de teroarea și desperarea mea nu aș purta prea multă pică asasinilor mei. Casele despuiate de ziduri, dărîmăturile, copiii zdrobiți sub ruine toate astea există.

Ceea ce resimțim noi, acolo sus, nu este o compensație. Este altceva...

Aruncă obosit pachetul de cărți, se ridică făcînd cîțiva pași prin salon și îndepărtîndu-se de fotoliul Sandrei, avu deodată mintea invadată de unele imagini care-i evocau, în paralel, chipurile piloților, al bombardierului din carlinga lui de sticlă, cu degetul pe butonul de declanșare a bombelor, mitraliorii țintuiți pe arma lor în turelele înguste, trapa de bombe deschisă, mașinile amorsate, sinistre în odihna iluzorie, străbătînd universul acesta zguduit precum și gloanțele-trasoare, fulgii roșii și negri ai artileriei antiaeriene și ochii strălucitori ai proiectoarelor, salturile aparatului în zguduiturile furioase ale exploziei ! Ce ciudat era să trăiești toate aceste emoții în același timp în această mică reședință particulară și vetustă pe care suflul unei singure bombe ar putea să o facă praf ! O auzi pe Sandra care întreba pe un ton batjocoritor și totodată agresiv :

— Cîți amanți crezi că am avut pînă acum ?

Se opri, se întoarse spre ea, ridică din umeri, apoi își reluă mersul în lung și în lat, de cealaltă parte a mesei, departe de cămin, în timp ce ea continua :

— Treizeci și opt, dragul meu, și Luigi m-a luat fecioară. Ne aflăm în Italia, nu-i așa ? Aveam abia optsprezece ani !

Ea își îndoi picioarele și atunci descoperi el postura ei provocatoare.

— Treizeci și opt și în suma aceasta nimic altceva decît parteneri agreabili.

Artileria se amplifică deodată, ciucurii lustrei făcură din nou să răsune muzica lor melodioasă.

— Agreabili, cu excepția unui singur caz. Un necunoscut care mă acostase pe stradă și pe care l-am urmat

la el acasă fără ca măcar să-i știu numele. Foarte blînd și prevenitor la început, odată la pat, a început să mă lovească și pentru că m-am zbătut și am strigat, m-a paralizat și m-a covîrșit. Rezistența mea îi plăcea, spaima mea de asemenea, și de îndată ce mi-am dat seama de asta și am stat locului, s-a calmat.

Sainte-Rose era să întrebe : „De ce-mi spuneți astea ?“, dar în aceeași clipă își zise că ea suferea șocul nervos produs de bombardament sau poate că voia să nimicească în sufletul ei ceva ce o tulbura. Sofia îi spusese că Sandra, la doi ani după căsătorie, a avut o fetiță care a murit de meningită, că această întîmplare mai ocupa încă un loc important în viața ei. Dar puteai crede tot ce spunea Sofia ?

Și Sandra continuă :

— Am o altă amintire, mai fericită. La Genua, acum patru sau cinci ani, am petrecut noaptea cu doi bărbați. Băusem cu ei și acceptasem să-l urmez pe unul dintre ei, dar el găsise modalitatea ca prietenul lui să se afle și el în apartament...

Cum Sainte-Rose se îndepărta spre fundul salonului și se pierdea în penumbră, ca se ridică, se întoarse spre el :

— Ești șocat, nu-i așa ? Haide, vino să-mi spui că te dezgust și că mă port ca o tîrfă !

Bubuitul artileriei slăbea ca acela al unei furtuni care se îndepărtează.

— Singurul lucru pe care aș vrea să vi-l spun este că nu am nici o vocație de confesor și că puteți să vă duceți viața cum poftiți ! De altfel, tot ceea ce povestiți este interesant. Nimic nou, cred, dar interesant.

Ea rîse brusc, cu un rîs sacadat.

El își zise că este întotdeauna periculos să respingi o femeie care se oferă și chiar în clipa aceea trei explozii aproape simultane punctară cuvîntul periculos.

Nu-i trecea prin gînd să profite de această situație atît de nedemn i se părea să ia femeia (fie ea chiar atît de provocatoare ca Sandra !) bărbatului care contribuia la ascunderea lui și risca pentru el moartea sau cel puțin deportarea. Era foarte conștient că o astfel de reținere era meritorie, întrucît de săptămîni de zile nu se mai atinsese de vreo femeie și această abstinență forțată îi provoca deseori nopți de insomnie.

Artileria încetă brusc și puțin după aceea sirenele anunțară sfîrșitul alarmei. Din nou se auziră în curte vecinii care părăseau adăpostul, se răspîndeau în piațetă schimbînd între ei strigăte înfundate. *Marchesa* intră în cele din urmă, asemănătoare unora din bătrînele aristocrate pictate de Goya, care surprind prin contrastul violent dintre decrepitudinea lor fizică și hainele lor prea lejere. Sofia o dezbrăcase de palton și ea se retrăsese cu mersul său mărunt și mecanic. Ochii ei de bufniță luceau intens în umbră. În urma ei, Luigi părea vlăguit. Ură la rîndul său noapte bună și dispăru în camera sa. Înainte de a se gîndi să-l imite, Sainte-Rose reluă pachetul de cărți, i-l prezentă Sandrei rugînd-o să aleagă una, să i-o arate, să o repună ea însăși în pachet și să amestece apoi cărțile după plac. Ea ascultă fără a înceta să-l privească ironic. Sainte-Rose amestecă o clipă pachetul, îl etală pe masă cu fața în jos și întoarse o carte : era chiar aceea a Sandrei. Reîncepu de trei ori și de trei ori cu același succes. Deși ghicea că Sandra era la capătul răbdării și că dorea din toată inima ca el să greșească, se străduí să reușească această experiență destul de dificilă. Ea stătea de cealaltă parte a mesei și o luminiță demență se aprindea

și se stingea în străfundul ochilor ei enormi, tiviți cu gene lungi, răsucite. Nici o clipă nu-și manifestă vreo mirare cît de mică și se abținu să-l felicite pe Sainte-Rose pentru virtuozitatea sau îndemînarea lui. Ziua următoare ea îi propuse să viziteze cartierele sinistrate, dar el refuză și ea nu-și putu da seama dacă el se temea să iasă în tovărășia ei socotită odată pentru totdeauna „periculoasă" (ceea ce o amuza) sau dacă-i repugna cu adevărat, așa cum afirma, să ia nenorocirea altora drept spectacol. În cele din urmă plecă singură și el rămase cu convingerea că această invitație trebuia să aibă un dedesubt.

În aceeași seară, la aceeași oră, după cină, Sainte-Rose și Sandra se găsiră din nou în fața căminului din salon pe cînd într-o cameră vecină Luigi asculta radioul și Sofia o ajuta pe *marchesa* la toaleta ei de noapte. Focul nu era prea puternic, pentru a economisi rezerva de lemne. Sandra se adresă cu un ton obraznic lui Sainte-Rose care se cufundase într-o mică lucrare asupra etruscilor.

— Sper că n-ai luat de bună ceea ce ți-am spus eu ieri ! Fac aluzie la unele confidențe.

Pentru ca o femeie de felul ei să se retracteze într-un mod atît de brusc, se presupune că reflectase îndelung la aceasta.

— Deloc, spuse el. Am înțeles că bombardamentul vă înspăimînta și am ținut cont de asta.

Ea rămase o clipă tăcută privind flăcările.

— Îmi vorbeai de război, adăugă ea. Și mă covîrșeai cu scamatoriile dumitale inepte cu cărțile.

— Iertați-mă.

— Haide, haide. Oricare alt bărbat într-o astfel de împrejurare mi-ar fi făcut curte.

— Poate că nici nervilor mei nu le prea pria raidul acela.

Ea surîse și uneori surîsul ei, ca în clipa aceasta, îi aducea pe chip o fărîmă de șiretenie îndeajuns de deconcertantă.

— Și eu care credeam că războiul și pericolul stîrnesc instinctele erotice !

— Este o prejudecată care datează din secolul nouăsprezece. N-a fost niciodată dovedită științific.

Ea nu-și dădea seama că, cu privirile ei fixe de toxicomană, făcea să tresalte gîndul bărbatului din fața ei de parcă i-ar fi apropiat de frunte un vîrf de fier înroșit. Doamne, cum i-ar fi plăcut lui să iasă în grădină, să umble pe sub arbori, să guste pacea nocturnă.

— Iertați-mă, mă întorc în camera mea, acolo sus, spuse el.

— Adevărat ? Pe cuvîntul meu, încep să cred că nu ești un bărbat la fel ca ceilalți.

El privea focul, micile peșteri purpurii din grămada de tăciuni aprinși, surprins de vulgaritatea tonului pe care-l întrebuințase.

— Poate că nu la fel ca ceilalți, este adevărat. Și ca să spun tot ce gîndesc, nu cred că toate acțiunile se echivalează, căci dacă ar fi așa nici una nu ar mai avea vreo importanță și eu simt nevoia ca unele din ele să conteze mai mult decît altele.

— Iar eu, spuse ea, nu pot trăi fără o oarecare estompare a evidenței. Nu-mi place ca totul să fie în plină lumină. Cît ne deosebim noi doi ! Nu-i așa ?

Încă de la aceste prime cuvinte, ea se ridicase apropiindu-se de Sainte-Rose ca și cum s-ar fi strecurat spre el. Plecată asupra lui îl privi cu subită asprime, apoi îi sărută gura, prelung și el îi simți buzele foarte fierbinți, vii, limba ei vioaie și chiar în acea clipă o ușă scîrții lîngă

scară. Sanda se îndepărtă cu o mișcare dezinvoltă, se sprijini de cămin în clipa în care Luigi tocmai intra să anunțe că sovieticii eliberaseră complet întreaga Crimee. Sainte-Rose se întoarse spre el. Să-i fi surprins ? Nimic din atitudinea lui nu lăsa să se presupună ceva. Părea foarte calm și mai adăugă o altă informație relativă la războiul din Pacific. Sandra, ca să-și compună o atitudine, se apucă să atîțe focul stînd cu un genunchi pe podea și cu un picior descălțat, căci retrăgîndu-se de-a-ndăratelea de lîngă Sainte-Rose își pierduse unul din papuci. Dintr-o dată flăcările se înălțară azvîrlind văpăi puternice și părul Sandrei păru că arde. Luigi coborî încet scările. Într-adevăr, nimic nu se putea citi pe fața lui. În timp ce se apropia, Sainte-Rose se întreba dacă nu cumva Sandra îi lăsase urme de ruj. Era încurcat și încerca un sentiment nedefinit de furie. Drace, acest cumsecade Luigi nu avea decît să-și supraveghezé mai bine soția ! Dar ea, cu un pas egal, se apropie de soțul ei, îi spuse că într-adevăr trebuiau să se bucure de aceste vești, și adăugă ceva referitor la „mașinăria de război germană care slăbea", totul pe un ton cît se poate de firesc. Lui Sainte-Rose îi zvîcnea inima cu răbufniri profunde și rare pînă în gîtlej. Puțin după aceea Sandra adăugă zîmbind cu aceeași dezinvoltură :

— Ei bine, e timpul să merg la culcare pentru cazul că la noapte vom mai avea de suportat o alarmă.

O clipă Sainte-Rose se temu că va rămîne numai cu Luigi, dar nu, Luigi dorea și el să se culce.

Singur la el în cameră, vîrît în patul său, cu lumina stinsă, Sainte-Rose observă pentru prima dată că aripile fluturilor de pe peretele opus erau fosforescente și sugerau — oare de ce ? — machetele avioanelor dușmane suspendate pe plafonul sălii de *briefing* de la Villacidro.

Închise ochii. Frig ascuțit. Mai mult decît scena cu tanchiștii, cea pe care tocmai o trăise îi lăsa convingerea definitivă că mai curînd sau mai tîrziu, Sandra îl va pune, voit sau nu, într-o situație periculoasă. Ca proiectul său de evadare să fie compromis din cauza vreunei extravaganțe a acestei femei, era pentru el o idee insuportabilă. Mai examină o dată toate dificultățile pe care le avea de înfruntat pentru a ieși din Roma și a străbate liniile trecînd Abruzzii deasupra limitei zăpezilor. Îl cuprinse din nou obsesia unei riguroase încercuiri și regăsi, chiar în somn, imaginea meterezelor de culoarea oțelului, nesfîrșit de netede, fără vreo deschidere.

În cursul după-amiezii următoare Sandra se urcă încet, pînă la ultimul etaj. Jos, în micul său salon personal, *marchesa* primea cîteva bătrîne prietene la o cafea cu gust dulceag însoțită de fursecuri cu semințe de bob Afară ploua. Sandra intră într-una din camerele de serviciu care acum slujeau de debara. Fuseseră îngrămădite și depozitate acolo cufere, o colivie mare din răchită și un manechin de lemn cu talia cambrată, cu șoldurile bombate ca sub efectul corsetajului necruțător al epocii dar care sugera un trup tînăr, fraged, voluptuos, ce aparținuse probabil *marchesei*. Chiar alături, Sainte-Rose dăduse drumul radioului și ea asculta cu neplăcere ecou uriașelor furtuni care devastau pămîntul. Se simțea, mai ales din ajun, în vîrful unei piramide de sentimente, de amintiri, înconjurată de un vast deșert cenușiu. După cîteva minute, se duse să bată la ușa vecină. În lumina palidă a camerei îl văzu pe Sainte-Rose care o privea surprins de parcă voia să încerce să-i ghicească intențiile. Să fi avut certitudinea că ea era goală sub frumosu-i

chimonou de mătase împodobit cu flori atît de măiestrit brodate ? Ochii lui se strînseră ușor. Purta un tricou albastru de lînă cu mînecile întoarse peste manșete.

— Te deranjez ?

— Deloc ! spuse el și se duse repede să oprească aparatul.

— Simțeam nevoia să vorbesc cu cineva.

— În cazul acesta ați făcut bine...

Părea sincer deși puțin tulburat.

— Plouă, zise ea, și casa este plină de bătrîne.

— Înțeleg.

Ea se gîndea la celălalt bărbat pe care ar fi trebuit să-l întîlnească chiar la ora asta, la Parioli.

— Dar, luați loc, spuse el.

Ea se tolăni într-un fotoliu și în timp ce el aținta focul din sobiță, își spuse că bărbatul acesta nu o va ajuta cu nimic și că în ce o privea pe ea îi era întotdeauna greu să capteze spiritul celorlalți.

Era de asemenea foarte conștientă că ritmul vieții ei provenea din valuri succesive despărțite întotdeauna prin goluri profunde. În această clipă se știa purtată de un lung și nesfîrșit tăvălug gata să se prăvălească. Cu pieptul provocator, cu o țigară în vîrful degetelor, îl observa pe Sainte-Rose, atentă la cele mai mici gesturi ale lui.

Părea bizar de cumpănit.

— Oare te înspăimînt ? întrebă ea în cele din urmă.

Cu aceeași ironie el replică :

— Da de unde ! De mine mi-e frică.

Își zise că el îi părea ostil uneori, împotrivindu-i-se amarnic. Cum i-ar mai fi plăcut să-i mîngîie obrazul, să-și apropie ființa aceea nevăzută pe care o presimțea în el, ciudat de gingașă și ascunsă, care putea fi drăgăstoasă, capabilă să înlăture frica, vidul înspăimîntător al

lumii ! În definitiv, nu era chiar atît de în vîrstă față de el ! Or, în loc să se lase influențată de această dorință ea se crispă și zise sec :

— Ai scrupule față de unele lucruri, dar dacă ar trebui să zdrobești sute de inocenți sub bombe...

— A face război înseamnă întotdeauna să ucizi nevinovați.

— Am fost ieri dimineață să văd victimele ultimului raid. Erau copii. Am vorbit cu mama unei fetițe căreia i-au fost smulse picioarele.

Își dădea seama că vorbea împotriva sentimentelor care o incitaseră să vină la Sainte-Rose și că totuși nu se putea opri. Aceasta i se părea tot atît de greu cum ar fi să împiedici fuga unui animal fantastic doar ridicînd o mînă. La fereastră, cu fruntea lipită de geam, Sainte-Rose privea preocupat grădina sub ploaie.

— Ar trebui să vă duceți înapoi în camera dumneavoastră, zise el, și cînd se întoarse ea văzu că avea pomeții aprinși, ochii strălucitori.

— Sper că nu mă dai afară ?

— Nu.

— Mulțumesc, spuse ea cu o falsă umilință.

Și cum el își relua aceeași poziție în fața ferestrei ea întrebă :

— La ce te gîndești ?

— La un avion care se tîra în coada formației sale, după un raid. Era zdravăn atins, nu putea să le ajungă pe celelalte și rămînea în urmă. Și nimeni nu putea face nimic pentru el. Apoi, focul începu să-l mistuie.

Ea înțelese că îi răspundea la reproșul precedent și o cuprinse oboseala. Fetița pe care o evocase urma să moară, medicul i-o afirmase și nimic nu va compensa vreodată această nedreptate monstruoasă. Își amintea că întocmai ca atunci, cu optsprezece ani în urmă, nu

putuse plînge în fața unui obraz de copil împietrit de moarte. La această evocare întreaga ei gîndire tresăltă ca o apă vijelioasă peste stînci.

— Avionul acela era al dumitale ?

— Nu. Dar totul se petrece în acelaşi fel.

Va cunoaşte el vreodată motivul ascuns care o determinase să urce în camera lui ? Această frică de singurătate împotriva căreia nici un subterfugiu nu putea face ceva ? Ea resimți din nou dorința să-l desfidă, să-l provoace, să-l oblige să se preocupe numai de ea, să-i acapareze sufletul cu totul.

— Ştii, soțul meu şi cu mine nu sîntem decît nişte buni camarazi.

— Nu cred totuşi că s-ar bucura de vizita dumneavoastră aici.

— Nici eu nu cred. Nu este chiar aşa de detaşat cum pretind eu uneori. În orice caz, adulterul nu este în ochii mei un păcat.

El nu reacționă, dar ea era convinsă că o asculta cu mare atenție.

— Şi mă întreb, continuă ea, ce este realmente un păcat ? Poate fi considerat astfel, de exemplu, asasinatul acela al fetiței ? Asta ar furniza un reper.

Cu fruntea lipită de geam el continua să privească în grădină de parcă un pericol stătea la pîndă, jos de tot, între tufişurile rare.

— Oricum, zise ea, cred că m-am născut înainte ca noțiunea de păcat să fi fost inventată. Am un suflet care, sînt sigură, s-a format la primele vîrste ale lumii, înainte ca păcatele să ne fie răscumpărate şi să ni se fi adus izbăvirea. Să zicem că am oarecum un suflet preistoric.

Ploaia încetase de cîtva timp. Crengile mari ale unui copac luceau de umezeală. Cu paşi rari, Sainte-Rose re-

veni spre centrul încăperii, se apropie de Sandra cu brațele strîns încrucișate pe piept într-o atitudine oarecum zgribulită și sub privirea lui ea simți cum îi înțepenește gîtul, dar continuă să zîmbească. Apoi, cu un gest grăbit aruncă într-o scrumieră țigara pe jumătate fumată.

— În nimic nu credeți, spuse Sainte-Rose cu o voce deznădăjduită. Aveți un suflet mic care aleargă neîncetat aidoma luminițelor ce se văd noaptea prin cimitire.

— Cred numai în asta : că sînt vie în această clipă. Cred că nu există ieri și că n-a existat niciodată. Nici cît ora care va veni și care nu există încă. Cred că în afara acestei clipe totul nu este decît liniște pascaliană, vid sideral, somn hipnotic sau tot ce dorești, la alegerea dumitale...

Sainte-Rose se apropiase foarte mult de pat și trăsăturile sale exprimau o voință subită de posesiune. Ea primea în sfîrșit ceea ce dorise și ceva, secat în sufletul ei pînă atunci, tremura, se deschidea, înflorea minunat sub valurile dorinței bărbătești care o învăluiau puțin cîte puțin. Un fulger cu totul nou era pe cale să țîșnească din străfundul ființei sale, să o rănească, să o elibereze, să o scape de spaimele sale. Își răsturnase capul, închisese ochii chiar în clipa în care el întindea mîna, îi îndepărta chimonoul, îi dezgolea sînii. Mai zîmbea încă atunci cînd el o întinse pe pat și se culcă cu ea.

6

ÎN MIJLOCUL DUPĂ-AMIEZII DE vineri, Sainte-Rose se duse la Filangeri ca să-l întîlnească pe Luca. O prevenise pe *marchesa* că nu se va întoarce decît a doua zi dimineață. Ea nu i-a pus nici o întrebare, dar a specificat că într-un caz extrem putea să o cheme la telefon vorbind despre el însuși la persoana a treia.

— Ca și cum v-ați numi Tiberio. Un Tiberio a fost, cînd aveam șaptesprezece ani, prima mea dragoste!

A promis de asemenea să-i spună Sandrei și lui Luigi doar esențialul și anume că petrecea noaptea la niște oameni ai Rezistenței italiene ca să pună la cale evadarea sa.

— Nimic mai mult. O cunoaşteţi pe nora mea. Prea fantezistă. Am fost puţin ca ea în tinereţea mea. O înţeleg. Mai degrabă ea e fiica mea decît Luigi fiul meu. De aceea îi iert adesea fanteziile.

Intră pe bulevard cu prudenţă. *„SPQR. Commune di Roma! Vietato...“* mereu această atmosferă de oraş pustiit de o epidemie! Ah, să se ferească mai ales de controalele poliţiei! Umblă tîrîndu-şi piciorul şi dincolo de îngrijorarea sa, viaţa i se părea nespus de preţioasă şi pasionantă. Se găsea în inima unui mare oraş care era propriul lui prizonier şi sentimentul acesta îi producea o oarecare exaltare. De fapt, fiecare grădină, fiecare stradă, fiecare felinar căpăta în ochii lui o armonie de neînlocuit, aidoma oricărui obiect de pe bordul unui vapor izolat în largul mării. Un bulgăre de soare cenuşiu alerga dincolo de nori. Sainte-Rose privea indiferent camioanele germane care treceau încărcate de soldaţi şi se gîndea la Sandra şi la propria lui nelinişte atunci cînd l-a întîlnit pe Luigi la cină, doar la o oră după ce se culcase cu nevasta lui. Dumnezeule, ce focoasă era! Îi revedea trupul subţire, coapsele nervoase, expresia frămîntată a chipului ei în momentul supremei plăceri. Nu regreta nimic şi totuşi nu era mulţumit de el însuşi, ostil acestei dedublări a spiritului ca şi acelei ipocrizii de care va trebui să dea dovadă de acum înainte pînă în ultima zi a şederii lui la Roma. La capătul bulevardului, fluviul curgea repede. De cînd părăsise *palazzo*-ul, Sainte-Rose simţea cum pentru el fiecare minut se accelera şi îşi dădea seama că nu mai voia decît un singur lucru: să plece spre munţii Abruzzi. De la sosirea sa la Roma nu trăise decît pentru acest proiect şi ideea aceasta nu încetase niciodată să strălucească — diamant ascuns — în străfundul sufletului său. Ce conta Sandra? O creatură întîlnită pe drumul vieţii ca atîtea altele! Şi

în timp ce în el se năştea gîndul acesta, un instinct îl avertiza că încerca în zadar să-şi înşele inima, că el trecuse dincolo de o simplă aventură galantă şi că această femeie purta în ea un rău adînc ale cărui consecinţe s-ar putea să le îndure el însuşi.

O jumătate de oră mai tîrziu, intra în imobilul lui Filangeri. Sculptorul îl primi cu aceeaşi cordialitate. Purta obişnuitul său tricou negru cu guler răsfrînt. Frigul era mai pătrunzător la el în casă decît în stradă.

— Vino în atelier. Voi face imediat focul în sobă. Doreşti alcool sau lapte cald ?

— Alcool.

În aşteptarea lui Luca vorbiră despre război şi despre ultimele ştiri transmise de B.B.C. Soba începuse să duduie şi căldura să aburească geamurile. Mulajul de lut asemănător unei lungi fantome stătea sub vălul lui. În faţă, o pisică de bronz într-o atitudine de pîndă dădea impresia unui trup încărcat cu energie electrică, gata pentru o săritură de care depindea ceva esenţial, vital ; însăşi expresia capului, cu urechile ciulite, sugera acest angajament absolut. O astfel de intensitate îl captivă pe Sainte-Rose mai mult decît eleganţa şi puritatea formelor, părîndu-i-se că vede interpretarea plastică a propriei sale tensiuni interioare. Înfrigurat, Iliuşin (care fără îndoială servise mai demult ca model) stătea cuibărit în coşul său. După ce propuse o partidă de şah, Filangeri aşeză piesele pe care le cioplise el însuşi din abanos şi lemn de lămîi. Înainte de a începe partida se duse să tragă perdelele de la fereastră. Se vedea prin ea, pe deasupra acoperişurilor, o masă de nori violeţi pe care Sainte-Rose îi găsea potriviţi cu ceea ce numea el „tăcerea oceanică“ a oraşului. Scufundat în această tăcere, şi-o închipuia pe Sandra în aşteptare, căci ea îl aştepta,

era sigur şi ideea aceasta, trebuia să recunoască, îi provoca o vagă plăcere.

Începuse de mult partida cînd auzi scrîşnind lîngă imobil frînele unei maşini. Apoi se trîntiră nişte portiere şi el distinse zgomote de paşi pe trotuar. Întrucît începuse stingerea, era fără îndoială vorba de vreun vehicul oficial. Alarmat la rîndul său, Filangeri ascultă o clipă şi conchise :

— Avem un înalt funcţionar care locuieşte la al doilea.

Cum nu părea îngrijorat, reluară jocul. Totuşi rumoarea de jos, din coridor, începea vădit să-l intrige pe Sainte-Rose. Urechea lui distingea tropăitul a cel puţin patru sau cinci persoane care nu folosiseră ascensorul. De ce ? Să fie oare în pană ? Bătrînul se cufundase din nou în calculele sale, dar motanul îşi ridicase capul începînd să semene cu efigia sa de bronz, deşi pînă atunci moţăise. Sainte-Rose avu impresia că lumea se îngusta puţin cîte puţin, limitîndu-se la acest imobil aşezat pe nimic, gata să se răstoarne în gol şi pînă şi gîndul lui părea să se reducă la un mic cerc de care singur se lovea prin salturi iuţi.

De data asta şi Filangeri asculta. Se îndreptase pe scaun. Întreaga lumină dată de o lampă electrică suspendată la un metru înălţime cădea pe tabla de şah dintre ei. Etajul al doilea, acolo unde locuia funcţionarul, fusese depăşit şi acum zgomotul de paşi ajunsese la cel de al treilea palier. Atunci Filangeri se ridică puţin înspăimîntat. Era inutil să întrebe. Nici el nu credea că putea fi vorba de Luca. Luca nu trebuia să vină singur ? Cu un gest îi făcu semn să nu se mişte şi Sainte-Rose simţi îndată o curiozitate exaltantă faţă de ceea ce urma să se producă, la fel ca de fiecare dată cînd se afla într-o situaţie periculoasă. Straniu de aproape, de această dată

paşti răsunară pe scările ultimului palier. Filangeri înaintă tiptil pe espadrilele sale pînă în coridor şi lampa joasă a atelierului îi proiecta umbra pe uşă într-un fel grotesc. Cu un mers unduit motanul traversă încăperea lăsîndu-i lui Sainte-Rose senzaţia unui abandon definitiv. Paşii se opriră în faţa uşii apartamentului. Dincolo de perdele se întindea noaptea îngheţată. Sainte-Rose îşi strînse cureaua de la pantalonii împrumutaţi de doctorul Mantegna şi îşi încheie de asemenea şi cămaşa care provenea din dulapul lui Luigi. Se sună de două ori scurt. În sufletul lui Sainte-Rose se rostogoli un val înspumat, în timp ce Filangeri se strecura în întuneric cu pisoiul pe urmele lui. Soneria zbîrnîi din nou, dar cu mai multă insistenţă. Această chemare îl străbătu de-a binelea, se repercută printr-un şir de încăperi sonore trezindu-i amintirea unei alte sonerii întrutotul asemănătoare şi care sunase zadarnic în timp ce el fără să-i deschidă a lăsat-o la uşă pe femeia aceea care îl iubea şi pe care el hotărîse să n-o mai întîlnească niciodată.

Madeleine ! Numele acesta răsări în amintirea lui destrămat îndată, distrus de loviturile nerăbdătoare din uşă. Filangeri trăgea zăvorul. Sainte-Rose, care se repezise şi el spre uşă, îl vedea aşa cum era, cu părul ciufulit, plăpînd, în pantalonii lui mari şi tricoul deformat. În lumina galbenă a culoarului pe care bătrînul o aprinse atunci, apăru bărbatul acela în uniforma sa sumbră cu străluciri pe centiron şi pe curea. Era un poliţist al P.A.-ului. De ce nu se arătau tovarăşii săi ?

— Domnul Filangeri ?

— Da.

— Căpitan Ritelli. Pot intra ?

— Vă rog.

Un violent curent de energie îl străbătu pe Sainte-Rose, aşa ca pe boxeri în clipa cînd sună gongul şi se pregătesc să se arunce asupra adversarului.

— Văd că nu sînteţi singur, spuse ofiţerul. Nu vă deranjez ?

Tonul era de o curtoazie gentilă. Ce însemna asta ? Ce făceau ceilalţi ? Nimic nu se mişca pe palier, deşi ofiţerul menţinea cu o mînă uşa deschisă ca pentru a incita pe cineva să-l urmeze.

Lui Sainte-Rose i se părea că sîngele îi fierbe în vine, că spiritul îi devine un inepuizabil rezervor de ură. Poliţistul înaintă cu un mers liniştit şi intră în zona luminată de bec. Avea o faţă prelungă şi pală, un zîmbet vag batjocoritor. De ce se descoperise ? Pentru ce această curtoazie ? Senzaţia confuză a unui pericol real, dar încă amînat, se suprapuse peste sentimentul unei nenorociri inevitabile. De fapt, ofiţerul se adresa sculptorului cu un oarecare respect. Stînca va rămîne în echilibru, nu va cădea, nu va zdrobi pe nimeni dacă Sainte-Rose nu va face nici o mişcare, dacă îşi va ţine respiraţia. Deodată izbucniră rîsete ascuţite, isterice, şi două tinere femei se iviră agitîndu-şi ca nişte nebune poşetele deasupra capului. Doi bărbaţi, fără uniformă, le urmau rîzînd la rîndul lor. Tinerele femei îl înconjurară pe Filangeri fără să înceteze să ţipe vesele în timp ce, stînd puţin mai la o parte, ofiţerul continua să zîmbească cu aceeaşi ironie distinsă.

— Ţi-a fost frică ! Ţi-a fost frică ! Mărturiseşte, hai mărturiseşte !

Filangeri dădea din cap, săruta fetele pe obraji.

— Şi totuşi, zise unul dintre civili, Ritelli a refuzat să te păcălească de-a binelea, aşa cum doream noi.

Nu era decît o farsă şi toată trupa se înghesui vesel în coridor.

— Nu te deranja. Am adus noi totul !

— Chiar şi vinurile.

— Vai, ce frig este !

Sainte-Rose îşi aminti că astfel de serate se improvizau adeseori la Roma în această perioadă de interzicere a circulaţiei, dar se gîndea la întîlnirea cu Luca. Filangeri mărturisea uneia dintre vizitatoare, cea foarte slabă şi care avea o alură incertă, de androgină :

— Da, într-adevăr mi-a fost frică.

— Ritelli este un tip bine, şi are kilograme de decoraţii.

Toţi comentau vesel uluirea sculptorului pe care-l numeau Filo.

— Şi soţia ta ?

— Plecată la ţară.

— De mult ?

— Trei săptămîni.

— Profiţi ?

— Bombardamentele îi zdruncinau nervii.

— Nu vrei să răspunzi, după cîte văd.

Paltoanele fură îngrămădite în camera de culcare transformată în vestiar. Cum Sainte-Rose se apropiase, Filangeri începu prezentările. Fata cea subţire se numea Gina. Cealaltă, Marie, n-avea sutien şi avea gura foarte cărnoasă.

— Ce plăcere ! spuse ea cu o voce cîntată.

— Am venit să o revedem pe Venus a noastră, zise unul dintre bărbaţi, cel care se numea Adriano şi toată lumea intră în atelier.

— Cum, n-aţi recunoscut-o ? spuse Gina. Ea a pozat pentru *Primăvara*. Haideţi, admiraţi !

Sainte-Rose o privea pe Marie care desfăcea ea însăşi vălul.

— O capodoperă ! spuse căpitanul. Întocmai ca modelul, adăugă el galant.

Urmă un schimb de glume suficient de îndrăznețe. Gina aprinsese o lampă și o îndrepta spre statuie cerînd ca lumea să se dea la o parte. În timpul micii învălmășeli pe care o provocă scena aceasta, Filangeri putu să-i arate pe ascuns lui Sainte-Rose pe unul dintre cei doi bărbați în civil și să-i șoptească : „Periculos". Era vorba despre Enzo Tavera pe care-l strigau sub porecla de Zota, provenită din unirea ultimei silabe a pronumelui și prima a numelui de familie ; era un individ de vreo patruzeci de ani și care părea destul de satisfăcut de sine deși scurt în picioare, cu toracele enorm, disproporționat. Celălalt italian, Adriano, era mai tînăr, elegant, purta, brăzdîndu-i obrazul, niște ochelari mari îndărătul cărora ochii săi prelungi și ageri aminteau de înfățișarea unor pești într-un borcan. Dar atenția lui Sainte-Rose rămînea captată de Marie în așa măsură încît nu-și dădea seama de curiozitatea pe care o stîrnea el însuși. Marie era îmbrăcată cu o bluză cu guler de dantelă și o fustă neagră în formă de corolă strînsă cu un cordon lat, de lac, care-i marca și mai bine talia și bogăția șoldurilor. Totul sugera în ea o arzătoare dragoste de viață. Probabil că femeia aceasta știa să iubească cu pasiune. Pleoapele ei grele, cafenii, se zbăteau ca aripile unui fluture ; vorbea uneori cu o voce șoptită, promițătoare. Sainte-Rose își închipuia expresia pe care putea să o aibă atunci cînd făcea dragoste și-l cuprinse dorința să o cucerească, să o ducă cu el, să o arunce pe un pat, să o simtă împotrivindu-i-se, revoltată. Era plin de plăcerea de a o subjuga, de a o supune înflăcărării lui, de a o cîștiga în cele din urmă pînă la cea mai drăgăstoasă, cea mai completă, cea mai îmbătătoare complicitate !

În ceea ce-l privea pe căpitan, el continua vizitarea atelierului și se interesa acum de pisica de bronz pe care o examină îndelung și o mîngîie cu mîna sa fină, împodobită cu o șevalieră de aur.

— Prietenul nostru Ritelli, spuse Adriano, posedă o lucrare editată în Elveția, consacrată celor mai buni sculptori europeni de azi. Se pare, dragă Filo, că te afli la loc de cinste. Cînd a aflat că-ți sînt prieten m-a implorat literalmente să vă fac cunoștință.

— Foarte onorat, zise Filangeri.

— Te admiră foarte mult.

— Mulțumesc.

— În parte și pentru că semeni cu Albert Einstein.

Căpitanul Ritelli zîmbea.

— Și mai ales, zise Zota, i-o lăudasem pe Venus a ta.

Ceea ce păru ciudat fu faptul că zicînd aceste cuvinte se întoarse spre Sainte-Rose cu o expresie sfidătoare.

Deodată Gina începu să țipe :

— Ce-i cu spurcăciunea asta de animal ? Am oroare de pisici ! Și asta are alura unei haimănale !

— Și este o haimana.

— Cum o cheamă ? întrebă căpitanul.

— Iliușin.

— Păi ăsta este un nume rusesc !

— O pisică bolșevică ! exclamă Adriano rîzînd.

— De ce bolșevică, dragule ?

— Oh, Gina, pentru că Iliușin este numele unui avion sovietic !

— Ce idee să o botezi astfel.

— Draga mea, interveni atunci Zota, știi foarte bine că Filo este comunist. Nu-i așa, Filo, că ești comunist ?

— Nu striga asta atît de tare, spuse sculptorul mimînd spaima. Vecinii te-ar putea auzi și eu țin la considerația lor !

Motanul privea visător scena cu o licărire în ochii săi de agată în timp ce Gina oferea pe rînd sandvişurile pe care le pregătise împreună cu Marie.

— Prietenul nostru căpitanul Ritelli abia iese din convalescenţă. Tocmai şi-a reluat serviciul. Ştiţi că s-a acoperit de glorie în timpul campaniei din Cirenaica ?

De data aceasta ofiţerul ridică din umeri şi păru contrariat.

— Cu toate astea, zise Zota, te-ai purtat admirabil, nu mai fi aşa de modest.

Celălalt mişcă uşor din cap aşa cum se obişnuieşte în faţa unuia care nu ştie despre ce vorbeşte şi Sainte-Rose surprinse la căpitan acea pudoare a oamenilor care au cunoscut cu adevărat pericolul. Dar Gina deschisese radioul şi dansa cu Adriano. Ritelli o invitase pe Marie.

— Petreceţi numai noaptea aceasta la Filo ?

— Da. Am întîrziat cu partida asta de şah.

— V-am deranjat deci, spuse Zota pe un ton rece.

Fiecare dintre ei şedea la cîte unul din capetele canapelei, picior peste picior, cu un pahar în mînă.

— Da de unde. A fost o mare plăcere.

— Văd că sînteţi rănit la picior !

— Nimica toată. Am căzut cu bicicleta. În orice caz nu ceva ce m-ar împiedica să dansez.

— Într-adevăr ? Şi cum s-a produs accidentul acesta?

— Oh, luna trecută, o roată prinsă într-o şină.

— Înţeleg.

Ochii gălbui ai lui Zota nu-i părăseau obrazul, dar cele două pahare de alcool pe care le băuse îl făceau pe Sainte-Rose să uite ciudăţenia situaţiei sale. Faptul că, după spusele lui Filangeri, Zota era un individ periculos nu-l tulbura deloc. Nici chiar zîmbetul crispat al sculptorului nu putea zdruncina acest sentiment de invulnerabilitate care-l cuprinsese şi toate aceste figuri de

piatră, de ghips sau de bronz din jurul lui păreau să emane mai mult mister uman decît toți acești musafiri la un loc, cu excepția Mariei. O privea dansînd în brațele ofițerului, suficient de cambrată, cu piciorul nervos, cu zîmbetul grațios. Or, dansul terminat, Sainte-Rose nu avu de fapt timpul să intervină, căci Zota, luîndu-i-o înainte, o invită pe Marie în timp ce celălalt cuplu continua să danseze. Nerăminîndu-i altceva de făcut, se mulțumi să examineze mai pe îndelete unele piese din atelier spunîndu-și că întrevederea cu Luca a dat greș, că acesta și sosise cu siguranță pînă la ora asta și că plecase după ce auzise, de pe palier, gălăgia petrecerii.

— Vă uitați fără nici o emoție la aceste opere de artă, spuse deodată în spatele lui ofițerul, să nu negați. Vă observ...

El bău o mică înghițitură de rom și continuă : — Și eu am vrut să creez. Știți care este spaima mea ? Să nu-mi pierd mîinile. Am văzut odată un camarad căruia o grenadă îi smulsese mîinile. Nu, nu înțelegeți nimic. Nici să nu încercați.

— Fiți liniștit.

Fără să facă vreun caz de ironie, ofițerul își privi mîinile uscate și neatinse, iar muzica, un vals, părea să-i depene gîndurile ca o panglică lungă de mătase.

— Cînd eram student mă străduiam să găsesc un fir conducător care să-mi permită să-mi urmez calea. Și l-am găsit în cele din urmă mai tîrziu, atunci cînd m-am trezit la spitalul din Tobruc cu o schijă în burtă.

— Și unde v-a condus firul acesta ? întrebă Sainte-Rose, politicos.

— Știți foarte bine. Drept la Minotaur.

Sainte-Rose se întoarse și mîngîie cu vîrful degetelor pisica de bronz.

— Aţi simţit vreodată prezenţa mării cu mult mai înainte de a fi aproape de coastă ? Inima vă tresaltă şi ştiţi că marea este foarte aproape, cu mult înainte de a descoperi că aţi ajuns la ţărm.

„Iată unul dintre acei italieni din sud, mobili şi nostalgici", gîndi Sainte-Rose.

— Beau pentru viitoarea mea întîlnire de la palatul lui Minos, adăugă ofiţerul suspinînd.

— Beau pentru triumful lui Teseu, spuse Sainte-Rose, ridicîndu-şi de asemenea paharul care de data aceasta era plin cu un vin foarte gros adus de musafiri.

Ofiţerul îi aruncă o privire rapidă, ascuţită, ca o lanţetă. Cînd devenea grav, părea mai bătrîn.

— Vă plîng, spuse el cu ochii deodată micşoraţi. Sînteţi unul dintre acei vanitoşi inconştienţi care cred că avem realmente ceva de făcut pe pămîntul acesta.

— Fără îndoială, replică Sainte-Rose, că am putea eventual să ne străduim să-l facem mai puţin inuman, mai bun de locuit.

Căpitanul îi privi cu un aer plin de dispreţ. Purta pe piept o decoraţie al cărei metal strălucea, amintind un ochi de pisică.

— Vorbiţi de parcă aţi fi atins de acea ineptă maladie franceză care se numeşte cartesianism.

Era o oarecare iritare în vocea sa. Cele două perechi continuau să se învîrtă dansînd, în timp ce Filangeri, stînd pe vine, aţiţa focul. Sainte-Rose lăsă paharul şi se miră de calmul său. Poate că, gîndi el, nu era decît o subtilă provocare din partea căpitanului, o manieră insidioasă pentru a-l sonda, pentru a verifica o bănuială încă nesigură ? Terenul era periculos. Băuse prea mult şi risca să compromită totul dacă se angaja în discuţie. Vlăjganul acesta era periculos de inteligent. Spuse :

— Dragul meu, eşti periculos de inteligent, şi-şi auzi, surprins, propria sa frază de parcă altul ar fi pronunţat-o.

Căpitanul avu o uşoară mişcare a bustului şi privirea sa coborî de pe obrazul lui Sainte-Rose la picioarele acestuia, apoi urcă încet (s-ar fi zis că-l vedea pentru prima oară) şi în acelaşi timp expresia sa se ascuţi ca aceea a unuia care caută să pătrundă adevărata personalitate a interlocutorului său.

— De unde ai picat dumneata ? spuse el cu vocea sa joasă şi tunătoare. Existi cu adevărat ? Şi în acest caz să mi-o dovedeşti.

Valsul se termina. Sainte-Rose zise zîmbind :

— Să nu mai spui asta. Am căzut din cer. M-am născut din coada unei comete. Cînd am aterizat în nordul Romei, chiar pe malul mării, încă mai miroseam a ars.

El făcu cu ochiul, dar cu totul împotriva voinţei lui, împins de un demon interior a cărui maliţiozitate veselă nu o mai putea controla din cauza alcoolului.

Începea un alt vals. Din mers, Sainte-Rose o prinse pe Marie de braţ, îi propuse să danseze, ea îi surîse oarecum distrată, iar el îşi deschise braţele şi cuprinse trupul acesta fierbinte, îşi lipi pîntecul, pieptul de partenera sa, în timp ce cu mîna dreaptă îi strîngea spatele. „Are carnea elastică şi voluptuoasă", fură cuvinte urmate în mintea sa de un gînd sălbatic : „Doamne, cît mi-ar plăcea să-i dau afară pe toţi aceşti oameni ca să rămîn între patru ochi cu ea !" şi tot învîrtindu-se îl vedea pe căpitan cum îl urmărea cu un aer meditativ. Şi pe Zota care de asemenea îl observa cu o privire neagră, dar el îşi bătea joc de toţi, purtat în ritmul muzicii de o fericire cuceritoare.

Cum Gina mai dansa încă cu Adriano, cele două perechi se izbeau uneori în spaţiul îngust al camerei aşa

încît Sainte-Rose își antrenă partenera către teatrul de marionete aflat spre fundul atelierului cufundat în penumbră și îi murmură la ureche, în limba franceză, vorbe de dor și de admirație și profitînd de surprinderea ei o sărută pe gît, dar cînd îi căută buzele, ea se feri, respingîndu-l hotărîtă. Pentru că își răsturnase capul puțin pe spate, el văzu expresia feței ei care era mai degrabă speriată decît nemulțumită.

— Ar fi cazul să te stăpînești, zise ea în italiană. Te porți ca un apucat.

— Dumneata mă înnebunești.

— Dacă i se întîmplă vreo nenorocire lui Filo din cauza inconștienței dumitale stupide, n-am să ți-o iert niciodată.

La tonul acestor vorbe, el își reveni subit.

— Iartă-mă ! zise el.

Din acel moment rămaseră tăcuți, dar continuară să alunece înlănțuiți spre mijlocul atelierului. Sainte-Rose suferea la gîndul că se lăsase tîrît dincolo de un prag interzis. Ghicea gîndurile Mariei și se îngrijora, convins pînă la a suferi fizic că dansul nu le unea decît trupurile. „Iartă-mă", murmură el din nou în timp ce în jurul lor chipurile celorlalți se învîrteau amestecate bizar cu figurile de bronz. Ea nu răspunse nimic, iar el, care ar fi vrut atît de mult s-o seducă, s-o subjuge, încercă sentimentul unui eșec iremediabil și în același timp senzualitatea sa exasperată întreținea în el o voință de răpire, de posesie absolută. Muzica era destul de vulgară, dar cu un leitmotiv de o grație romantică. Sainte-Rose se uita din cînd în cînd la obrazul Mariei, îl vedea fără expresie, închis, obrazul unei necunoscute, cu totul străin de pasiunea lui. În mod nelămurit își dădu seama de influența pe care această creatură ar putea să o aibă asupra lui și în același timp își zise că va trebui cu orice preț să o

revadă. N-o mai strîngea în braţe, o ţinea la o oarecare distanţă pentru a-i privi ochii, foarte negri, cu o urmă lascivă dormitînd în adîncul lor. Dar ea avea şi o frunte încăpăţînată, uşor bombată, o mică frunte de luptătoare îndîrjită.

Îşi zise că dorea mai puţin să posede şi să profite de trupul acesta decît să se contopească cu el strîngîndu-l din toate puterile, asimilîndu-l, făcîndu-l una cu propria lui substanţă. Îi făcea plăcere să o audă gîfîind uşurel, lipită de el, să-i simtă parfumul de carne tînără în timp ce dansau prin atelier. Apoi dansul se termină şi şpicherul anunţă buletinul de ştiri. Imediat, Adriano întoarse butonul cu un gest grăbit. În liniştea care urmă toată lumea se adună în jurul măsuţei joase încărcată cu farfurii şi sticle. Chiar în clipa aceea, sună soneria de la uşa de la intrare. La acest apel, Filangeri se ridică de pe canapea mergînd cu pasul său mărunt. După o ezitare, Adriano îl urmă, dar se opri la capătul coridorului. Sainte-Rose aştepta fără să se mişte. Prin fumul ţigărilor el distingea profilul indolent al lui Adriano care — ciudat — coincidea aproape cu acela al unui mulaj din ghips, un cap de bătrînă cu nasul bulbos, cu surîsul enigmatic. Ştia că vizitatorul nu putea fi altul decît Luca. Luca sosise şi urma să plece din nou, în noapte, să se dizolve în ea, să dispară pentru totdeauna. Resimţi pînă în măduvă uşoara oscilaţie a pămîntului pe axa lui în timpul mişcării sale de rătăcire prin spaţiile îngheţate. Aşezată în faţa lui, Marie semăna cu o frumoasă sclavă care aşteaptă, izolată şi dispreţuitoare, să fie vîndută celui care plăteşte mai mult. Ceilalţi, Gina, căpitanul şi Enzo Tavera, zis Zota, se întrebau din priviri. „Cine putea fi oare, la o astfel de oră ?“

— Ei, Adriano, întrebă ofiţerul răsturnîndu-se puţin în fotoliul său.

De la locul său Adriano făcu un gest prin care spunea că n-ar putea răspunde, apoi uşa se auzi reînchizîndu-se şi Filangeri reveni zicînd :

— Un vecin care se plînge de gălăgia pe care o facem.

— Iată un idiot, zise Zota. Mai întîi că abia e ora zece !

— L-am asigurat că vom avea grijă, spuse bătrînul.

În picioare, de cealaltă parte a canapelei, Adriano îl privea ţintă cu o strălucire de lumină în fiecare din sticlele ochelarilor săi.

— Dacă mai face mofturi, îi voi răspunde eu, zise Gina agresivă.

— Cred că nu va mai face mofturi, spuse Adriano cu o blîndeţe melancolică şi surîse la fel ca bătrîna din ghips ale cărei buze crăpate semănau cu ale lui. Sainte-Rose închise pleoapele ca şi cum reflexele din lentilele lui Adriano îi răneau ochii. El ştia că în chiar clipa aceea, în stepele Rusiei şi ale Ucrainei, mureau în zăpadă soldaţi sovietici, că aviatori americani erau doborîţi în junglele îndepărtatelor arhipelaguri asiatice, că evreii erau în agonie în putoarea lagărelor de exterminare, că toate aceste agonii formau în el un cheag de sînge care îi astupa gîtul. Tot ceea ce învăţase de ani de zile nu-i era la această oră de nici un folos împotriva sentimentului de a se afla inserat în viaţă ca o plantă între paginile unui ierbar. Deschise ochii, privi obosit feţele celorlalţi. Bărbaţii beau din vinul acela tare din care gustase el însuşi şi de care acum se temea. Mai era oare posibil să-l întîlnească în curînd pe Luca ?

— Şi iartă-ne păcatele noastre, amin, spuse caraghios Gina, răspunzîndu-şi propriei sale întrebări, dar adresîndu-se de fapt lui Zota în timp ce acesta insista cu

ceva ce-o privea pe Marie, dar ce anume voia ? Ce voia acest hopa-mitică cu ochii roşii, buzele unsuroase, privirea aprinsă ? Voia ca Marie să se dezbrace goală pentru ca silueta ei „să poată fi comparată cu aceea a statuii" şi talentul sculptorului să fie mai bine apreciat şi să se verifice dacă înfrumuseţase sau nu realitatea.

Din fotoliul ei Marie ridică din umeri ca pentru a sublinia că această sugestie i se părea absurdă.

— De ce nu ? spuse Tavera vizibil iritat de acest refuz. Te-ai dezbrăcat pentru Filo, atunci de ce nu şi pentru noi ?

— Şi de ce nu, pe urmă, pentru credincioşi, într-o duminică, în piaţa Sfîntului Petru ?

— Nu fi idioată ! bombăni Zota, cu sprîncenele încruntate. Arăţi aproape tot atîta atunci cînd mergi să te scalzi. Iar noi, noi am putea să ne dăm seama.

— Am zis nu ! spuse ea fără să ridice vocea.

— În cazul acesta te voi dezbrăca eu însumi !

El rîse cu un rîs prefăcut.

— Ei, zise Filangeri, o clipă. Am şi eu o vorbă de spus. Mai întîi, ea a pozat în costum de baie. Apoi, aici este vorba de o serată prietenească şi Marie este liberă să facă ce vrea. Refuză, deci nu mai avem ce discuta. Să bem în cinstea frumuseţii sale.

— Este vorba de pudoare, spuse ofiţerul pe un ton conciliant.

— De pudoare ! exclamă arţăgos Zota.

— De demnitate, dacă vreţi, zise Filangeri.

— Tu, Filo, ţine-ţi-o. Nu eşti decît un ţap bătrîn şi libidinos. Bine îţi mai stă să vorbeşti despre demnitate !

Nimeni nu rîse exceptînd-o pe Gina care rîse gîlgîit, în colţul ei. Zota se întoarse repezit spre Marie.

— Hai, arată-ne cel puțin sînii. Doar ca să ne dovedești că nu ești făcută ca Diana din Efes.

— De ce Diana din Efes, dragul meu ? întrebă Gina.

— Aceea este o statuie antică în care Diana este reprezentată cu mamele de sus pînă jos !

Gina rîse iar, înfundat, cu o mînă pe gură și cu pleoapele strînse.

— Ascultă, Tavera, ar trebui să schimbi subiectul, spuse Filangeri.

— Schimb dacă am eu chef. Demnitatea, Filo ! Reținem cuvîntul ! Toți comuniștii vorbesc fără încetare de demnitatea lor. Numai după cuvîntul acesta și pot fi reperați fără greș ! Așa cum descoperi fără greș un popă în civil după cuvîntul milă ! Asta le curge de pe buze ca un sirop !

— Și după care cuvînt poate fi reperat un mîrlan ? întrebă Sainte-Rose.

— Dumneata, de ce te amesteci ? strigă Zota furios ridicîndu-se de pe scaun cu o mînă crispată pe spătarul canapelei.

— Dar dumneata ? replică Sainte-Rose insolent.

— Ce vrei ? Spune !

— Vă rog ! spuse Filo.

— Tu să taci !

— Nu fi ridicol.

— Oh, să vorbim despre altceva ! se rugă Gina puțin speriată. Dar Adriano îi puse o mînă pe umăr ca s-o liniștească în timp ce căpitanul se uită la Sainte-Rose cu capul puțin înclinat, cu ochiul pe jumătate închis parcă l-ar fi ochit cu carabina.

— Mă rog, interveni deodată Marie, presupun că toate astea mă privesc mai ales pe mine și aș vrea să

asigur pe fiecare dintre voi că știu foarte bine să mă apăr și singură.

— Tu să nu înveninezi lucrurile, gemu Gina pe care alcoolul și emoția o aduseseră pe pragul lacrimilor.

— N-am nimic dintr-o femeie slabă, continuă Marie și n-am nevoie de protecție. Și acum, cu asta ajunge. Am chef să dorm.

— De acord, dar arată-ne mai întîi părțile tale fermecătoare și apoi...

— Destul! rosti Filangeri.

— Tu, porc bătrîn, tu ți-ai bucurat ochii după pofta inimii și acum vii să ne vorbești de zonă interzisă...

Se ridicase fanfaron și sta înfipt pe picioarele lui scurte. Sub stratul subțire de sudoare fața lui arăta unsuroasă. Fiecare putea ghici că ceea ce conta acum pentru el era să-l desfidă pe Filangeri. Întinse mîna spre corsajul Mariei care îl privi țintă fără ca măcar să schițeze o mișcare de apărare. Acest gest aprinse nervii lui Sainte-Rose, dar bătrînul și intervenise. Cu o surprinzătoare vivacitate el îl prinse pe Tavera de partea superioară a brațelor și-l făcu să pivoteze dintr-o smucitură. Celălalt se făcu livid și un fulger de ură trecu prin ochii lui.

— Vită încălțată! Îndrăznești să mă atingi?

Se întoarse spre Marie.

— Tu, timpito, grăbește-te! Să fii văzută goală ca statuie sau aievea ce-ți pasă?

— Șterge-o de aici! spuse bătrînul.

— Domnilor! Domnilor! zise căpitanul cu o voce dezolată.

— Vîrsta te apără! tună Tavera. Nu pot lovi o gloabă bătrînă ca tine!

— Te implor, Zota, calmează-te! spuse plîngînd Gina.

— Soi de eunuc, zise Filangeri disprețuitor. Nu ataci bătrînii. Doar femeile. Mai ales dacă bătrînii îți pot sparge dinții !

— Îl auziți ? exclamă Tavera care, evident, nu se aștep-tase la o opoziție atît de viguroasă.

— Te joci de-a bărbatul atunci cînd crezi că nu sînt riscuri, dacă nu, o chemi pe maică-ta în ajutor !

— Voi, ăștia, îl auziți ?

— Mai vorbești ! Cum să nu audă ! Nu sînt surzi. Și acum, afară. Miroși urît. Ieșirea este pe acolo. Vom res-pira mai ușor după ce-ai să dispari.

— Ei, îl auziți ? repetă Tavera luîndu-i pe Adriano și pe Ritelli de martori.

— Asta și fac, mai zise bătrînul.

Sainte-Rose îl admira. Îi admira combativitatea. Înțe-legea că Tavera dădea din ce în ce mai mult înapoi. Băr-bia îi tremura. Un tic îi agita colțul stîng al buzelor și cearcănele de sub ochi căpătaseră o culoare nesănătoasă. În ce-o privea pe Marie, ea se comporta ca și cum cearta n-ar fi privit-o și se plimba cu o nonșalanță regală prin fața busturilor de bronz ale unui prelat cu nasul mare, bourbonian, al unei doamne cu o expresie mîndră, al unui tînăr atlet cu fața crispată de efort. La fiecare din pași, fusta ei în formă de corolă se legăna voluptuos.

— Filo, acum oprește-te, zise Adriano cu o voce stinsă.

— Profiți că ești bătrîn ! spuse Tavera. Nu-ți pot face nimic.

— Ca și în ce privește femeile. Nu le poți face nimic. Nu poți decît să le insulți. Șterge-o acum ! Ușa !

— Stați ! zise Ritelli blînd.

— Ușa ! Voi dezinfecta îndată ce va ieși !

— Crede-mă, spuse Tavera adresîndu-se lui Ritelli, părăsesc locul numai din respect pentru dumneata.

— Dacă pleci, plecăm şi noi, zise Gina bolnavă de frică.

— Oricum, petrecerea s-a stricat, spuse Adriano.

Tavera ridică din umeri avînd aerul că zice : „A cui este vina dacă acest imbecil bătrîn nu ştie să glumească ?“ Mîinile îi tremurau. Îl simţeai tulburat de o ură pasionată. Îşi muşca nervos buzele în timp ce-şi îmbrăca paltonul.

Cei trei bărbaţi ieşiră primii. Tinerele întîrziară în jurul lui Filangeri, îi vorbiră cu voce joasă. Le îmbrăţişă pe rînd. Sainte-Rose o auzi pe Marie cum îi spunea : „Bravo, campionule !“ cu un ton de afectuoasă batjocură. Lui îi făcu de departe un semn prietenesc şi ieşi ultima.

Zgomotul paşilor descreştea pe scară. Sainte-Rose încercă un sentiment bizar de uşurare, senzaţia derutantă de a fi ţinut pînă atunci toate degetele pe un fir care putea fi în orice clipă străbătut de un puternic curent electric. Îl felicită pe Filangeri pentru fermitatea sa deşi ştia că altercaţia luase turnura aceasta din cauza lui. Era evident că sculptorul intervenise primul pentru a evita ca el, Sainte-Rose, să se amestece. Liniştea nopţii pătrundea în atelier ca o apă tulbure, menţinea starea de îngrijorare, dădea tuturor statuilor aerul unui fel de reculegere aproape omenească.

— Dar cine este mocanul acesta ?

— Tavera ? Un înalt funcţionar de la Radio-Roma. Fascist pînă în măduva oaselor. Obsedat de femei. L-am cunoscut în timpul uneia din expoziţiile mele.

— I-aţi zis-o !

— Ce porc... murmură Filangeri încă plin de resentimente.

— Şi Marie ? Ce este între ei ?

— Absolut nimic.

— Atunci de ce iese cu el ?

— O fi delegat-o vreo organizație clandestină să-l supravegheze. Și ea este funcționară la Radio-Roma.

— Lucrează de mult timp în serviciul lui ?

— De vreo două luni.

— Și Luca, nu-i așa că el este cel care venise adineauri ?

— Nu-ți face griji. I-am explicat situația în două cuvinte și a plecat, dar i-am dat adresa dumitale. Îți va da un semn în zilele care urmează.

— Adriano vă supraveghea.

— El nu este periculos. Să uităm asta. Sărmanul ăla de Luca era mort de oboseală. Și cînd te gîndești că a fost nevoit să caute un alt refugiu pentru noaptea asta...

Tot vorbind el acoperea grijuliu mulajul Afroditei după ce udase pînza și Sainte-Rose îi urmări cu privirea gesturile încete și aproape rituale.

— Aceasta este o lucrare la care țineți deosebit de mult, nu-i așa ?

— Da. Dar peste o mie sau o sută de mii de ani, adică mîine, tot ce vezi nu va mai avea răsunet într-o conștiință omenească.

— Și ideea aceasta nu vă descurajează să creați ?

— Din contră.

Cu un gest el arătă peisajul Romei care se vedea în spatele perdelelor ca și cum voia să amintească acumularea de opere de artă de care era plin orașul.

— Știm foarte bine că într-o bună zi pustiul va înghiți totul sau că totul va fi distrus de vreun cataclism cosmic. Chiar știind că atunci nu va mai rămîne nimic din ambițiile noastre și din gîndurile noastre, îmi place adesea să-mi închipui că o mică parte din visurile mele vor continua să rătăcească printre miliarde și miliarde de stele.

Acum zîmbea. Potolindu-şi furia, obrazul bătrînului îşi recăpătă ceea ce avea copilăros în el. Da, fusese probabil un tînăr îndrăzneţ, utopic, plin de bravură. Şi trăise, desigur, intens. Mai înainte, Sainte-Rose văzuse în ochii lui obosiţi sclipirea acelora care întotdeauna se depăşesc cu mult pe ei înşişi, capabili de cele mai ameţitoare, cele mai ucigătoare nebunii.

A DOUA ZI DIMINEAȚĂ DE ÎNDATĂ ce interdicția circulației luă sfîrșit, Marie veni la Filangeri într-una din acele mașini mici pe care italienii le numeau „Topolino". Era frig. Cerul înghețat se întindea la nivelul acoperișurilor. Ea dormise prost, obrazul îi era buhăit și cînd sună la ușa sculptorului avea gulerul ridicat pînă la urechi și toca înfundată pînă pe ochi.

— Să nu pierdem timpul, Filo. Dacă prietenul tău mai este aici trebuie să plece fără întîrziere.

— Dar ce este ?

Alarmat de sonerie, Sainte-Rose care tocmai își terminase toaleta veni la ușa de intrare a atelierului, cu un prosop aruncat pe umăr.

— Ieri-seară, spuse Marie, cînd Zota ne-a condus acasă cu mașina lui, și-a exprimat unele bănuieli în ce te privește.

— Ce bănuieli ?

— A găsit ciudat accentul dumitale, formularea frazelor...

— Este într-adevăr atît de grav ?

— Ai spus ceva despre un accident de bicicletă în legătură cu rana dumitale...

— Ei și ?

— Nemții au interzis categoric folosirea bicicletelor încă din octombrie trecut, de la un atentat cu grenade comis de un ciclist. Nu mai circulă nici unul în Roma. Verificați cînd poftiți.

— Ei drace ! Și ce poate face acest apucat ?

— Să informeze poliția. Are mulți prieteni acolo.

— Sînt dezolat, spuse Sainte-Rose.

— Să nu pierdem timpul. Tu, Filo, dacă va fi cazul, spune-le ceva plauzibil.

— Dar crezi într-adevăr că Zota n-a vorbit numai sub imboldul furiei ? Crezi că azi...

— Te rog, zise ea. Înțelege că toate astea sînt serioase. Zota este un om vanitos, violent și prost. Nimic nu-l va opri. Gina și cu mine am încercat să-l potolim. Ne-a insultat.

Vorbea repede, strînsă în paltonul ei, puțin agasată de tonul reticent al lui Filangeri.

— Nu pot crede că este atît de periculos cum socoți, zise el. Și întors spre Sainte-Rose : — O cunosc. Are multă imaginație.

Dar Sainte-Rose își termină îmbrăcatul, își puse vesta și paltonul.

— Se poate să nu se întîmple nimic, zise el. Dar domnișoara are dreptate. Mai bine totuși să fie luate unele precauții.

Ea își aminti că în ajun Sainte-Rose o sărutase pe gît și îl privi mai atent decît pînă atunci. Era seducător, avea o gură generoasă, cu niște minunați dinți albi. Ea era sensibilă la dantura bărbaților, și asta o distra. Și buzele lui o atrăgeau încît își plecă ochii ca și cum i-ar fi putut ghici tentația aceea din privire.

— Și Ritelli ? zise Filo. Cum a reacționat ? Este important.

— Mi s-a părut că a luat în serios vorbele lui Zota. Dar cu el nu poți să știi.

Motanul îi observa stînd între două bronzuri pe un taburet din fundul atelierului. Țîșni apoi spre dreapta și se duse să se culce liniștit în fața coridorului.

— Ești gata ? îi zise ea lui Sainte-Rose.

— Sigur.

— Dacă nu știi unde să mergi, te duc la niște prieteni.

— Știe unde să meargă, zise Filo. Nu trebuia să stea decît în noaptea asta la mine.

Și el îi relată toate amănuntele care îi priveau pe Sainte-Rose și pe Bourgoin. Ea îl asculta fără să manifeste vreo mirare, puțin înduioșată totuși în sufletul ei la vederea acestui obraz bătrîn animat de pasiune, cu o privire deodată ciudat de tînără.

Dincolo, motanul Iliușin păru să aștipească și căpătă expresia ambiguă a acelor mici divinități asiatice pentru care nu există nici timp, nici logică.

— De fapt, mi-ai părut îndeajuns de francez, zise ea lui Sainte-Rose. Ghiciserm că erai vreun prizonier evadat, dar oricum, aici sîntem cu toții prizonieri. Plecăm ?

Sainte-Rose mulțumi sculptorului care îl strînse în brațe urîndu-i noroc.

— Și să loviți zdravăn. Nu contează dacă bombele voastre ne vor strivi și pe noi.

— Voi fi atent, spuse Sainte-Rose.

— Adio, Jacques !

În clipa cînd urmau să iasă din imobil, Marie privi în dreapta și în stînga, pe bulevard, ca să se asigure că drumul era liber.

— Și portarul ? zise Sainte-Rose, probabil că ne-a văzut.

— N-ai de ce te teme. Este de-al nostru. Vino !

Mașina se găsea pe o stradă vecină.

— De ce n-ați folosit ieri ascensorul ? Doar funcționa.

— Zota se teme de întreruperea subită a curentului electric. Îi este frică să nu rămînă blocat. Ține să extindă și asupra celorlalți această precauție.

— Un om foarte bănuitor, după cîte văd.

— Și autoritar. Intervenția lui Filo și a dumitale l-a exasperat. Nu mă puteați lăsa să mă descurc singură ?

Nu era un reproș veritabil. Ea voia să sublinieze că știa să se descurce cu un bărbat ca Zota, care se purtase astfel sub influența unor sentimente complexe ale căror rădăcini le cunoștea perfect.

— Sînt dezolat, spuse Sainte-Rose, numai și la gîndul că ar putea să i se întîmple vreun lucru neplăcut lui Filangeri.

— Este abil. Am încredere în el. Și să știi că dacă și-ar părăsi de astăzi casa, bănuielile în privința lui ar fi și mai puternice.

Conducea prudent, supraveghea împrejurimile.

— Dacă lucrurile vor lua cu adevărat o întorsătură proastă, va pleca din Roma. Mă îngrijesc eu de asta...

Urmau acum malul drept al Tibrului într-o ceață lugubră care estompa zgomotele. Această liniște crea impresia că orașul fusese golit peste noapte sau că o epidemie fulgerătoare ucisese în somn pe toți locuitorii lui.

Este adevărat că la acea oră cea mai mare parte din ferestre erau încă închise și pe stradă circulația era redusă. Și ca pentru a întări impresia de dezastru, un miros greu exala în anumite locuri din canaluri și coridoare. Încă o străduță și mașina se opri. La extremitatea cealaltă începea *piazzetta* cu același aspect de dezolare, cu ornamentele sculptate ale tuturor fațadelor sale cojite, roase de o lepră cenușie.

— Îți rămîn recunoscător pentru tot, spuse Sainte-Rose.

— Să nu mai vorbim.

— Dar aș vrea să fiu informat despre desfășurarea acestei întîmplări. Și să fiu, pe cît posibil, liniștit în privința lui Filangeri.

Ea îi arătă o cafenea, încă închisă la ora aceea, pe firma căreia scria : *„La Pietro"*.

— Vei putea să-mi telefonezi la birou sub numele acesta. Numărul E.I.A.R.-ului este în anuarul telefonic. Dacă nu sînt acolo, colega mea Wanda este o persoană sigură. Cere-i standardistei pe domnișoara Leonardi. Bineînțeles că voi suna din oraș.

Ghici că el dorea să o mai chestioneze înainte de a se despărți și i-o luă înainte :

— Trebuie să ne despărțim, zise ea, ținîndu-și mîinile înmănușate în negru sprijinite pe volan.

— Ascultă...

El ezita și ca privi răbdătoare, prin parbriz, la dalele șoselei care luceau din cauza umezelii, la zidurile pline de inscripții : *Vincerà chi vorrà vincere,* acoperite cu afișe

sfîșiate : *Ballerite în 10 ore,* dar cine dorea cu adevărat să învețe să danseze în astfel de vremuri ?

— Spune, acest Zota este prietenul dumitale ?

— Da de unde ! Nimic decît superiorul meu administrativ.

O amuză să descopere la Sainte-Rose o anxietate care o privea pe ea.

— Nu te mai gîndi la nimic altceva decît la evadare. Nu trebuie să ai decît acest singur gînd în minte.

Știa ce doreau bărbații de obicei de la ea ; acum recunoștea o anumită strălucire în ochii lui Sainte-Rose și avea chef să-l ironizeze puțin, dar el reluă :

— Mi-ar plăcea să te revăd.

— Va fi posibil. Întîlnirea, la „*Pietro*".

Și ea stabili un cod pentru ca el să-i poată telefona fără riscuri.

— Pînă una alta să fii foarte prudent, spuse ea la sfîrșit.

— Contează pe mine.

Îl simțea capabil totodată de circumspecție cît și de temeritate și se întrebă de ce viața nu se putea desfășura simplu de tot în loc să fie numai o palpitație plină de îngrijorare, o așteptare saturată de spaime. Ea nu-l privea, dar îi simțea privirea pironită asupra ei, ceea ce o tulbura și mai mult, deși de obicei știa să-și păstreze sîngele rece.

— Ești foarte frumoasă, rosti Sainte-Rose odată afară din mașină și aplecat peste portieră.

Vorbise fără să zîmbească cu o voce pătimașă ca și cum dezvăluia taina însăși a ființei lui mîndre și înfocate. Și mai era în ochii lui și o aviditate de jucător care pierde întotdeauna la joc fără să renunțe vreodată la el. Ea îi mulțumi pentru compliment, fără să-și trădeze plăcerea ce i-o făcuse în timp ce motorul începu să huruie.

— Te grăbești atît de tare să pleci ?

— Pentru Dumnezeu, dar înțelege că nu este nici locul și nici momentul să-mi faci curte.

— Ai dreptate. Te voi chema la telefon.

— Pe curînd, zise ea, așadar acum te întorci acasă.

După un semn amical cu mîna, ea mînui schimbătorul de viteză, demară și-l văzu în retrovizor pe Sainte-Rose nemișcat, pe marginea trotuarului, cum o privea îndepărtîndu-se.

8

CHIAR SOFIA FU ACEEA CARE veni să-i deschidă lui Sainte-Rose (Giacomo fiind ocupat în spălătorie). Ea era tocmai în toiul spălatului şi soţul ei o ajuta. Pe Luigi îl întîlni abia în salon în momentul în care acesta se pregătea să plece la birou. Avea tot privirea lui de pasăre de pradă. Răspunse politicos salutului lui Sainte-Rose, îl întrebă dacă obţinuse un rezultat pozitiv pentru proiectul său.

— Cred că voi pleca în cursul săptămînii viitoare. Este şi timpul.

— Sînteţi nerăbdător după cîte văd.

— Nu este normal ?

— Bănuiesc că este pentru dumneavoastră o chestiune de onoare.

În această frază lui Sainte-Rose i se păru că percepe un reproș (poate că era prea pătruns de sentimentul culpabilității) și plin de jenă întrerupse primul convorbirea. În timp ce urca scara care ducea la ultimul etaj i se păru că privirea lui Luigi rămăsese fixată asupra lui și simți o indispoziție atît de accentuată, atît de vie încît la primul refugiu al scării se întoarse și într-adevăr Luigi îl privea de jos, chiar de sub candelabru, cu un aer serios, cu brațele atîrnîndu-i de-a lungul trupului. Sainte-Rose fu izbit drept în inimă și grăbi pasul. Odată în camera sa își zise : „Pentru că am conștiința încărcată îi interpretez pînă și atitudinile cele mai banale, vorbele cele mai neînsemnate. Va trebui să am grijă.“ În același timp îi trecu prin minte că începînd cu sosirea lui la Filangeri aproape că nu se gîndise la Sandra. După ce-și schimbă pantofii cu o pereche de sandale ca să-și ușureze mai ales piciorul drept care-i atîrna greu, de oboseală, se întinse pe pat și începu să mediteze la situația lui Filangeri. Dacă Tavera îl denunța, după temerile destul de întemeiate ale Mariei, ce se putea reține împotriva lui ? Cu ochii în tavan el încerca să-și reconstituie comportamentul, să-și amintească dialogurile cu unii și cu ceilalți. Pentru că pierduse obișnuința alcoolului — deși și în vremuri bune consuma puțin — cele două pahare băute în cursul serii fuseseră suficiente ca să-l tulbure și își aminti că își revenise datorită Mariei, în momentul în care începuse să se aprindă și să devină periculos de vorbăreț. Își aminti de tonul de reproș al Mariei și gîndul îi alunecă spre ea, nu fără să-l tulbure. Nu găsi nimic care să-l pună pe Filangeri în pericol căzînd totuși de acord că un individ ca Tavera, atît de plin de venin, putea oricînd să aducă necazuri bătrînului. În circumstanțele actuale această plăcere stătea la îndemîna oricărei persoane bine plasate în ierarhia regimului. Își spunea de asemenea că o va revedea pe Marie,

că îi va telefona în cursul după-amiezii și gîndul acesta îl ameți puțin. O curiozitate nebună îl împingea spre ea. Ar fi vrut să știe totul despre părinții și copilăria ei, despre locurile pe cale le străbătuse, despre gîndurile, bucuriile și dorurile ei. Ghicea, în sufletul lui, un sentiment care creștea fără să-l poată defini, controla sau stăpîni. Își aminti de clipa în care în timpul dansului o ținea strîns la pieptul lui și deodată șipote gîlgîitoare îl năvăliră, îl inundară, îl pustiiră pe dinăuntru ! Chiar în clipa aceea cineva bătu la ușă și el era atît de tare adîncit în visarea sa încît era să strige : „Marie !“ Dar era Sandra care venea să afle noutăți și el nici nu o auzise suind scara. Fără îndoială că după plecarea soțului ei voise să profite de faptul că Sofia era ocupată cu spălatul general cu care se îndeletnicea o dată pe lună. Cu un gest sigur ea începu prin a-i deschide cămașa și a-i mîngîia pieptul cu vîrful degetelor neîncetînd să-l privească surîzînd. El nu spuse un cuvînt, o trase pe pat cu un braț strîns în jurul mijlocului ei.

— Cum îți merg treburile ? spuse ea cu vocea aceea puțin aspră care avea asupra lui o stranie putere.

Raza matinală care străbătea prin fereastră îi lumina de-a curmezișul obrazul ei fin, de vulpe, cu ochi mari și umezi.

— Voi pleca peste cîteva zile, zise el. Va veni cineva să mă caute.

— Aici ?

— Da.

— Dumnezeule, rosti ea ironizîndu-se singură, acum cînd iubesc și eu o dată un bărbat, abia dacă voi avea timpul să fiu fericită !

Cu părul ei lins și rochia lungă de moar, semăna cu o actriță, pe scenă, într-un rol elizabetan, impresie subliniată de tonul teatral pe care-l adoptase și de fraza aceea

care ducea gîndul mai degrabă la o replică învățată decît la exprimarea unui regret venit din colțurile cele mai tăinuite ale inimii.

Se desprinse din brațele lui Sainte-Rose și umbla cu pași rari prin camera pe care, de cînd venise, o umpluse cu un parfum foarte proaspăt, foarte tînăr (unde naiba își procura ea o esență atît de rară ?). Uneori intra în zona cea mai luminată și atunci ochii ei căpătau o frumusețe cu adevărat atrăgătoare. Jucau în ei lumini, deveneau neobișnuit de dezmierdători. Cum ea se rezema de geam într-o atitudine languroasă și puțin afectată, el îi spuse cu totul spontan :

— Ești foarte frumoasă !

Și propoziția aceasta, după cum își dete imediat seama, era aceeași cu aceea pe care o rostise cu o oră mai înainte în fața Mariei, dar părea să aibă un cu totul alt sens, o admirație tot atît de sinceră, dar fără vreo participare a sufletului, fără acel elan al întregii sale ființe în care recunoscuse forțele cele mai firești ale vieții lui.

— Cînd aveam șapte ani, zise ea după ce-i mulțumise cu un zîmbet, singura mea soră, Amalia, a murit, și am auzit-o pe mama spunînd, în desperarea ei, prietenelor venite să o consoleze : „Dumnezeu mi-a răpit-o pe cea mai frumoasă și pe cea mai bună și mi-a lăsat-o pe urîta asta". Urîta eram eu.

Rîse încetișor.

— În anii care au urmat a continuat să regrete, fără să se ascundă, că Dumnezeu nu m-a chemat la el mai degrabă pe mine decît pe Amalia care în ochii ei avea toate calitățile. La doisprezece ani m-a trimis într-un pension de călugărițe unde purtam îngrozitoarea uniformă — bluzon și fustă bleumarin — care era obligatorie în timpul iernii. Cînd mă apropiam de mama mi se întîmpla să suspine și

să spună văzîndu-mă : „Sărmana mea micuță, cît de lipsită de grație ești".

Apoi, după un timp întrebă : — Nu te plictisesc cu poveștile mele ?

— Continuă, zise Sainte-Rose.

— Spre cincisprezece ani am început cu adevărat să fac viața grea sărmanelor maici care se ocupau cu educația mea. Într-o zi chiar am pălmuit-o pe una care îmi reproșa o pieptănătură socotită lipsită de modestie și care, la refuzul meu de a o schimba, mi-a stricat-o. Am fost pedepsită după regulile disciplinare ale colegiului și tatăl meu a fost nevoit să facă intervenții pentru ca să nu fiu dată afară. Apoi am fugit, am rătăcit în împrejurimile orașului și seara, un bătrîn vagabond era să mă violeze în vagonul de marfă în care mă refugiasem. Era murdar, Doamne, cît era de murdar, cu o gură enormă și sîngerîndă ca o bucată de carne roșie. Mi-a fost atît de frică, încît m-am întors. „Ai sufletul tot atît de urît cum îți este și fața", îmi spunea mama mea. Ea nu m-a bătut niciodată, dar reproșurile ei îmi pricinuiau dureri mai mari decît niște lovituri de bici. S-au străduit apoi să mă mărite cît mai iute cu putință și la optsprezece ani l-am acceptat pe Luigi fără să-l iubesc. Căsătoria era o fericire pentru mine prin faptul că mă scăpa de o familie pe care o detestam, de la care nu primisem niciodată nici cea mai mică urmă de duioșie. După aceea, am devenit deliberat cochetă ca să mă răzbun de anii în care mi se impuseseră haine lipsite de grație. Da, am avut amanți și continui să am. Dar asta nu a început decît mai tîrziu cînd mi s-a întîmplat un lucru groaznic și cînd nimeni, nimeni nu m-a putut ajuta.

Avu din nou rîsul acela tăcut care-i dezvelea dinții mărunți și Sainte-Rose înțelese că ultima frază se referea la moartea acelei fetițe despre care îi vorbise Sofia. El se ridicase de cîteva clipe și o asculta rezemat cu ambele

mîini pe policioara căminului. Îi despărţea, în diagonală, aproape întreaga lungime a încăperii astfel încît se putea crede că ea vorbea pentru sine însăşi cu vocea ei gravă şi cu faţa întoarsă în continuare spre grădină.

— Cum la colegiu ni se insufla, cît era ziua de lungă, dezgustul pentru plăcerile trupeşti, protestam în felul meu desenînd obscenităţi printre ornamentele chipurilor sfinte agăţate de-a lungul coridoarelor sau în sălile de reuniune. Mă străduiam de asemenea să-mi procur poze necuviincioase pe care le lipeam din cînd în cînd în anumite locuri.

Încă o tăcere. Sainte-Rose privea acum fluturii de pe perete. În mijlocul micii colecţii se afla unul din faimoasele specimene *Acherontia Atropos,* mai mare decît toţi ceilalţi, cu blazonul său hidos pe primul inel toracic.

— Mi-ar fi plăcut să fiu bărbat, spuse ea. Şi dacă aş fi fost bărbat m-aş fi înrolat azi la nazişti, în SS Waffen.

— Te încăpăţînezi să te chinui, murmură Sainte-Rose.

— SS-iştii sînt puternici, cinici şi necruţători. Se spune că la ordinul Führerului său, un SS-ist este capabil să-şi asasineze pînă şi mama. Ia notă că a mea a murit de zece ani.

— Cît vei mai fi pe lumea asta nu vei înceta să o ucizi în tine.

— Sînt atîtea lucruri pe care aş dori să le ucid în mine, zise ea pe un ton aproape vesel.

Ce-ar face femeia aceasta într-o nouă adversitate? Atunci îi veni gîndul că, dacă Filangeri ar fi arestat şi supus unui interogatoriu brutal, ar putea, din cauza vîrstei, să cedeze pînă la urmă şi să spună ceea ce ştia despre Sainte-Rose. Într-un caz atît de grav se putea deduce că poliţia va ocupa *palazzo*-ul Vitti şi-i va inculpa pe toţi locatarii, chiar şi pe servitori. Un gînd să te scoată din minţi, nu alta. Da, ar trebui să afle ce se întîmplase cu sculpto-

rul, să știe dacă Tavera nu renunțase poate să facă vreun rău. În cazul în care temerile Mariei se vor dovedi reale, atunci nenorocirea va cădea peste această casă, va lovi în același timp femeia aceasta care nu știa nimic despre veritabila cruzime. Se întreba care ar fi comportamentul ei în fața pericolului, dar nu, probabil că nu era lipsită de curaj sau poate că astfel trebuia numită obsesia aceea capabilă să o facă să accepte propria ei distrugere. Acum privea pe geam în grădina de unde se auzeau vocile Sofiei și a lui Giacomo, ocupați fără îndoială să întindă rufele între copaci. Lumina îi mîngîia obrazul, urechea ei fin modelată care te ducea cu gîndul la o scoică roz. Își zise că femeia aceasta i se dăruise din propria ei voință, că el dispusese de trupul ei după bunul său plac, că ea răspunsese mîngîierilor lui cu un fel de pasiune oarbă și că el nici măcar nu știa să-i potolească foamea aceea pe care o exterioriza sub ochii lui. Nu o înțelegea în întregime, dar ghicea că avea inima înconjurată de spini.

— Acum, ascultă-mă, zise el.

Ea lăsă perdeaua să cadă fără însă să-și schimbe poziția. Parfumul ei mai plutea prin cameră, fin și melancolic, parcă ar fi provenit dintr-o floare mare, aurită.

— Am o grijă care te privește și pe tine în aceeași măsură ca și pe mine.

Ea zîmbi și murmură oarecum batjocoritoare :

— Ah, Luigi, nu-i așa ?

„Deci și ea se gîndește la asta ca și mine", își zise el nu fără oarecare surprindere.

— Luigi. Și altceva.

— Să vedem.

— Demersul din noaptea asta referitor la evadarea mea a luat o întorsătură neașteptată. Asta ar putea să aibă, pentru noi toți de aici, consecințe foarte grave !

Nu păru deloc emoţionată, dar se uită ţintă la Sainte-Rose.

— Nu mă întreba, spuse el. Aştept veşti şi dacă ameninţarea asta se precizează ar trebui să ştiu pe loc ce facem.

Ea se întoarse cu totul spre el astfel încît o vedea în contra luminii fără să-i poată prinde expresia privirii.

— Ai încredinţat altcuiva îngrijorarea ta ? Vreau să spun : aici în casă ?

— Nu. L-am întîlnit pe soţul tău cînd am venit, dar nu m-am putut hotărî...

— De ce ?

— Să spun drept, acum nu ştiu cum să-i vorbesc.

— De cînd am făcut dragoste împreună ?

Ea se deplasă încet, alunecă în rochia ei lungă stil elizabetan întocmai unei actriţe care se desprinde din însuşi decorul scenei şi înaintează spre rampă pînă se degajează cu totul din penumbră şi el văzu de data asta ochii ei mari, strălucitori de îndrăzneală şi provocare şi îi auzi vocea, foarte joasă, care spunea :

— Ascunzi într-un piept de atlet o inimă încîntătoare şi caldă ca aceea a unui pui de pisică.

— Poate. Ascultă-mă. Provin dintr-o familie de muncitori. Cînd eram copil, perioadele de şomaj sau de grevă le recunoşteam nu numai după prînzurile cu brînză şi pîine, dar şi după o tăcere anumită care punea stăpînire pe casă. N-am putut-o uita niciodată. Este la fel cu cea a oraşului acesta. Aceea a umilinţei, a furiei neputincioase. Ascultă-mă, ascultă-mă bine : un singur lucru contează pentru mine. Unul singur. Să-l ştii. Acela de a trece liniile. E limpede ?

— Sigur că da.

Ea păru şocată mai degrabă de tonul său vehement decît de felul brutal prin care o nega. Ochii ei nu clipeau, îşi păstrau duritatea nestematelor sumbre.

— O vei preveni măcar pe soacra mea ?
— Mă voi informa înainte de a o alarma.
— Dacă temerile tale se justifică, ce vei face ?
— Mă voi ascunde undeva.
— Știu o garsonieră în Parioli care ți-ar putea conveni.
— Oh, foarte bine, spuse el.
— Te satisface soluția asta ?
— Este nesperată.
— Garsoniera este liberă și discretă.
— Înțeleg.
— M-ai putea săruta acum, vrei ?

Înaintă în direcția ei, dar ea se și lipi de el, nervoasă, avidă, cu mîinile crispate de umerii lui, cu gura căutîndu-i gura într-un fel de avînt pasionat, neîndemînatic.

9

CHIAR LA ACEEAŞI ORĂ, FILANgeri, înarmat cu o pipetă stătea în atelierul său şi se pregătea să ia un medicament pe care medicul i-l prescrisese contra reumatismului. Auzi trîntindu-se uşa ascensorului la etajul său şi rămase cu paharul în aer, ascultînd. Apoi răsună soneria de la intrare şi el privi lichidul fără să se mişte ca şi cum acest lucru ar fi fost extrem de important, văzu prin transparenţa lui obiectele deformate şi se interesă mai ales de felul cum arăta pisica de bronz atît de tare alungită, de o factură egipteană, totemică, evocînd încăperi funerare, basoreliefuri sacre... Ştia că nu cîştigă decît cîteva secunde cu acest joc derizoriu ; înghiţi conţinutul paharului (în acel moment răsunară lovituri în uşă şi-şi zise : „Lovesc probabil cu piciorul"), înşurubă cu

grijă dopul micului flacon, mai ales ca să-şi dovedească sieşi că era stăpîn pe nervii lui, apoi cu pasul măsurat se duse să deschidă. Cei doi bărbaţi îl salutară scurt şi cel mai în vîrstă, care avea ochi oblici de chinez, zise, dar din vîrful buzelor : „Poliţia". Amîndoi îşi păstrară pălăriile pe cap. La întrebarea lui Filangeri : „Ce doriţi ?" nu răspunse nici unul, nici celălalt. Intrară hotărîţi în coridor şi se îndreptară spre atelier.

— Sînteţi Filangeri Salvatore, sculptor ?

— Da.

— Aveţi acte ?

— Sigur că da.

Poliţistul le examină plictisit şi i le restitui.

— Aţi găzduit pe cineva la dumneavoastră ieri seară ?

— Exact.

— Care se numeşte ?

— Marcello Guardi.

Era să dea un nume oarecare, dar îşi aminti la timp că el însuşi îl prezentase pe Sainte-Rose lui Tavera sub pseudonimul de Guardi.

— Adresa lui ?

— Nu o ştiu.

— Sînteţi sigur ?

— Ştiu numai că locuieşte spre Piazza Mazzini.

În timp ce poliţistul cu ochii oblici lua note pe un carnet, adjunctul său, cuprins de strănuturi, scotocea peste tot, cerceta ascunzişurile, îl gonea pe Iliuşin care dormea în spatele micului teatru de marionete.

— Profesia lui ?

— Acum dă lecţii particulare.

— Ce fel de lecţii ?

— Filozofie.

— Şi chiar ignoraţi adresa unui om pe care, în ciuda regulamentului, l-aţi găzduit ?

— Mulţi vin să-mi viziteze atelierul. A întîrziat pentru că am jucat şah. I-am propus deci să rămînă.

Toate acestea au fost spuse cu naturaleţe, cu chipul senin. De la plecarea Mariei şi a lui Sainte-Rose, meditase la comportamentul pe care-l va adopta şi la versiunea pe care o va menţine la nevoie. Poliţistul adjunct era prin celelalte încăperi. Putea fi auzit deschizînd şi închizînd uşile fără să conteneasca din strănutat. După cîteva minute se întoarse cu braţele încărcate cu cutii de lapte şi pachetele de zahăr.

— Mai sînt şi altele, zise el cu o voce guturăită.

— Cum vă procuraţi aceste lucruri ? întrebă cel cu mutra de chinez.

— Crucea Roşie internaţională în ce priveşte laptele, un prieten genevez pentru rest.

— Puteţi dovedi ?

— N-am păstrat toate recipisele. N-am bănuit că va trebui să justific proveniența acestor merinde, dar mi-au parvenit în modul cel mai legal.

— Acest Marcello Guardi vă vizita pentru prima oară ?

— V-am spus-o. Îmi telefonase ca să-mi ceară o întrevedere.

— Sînteţi sigur că se obişnuieşc astfel de vizite ?

— Numai în seara de ieri ; pe lîngă Marcello Guardi, am mai avut la mine un ofiţer de la P.A.I., căpitanul Alfredo Ritelli, încă doi funcţionari de la Radio-Roma, Enzo Tavera şi Adriano Locatelli, plus două tinere femei, pe una o cheamă Marie Leonardi şi pe cealaltă Gina Sardi, amîndouă angajate la E.I.A.R.

— Da, dar pe toate aceste persoane le cunoşteaţi !

— Pe căpitanul Ritelli nu, venea şi el pentru prima oară la mine din aceleaşi motive : să mă întîlnească, să-mi vadă lucrările.

Se auzea vorbind cu dezinvoltură și se simțea liniștit. Iliușin se întoarse în spatele chioșculețului cu marionete și se culcă pe pervaz între perdele, printre păpușile viu colorate. Polițistul aruncă o privire lucrărilor despre care era vorba, vrînd parcă să verifice dacă ele justificau cu adevărat un interes atît de viu, un aflux atît de mare de admiratori.

— Cam asta ar fi totul, spuse el.

Și nu s-ar putea spune că nu s-a grăbit atunci cînd a repus carnetul în buzunar. Adjunctul abandonă și el cutiile și pachetele pe masă și, chinuit de guturai, continuă să-și sufle într-una nasul care căpăta o îngrozitoare nuanță vînătă de fiecare dată cînd trăgea de el. Filangeri conduse curtenitor pe cei doi bărbați pînă la ascensor, convins că scăpase din încurcătură.

La douăsprezece și jumătate veni să-l vadă Marie și el îi relată cuvînt cu cuvînt micul interogatoriu la care fusese supus, precum și toate amănuntele vizitei. Și ei îi făcu o impresie favorabilă fiind de părere că festa răutăcioasă a lui Tavera se termina aici. Cum adusese cîțiva cartofi el îi pregăti cu lapte și-și rezolvară astfel prînzul.

După aceea, Marie trecu în spatele chioșculețului și alese două marionete sculptate de Filangeri, una pentru rolul lui Tavera și cealaltă pentru cel al lui Sainte-Rose : „Ești un bădăran !“ striga acesta. „Am să-ți retez avîntul“, replica celălalt. Bătrînul rîdea. De la distanță, motanul Iliușin, cuibărit în coșul lui, îi privea.

Cam la o oră după plecarea Mariei, cineva sună din nou la ușă. Filangeri recunoscu în persoana bărbatului care aștepta pe palier, cu gîtul înfășurat într-un fular gros, pe un oarecare Linarès, vecinul lui de terasă, un avorton cu pielea brună, cu pleoapele roșii și privirea piezișă.

— Ce doriți ? zise Filangeri.

— Pot să vă vorbesc despre ceva ce vă interesează îndeaproape ?

— Intrați.

Odată aflat în atelier, Linarès spuse netezindu-și părul cu un gest mecanic :

— Mă cunoașteți, domnule Filangeri.

Știa că este vorba despre un fost funcționar de la vamă care își pierduse nevasta la începutul războiului și trăia dintr-o mică pensie. Se spunea că-și datora numele spaniol unui bunic sud-american. Oricît era de intrigat, Filangeri se străduia să-și ascundă simțămintele. Văzuse adesea cum acest Linarès, care nu înceta să se scobească în urechi sau în nas cu degetele lui lungi și îndoite, se uita visător la fluviul ce se zărea printre acoperișuri. Dacă i se priveau amănunțit hainele, se putea constata că erau curate și totuși aspectul lui general sugera o murdărie cenușie.

— Luați loc, vă rog, spuse sculptorul.

Celălalt căută din ochi scaunul cel mai confortabil și după o ezitare, alese divanul. Filangeri mai știa că femeia aceea după care Linarès purta doliu fusese calul lui de bătaie, o creatură mare și puternică, dar cu mintea ușor șubredă. După cum umblau vorbele, sărea pe lîngă ea ca un cangur, ori de cîte ori voia s-o pălmuiască. Era considerat mai degrabă drept un individ cu o moralitate aproximativă. De cînd locuia singur, aducea uneori la el fetițe pe care se ducea să le racoleze în cartierele sărace.

— Ce pot face pentru dumneavoastră ? întrebă sculptorul.

— Domnule, zise celălalt, vreau să vă previn despre un lucru foarte grav.

Filangeri îl examină mai atent și îl cuprinse bănuiala că acest demers insolit putea avea o oarecare legătură cu vizita polițiștilor, dar preferă să nu bruscheze nimic. Ori-

cum, se simțea obosit și suferea din cauza mîinilor sale roșii și foarte umflate.

— Domnule, știți că sînt de multă vreme un suflet pierdut, că pe femeia aceea, care era o adevărată sfîntă, am făcut-o nefericită și că nu merit indulgența nimănui.

Filangeri își aminti de acele nopți în care auzea țipetele idioatei venind din cealaltă parte a terasei.

— De atunci fac ce pot să repar răul de care m-am făcut vinovat și înțeleg că mai pot încă să fiu bănuit. Mă străduiesc să repar răul, bineînțeles după posibilitățile mele. Înțelegeți ?

— Nu văd unde vreți să ajungeți.

— Veți vedea, zise Linarès.

Tăcu atît cît să-i lase pisoiului Iliușin timpul să traverseze atelierul.

— Pisicile aduc nenorocire, spuse el cu o voce confidențială, dacă în anumite circumstanțe îți taie calea de la stînga la dreapta.

— Să ne întoarcem la subiect, spuse Filangeri.

Fără să piardă pisica din ochi, Linarès declară cu o voce oarecum triumfătoare :

— Domnule, nu va trece mult și veți fi arestat !

Urmă o tăcere în timpul căreia Filangeri se întrebă dacă nu era pur și simplu vorba de o provocare, sau de o glumă proastă pusă la cale, de la distanță, de Tavera, dar în același timp întrezărea cum în sufletul lui Linarès înflorea, ca o mare orhidee tropicală, un gînd ciudat.

— Adineauri, zise Linarès, poliția a pus întrebări referitoare la dumneavoastră locatarilor din apartamentele cu care vă învecinați.

— Ei și ?

— Voia să știe dacă ieri seară a venit vreunul dintre ei să se plîngă de zgomotul pe care-l făceați.

Încă o tăcere. Filangeri își zise că se liniștise prea repede în privința anchetei. Mecanismul declanșat de stupiditatea lui Tavera nu se va opri atît de ușor cum presupusese el.

— Asta-i tot ? întrebă el ascunzîndu-și îngrijorarea.

— Mai este ceva, domnule.

— Vă ascult.

— Cei doi polițiști m-au întrebat dacă primiți adesea vizite. Am zis că da.

— Pe urmă ?

— La urma urmelor, aud cîte ceva de la mine, de pe terasă. Nu ascult, dar aud.

— Nu este interzis să primești lume la tine acasă.

— Întocmai așa m-am gîndit și eu. Dar ei voiau să știe dacă primeați și noaptea.

— Mi s-a întîmplat. Rareori, la drept vorbind. Totuși, mi s-a întîmplat.

Începea să se simtă îngrijorat. Linarès își ferea privirea, dar el ghicea în mintea lui insinuări viclene.

— Fără îndoială, fără îndoială, domnule. Numai că eu le-am adus la cunoștință un lucru deosebit.

— Ia să vedem !

— Că ați găzduit pe cineva timp de mai multe zile. Să fi fost două săptămîni.

— Sînteți chiar atît de sigur ?

— Ei, domnule, urechea mea nu mă înșeală. Dacă vederea îmi scade, auzul, mulțumesc lui Dumnezeu, mi-a rămas intact.

— Presupunînd că faptul ar fi exact — dar subliniez — presupunînd — erați obligat să le vorbiți despre el ?

— Nu, bineînțeles.

Deci imbecilul acesta a demascat prezența lui Bourgoin și afacerea se situa într-o lumină nouă. Linarès îl privea de data asta drept în față, cu ochiul aprins la ideea că-l

neliniștea. Filangeri își aminti că Bourgoin nu se arătase niciodată pe terasă, dar că Linarès stătea uneori acolo și-l auzea bombănindu-l pe Iliușin. Motanul circula într-adevăr de o parte și de cealaltă a grilajului de fier care separa cele două domenii. Cînd se aventura în sectorul celălalt, Linarès îl speria bătînd din palme.

— Aveați un motiv să povestiți astfel de lucruri fără să le verificați ?

— Nici cel mai mic motiv.

— Poate că ați fost oarecum strîns cu ușa ?

— Da de unde ! Au fost extrem de politicoși.

— Bănuiți totuși că în timpurile de azi, astfel de vorbe îmi pot aduce un prejudiciu foarte grav ? Dacă nimic nu vă determina să le spuneți, dacă nu aveți nici o ostilitate față de mine și dacă nici măcar nu ați fost amenințat, nu văd...

Fața lui Linarès se schimbă de parcă i-ar fi tras o pereche de palme. Două pete mari, roșii, i se răsfrînseră pe obraji, ochii i se împăienjeniră și părea gata să plîngă.

— Aveți dreptate, domnule, de o sută de ori aveți dreptate ! Sînt un mizerabil ! Sînt un laș ! Dar nu am putut rezista tentației !

— Ce tentație ?

— Aceea de a destăinui ce aflasem.

— Să fie chiar așa de firesc să denunți pe cineva fără să cîntărești consecințele unei bănuieli a cărei exactitate nu ai verificat-o ?

— Este foarte adevărat ! Oh, este cît se poate de adevărat ! Toți sîntem la fel, cedăm repede. Mă veți ierta vreodată ?

Filangeri își zise : „Înainte de sfîrșitul după-amiezii vor fi aici !“ Nu simțea nici dispreț, nici ciudă față de Linarès. Dacă măcar amărîtul ăsta de măscărici ăr fi acțio-

nat astfel pentru bani sau de spaimă ! Dar nici măcar atît ! Numai din plăcerea de a face rău !

— Remuşcarea m-a cuprins după aceea. Am vrut să-mi iau vorba înapoi. Nu mai ştiam ce să fac. M-am dus la cimitir să mă reculeg pe mormîntul Rozaliei mele, apoi am venit să vă previn. Astfel, fapta mea rea a fost oarecum atenuată.

Filangeri, cu mîinile sale diforme, sprijinite pe coapse, îl privi. Văzu că avea albul ochilor foarte mare, adunat în jurul irisului pe care părea să-l strîngă foarte tare. Văzu de asemenea urechile cartilaginoase, nasul mare presărat cu puncte negre, buzele blegi şi lăbărţate şi-şi zise că se găsea în clipa aceea chiar în faţa destinului său.

— Plecaţi, zise deodată Linarès într-o şoaptă ca şi cînd putea fi auzit de pe palier.

Adăugă punîndu-şi mîna vertical pe gură :

— Plecaţi repede şi refugiaţi-vă la prieteni.

— N-am nici un motiv să plec !

— Da, da. Aş fi fericit să le scăpaţi ! Vă jur pe memoria Rozalici mele, că aş fi fericit.

Din nou îl bîntui pe Filangeri bănuiala unei maşinaţiuni aranjate de Tavera sau de poliţie, poate cu complicitatea involuntară a acestui idiot.

— Voi fi mai puţin ros de remuşcări. Nu ştiţi ce ceasuri am trăit de azi-dimineaţă, după plecarea lor. La cimitir, domnule, strigam ! Îi spuneam Rozaliei : „Aveai dreptate ! Sînt un rău !“ Şi apoi, m-am hotărît să vă spun totul. Sînt sigur că sufletul Rozaliei este cel care mi-a dat gîndul acesta. Nu sînteţi prea supărat pe mine, nu-i aşa ?

— Nu contaţi totuşi pe recunoştinţa mea, rosti Filangeri cu amărăciune.

— Sînt o canalie !

— Lăsaţi-mă acum, vă rog.

— Veţi fugi ?

— Ceea ce voi face nu vă priveşte.

— Aşa-i ! Merit să-mi vorbiţi aspru ! Să nu mă menajaţi, vă rog eu.

Filangeri se ridicase. Întinse braţul, luă de pe raftul unei etajere un album consacrat lui Bernini, pe care-l admira cu pasiune, îl deschise la întîmplare, cu un gest absolut maşinal, şi dădu peste *Sfînta Teresa în extaz* a cărei admirabilă ambiguitate o savurase întotdeauna şi pe care de nenumărate ori în tinereţea sa, în focul crizelor celor mai exaltate, se dusese să o vadă la Santa Maria della Vittoria.

— Spuneţi-mi, aţi „cedat tentaţiei" aşa cum ziceaţi, din teamă pentru dumneavoastră înşivă ?

Nu se întorsese, avea încă ochii pironiţi pe Sfînta Tereza, pe îngerul cu săgeata, pe mişcarea voluptuoasă a rochiei.

— Nu înţeleg, domnule.

— La urma urmelor, dacă vă găsiţi oricît de puţin în neregulă, aş putea concepe că venirea poliţiei v-a speriat.

— Nu-i asta. Sînt în regulă.

— V-au examinat actele ?

— Da, dar dacă am comis unele fapte criticabile în ochii moralei şi a căror amintire mă îmbolnăveşte de ruşine, nici una n-a făcut obiectul vreunei urmăriri judiciare.

— Poate că aţi crezut că un denunţ ar fi bine văzut de autorităţile care în trecut închiseseră, atît de milostiv, ochii asupra faptelor în chestiune ?

— Deloc, domnule. Am vorbit îndată ce am fost întrebat, fără să mă gîndesc la nimic în ce mă priveşte personal ! A fost mai tare ca mine.

Filangeri închise albumul, îl puse meticulos la locul lui. Acum surprinderea îi întrecea îngrijorarea. Reveni la Linarès aşezat încă pe marginea divanului, ca să-l întrebe :

— V-am pricinuit, fără să știu, ocazia să aveți vreun resentiment în privința mea ?

— Nu.

— Ce mister, într-adevăr !

— Mi-am amintit că după plecarea doamnei Filangeri, atunci cînd trăiați teoretic singur, auzeam seara zgomotul unei conversații și mi-am dat seama că interlocutorul dumneavoastră părea să fie același.

— Veneați pînă la grilajul terasei ?

— Da, în ciuda frigului, veneam pînă la grilaj. De la moartea Rozaliei, apartamentul îmi face... De îndată ce vine noaptea mă simt în el oarecum năpăstuit și este foarte firesc.

Linarès scăpă un geamăt, se ridică dînd să plece.

— Stați, zise Filangeri. Este absolut limpede că nu v-au amenințat și nici nu v-au încîntat cu promisiuni ?

— Dacă m-ar fi amenințat n-aș fi spus nimic. Sînt fricos și frica mă amuțește. Și ce promisiuni ați vrea... Nu, am să vă spun eu adevărul : am inima putredă !

Își lovi de două ori pieptul cu palma dreaptă desfăcută, cu toate degetele răsfirate și se îndreptă spre coridor cu mersul lui de clovn bolnav, cu spatele rotunjit, tîrîndu-și picioarele.

Rămas singur, Filangeri avu o lungă privire circulară pentru atelierul său, pentru acest univers în care lucrase patruzeci de ani, în care, din lucrare în lucrare, încercase să-și acordeze viața cu intimitatea cea mai tainică a lumii. Cu o mișcare grăbită desfăcu o parte din vălul *Afroditei* și-l cuprinse regretul că pînă în ziua aceea nu o putuse încă turna într-un material nobil. Nu știa ce să facă, era conștient pînă la a-i veni rău că în această lipsă de voință, timpul care se scurgea era dușmanul lui cel mai mare. Acoperi mulajul, se reîntoarse în mijlocul încăperii. Cui să ceară protecție ? Niciodată nu căutase să se împriete-

neasca cu oameni bine situaţi, cu cei puternici în regimul actual, deşi numărase altădată printre admiratoarele sale o prietenă a contesei Edda Ciano. Oricum, contele Ciano fusese împuşcat pentru trădare în fortul San Procolo di Verona, soţia lui se refugiase în Elveţia şi germanii stăpîneau întreaga ţară. Singura soluţie o sugerase Linarès. Totuşi era necesar să nu dea acestei plecări aparenţa unei fugi. Puse unele lucruri la loc, trase jaluzelele dinspre terasă, închise contoarele de gaz şi electricitate ca şi robinetul de siguranţă al instalaţiei de apă. Apoi înghesui nişte haine într-o valiză. Toate aceste operaţii îi luară mai puţin de o jumătate de oră. Decît să-i telefoneze Mariei, era mai bine să-i scrie, să-i povestească vizita lui Linarès şi hotărîrea lui de a pleca cu trenul de după-amiază la soţia şi la fiul său, la Spoleto. Coborî la portar, îi spuse că va lipsi cîteva zile, îi încredinţă cheile şi nişte bani ca să se îngrijească de pisică şi îi ceru de asemenea să-i înmîneze Mariei scrisoarea.

— Va trece în seara aceasta, sau mîine, zise el. Prefer să i-o dai personal.

— Fiţi fără grijă, domnule.

Observă numai după ce ieşi în stradă că o maşină neagră, sinistră, ca un furgon mortuar stătea la pîndă în lungul trotuarului. O panică vagă îi muşcă inima. Făcu cîţiva metri în direcţie opusă, ajunse la colţul străzii, dar maşina se puse în mişcare. Auzi huruitul ei uşor, dar în acelaşi timp ameninţător. Se opri de îndată ce-l depăşi şi poliţistul cel cu ochi oblici coborî din ea avînd şi acum pe faţă expresia aceea de plictiseală.

— Veniţi, spuse el aproape alene.

CĂTRE ORA CINCI, SAINTE-ROSE O aştepta pe Marie la „*Pietro*". Îi telefonase la birou respectînd codul pe care ea însăşi îl inventase. Se instalase pe o banchetă într-un colţ al sălii. Lume puţină. Prin uşa de sticlă vedea, pe peretele din faţă, afişul alb : „*SPQR. Commune di Roma. Profilasi della Rabbia*". Ieşind în evidenţă pe fondul pe care străluceau sticlele şi filtrul de cafea, patronul citea un jurnal. Sainte-Rose se gîndea la Filangeri şi pentru că vocea Mariei i se păruse foarte calmă, foarte măsurată, trăsese concluzia că totul mergea bine. Îşi aminti că dormise puţin la începutul după-amiezii şi visase că înota pe fundul mării printr-o pădure de alge. Deodată, nişte peşti transparenţi veniră să-l sfîşie fără ca el să sufere fizic, resimţind însă în acelaşi timp groaza de

a nu mai avea trup și de a fi condamnat să rătăcească la nesfîrșit prin acele adîncuri. Se gîndi de asemenea la Sandra și la oferta ei cu refugiul din Parioli. Fără îndoială că era vorba de vreun „cuib de dragoste" unde avea obiceiul să-și întîlnească partenerii. Afară, în înserarea care începea, aluneca din cînd în cînd cîte o mașină. Doi milițieni fasciști, cu arma la umăr, se opriră o clipă pe trotuar. Alte visuri se trezeau în amintirea lui Sainte-Rose. Într-o noapte, nenumărate furnici țîșniseră din ziduri și, mișunînd în tăcere, se îndreptaseră în coloane de rînduri strînse spre patul său, lucitoare, cu capetele lor cu ochi bulbucați și mandibulele enorme. Altă dată marea înghițea orașul întreg și el se refugia în podurile caselor de unde vedea cum apa acoperea încet străzile pînă cînd în cele din urmă nu se mai zăreau decît acoperișurile și cupolele cu ciorchini omenești pe ele și care uneori alunecau lin în valuri.

Atunci cînd se deschise ușa și Marie intră în sală, patronul masiv și cu privirea ascuțită — își ridică ochii și o examină admirativ pe tînăra fată din cap pînă în picioare. Ea se îndreptă spre Sainte-Rose care se apropiase și se așezară unul lîngă altul. Patronul crezu că are de a face cu o pereche de îndrăgostiți și le zise „copiii mei". Fata își scoase paltonul și rămase într-o rochie neagră, croită dintr-o singură bucată, avînd drept unică bijuterie un colan de mărgele de sticlă. Sînii ei păreau solid înrădăcinați de ambele părți ale pieptului și sugerau minunata putere a vieții. Sainte-Rose era de-acum convins că numai ea putea să-l vindece de răul acela care în unele zile îi cuprindea sufletul și îi provoca gînduri atît de violente și de triste.

— Ce vești ? întrebă el.

— Filo a fost într-adevăr denunțat de Tavera.

— Și de căpitanul P.A.I.-ului ?

— Nu, numai de Tavera. Şi azi-dimineaţă, după plecarea noastră, a venit poliţia.

Ea povesti ceea ce aflase direct de la sculptor în cursul primei sale vizite, la prînz şi arătă scrisoarea pe care tocmai i-o predase portarul.

— Cu întorsătura pe care o ia afacerea asta, a avut dreptate să plece, zise ea. Este mai bine pentru el cît şi pentru dumneata.

Ea îl privea în timp ce el citea cu multă atenţie scrisoarea şi descoperi că avea atitudinea aceea circumspectă a pisicilor vagabonde obişnuite să fie prevăzătoare, convinse că întreaga împrejurime nu este decît o unică şi vastă primejdie. Partea sa motănească se accentua atunci cînd vorbea cu vocea scăzută, cînd pronunţa cuvintele răsfrîngîndu-şi uşor buzele. Spunea că după părerea sa poliţia va vedea într-o plecare atît de precipitată însăşi mărturia unei conştiinţe vinovate. Că Filangeri va fi căutat şi că va fi foarte uşor să i se găsească urma.

— Îţi dai seama, că nu i-a spus portarului despre plecarea lui la Spoleto.

— Ei, chiar acolo se va telefona în primul rînd, pentru verificare.

— Realizezi, cred, că familia lui îl va pune în siguranţă de îndată ce va sosi.

— Dacă nu este culeş din gară la coborîre.

— Crezi că se va desfăşura imediat atîta zel ?

— Mă gîndesc că acum va fi socotit mai suspect decît părea. Nu ştiu care va fi reacţia poliţiei. Se poate să nu afle despre plecarea lui decît mîine sau mai tîrziu.

— Ce vei face dumneata ?

— Voi părăsi *palazzo* Vitti. Voi pleca mîine dimineaţă. Din nenorocire chiar la *palazzo* va veni Luca sau îmi va trimite un emisar. Voi căuta o soluţie. Îl cunoşti ?

— Pe Luca ? Nu, spuse ea. Filo mi-a vorbit despre el pe vremea cînd îl ascundea pe prietenul dumitale, Bourgoin, dar fără să am vreodată ocazia să-l întîlnesc.

Şi-şi muie delicat buzele în siropul de un galben ca otrava pe care tocmai i-l servise patronul. Cum era ora de închidere a magazinelor şi a birourilor, Sainte-Rose vedea romani de toate vîrstele trecînd prin dreptul geamurilor. Unii aveau ochii împăienjeniţi, parcă umblau fără să-şi distragă atenţia de la o nenorocire pe care o purtau zi şi noapte în adîncul inimii lor. Alţii păreau să caute ceva ce nu era vizibil, dar care exista cu siguranţă şi i-ar fi putut ajuta în sfîrşit să treacă peste deznădejdea lor. De la prima lui ieşire în afara *palazzo*-ului, Sainte-Rose nu se mai simţea străin de oraşul acesta. Îşi dădea seama că suferea din ce în ce mai mult influenţa atmosferei lui rarefiate, ceea ce îl făcea să-şi pună întrebări despre propria lui existenţă. Cu toate acestea, prezenţa Mariei lîngă el despuia această idee de orice urmă de uscăciune şi-i conferea un fel de strălucire.

— Ştii, spuse el, că, dacă Filangeri este arestat şi constrîns să vorbească, vei fi compromisă în acelaşi timp.

Ea scutură din cap, dar el insistă.

— Ar fi destul să fie obligat să spună că ai venit azidimineaţă la el să ne previi. Amabilitatea dumitale de a mă conduce apoi cu maşina ar agrava şi mai mult complicitatea noastră.

— Poate că Filo va mărturisi multe lucruri dacă va fi maltratat dincolo de anumite limite de rezistenţă, dar s-ar lăsa mai degrabă masacrat decît să dea pe faţă ceva ce m-ar pune în pericol. Mă iubeşte ca pe o fiică. Ei, dumneata nu-l cunoşti bine.

În ciuda acestui argument, era tulburat nu numai de certitudinea că Marie ar putea fi în pericol, dar pentru că situaţia lor actuală îi amintea unul din visurile lui cele

mai recente, acela ca coloanele de furnici cuirasate și de înaintarea lor neagră și irezistibilă.

— Să nu ți se întîmple ceva, spuse el, aceasta este singura mea dorință.

Ea zîmbi, îi apucă mîna într-un fel încîntător ca pentru a-l liniști. Vedea pe fața ei expresia limpede a copilăriei pe lîngă senzualitatea trăsăturilor. Era o fată curajoasă, cinstită, sănătoasă, de o frumusețe zdrobitoare, cu niște ochi plini de drăgălășenie, de perspicacitate, care citeau pînă în fundul sufletului lui și-i descopereau dorința ce-l tulbura distrîndu-se pe seama ei cu o urmă spumoasă de maliţiozitate. Vorbiră despre serată, despre Tavera, despre cearta lui stupidă, evocară numeroase amănunte fără a face vreodată vreo aluzie la micul incident survenit în cursul propriului lor dans. Cînd se despărțiră se lăsase noaptea, ora de interdicție a circulației se apropia și bulevardul se topea într-o obscuritate îngrijorătoare.

Seara, cum Luigi era plecat în misiune, departe de Roma, Sainte-Rose cină între *marchesa* și Sandra. Nu dezvăluise celor două femei decît o parte din preocupările sale și le aminti că în noaptea aceea, în caz de alarmă, se va refugia imediat în mansardă în ascunzătoarea pregătită altădată pentru cei doi refugiați dinaintea lui. Deși încrederea în această soluție îi era limitată, găsea că nu se putea face mai mult înainte de zori. Dis-de-dimineață și îndată după sfîrșitul interdicției de circulație se va duce la un prieten care îi punea apartamentul la dispoziție. *Marchesa* îl lăsase să spună totul, pînă la capăt, fără să-l întrebe cîtuși de puțin despre vreun amănunt. Părea să accepte lucrurile cu seninătate. La sfîrșitul mesei fu cuprinsă de somn și se duse în camera ei. Cînd Sofia termină cu îngrijirile și

toaleta ei de noapte se reîntoarse în loja portarului, iar Sandra şi Sainte-Rose rămaseră singuri în faţa focului.

— Cum stau de fapt lucrurile ? întrebă ea.

— Ţi-am spus.

— Persoana aceea care avea probleme cu poliţia, are şanse să scape ?

— Da, şi dacă nu i se întîmplă nimic în seara asta, vom putea respira cu toţii

— Ei bine, nu este oare o ocazie să aducem prinos zeului norocului ?

Se ridică, îl luă de braţ, îl incită blînd să o urmeze şi, uşoară şi surîzătoare, îl ademeni la ea în cameră. În faţa uşii, pentru că el avu o clipă de ezitare, ea glumi :

— Tot aceleaşi scrupule ? Preferi să mergem să ne iubim în chilia ta îngheţată, acolo sus, sub acoperişuri ? Haide, vino !

Sainte-Rose intra pentru prima dată în această încăpere şi Sandra îl văzu cum privea tăcut în jurul lui tablourile, zugrăveala, oglinzile şi patul conjugal larg, acoperit cu un brocart minunat. Ea puse zăvorul, intră în camera de baie şi cînd ieşi de acolo îl zări pe Sainte-Rose care contempla o fotografie datînd de douăzeci de ani în care era ea cu Luigi, îmbrăcată în rochie de mireasă, cu ochii lipsiţi de expresie, cu zîmbetul constrîns. Ştia mai bine ca oricine cît de puţin exprima chipul ei fericirea ; doar o voinţă încordată care-i reducea mult fineţea trăsăturilor. Sainte-Rose păru contrariat că fusese surprins în această atitudine şi se duse la rîndul său în camera de baie. Părea în cele din urmă că acceptă de bună voie această încăpere fără să o bănuiască pe Sandra că o alesese cu intenţie. Pentru prima oară primea pe unul din amanţii ei în „sanctuar". Dintr-o urmă de prejudecată acest lucru îi repugnase întotdeauna şi totuşi dorea arzător ca „sacrilegiul" să fie consumat cu Sainte-Rose. După ce-şi scoase

rochia de casă, făcu patul, se lungi pe locul ei obișnuit, cu o mînă sub ceafă și una între sîni, ascultă cum alături curgea apa în tuburile de canalizare și deodată se acoperi cu cearșaful, conștientă că în acea noapte actul de dragoste cu acest băiat cu sufletul crispat va avea un alt sens : nu-și va oferi numai trupul, ci o parte mult mai mare din ea însăși. Își zise că nici una din aventurile sale precedente nu se asemăna în vreun fel cu aceasta și că toate, fără ca măcar să-și fi dat seama, îi lăsaseră inima neatinsă. Își amintea de asemenea că după ce se dăruise lui Sainte-Rose, nu se simțise străină de el cum se simțise față de toți ceilalți bărbați, ci tocmai dimpotrivă, îi păstrase un fel de recunoștință intimă, un sentiment care se asemăna cu tandrețea și în acea clipă ea se simțea profund emoționată cu toate că el încă nici nu-i atinsese carnea.

De îndată ce tînărul reapăru, cu un ștergar înnodat în jurul mijlocului, ea avu o inițiativă de care nu se prea sinchisise pînă atunci : întinse mîna și stinse lampa de la căpătîi. Apoi, îl călăuzi prin întuneric, îi luă mîna, îl atrase peste ea, îi șopti cuvinte înflăcărate care niciodată, era sigură, nu-i mai înfloriseră pe buze. Și el o mîngîie, murmură că avea niște sîni minunați, iar ea primi acest compliment auzit de atîtea ori, cu un amestec de satisfacție și de umilință. Își plimbă vîrful degetelor pe toată fața lui întocmai ca orbii. De cele mai multe ori refuza iubiților ei sărutul pe gură sau atunci cînd nu putea scăpa, îl acorda fără o plăcere adevărată, dar cînd Sainte-Rose îi prinse buzele, ea ghici după elanul care o făcu să se înfioare toată, că păstrase în ea neatinsă, o întreagă împărăție. Și în îmbrățișarea care urmă ea dori ca el să fie pe deplin fericit, iar atunci cînd el se aruncă alături suspinînd, își puse capul pe pieptul lui cu un sentiment căruia nu i se alătura nici o senzualitate reală, un sentiment care cuprindea un fel de inocență adevărată. Poate să fi fost o

greşeală din partea lui că aprinsese prea repede lumina ? Cînd apăsă pe butonul electric, cînd lampa de la căpătîi îl ilumină, Sandra îşi dădu seama că el privea dincolo de ea, că părea foarte calm şi cu totul în afara propriei ei iluzii. Era să-i reproşeze acestea cu ironie, dar se reţinu de teamă să nu distrugă o legătură fragilă care mai putea dăinui încă şi, în aceeaşi clipă avu poftă să-şi bată joc de ea însăşi. Cum el nu spunea nimic, ţinîndu-şi ochii pe jumătate închişi, ea se îndepărtă, se rezemă într-un cot. Vedea trupul lui Sainte-Rose, claia de pe pieptul lui, picioarele sale puternice, cicatricea de la piciorul drept. Stătea în acelaşi loc ca şi Luigi, dar gîndul acesta nu mai avea nici o valoare. Ce spera ea ? Să cîntărească mai mult în ochii lui, să se simtă frămîntînd în el ; exclamă : „N-am iubit niciodată pe altcineva !“, apoi se întoarse pe partea cealaltă, cuprinsă de ruşine, cu teama că el va rîde sau că va privi această mărturisire ca pe ceva lipsit de importanţă. Teama aceasta îi sugrumă atît de tare gîtlejul încît îi dădură lacrimile. Dar Sainte-Rose îi sărută binişor umărul, o sărutare rapidă, cu vîrful buzelor, spuse că ar fi prudent să se întoarcă sus, la el, că putea surveni vreun eveniment neprevăzut. Aceste vorbe o liniştiră, căci se temuse de vreo reflecţie care ar fi îndurerat-o.

— Ce eveniment ? Te gîndeşti la Luigi ? Este reţinut de o misiune importantă la Pisa. Am verificat. Şi în orice caz, el nu este omul care să facă pe comis-voiajorii ce se întorc acasă înainte de data anunţată ca să-şi surprindă soţia.

— Nu numai la el mă gîndeam.

— Dacă e vorba de poliţie, chiar tu m-ai asigurat...

„Hotărît lucru, îşi zise, tare m-am mai schimbat.“ Ştia că se străduia să-l reţină, consternată că el nu împărtăşea pasiunea ei, că nu dorea să stea mai mult şi că drept scuză prezenta pretextul acela amărît. Se simţea gata să-l im-

plore ca să-l acorde încă o oră și luptă împotriva acelei tentații. Totuși, sfîrși prin a-i cere pe un ton încîntător de comediană, în care se ghicea o urmă de amărăciune :

— Încă o clipă, domnule călău... .

El scutură din cap, zîmbind.

— Trebuie să fiu înțelept pentru amîndoi !

Știa că ar fi trebuit să riposteze : „Așa va să zică, te temi ?“, dar jocul acesta nu mai avea sens și îi apărea în toată vulgaritatea lui. Sainte-Rose începea să se îmbrace și ea vedea cum i se rotunjeau mușchii spatelui, cum i se iveau coastele și i-ar fi plăcut să se ghemuiască lîngă el, să-i mîngîie obrazul, dar își zise că ar mări, prin gesturi de tandrețe inutilă, acea ruptură sufletească din cauza căreia suferea. Cum în cele din urmă el întîrzia în fața unei fotografii pusă sub sticlă și care o reprezenta pe vremea cînd era fetiță, spuse așezîndu-se pe pat cu cearșaful înfășurat în jurul pieptului :

— Sînt eu, la șase ani, și tot ce vezi în privirea de acolo a fost asasinat la puțin timp după aceea.

El nu făcu nici o remarcă, ci doar zise :

— Acum trebuie să plec.

Cu o mișcare a mijlocului, ea se răsturnă pe partea cealaltă, și-i întoarse spatele strigînd :

— Ei bine, pleacă ! Pleacă odată ! Lasă-mă singură !

Îl auzi zicînd timid :

— Dar trebuie să înțelegi...

— Înțeleg foarte bine. Lasă-mă.

Sainte-Rose păru să ezite. Din nou ea se întoarse spre el. Simțea că are obrazul paralizat, parcă înghețat de un frig interior și că aproape nu mai putea mișca buzele.

— Ce aștepți ? bîigui ea cu vocea răgușită.

— Sandra ! murmură el blînd.

— Vreau să fiu singură. Mă auzi ? Singură !

Era vizibil deconcertat de această atitudine, apoi păru că se hotărăşte, se înclină urîndu-i noapte bună şi ieşi. În clipa în care el deschisese şi reînchisese uşa, ea văzu strălucind candelabrul salonului cu toate cristalele lui. Stinse lampa, rămase nemişcată în întuneric cu impresia că se găsea prinsă într-o gigantică pînză de păianjen, pîndită din toate părţile de ochi necruţători.

A doua zi dis-de-dimineaţă, plecarea lui Sainte-Rose provocă un mic du-te-vino. În cîteva minute, toată lumea fu în picioare. În locul camerelor celor mari şi îngheţate au preferat să se reunească cu toţii în salonaşul *marchesei*. Sofia şi Giacomo şi-au luat sarcina să şteargă orice urmă a şederii lui Sainte-Rose în camera de la ultimul etaj şi *marchesa* îl asigură că în cazul unei anchete nimeni din casă nu va scăpa nici cel mai mic indiciu. Cum fusese aşezată într-un fotoliu mare, fără ca Sofia să o fi fardat încă, bătrîna semăna cu un vechi manechin de ceară surghiunit într-un pod, cu faţa crăpată şi muşcată de şobolani. Chiar ea va aduce la cunoştinţă lui Luigi că Sainte-Rose plecase să se refugieze în altă parte, într-un apartament pus la dispoziţie de militanţii care-i pregăteau fuga. Să fi înţeles ea că de fapt era vorba de un loc de care Sandra se servea pentru aventurile ei galante ? Se putea oare să fie legată de nora ei printr-o complicitate atît de stranie ? Ideea aceasta îl tulbură şi era cît pe-aci să o întrebe pe Sandra despre acest lucru atunci cînd îl conduse pînă la intrare, dar comportamentul ei din ajun îl intrigase şi aşa foarte mult. Cu valiza în mînă, se mulţumi să o întrebe fără înconjur dacă se simţea mai bine. Ea zîmbi cu o ironie aproape dispreţuitoare şi el îşi zise că niciodată femeia aceasta nu va înceta să-l deruteze. Prea ar fi simplu, gîndi el, ca toate aceste schimbări sufleteşti să fie

puse pe seama unei firi isterice. Cum să o judece ? Nu uitase cu cîtă insistență îl atrăsese spre camera ei, bucuria ei oarecum sumbră (sau perversă ?) atunci cînd consimțise să-i treacă pragul. Și nu lăsase intenționat fotografia ei de mireasă pe măsuță ? Nu, hotărît lucru, va mai trece mult pînă să învețe să o judece cu atît mai mult cu cît bănuia că între ea și el erau unele afinități subtile, mai ales un fel asemănător de a privi lumea și de a se agăța de ea. Deși știa că el nu era pentru ea decît un amant printre atîția alții, era sigur că o dorea și dorința lui se trezea din nou chiar și în acea clipă, vie și viguroasă numai și la gîndul că o știa goală sub capotul ei, sau privindu-i doar gîtul foarte alb, sau decolteul. Dacă nu putea nega atracția trupească pe care o resimțea față de ea, rămînea însă convins că ea nu se împlinise, că rămînea să fie „inventată". Era încredințat că l-ar duce la desperare pe bărbatul care s-ar îndrăgosti de ea, atît de mult tindea să distrugă, să ia în rîs, să batjocorească tot ce privea sentimentele obișnuite. Prevăzuse totul în ajun. Luigi absent — „am verificat" — voința ei se îndreptase spre realizarea acelei comedii la care el consimțise nu fără o oarecare neplăcere. Acea ședință din patul conjugal, care la început mirosise ușor a răzbunare sau a parodie, îl făcuse să sufere. Într-un sens, era mulțumit să părăsească în sfîrșit casa aceasta. Sandra îi înmînă adresa garsonierei și o scrisoare pentru portar.

— Îți va da cheile, spuse ea.

El îi mulțumi, îi aminti că în curînd va veni Luca și o rugă să aibă grijă ca să-l poată regăsi.

Rămase pe pragul ușii, subțire și dreaptă în rochia ei lungă, purtîndu-și cu mîndrie capul, cu ochii ei întunecați și prea mari mistuindu-i obrazul, ochii a căror privire părea să fie numai de suprafață ca aceea a statuilor.

Portarul imobilului din Parioli îl primi cu bunăvoință, căci Sandra îl pregătise strașnic în acest sens, strecurîndu-i în scrisoare un bilet de o mie de lire. Omul avea vreo șaizeci de ani. Era slab și de o paloare bolnăvicioasă din cauza grijei pentru cei doi fii ai lui, prizonieri, unul în Germania și celălalt în Tunisia. Se temea mai ales pentru cel care fusese deportat și care se găsea într-un lagăr din împrejurimile Hamburgului. „Habar nu aveți ce fac aviatorii pe acolo, zise el : aruncă peste tot bombe cu fosfor. 'Arzi de viu. Nu există leac." Sărea în ochi cît era de amărît și cîte necazuri personale avea ca să se mai sinchisească de obiceiurile Sandrei care de bună seamă îi încredința un nou amant.

11

— NUMELE, PRENUMELE.

— Filangeri Salvatore Cesare.

— La rînd, în actele dumitale scrie întîi Cesare.

— Le-am inversat ca să-mi alcătuiesc numele de artist.

— Ai deci obiceiul să trişezi uneori.

O asemenea remarcă pentru un lucru atît de neînsemnat, în loc să-l şocheze pe bătrîn păru să-l intereseze. Încăperea mirosea a clei şi a fumul acela specific ţigărilor fără tutun care fuseseră de curînd puse în vînzare. La ferestre atîrnau draperii făcute din pături militare destrămate. Peste tot, prin rafturi, se înghesuiau dosare marcate cu etichete scrise cu numere mari. Pe masă se găsea un ceas nichelat al cărui secundar atrăgea privirea lui Filangeri într-un fel irezistibil, parcă soarta i-ar fi fost legată

de mişcarea aceea. Poliţistul îi vorbea fără agresivitate. Avea o faţă asimetrică, axa dreaptă a maxilarului mai dezvoltată decît cealaltă. Filangeri mai observă că arcada sprîncenelor era neobişnuit de proeminentă, ceea ce îl stîrnea să examineze profilul poliţistului, curiozitate care-i aduse convingerea că spiritul său era foarte liber în ciuda circumstanţelor.

— Sculptor ?

— Da.

— La ce poate servi un sculptor ? spuse poliţistul fără o reală ironie.

— Se pare, zise Filangeri, că umanitatea are nevoie de artişti şi de eroi.

— Are mai ales nevoie de decenţă.

I se păru de prisos să comenteze această reflecţie, dar Filangeri avu sentimentul că îi fusese sugerată de studierea lungului raport care era întins sub ochii lui şi care îl privea pe el. În spatele geamurilor şi dincolo de grădina care ascundea bulevardul, îşi imagina trecătorii înfrigurați, maşinile, magazinele, un întreg univers tot atît de departe ca cea mai îndepărtată planetă. Biroul în care se afla se găsea la etajul al treilea. Urcînd din pivniţa în care petrecuse noaptea în tovărăşia altor cîtorva suspecţi, nu numărase palierele. Acele ore petrecute în frig, culcat pe o saltea subţire de paie şi pusă direct pe ciment, îi înţepeniseră şalele. Purta din fericire puloverul său cel gros şi, dacă valiza îi fusese luată măcar i se lăsase paltonul, avantaj de care nu putuseră beneficia toţi prizonierii. Nimeni nu-l maltratase. Se părea că avea de a face cu poliţia oficială şi nu cu una din acele organizaţii paralele ca acelea, mai de temut, ale miliţiei fasciste sau legiunii SS-ului italian.

— Cine a fost persoana aceea care a sunat la dumneata ieri-seară, spre ora unsprezece ?

— Un negustor la negru.

— Ce ți-a propus ?

— Nimic. De îndată ce a zărit că am multă lume la mine, a șters-o.

— Îl cunoșteai ?

— Nu. Venea pentru prima oară.

— Ai obiceiul să accepți serviciile unor astfel de oameni ?

— Deloc.

— Și cutiile acelea cu lapte și pachetele de zahăr descoperite în bucătăria dumitale ?

— Am arătat proveniența lor.

— Fără s-o poți dovedi.

— Ar fi suficient, așa cum am mai sugerat, să se facă o verificare la Crucea Roșie și la serviciile competente.

— De ce ai spus că era vorba de un vecin care venea să se plîngă de zgomot ?

— A fost o idee care mi-a trecut prin minte. M-am temut ca nu cumva musafirii mei să creadă că întrețineam relații curente cu acest soi de traficanți.

— La dumneata mai era și o persoană suspectă.

— De ce suspectă ?

— Fiindcă văd că nu ești în stare să ne spui cum să-l găsim pe acest Marcello Guardi.

— Habar n-am de adresa lui. De ce ignoranța mea ar fi dovada vinovăției lui ?

Se exprima fără efort și ușurința aceasta îl îmbărbăta. În ciuda unei nopți foarte rele, își dădea seama că mintea îi funcționa bine, nicidecum afectată de teamă și că presimțea direcțiile pe care putea să le ia interogatoriul pentru a putea para imediat.

— Pe lîngă astea, ai găzduit timp de mai multe zile pe cineva. Avem, în acest sens, o mărturie.

— Nu poate fi vorba decît de mărturia vecinului meu, Linarès, care de cînd a rămas văduv a căpătat manii.

— Ce manii ?

— Petrece ore în şir lipit de grilajul care desparte terasele noastre. I se aprinde imaginaţia pentru că la mine vin uneori femei care pozează goale.

— Te auzea vorbind cu un bărbat în fiecare seară după ora stingerii.

— Seara, frigul îl împiedica să iasă şi să vină să mă spioneze şi interpreta în felul lui ceea ce auzea de fapt şi anume radioul meu. I-am dat drumul mai des după plecarea soţiei mele.

— Unde a plecat soţia dumitale ?

— Să petreacă o lună la fiul nostru.

— În ce loc ?

— Spoleto.

„Dacă totul continuă astfel cred că voi scăpa", gîndi Filangeri. Un claxon de automobil răsună pe alee şi străpunse liniştea ca o lovitură de sabie printr-o perdea groasă. Poliţistul întoarse o pagină a raportului cu un gest nepăsător şi-şi aprinse o ţigară. Apăsă apoi pe un buton ca să vină cineva să ia prizonierul şi să-l conducă din nou în pivniţă.

În timp ce cobora scara Filangeri stabili că biroul din care ieşea era la etajul al doilea şi nu la al treilea şi că greşise numărînd etajele începînd cu subsolul, ceea ce nu era decît un amănunt fără importanţă. Se gîndea la josnicia lui Tavera şi se întreba cum ar putea să-şi prevină prietenii, mai ales pe Marie. În ce-i privea pe soţia şi pe fiul său, era mai bine să nu afle imediat. Odată ajuns în coridorul de jos îşi dădu seama că nu-l readuceau în pivniţa de unde fusese scos ; intră în altă încăpere, mai

mare, cu paturi de scînduri și un closet în locul hîrdăului dinainte. În plus, camera avea și o fereastră zăbrelită care dădea spre grădină. Pentru cele șase paturi, nu era decît un singur deținut, culcat, indiferent la sosirea bătrînului. Ciudat lucru, această indiferență făcu o bună impresie asupra lui Filangeri. De îndată ce ușa se închise în urma lui, se culcă la rîndul său. Pe pereți, erau puține inscripții, doar niște inițiale, niște date recente. Vecinul său dormea. O șuviță de aer înghețat se prelingea printr-un ochi spart al ferestrei, dar aducea cu sine mirosul sănătos al pămîntului și al frunzelor umede. Pe plafon, era o rozetă de ghips și în apropierea ușii, un fost cămin de marmură cu o oglindă mare într-o ramă aurită și foarte încărcată cu ciubuce. Oglinda, cu marginile înverzite, reflecta lumina și amintea de un iaz mare într-un colț ascuns de pădure. Își dădu seama că nu o văzuse cînd intrase deoarece toată atenția îi fusese atrasă de deținut. Descoperi că mai subzistau, la nivelul plafonului, niște rămășițe dintr-o tapiserie gălbuie. „Ne aflăm deci într-o clădire rechiziționată și camera aceasta nu este altceva decît o fostă încăpere de locuit cu cabinetul ei de toaletă." Se ridică să bea apă de la chiuvetă și în acea clipă tovarășul său suspină.

— Salut, zise Filangeri.

Celălalt se întoarse cu greu, îl privi fără un cuvînt, cu ochii sticloși. Avea un cheag de sînge sub nări, care de departe semăna cu o mustață prost tunsă, cu un vag aspect grotesc. Fără grabă, Filangeri se apropie de el și văzu că omul nu putea nici să vorbească, nici să se ridice și că tremura din cauza febrei. Era să-i pună o întrebare cînd îi zări mîinile, degetele negre și umflate, unghiile smulse sau pe jumătate ridicate în sus, transformate în

elitre roşiatice. Se aşeză pe marginea patului, nu se mai gîndea la el însuşi, simţea doar milă într-o astfel de măsură încît îl cuprinse greaţa, realizînd ce mare era perversiunea lumii dacă această perversiune ducea la trupul ăsta torturat şi la privirea asta plină de groază şi de nebunie, „o privire de animal care nu pricepe de ce este făcut să sufere". Îi şterse fruntea de sudoare cu batista sa. Ce se putea face ? Ce se putea spera ? În tăcerea aceasta încremenită deveni conştient de pericolele care îl ameninţau şi pe el, dintre care cel mai înspăimîntător era o eventuală slăbiciune a lui cu consecinţe tragice pentru cei pe care îi iubea. „M-menghină", murmură bărbatul. Degetele îi fuseseră strivite într-o menghină de fierar. Filangeri se cutremură. Stînd în picioare, se zări în oglinda de la cealaltă extremitate a încăperii : o faţă de om înecat. Se duse în baie unde chiuveta era spartă, lanţul W.C.-ului smuls pe jumătate şi din lipsă de pahar sau alt recipient luă apă în pumni, dar pînă să ajungă la tovarăşul său aproape tot lichidul se risipi şi abia dacă mai rămăsese puţin în scobitura palmelor. Cu toate acestea, necunoscutul îşi muie buzele cu o sfîşietoare aviditate Afară, cerul de martie era limpede, crengile înverzeau şi Filangeri simţi că propria lui viaţă era tot atît de fragilă ca şi mugurii aceia minusculi. Îşi consacrase întreaga existenţă cultului pentru frumos şi uitase că era suficientă o nimica toată ca să trezească din dedesubturile conştiinţei umane cruzimea din vremea hoardelor. Mama lui fusese servitoare şi tatăl său muncitor la carieră. Se gîndi la ei, morţi de atîţia ani, şi-i revăzu în decorul tinereţii sale, pe contraforturile ondulate ale Apeninilor. Pe vremea aceea totul îi solicita dragostea : o vulpe tupilată în ierburi, un copac umflat de vînt, o pasăre în

pînzele de soare, roata morii și apa ei în cascade, iar seara, lampa de porțelan, ocrotitoare și liniștitoare. Nu ca să se înduioșeze îl evoca el pe copilul plin de încîntări, care fusese, ci găsea în aceste amintiri un leac împotriva urii și desperării, căci esențialul în fața acestui trup torturat și a acestei priviri milenare a durerii era să nu se rupă de el, să nu alunece în afara lui însuși, să rămînă credincios ființei pe care o construise înlăuntrul său din pasiunea de a trăi și a admira. „Sete", gemu necunoscutul. Din nou Filangeri se ridică, se duse la robinet și reveni cu mîinile în atitudinea ofrandei, semănînd picături care străluceau ca diamantele.

Trecuse o oră de cînd aflase Marie despre arestarea sculptorului, prin Gina, care la rîndul ei o știa de la amantul ei. Se dusese imediat la ultimul etaj, în biroul lui Tavera pe a cărui ușă intră cu forța. La reproșurile ei, Tavera se mulțumise să zîmbească batjocoritor, fără să înceteze legănatul cu fotoliul în spatele unei mese încărcate cu hîrtii.

— N-are decît să spună cine era tipul care se găsea la el. De ce încearcă să-l acopere ?

Deasupra bustului său enorm, capul i se mișca la dreapta și la stînga într-un fel aproape mecanic.

— Acum, zise ea, ai să te grăbești să-l scoți din închisoare.

— Da, frumoasa mea. La furie ești încă mai îmbătătoare.

Ochii lui, pe jumătate închiși, luceau de răutate și aveau ceva dement în ei. Puțin răsturnat spre spate își sugea vîrful creionului tot uitîndu-se la tînăra fată cu o ex-

presie de viclenie triumfătoare. Știa că are manii, că aducea prostituate la el acasă și că se deda la unele practici bizare de un erotism meticulos și complicat. Primise, de la Macchia, sarcina să-i supravegheze curierul oficial și găsea în el în mod invariabil formulele cele mai afectate pentru a sublinia respectul și supunerea lui în fața superiorilor. Pe o consolă, din spatele lui, punea întotdeauna fotografia unei tinere femei cu trăsături destul de fine fără ca vreodată cineva, nici chiar însăși secretara lui, să fi descoperit dacă era vorba de o amantă reală sau fictivă. Gurile rele pretindeau că scoțînd rama se putea găsi pecetea cu mențiunea *„Reproducerea interzisă. Toate drepturile rezervate"*, urmată de emblema unei mari agenții de presă.

— Dacă nu mi-l eliberezi pe Filo...

— Ei bine ?

— O să te coste scump, te asigur eu !

— Îl pot elibera cînd vreau, dar amenințările tale mă interesează prea puțin.

— Ei bine, ai s-o faci !

— Doar nu-ți închipui că mă impresionezi.

— Ai o reputație de lașitate, dar ea merge mai departe decît se crede.

— Iată un bun mijloc să mă îndemni să-l eliberez pe prietenul nostru.

— Unde se află ?

Era foarte emoționată fără ca aceasta să-i micșoreze flacăra combativă care o mistuia. În picioare, lîngă masă, îl înfrunta pe Tavera care nu-și părăsise atitudinea de pîndă, o observa printre genele lui lustruite, ținîndu-și creionul împlîntat în gură ca o țigară. Mariei i se părea

că seamănă cu o șopîrlă în pînda ei înfiorătoare, bălăcindu-se într-un nămol mlăștinos.

— Cunosc un mijloc ca totul să se aranjeze.

— Bine. Nu mai întîrzia.

— Nu mă întrebi care este acel mijloc ?

— Puțin îmi pasă dacă este eficace și rapid.

— Pe legea mea, nu depinde decît de tine.

Ea îl privi încă și mai atent. Mai întîi crezuse că este vorba de bani ca să cumpere vreun înalt funcționar. El se ridică, înconjură masa ca să ajungă la ea, și-i puse mîna pe braț.

— Știi că am o poftă nebună să... înțelegi ce vreau să spun ?

Făcu o mimică pe care o voia încîntătoare.

— Sînt gata să-l scot pe Filo din capcana lui dacă sînt răsplătit pentru oboseala mea.

Cu o mișcare bruscă ea se degajă spunînd : „Mă dezgușți", dar simțea dorința lui Tavera cum aluneca pe întreg trupul ei, cu o încetineală lacomă care o tulbura. Fata adăugă : „M-ai dezgustat întotdeauna", și se îndepărtă cu un pas. El o privea pe sub sprîncene fără să înceteze să surîdă înfumurat, cu privirea fățarnică.

— Mai degrabă l-ai lăsa pe Filo în necaz decît să-mi acorzi o întîlnire care să nu fie, în mod obligatoriu, dezagreabilă nici pentru tine ?

Cînd vorbea, gura lui elastică se deschidea lăsînd să i se vadă dinții mari și înnegriți de tutun.

— Unde este Filo ? întrebă ea cu o subită blîndețe așa cum faci cînd vrei să cîștigi un copil.

El dădu, fără reticență, adresa unui oficiu al poliției din imediata apropiere și adăugă :

— Îi cunosc, de îndată ce Filo va da toate precizările care sînt necesare asupra tipului aceluia pe care îl avea

la el, îi vor elibera fără alte istorii. Nu înainte, şi orice ai face. Înţelegi ?

— Înţeleg.

— Dar dacă îmi satisfaci dorinţa, lucrurile vor merge mult mai repede şi fără pagube pentru bietul bătrîn.

— Toată paguba va fi pentru mine, spuse ea retrăgîndu-se spre uşă.

— Hai... nu încerca să mă faci să cred că încă nu te-ai... ei !

Înaintă păşind mărunt fără să o părăsească din ochi, cu o privire intensă, cu o nuanţă de lubricitate.

— Tu, cînd aliaţii vor fi aici, nu vei putea fugi destul de iute ca să-ţi scapi pielea !

— Frumoasa mea, cînd aliaţii vor fi aici, americanii vor face ca la Neapole, îi vor folosi peste tot pe vechii funcţionari, chiar şi pe fasciști, decît să-i vadă înlocuiţi de agenţi bolşevici.

— În cazul acesta, dragul meu, americanii vor trebui să te protejeze zi şi noapte cu o sentinelă, chiar şi atunci cînd vei merge să te uşurezi !

Ea se feri cînd el întinse mîna să o prindă.

— Tu, zise el cu o voce aprigă, ai spus prea multe !

De-a latul frunţii i se zbătea o vinişoară. În spatele lui sună telefonul. Ezită fără să o scape pe Marie din ochi, apoi se hotărî şi ea profită ca să iasă pe coridor. Ultima imagine cu care pleca fata era aceea a lui Tavera trîntit pe birou, cu coatele depărtate, cu ochii pironiţi pe ea cu o expresie de furie îngheţată, continuînd să-şi asculte corespondentul.

Puţin după aceea, şi fără ca măcar să fi cerut voie să părăsească serviciul înainte de terminarea programului, ea plecă la una din anexele Ministerului Coloniilor. Cînd îl

întîlni pe căpitanul Ritelli, observă că acesta purta ținuta de campanie, cu haină tropicală, pantaloni de călărie și revolver la brîu.

— Trebuie să vă văd singur, spuse ea.

Ușor surprins îl rugă totuși pe secretarul său, un tînăr sergent, să se retragă. Nu zîmbea, părea îngrijorat și aștepta ca Marie să vorbească prima. Nu, el nu știa de arestarea lui Filangeri, dar de ce ? Ah, Tavera ? Cum să fi crezut o clipă că vorbele lui din seara trecută, în mașină, însemnau o amenințare cu adevărat serioasă ? După părerea lui totul nu era decît expresia unei dezamăgiri puțin prea vii, „din cauza dumneavoastră, domnișoară", și aici Ritelli puse totul pe socoteala exagerării meridionale și a numeroaselor libațiuni.

— Conduita lui este idioată, zise el. Lucrurile nu meritau atîta osteneală, dar ține cont că mă încred în flerul lui.

— Ce înțelegeți prin asta ?

— Că vizitatorul de aseară nu era italian. Poate un italo-american evadat din vreun spital militar. Era rănit la picior.

— Și ce ar fi căutat la Filangeri ?

Luă, nervos, o țigară pe care o abandonase pe marginea unei scrumiere, trase un fum, cu o mînă în buzunarul vestei, se reîntoarse spre Marie și o privi în ochi :

— Să lăsăm asta, spuse el, nu fără bruschețe.

— Credeți că este în pericol ?

— Ce vreți să răspund ? Nu conduc eu ancheta și nu i-am văzut dosarul. Tavera, în furia lui, a putut spune orice. În orice caz, el deține o poziție în ierarhia fascistă care dă greutate vorbelor sale. Poliția va verifica și cum el cunoaște destul de multă lume...

— Vreți să spuneți că asta va putea dura ?

— Și de asemenea că se va putea descoperi că Filangeri a comis oricum o imprudență.

— Tot credeți că vizitatorul acela era suspect ?

El zîmbi pentru prima oară, dar într-un fel vag.

— Presupun, zise el, că nu acesta ar fi cuvîntul care ți-ar trece prin minte.

Ea avu impresia că se mișcă împreună cu căpitanul într-un palat cu oglinzi care reflectau nu numai imaginea lor, dar și gîndurile, și că în același timp le transformau siluetele în scurte izbucniri luminoase.

— Ce propuneți ? spuse ea. Am venit cu speranța că-l veți ajuta.

— Totul depinde de mîinile în care a căzut.

Ea indică imediat adresa dată de Tavera însuși. Căpitanul începu să se gîndească. Se auzea țăcănitul unei mașini de scris în camera vecină. Marie avu poftă să-i povestească întrevederea ei precedentă cu Tavera, tîrgul pe care acesta avusese neobrăzarea să i-l propună și răspunsul pe care ea i-l dăduse, toate acestea ca să insinueze, la urma urmelor, că a servi cauza acestui nenorocit de Filangeri ar putea să fie în ochii aliaților, încă de la sosirea lor la Roma, o cauțiune deloc neglijabilă. Rămînea totuși în picioare ideea că un bărbat ca Ritelli nu s-ar compromite într-o intervenție de acest gen decît dacă aceasta nu i-ar aduce neplăceri. S-ar putea, în definitiv, ca cei de la poliție să se mire că un ofițer al P.A.I.-ului se interesa de soarta lui Filangeri care nu dăduse niciodată regimului nici cel mai mic semn de adeziune. Nu știa cum să-l încurajeze să intervină, ce cuvinte să întrebuințeze. Faptul că nu se gîndea să-i facă curte, să profite de situație, să se dea drept omul de neînlocuit, era de-acum un element pozitiv. „Dacă îmi face curte, îl voi încuraja. De altfel nu este antipatic.“ Cunoștea impresia pe care o făcea asupra bărbaților, dar își păstra, cu toate acestea, sîngele rece. Cu trei ani în urmă, trezise o adevărată pasiune unui aprig universitar care se ruina pentru ea cu buchetele de flori,

dar care greşea scriindu-i în acelaşi timp scrisori de o sentimentalitate penibilă. Acum aştepta şi pîndea cu răbdare reacţiile căpitanului : acesta îşi terminase ţigara şi zdrobea în scrumieră, cu degetul mare, ceea ce mai rămăsese din ea parcă ar fi distrus o insectă din cauza căreia avusese de suferit.

— Ştiţi ce, spuse el, mă voi duce să văd. Mă voi strădui să aflu cum stau lucrurile. La urma urmelor, eram şi eu la Filangeri în seara aceea faimoasă şi pot, fără ca vizita mea să pară prea ciudată, să încerc oarecare curiozitate pentru afacerea asta.

Nu era ceea ce sperase ea. Iluzia ei era încă foarte mare atunci cînd îl abordase pe Ritelli crezînd că el va pune imediat totul în mişcare şi că va acţiona, prin relaţiile lui personale, să scoată dintr-o pasă proastă un om pe care pretindea că-l admiră. Fata îşi ascunse decepţia, fiind totodată conştientă că între ea şi căpitan exista o complicitate morală deocamdată şubredă şi că era mai bine să se mulţumească cu o iniţiativă care, oricît de limitată, ar fi putut avea urmări palpabile. „Sînt nevoită să admit că trebuie să fie abil şi să nu bruscheze nimic", îşi zise ea.

— Voi putea să vă revăd curînd ?

— Îţi voi telefona la momentul oportun. Vei reveni chiar în acest birou.

— Vă mulţumesc.

— Fii discretă, bineînţeles.

— Ştiu să fiu mai mult decît aţi putea bănui vreodată.

El se înclină, apoi o conduse galant, pe coridor, pînă la scară. Coborînd scările era sigură că el va proceda aşa cum promisese şi teama ei fu oarecum potolită în aşa măsură încît la ieşire, după controlul obişnuit, zîmbi uneia dintre sentinele care, în trecere, îi zvîrlise un compliment deocheat.

Primele nopți pe care Sainte-Rose le petrecu în garsonieră se remarcaseră prin alarmele aeriene, dar el nu coborî în pivniță tot de teama unei întîlniri nedorite deși portarul îl informase asupra modului în care putea ajunge mai repede, pe scara de serviciu, la adăpost. Garsoniera aceasta gata mobilată — închiriată de Sandra — ar fi fost destul de banală fără patul acela de dimensiuni neobișnuite, cu baldachin din satin roz, cu spătare capitonate, un pat imens și de prost-gust care ocupa un volum enorm și sugera — poate chiar din cauza vulgarității sale — îmbrățișări de un violent erotism. Cîteva reproduceri de picturi galante împodobeau zidurile, dar numai una reținu atenția lui Sainte-Rose, aceea a lui *Venus* de Franciabigio, din galeria Borghese, al cărei chip îl emoționă chiar mai mult decît trupul, deși acesta părea „arzător" și pulpos, pentru că i-l amintea pe cel al Mariei.

Aceste bombardamente făcuseră numeroase victime în cartierele din sudul și estul orașului și jurnalele le comentaseră îndelung (ele criticau violent și pe aviatorii teroriști), dar acordînd un spațiu identic erupției Vezuviului care distrugea satele din împrejurimile Neapolului.

Sandra veni de două ori să-i aducă provizii și nu părăsi garsoniera decît la limita extremă dinaintea interdicției de circulație. Ea se dovedi „schimbată", fără ca el să se întrebe care erau cauzele reale ale acelei schimbări. O punea vag în legătură cu depărtarea de *palazzo*, cu absența decorului și a atmosferei care îi accentua nervozitatea și o incita la extravaganțele ei. Deși i se păru că este mai puțin aspră, mai accesibilă, el se minuna de labirintul propriului său spirit atunci cînd, culcat lîngă Sandra, el se gîndea la Marie. Nu-i pomenise niciodată despre Marie, dar tandrețea aceea subită care-i cuprindea inima, înainte sau după jocurile lor de dragoste, pro-

venea de la ea chiar dacă Sandra se înșela în privința aceasta.

Într-o dimineață, după ce o sunase la birou, Marie reuși să se învoiască și să-l întîlnească spre orele unsprezece, la cafeneaua „*Pietro*". Află astfel că Filangeri fusese arestat și vestea aceasta îl copleși. Află de asemenea despre intervenția căpitanului Ritelli în favoarea bătrînului sculptor și că acesta beneficia acum de condiții mai puțin severe. Păstrase, în urma acestei întîlniri, o emoție tumultuoasă legată numai în parte de soarta nenorocitului de Filangeri deși se îngrijora de urmările acestei afaceri și era indignat de Tavera. Dar, datorită Mariei, el încerca sentimentul „de a fi, în sfîrșit, pe pămînt", de a nu mai bîjbîi într-un întuneric apăsător și se judeca astfel cu mai puțină intoleranță. Nu ținea să analizeze puterea pe care ea o avea asupra lui, convins totuși că fiecare privire, fiecare surîs aducea în inima lui o lumină consolatoare. O dorea. Resimțea un fel de gelozie față de cei care o puteau vedea mai în voie. Se temea pentru ea în acest oraș pradă denunțărilor, arbitrariului, tuturor formelor de violență și cruzime.

Își fixaseră o altă întîlnire, la 23 martie tot la „*Pietro*", la ora trei. La ora trei și jumătate Sainte-Rose încă mai aștepta și începea să devină nervos. Această întîlnire putea foarte bine să fie ultima, deoarece Luca nu va mai întîrzia mult. În încăpere, patronul se mișca greoi printre mese și împrăștia rumeguș de lemn pe cimentul de pe jos. Dăduse drumul la radio și muzica trezea amintiri în sufletul lui Sainte-Rose. Deodată doi bărbați împinseră ușa de sticlă : unul slab și neînsemnat, celălalt enorm, cu o ciudată creastă de păr negru. Acesta din urmă, rezemat de tejghea, ordonă patronului să oprească aparatul. Părea foarte aițiat. Începu să povestească cu glas tare, în liniștea din local și Sainte-

Rose avu impresia că se înconjura vorbind, cu un roi de insecte argintii, cu aripile sunătoare. Dar el spunea că tocmai se comisese un atentat împotriva unei formații SS, pe via Rasella, că erau vreo șaizeci de morți și că SS-iștii supraviețuitori împușcau pe cine se nimerea.

— Ce tot spui ? zise o voce pe un ton sceptic.

Omul, indignat că povestirea lui era pusă la îndoială, descrise, cu o frenezie aproape furibundă, efectele unei bombe extrem de puternice care explodase cu mai puțin de o oră în urmă. (În cafenea se simțise efectul unei explozii îndepărtate, dar nu i se atribuise o cauză alarmantă.) Ea zdrobise trupurile, proiectase bucăți de carne în toate părțile, volatilizase un camion blindat, crăpase fațada casei de la trotuar pînă la acoperiș. Afirma că represaliile naziștilor vor fi teribile și că aceștia și începuseră să facă arestări printre trecători. Acum Sainte-Rose asculta cu o oarecare tensiune. Se întreba dacă întîrzierea Mariei nu avea vreo legătură cu acest eveniment cînd, în sfîrșit, intră și ea, foarte palidă. Tînăra fată confirmă tot ceea ce povestise bărbatul cu creasta neagră. Mașinăria explodase chiar în momentul în care trecea formația și provocase ravagii îngrozitoare. Deși foarte emoționată, considera că actul acesta era justificat. Se temea totuși de ceea ce urma să vină. Mulți oameni erau arestați și patrule motorizate parcurgeau străzile.

Terminînd de băut, omul cu creasta neagră plecă în clipa aceea cu tovarășul său. Încetul cu încetul și în grupuri mici, ceilalți clienți îi imitară.

— Să fii foarte prudent, zise Marie. Verificările sînt acum mai amănunțite.

Ea însăși, în autobuzul cu care venise din Piazza Mazzini, fusese obiectul unui control făcut de milițieni și acesta fusese motivul întîrzierii.

El îi luase mîna și i-o ținu într-ale sale fără ca ea să și-o retragă. Marie, atît de vioaie de obicei, părea abătută deoarece așa cum afirmase, se gîndea la Filangeri și la alți prieteni închiși. Se frămînta acum și mai mult pentru ei închipuindu-și reacțiile pe care le vor avea naziștii după un antentat atît de ucigător. Dincolo de geamuri, pe drum, se furișau umbre fugare. El le vedea cum se duceau și veneau ca spectrul multiplicat al fricii.

12

— AM EXAMINAT RAPORTUL CARE vă priveşte, spuse poliţistul. Este interesant.

Biroul se afla pe partea grădinii din spatele imobilului. O împrejmuia un zid mare şi compact, cu pietre mari, aparente, acoperite cu iederă pînă la jumătate. Filangeri aştepta. Şalele îl făceau să sufere, la fel şi degetele roşii de tot, umflate, iar mirosul acru al încăperii în care fusese închis, împreună cu omul cu mîinile zdrobite, venise parcă odată cu el. Acum, în lumina vie a acestei dimineţi de primăvară — era în 24 martie — şi după nopţile lui de insomnie, avea impresia că se tîrîse timp îndelungat printr-o subterană, că abia ieşise din ea fără să se elibereze de spaima lui numai pentru atîta lucru. La acest al doilea interogatoriu, omul care îl în-

treba, îl înfricoșa. Se deosebea foarte tare de polițistul din ajun, avea o față osoasă, pielea lividă, fruntea pleșuvă pînă la jumătatea craniului. De acolo, părul dat foarte tare cu cosmetice, se întindea lipit spre ceafă. Zîmbetul îi degaja în întregime dantura, îi dădea o impresie sinistră ca un rînjet de cap de mort. În fundul orbitelor uscative luceau niște ochi galbeni de hepatic. Poate că era vorba de unul dintre acei funcționari repatriați din colonii după ce-și lăsaseră acolo iluziile și sănătatea, sau poate că era un ofițer al P.A.I.-ului în civil ?

— Am citit, prin urmare, acest raport și văd că aveți răspuns la toate, domnule Filangeri.

Ton ceremonios, fără exces de ironie. Mîinile lui nu încetau să frămînte colțurile paginilor, niște mîini de culoarea fildeșului, cu unghii scurte, bine desenate, puternice și frumoase în ciuda slăbiciunii lor.

— Vedeți, domnule Filangeri, nu știu nimic despre talentul dumneavoastră de artist, dar știu că nu ne iubiți deloc.

Rosti această frază simulînd cea mai profundă tristețe, cu mîinile imobilizate brusc, ca doi paianjeni în expectativă. Filangeri știa că din cauza oboselii avea mintea mai puțin agilă, că nu putea sesiza pe loc intenția ascunsă a adversarului său. Deci, să nu răspundă decît *in extremis*. Oricum, fusese proiectat într-o lume în care să vorbești altui om nu mai comporta speranța de a-l convinge și mai puțin încă de a-l îndupleca.

— Spuneți, domnule Filangeri, că domnul Linarès, vecinul dumneavoastră, minte. Spuneți că și domnul Tavera minte. Și dumneavoastră ? Nu mințiți și dumneavoastră puțin ?

Din nou zîmbetul acela elastic, fără tranziție, care îl făcea să treacă de la o expresie mohorîtă la aceea sar-

castică și macabră care îi era proprie. Descărnat cum arăta s-ar fi zis că polițistul era un schelet îmbrăcat și așezat la masă de maliţiozitatea veselă a unei bande de medicinişti. În orice caz, Filangeri trebuia să se păzească de această curtoazie stranie.

— Nu mint, zise Filangeri, cînd afirm că vecinul meu Linarès nu este în toate minţile. Nu mint nici atunci cînd spun că Tavera, denunţîndu-mă, a cedat unui sentiment de ranchiună pe care în clipa de faţă îl regretă probabil sau măcar atunci cînd va afla toate consecinţele lui.

El relată exact scena în care se opusese lui Tavera care pretindea ca Marie să se dezbrace goală.

— Băuse prea mult, adăugă el. Şi insist asupra faptului că comportamentul acestei tinere fete nu a fost nici o clipă provocator, ci tot timpul ireproşabil. Toţi oaspeţii mei începînd cu căpitanul Ritelli pot da mărturie.

— Vă cred bucuros.

Pe cînd spunea acestea, intră un alt poliţist, slab şi în cămaşă, cu un revolver agăţat de o curea, sub braţ, în genul gangsterilor americani din filme. Cu glas scăzut, plecat asupra superiorului său, îl informă despre un lucru care, evident, nu-l privea pe Filangeri. Acesta îşi zicea că ajunsese la bătrineţe şi că toată viaţa sa se termina cu această aventură dementă. Se gîndea în acelaşi timp la nenorocitul lui tovarăş de celulă. Era vorba de un zidar surprins pe cînd distribuia nişte exemplare ale unui jurnal clandestin. Afară străluceau la soare frunzele de iederă, parcă date cu lac de un verde gras, generos, pătate pe alocuri cu mici puncte galbene. Tremurau la cel mai mic suflu şi în mod ciudat sugerau atunci un sentiment de libertate, de fericire posibilă.

— Să revenim la afacerea noastră, zise poliţistul după ce tînărul său coleg ieşi. Deci, după părerea dum-

neavoastră, bănuielile domnului Tavera nu se datorează unei vigilențe patriotice, ci unui impuls, în definitv, destul de vulgar.

Din nou surîsul acela deconcertant de cap de mort.

— Chiar așa, murmură bătrînul pe care formula „vigilență patriotică", spusă fără cea mai mică ironie, îl surprinsese.

— S-ar putea prezenta cu toate acestea, domnule Filangeri, următoarea ipoteză : ați putut fi tulburat de vizita inopinată a domnului Tavera și a prietenilor lui atunci cînd trebuia să aibă loc la dumneavoastră, o reuniune clandestină și cînd unul dintre participanți se și găsea la dumneavoastră. Al doilea a fugit îndată după ce a sosit, prevenit chiar de dumneavoastră, atunci cînd v-ați dus să-i deschideți. El a putut deci să anunțe celelalte persoane pe care le așteptați.

— Nu este decît o ipoteză. Ea nu stă în picioare.

— De ce atunci, de exemplu, nu ne-ați da adresa acelui domn Guardi, Marcello Guardi ?

— Pentru că nu o știu.

— Cît pare de adevărat !

— Tot atît de adevărat ca și ignoranța mea în ce-l privește pe căpitanul Ritelli. Și căpitanul Ritelli a venit să-mi viziteze, pentru prima dată, atelierul, fără să-i treacă prin minte să-mi dea adresa lui.

Polițistul examină documentele sale și spuse în cele din urmă, cu o voce stearsă, fără să-și ridice fruntea :

— Aveți noroc că declarațiile vă sînt confirmate de cele ale căpitanului Ritelli.

Toată atenția lui Filangeri se îndreptă asupra acestei fraze. Nu putea însemna ea oare că Ritelli depusese în favoarea lui ?

— Mai rămîne celălalt vizitator, urmă polițistul.

— Am mai declarat că nu-l cunoșteam și că după părerea mea putea fi vorba despre un traficant de bursă neagră, suficient de bine organizat ca să posede un bilet de liberă trecere, adevărat sau fals.

— Un traficant de bursă neagră fără marfă, întrucît nu avea nimic în mînă.

— Putea ascunde orice în întuneric, dar ce mă interesa pe mine ? Prezența lui era inoportună. Invitații mei mă așteptau și oricum ar sta lucrurile, nu sînt suficient de bogat pentru a mă aproviziona în felul acesta.

Polițistul rămăsese cu ochii pe foi. Părea mai fragil de îndată ce-și lăsa capul în jos, susținut de o energie pur nervoasă. Cînd privirea lui se îndepărta de el, Filangeri se simțea mai amenințat, parcă pierderea legăturii acesteia îl izola și mai mult, îl rupea de orice speranță de scăpare. Tăcere prelungită. În clădire, la fiecare etaj și chiar și la subsol, alți prizonieri ca și el așteptau și ei cu același sentiment de a nu mai aparține unei comunități ale cărei reguli de existență puteau fi înțelese. Nu ignora că un om care are, la cheremul lui, un alt om este tentat, în majoritatea cazurilor, măcar să-l umilească. Fără a pune la socoteală acea posibilitate de eliberare a instinctelor celor mai înfricoșătoare ale animalului uman. Polițistul părea să mediteze cu fruntea lui uscată, brăzdată de riduri. Își ridică în cele din urmă ochii săi de gelatină galbenă asupra bătrînului, îi zîmbi din nou cu zîmbetul său colțuros arătîndu-și foarte tare toți dinții cu implantarea lor zdravănă în gingii și zise că ceruse verificarea declarațiilor despre originea proviziilor de lapte, de zahăr, confruntase versiunile relative la incidentul Tavera, că toate acestea erau secundare. Important era să fie regăsit Marcello Guardi care, după mai multe indicii, părea suspect, chiar dacă era acceptată

ideea că el, Filangeri, nu bănuia nimic, că declarațiile lui privind acest subiect erau sincere.

— Să uităm, spuse el, acel misterios vizitator de după ora stingerii. Să uităm de asemenea vocea aceea bărbătească pe care o auzea în fiecare seară vecinul dumneavoastră care nu este, poate, chiar atît de nebun cum spuneți.

La acest joc de-a șoarecele și pisica se aștepta și Filangeri. Era pregătit. Și într-adevăr, după acest ocol, polițistul întrebă :

— Referitor la rana lui de la picior, ce v-a spus acest Marcello Guardi ?

— Că, cu o săptămînă mai înainte, se opărise în bucătăria lui.

— Nu asta i-a spus domnului Tavera.

— Nu știu ce i-a putut spune domnului Tavera, dar asta este ce mi-a afirmat mie.

— Domnului Tavera i-a vorbit de un accident de bicicletă.

— A spus-o poate în mod ironic.

— Din ce regiune este el originar ?

— Nu l-am întrebat.

— Ați constatat cu siguranță că avea un accent foarte deosebit ?

— Într-adevăr.

— Și nu v-a venit ideea să știți de unde provenea ?

— Nu.

— De ce ?

— Să zicem că nu sînt curios.

— Dar ați făcut probabil vrea supoziție ?

— M-am gîndit că poate era genovez. Nu numai din cauza accentului său. De două sau trei ori în cursul convorbirii noastre a făcut aluzie la Genova.

Toate acestea, inventate rînd pe rînd cu convingerea unui actor pătruns de rolul său şi cu acelaşi sentiment de dedublare. Aerul era uscat în încăpere şi bătrînului îi era sete. Poliţistul notă ceva pe marginea unei foi din dosarul său şi zise :

— Din păcate...

În clipa aceea sună telefonul. Poliţistul luă receptorul cu un gest plictisit. Acel „din păcate", al lui, rămase în mintea lui Filangeri, plin de un pericol necunoscut. Vor fi oare folosite împotriva lui procedee de forţă pentru a-l face să mărturisească un adevăr pe care acest individ perspicace îl presimţea de la începutul acestei convorbiri ? Din nou îi reveni imaginea zidarului chinuit — („Comisar Riera, domnule colonel", spunea vocea poliţistului dintr-o dată mai ascuţită) — imagine care departe de a-l înspăimînta, de a-i măcina curajul îl întărea în voinţa sa de a nu spune nimic din ce l-ar putea pune pe Sainte-Rose în pericol. („Da, domnule colonel". Ton mai scăzut, aproape sugrumat la ultimele silabe), dar cine putea să reziste pînă la capăt unor torturi de acest gen ? Simţea cum îi curgea transpiraţia pe ceafă şi în lungul obrajilor. Atmosfera supraîncălzită a camerei (avea soba la un metru în spatele lui) se adăuga oboselii provocate de nopţile sale rele. De ce îşi începuse individul acesta fraza cu acel „din păcate" ? Ce argument avea el în rezervă ? Ce capcană care trebuia dejucată fără să se tulbure ? („Exact cincisprezece, domnule colonel.") O lungă săgeată zimţată îi străpungea, fără încetare, creierul. Şi mereu setea aceea. Poliţistul semăna mai mult ca oricînd cu un cap de mort. Ceea ce auzea în receptorul lui părea să-l uluiască tot mai tare şi chiar să-l întristeze. Tenul îi devenea şi mai galben, în fundul orbitelor pielea uscată şi încreţită căpăta o culoare liliachie. Mai rămînea căpitanul Ritelli. Încercă să descopere care a putut fi in-

fluența lui. Oare nu-i datora lui tratamentul relativ acceptabil de care beneficia ? Și chiar atitudinea atît de puțin agresivă a acestui polițist, manierele sale, în definitiv, corecte ? Toate acestea puteau să nu însemne nimic pozitiv, dar Filangeri găsea în ele o oarecare încredere. Și în plus, el nu era chiar așa de nemulțumit de răspunsurile sale. („Voi executa, domnule colonel.“) Nu putea uita de acel „din păcate“ care continua să răsune în vidul pe care setea și căldura îl săpau în capul lui. („Înțeleg, domnule colonel, dar nu fără ordin scris.“) Se gîndi la soția lui, la fiul lui, Carlo, la durerea lor dacă povestea asta se termina rău pentru el. Se îndepărtă de gîndul acesta deprimant ca să nu reducă energia aceea de care va avea nevoie peste cîteva clipe, înjură pe imbecilul care intervenise cu telefonul lui lăsîndu-l în așteptarea asta nenorocită și se întoarse spre fereastră. Iedera strălucea încă. Două vrăbii care săreau mărunt, pe creasta zidului, zburară, dispărură, provocînd un vîrtej rapid de deznădejde în sufletul lui Filangeri. („Vă salut, domnule colonel.“) Polițistul repuse receptorul în furcă apoi îl privi pe Filangeri cu o atenție nouă, cu mîna încă pe telefon. În fundul orbitelor, pupilele micșorate străluceau ca vîrfurile unor cuie. În tăcerea aceasta stranie, Filangeri avu poftă să strige : „Vorbește ! Vorbește o dată !“ ca Donatello cînd lucra la statuia lui *Zuccone* al lui, a cărei urîțenie fascinantă o avea întocmai și polițistul cu gura prelungă și bleagă.

Gîndurile i se învîrtejeau fără să poată prinde măcar unul, să se oprească și să mediteze cu precizie asupra lui. Apoi, deoarece comisarul Riera — ei da, nu-i știa el acum numele ? — apăsase probabil pe vreun buton de sonerie, același paznic în uniformă intră, nici brutal, nici înduioșat, cu fața neutră și totuși cu ceva ce se schimbase la el. Purta acum pe lîngă revolverul de la brîu și

o puşcă la umăr şi-şi privea atent superiorul. Acesta făcu un semn foarte scurt, cu mîna ridicată, apoi închise obosit dosarul a cărui copertă de carton negru se lăsă în jos ca un încet fîlfîit de aripă.

Aşezat pe un taburet, la căpătîiul zidarului, Filangeri se străduia să se lămurească dacă întreruperea bruscă a interogatoriului său de către comisarul Riera avea vreo legătură cu agitaţia din curte, zgomotele de motor, tropăielile confuze, strigătele înăbuşite. Vedea, prin fereastră, o aripă a zidului care, în lumina descrescîndă, se acoperea de o umbră diagonală. Pe acest zid, inscripţia stil Mussolini, aproape ştearsă „*Fare della propria vita il proprio capolavoro*" era scrisă cu litere negre pe o lungă banderolă spălăcită. „A face din propria viaţă, propria capodoperă." Formula figura într-un discurs foarte vechi al dictatorului, dar ce mai putea ea însemna pentru acest om decăzut ? Şi ce putea însemna pentru el însuşi ? Dar nu întîrzie asupra acestui gînd, atenţia fiindu-i din nou captată de rumoarea neobişnuită de pe coridoare. Ce circumstanţe turburau oare disciplina riguroasă a acestei case ? Observase foarte bine că paznicii păreau nervoşi, că se mişcau, că şuşoteau febril între ei. Suporta cu atît mai greu această nesiguranţă cu cît lîngă el, în rigiditatea sa cadaverică, zidarul părea mort. Era un bărbat de vreo treizeci de ani. Vorbise foarte puţin de cînd era închis împreună cu Filangeri. Fusese bătut sălbatic peste şale, urina sînge şi în accese de incontinenţă — prea slăbit ca să se ridice — îşi uda culcuşul. Filangeri cunoştea puţine lucruri despre el afară de acela că era tatăl a trei copii şi că fusese capturat prin trădare. „A face din propria-ţi viaţă, propria capodoperă", fraza mai întîrzia în mintea lui cînd hărmălaia de voci, repercutată pe coridoare, ajunse la celulă. Se ridicase, privea spre uşă. Paznicul care intră trîntind violent uşa de pe-

rete, purta cască cu cureluşa strînsă sub bărbie ceea ce parcă îi accentua expresia de furie neîmblînzită. Alţi doi paznici rămăseseră în urmă. Filangeri nu-i văzuse niciodată. Pentru că se clătinau, şi pentru că aveau ochii roşii se gîndi că erau beţi. Primul strigă : „Fosca ! Sus !" îndreptîndu-se spre zidar. Acesta nu reacţionă şi paznicul îl scutură de umăr.

— Sus, îţi zic !

Zidarul gemu şi încercă să se ridice.

— Tu eşti Fosca, da ? Fosca Amadeo ? Bine, grăbeşte-te, dobitocule !

La început, cuprins de groază, Filangeri se reţinuse. Totuşi, nu ştia cum să intervină. Omul acesta părea ieşit din minţi şi grosolănia lui îl paraliza. Spuse înaintînd puţin :

— Dar nu se poate mişca !

Paznicul se întoarse spre el :

— Tu, moşule, să taci ! Te-a întrebat careva ceva, ai ? Să vorbeşti cînd ţi-oi spune eu ! Înţeles ?

Ochii îi străluceau răutăcios.

— Trebuie să-l ducem la o corvoadă cu lopata-tîrnăcop, spuse unul din soldaţi pe un ton blajin. Trebuie să se străduiască puţin !

— Nici nu poate sta în picioare ! murmură Filangeri.

— Ai să vezi, vociferă primul. Cunosc o şmecherie care-l face vioi ca un cerb !

Cu o mişcare rapidă scoase arma pe care o purta la umăr şi lovi cu patul puştii în şalele zidarului. Acesta se răsturnă pe spate cu privirea tîmpă, cu gura cleioasă.

— Mişcă-te odată ! Şi pe lîngă toate, puţi ca o mortăciune.

Cu mîna cea liberă îl prinse de gulerul cămăşii, dar celălalt rezistă nu printr-o voinţă conştientă, ci din inerţie.

— Gunoi ! țipă paznicul.

În furia sa el dezechilibră trupul care în doi timpi și trei mișcări se prăbuși grămadă cu unul din picioare agitat de un tremur spasmodic. Ceilalți doi paznici urmăreau scena cu un aer de dezgust parcă prizonierul ar fi jucat o comedie ineptă pe care o cunoșteau prea bine.

— Stellio, spune-i că mergem să-i aducem un cărucior !

Încet, printr-un efort care îi strîmba fața, zidarul se ridică, cu mîna sa stîngă de un brun-violet sprijinită de pat. Cînd în cele din urmă fu pe picioare arăta îngrozitor, pe jumătate încovoiat, cu brațele atîrnînde, cu maxilarul căzut ca la o maimuță mare și năucă. Barba îi năvălea pe obraji. Avea nasul umflat. Chiaguri de sînge îi mai astupau încă nările.

— Ei bine ! Vezi ? Cu puțintică bunăvoință...

— Haidem, la drum ! zise paznicul numit Stellio.

Dar sub efectul unei simple bruscări, zidarul căzu grămadă pe pat unde rămase așezat. Rictusul lui dădea impresia că rîdea, că se amuza de farsa pe care o juca celorlalți.

— Dă-i peste bot, Stellio !

— Destul și-a bătut joc de noi !

— Înfige-i baioneta în fund ! Ai să-l vezi cum aleargă.

— Vedeți bine, zise Filangeri, v-am spus eu !

— Tu ăla, o să-ți pară rău că te-ai amestecat, urlă Stellio arătîndu-l cu brațul său întins, țintindu-l cu arătătorul. Cu casca lui strîmtă și lucioasă aducea cu o insectă monstruoasă.

— Dacă l-ați lăsa, zise Filangeri, l-aș putea înlocui. În ciuda vîrstei mele, voi face mai multă treabă cu lopata-tîrnăcop decît el...

Deodată toți trei gardienii îl priviră într-o bruscă imobilitate parcă ținîndu-și chiar și respirația. Privirea lor

straniu ascuțită îl alertă pe Filangeri înainte chiar ca mintea lui să discearnă ceea ce realmente intrase odată cu ei în încăpere. Aerul păru mai greu. Nu numai că înăbușea sunetele, dar între Filangeri și gardieni dădea impresia unei prezențe invizibile, ușor legănată, cu aceeași tensiune periculoasă ca a unei reptile ridicată pe coada ei.

. Paznicul Stellio se mișcă în cele din urmă, păru că se smulge dintr-o masă de nămol, că se dezlipește într-adevăr de unul dintre pereți.

— Tu nu ești desemnat, zise el și vocea lui păru să onduleze, să caute în spațiu exact direcția lui Filangeri. Dar asta nu te împiedică să fii mai potrivit.

— Cu siguranță, zise un altul. Pe el, cel puțin nu-i nevoie să-l purtăm !

— E bătrîn, dar ia te uită ce mai picioare !

Era evident că se încurajau reciproc și Filangeri fu cuprins de frică. În fundul camerei, oglinda cea mare reflecta lumina palidă a serii. Stellio zise : „Avem nevoie de număr, restul nu contează", și bătrînul se convinse că era vorba de o formulă extrem de veche, că ea străbătuse veacurile, răsunase multă vreme pe deasupra mlaștinilor întinse, deșerturilor imense. Vedea în continuare oglinda aceea și reflecția figurilor înțepenite în lumina aceea de prăpăd și propria lui față, umflată de nesomn, cu ochii strălucitori. Chiar el era acel bătrîn și privirea aceea de animal care vrea să fugă era a lui. Să nu fii decît un om ! Să nu ai decît o viață ! Spaima se încolăcise în jurul spiritului său. Ea se abătuse asupra lui ca șerpii aceia mari care se prăbușesc peste victimele lor din înălțimea unui copac și le înlănțuie în inelele lor înainte de a le zdrobi.

— Ei bine ? zise unul dintre gardieni și pentru că se mișcase puțin în timp ce vorbea, Filangeri admise că într-adevăr venise vremea, că ajunsese poate la capătul unei lungi călătorii, al unui drum foarte lung și că niciodată nu

se va mai întoarce înapoi. Se mişcă la rîndul său, se apropie de zidarul răsturnat acum de-a latul patului, cu picioarele îndoite. Să-şi fi pierdut cunoştinţa ? Pe saltea, pete negricioase. Filangeri privi un scurt moment acest obraz care se schimbase, care semăna cu o mască japoneză în care o majestate caricaturală se amesteca cu o suferinţă total detaşată de corp, legată de zonele cele mai secrete ale sufletului.

Apoi, tot fără să spună o vorbă, se întoarse la locul său cu senzaţia că gulerul său răsfrînt îl strîngea îngrozitor la gît. În partea de sus a oglinzii, lumina care se răspîndea în străluciri minuscule îi sugera imaginea deznădăjduitoare a unui peşte lung de argint alunecînd pentru totdeauna în adîncurile submarine. Paznicii îl priveau pe sub cască. El ştia că o umbră intrase în el, că pata ei neagră se mărea, înainta puţin cîte puţin, îi acoperea inima. Un zgomot uşor îl făcu să tresară. În semiconştienţa lui, zidarul îşi întindea un picior. Îşi pierduse pantoful. Piciorul său gol se întoarse, tot atît de viu, de uman, ca un obraz. Filangeri ridică încet capul şi murmură : „Să mergem". S-ar fi zis că se adresa oglinzii.

În aceeaşi după-amiază de 24 martie, Sainte-Rose o luă în sus, spre Parioli, după o raită rapidă în centrul oraşului ca să ia informaţii. Toţi trecătorii aveau mine lugubre. Telefonase Mariei doar ca să-i audă vocea, căci era reţinută la serviciu şi nu putea să-l întîlnească. În înserarea care se lăsa, maşinile militare treceau în viteză. Se spunea că Hitler ordonase în timpul nopţii executarea a cîte zece romani pentru o victimă drept represalii la atentatul comis în ajun pe via Rasella. Această hotărîre însemna moartea a trei sute de persoane. Se spunea de asemenea că o sută optzeci de ostateci erau desemnaţi numai în închi-

soarea Regina Coeli şi că toţi ceilalţi erau luaţi din diferitele comisariate de poliţie. Ca să evite via Flaminia, prea periculoasă, o luă prin grădinile Pincio, dar nici chiar grădinile, năpădite de patrule, nu erau sigure la această oră, astfel încît el înainta pe alei cu ochii şi urechile ciulite. Cînd, în sfîrşit, ajunse pe via dei Monti Parioli, răsuflă puţin. Nu se temea pentru Filangeri. La telefon, Marie îi spusese într-adevăr că încă în acea dimineaţă primise veşti bune de la „neamuri", cuvînt care în codul lor îl desemna pe Filangeri.

Cînd ajunse acasă, portarul îi aduse la cunoştinţă că-l căutase doamna. Era straniu, căci ea însăşi fixase următoarea lor întîlnire pentru poimîine. Dacă nu era vorba de o greşeală, atunci însemna că Luca... Simţi la gîndul acesta cum începea să ardă pe dinăuntru.

— Cînd a fost ?

— Imediat după plecarea dumneavoastră.

— S-a urcat sus ?

— Da.

— A stat mult ?

— Poate că o oră.

„Deci, m-a aşteptat."

Portarul vorbi apoi de via Rasella. După el, acest atentat era o eroare îngrozitoare pe care populaţia o va plăti amarnic.

— Cei care l-au pus la cale sînt nişte iresponsabili !

Adăugă că oamenii cu scaun la cap împărtăşeau cu toţii părerea lui şi că numai nebunii puteau fi de acord cu un act ale cărui consecinţe vor fi tragice. Era limpede că-i cerea părerea lui Sainte-Rose, dar acesta rămînea tăcut. Continua să se gîndească la vizita Sandrei şi ce altceva putea el deduce decît că Luca se manifestase în sfîrşit ! Rămăsese în faţa uşii de sticlă de la loja portarului, îm-

brăcat cum era cu paltonul său vechi și prea lung. Portarul credea că-l ascultă.

— Orașul Sfîntului Petru, domnule, capitala spirituală a creștinătății, se va pomeni scăldat într-un lac de sînge.

— Nu-i sigur, zise Sainte-Rose

— Credeți și dumneavoastră că va interveni Papa ? Că va salva ostatecii ?

— N-aș putea spune.

Se arătă evaziv ca să nu încurajeze pe omul acesta de treabă care părea foarte vorbăreț.

— Nemții ne vor pielea, spuse el.

De indignare, obrazul i se vărgă cu cenușiu și sprîncenele stufoase, ridicate foarte sus îi făceau ochi de bufniță.

— Doamna nu a lăsat vreun mesaj pentru mine ?

— Vreun mesaj ? Nu, domnule.

— Mi-ați spus că a stat o oră.

— Aproape. Poate mai mult, poate mai puțin.

Sainte-Rose îl părăsi și urcă scara în grabă. Ascensorul era în pană de electricitate. De îndată ce deschise ușa garsonierei el zări, cu un elan de bucurie („Ah, eram sigur !") plicul lăsat de Sandra pe scrin. Îl deschise nervos și se așeză lîngă fereastră ca să aibă mai multă lumină. Cinci foi din bloc-notesul de pe birou ! Scrisul era mare și generos. Dar Sandra nu vorbea decît despre ea, despre ceea ce simțea pentru el, Sainte-Rose, de schimbarea pe care o provocase în ea. O scrisoare interminabilă. Și nimic privindu-l pe Luca. Absolut nimic. În deceptia sa, el mototoli foile, le făcu ghem și le aruncă pe masă cu mintea în fierbere. Jos, în stradă, un bătrîn trăgea cu greu o șaretă, urca panta cu trupul încordat și efortul acela părea să crispeze însăși mușchii lui Sainte-Rose. Reluă scrisoarea, o întinse, o reciti pagină cu pagină cu

speranța că în nerăbdarea lui ar fi sărit vreun amănunt important. Dar nu, Sandra îi vorbea numai despre inima ei, cu aluzii la viața ei trecută, la copilăria ei, la Luigi. Roma întreagă nu se gîndea decît la ostatecii care vor fi poate asasinați în orele ce vor urma și această femeie, într-o astfel de zi, se complăcea într-o analiză delirantă a sentimentelor ei, încerca să-l convingă de intensitatea lor. Și el care își închipuise că ea venise la Parioli să-i aducă dispozițiile lui Luca ! Dar ce se putea spera de la o creatură atît de frivolă ? De necaz, el rupse foile și plicul și aruncă bucățelele la coș. Cu înserarea, baldachinul roz, micile lui coloane, franjurii și cutele sale molatice, evocau serbări galante, o lume de dorințe, de plăceri egoiste. Îi întoarse spatele dintr-o pornire de enervare. Apoi, întrucît se dăduse drumul la curent, el apăsă pe butonul radioului. Era ora știrilor la Radio-Roma. Mai întîi se transmise comunicatul Berlinului. Aliații erau bătuți la Anzio și Cassino, Londra ardea sub bombe, rușii se retrăgeau pe frontul de nord, englezii se împotmoleau în Birmania. Apoi, se vorbi mult despre erupția Vezuviului, despre enormele scurgeri de lavă care nu conteneau spre mare. Dar Neapole nu mai era amenințat. Nimic altceva. Nimic despre ostateci, despre această tragedie care îngrozea orașul. Întoarse butonul și în timp ce încerca să prindă un post aliat, gîndul îi reveni la Sandra, dar de data aceasta cu mai mult calm. Avea o personalitate frămîntată, fără armonie, cu străfulgerări de depravare, dar deseori și de grație adevărată. Foarte instinctivă, fără îndoială nevrozată. Cărui impuls cedase ea de fapt ca să vină în acea zi pînă la Parioli ? Și de ce, în timp ce-l aștepta, scrisese paginile acelea atît de surprinzătoare ? Oricît de intrigat ar fi fost, decepția lui, încă prea vie, ascundea regretul de a fi distrus scrisoarea.

În încăperea aceea, izul de gudron părea să provină din zidurile vopsite pînă la jumătate într-un gri oribil. Drept singur mobilier, două bănci lungi de lemn. Deşi rămăseseră locuri libere, Filangeri preferase să aştepte în picioare. Într-o încăpere învecinată, răsuna, la intervale scurte, o sonerie de telefon, o sonerie neobosită, încăpăţînată. Erau cu totul cincisprezece oameni împreună cu ultimul sosit, un băiat de vreo douăzeci de ani, cu ochii umflaţi, cu gura însîngerată. Pentru că se împleticea, gardienii îl dirijau ţinîndu-l de umăr şi de braţ. „Cincisprezece" era cifra menţionată după-amiază de căpitanul Riera. De ce îi lăsau astfel ? Pasivitatea trupurilor contrasta cu intensitatea privirilor. Filangeri nu ştia despre atentatul din ajun din via Rasella. Prea sus ca să se poată vedea prin ea în curte, fereastra, cu un grilaj des de bare de fier, vopsite în verde, încadra un rînd de izolatori care ieşeau în afara faţadei de pe vîrful unui stîlp de fier cu portativul de fire electrice proiectate pe liniile lor de fugă spre un cer crepuscular. Şi alături, mereu soneria care dădea impresia de abandon total deşi se ghiceau soldaţi de gardă în spatele uşii. Aidoma unei ape adînci, imaginaţia lui Filangeri se strecura printr-o reţea de canale încîlcite. Poate că într-adevăr era vorba despre o corvoadă de degajare cu lopeţile şi tîrnăcoapele, în împrejurimile oraşului după recentele atacuri aeriene ! Sau, poate că, la ora actuală aliaţii înaintau suficient de repede încît să fie necesară trimiterea unor întăriri destinate lucrărilor de retragere ! Mai rămînea ipoteza cadavrelor soldaţilor germani aduse de pe diferitele fronturi ca să fie îngropate în împrejurimi. Nu departe de el, se găsea un bărbat cu o faţă lungă, cu nasul subţire şi drept, cu expresia meditativă ca în icoanele bizantine. Un altul avea obrazul lat şi gros, însemnat de frică, pupila dilatată devorîndu-i irisul. Cele două atitudini contrastau

atît de tare încît Filangeri fu rupt o clipă de propria lui obsesie. Afară de asta, nimic altceva decît chipuri cenușii, imobile, aproape toate de profundă demnitate.

Nimeni nu vorbea decît, uneori — în fund de tot — doi prizonieri, unul tînăr și altul mult mai în vîrstă și care semănau între ei destul de tare ca să fie tată și fiu. Schimbau din cînd în cînd niște replici scurte. Dintr-o dată soneria încetă și tăcerea care se făcu atunci, după ușă, păru că-i transformă pe cei cincisprezece bărbați în stane de piatră. O tăcere abia tulburată de freamătul ușor al frunzișului care nu se vedea. Cum să vorbești ? Cum să te adresezi celorlalți ? Sentimentul unei nenorociri apropiate și definitive crea un obstacol misterios. Acest obstacol se găsea în Filangeri ca și — o simțea el bine — în fiecare dintre tovarășii lui. El amintea de unele vise în care vezi oameni fără să poți comunica cu ei, fără măcar să le poți face semn. Spaima care se înscăuna lovea inteligența, o fărîmița în bucățele, împiedica orice gînd logic exact așa, ca la înfometare, cu aceeași pulsație dezordonată a sîngelui. Toate groazele păreau posibile. Filangeri simțea în el o ființă ale cărei tresăriri sălbatice trebuia să le potolească și care refuza să părăsească lumea aceasta. În dreapta și în stînga, chipuri, unele însemnate de lovituri, toate strălucind de acea lumină care moare. Ca și în fața trupului zidarului stîlcit în bătăi, el încercă din nou un sentiment de milă mai puternic decît ușoara sa rătăcire de mai înainte.

Din nou se auzi soneria telefonului de cealaltă parte a peretelui. Ea zdruncină amorțeala hipnotică a sălii. Și Filangeri însuși o resimți ca pe o descărcare electrică chiar în clipa în care reușise să-și refuleze trecutul, să-l privească lucid ca pe o simplă complezență a spiritului său. Pe coridor se auziră apoi zgomote de pași, ordine scurte. Cînd se deschise ușa, cu nesfîrșite izbituri de chei

în broască, o sentinelă germană se ivi și strigă : „*Raus !*“ cu un accent de furie pasionată. Alți soldați germani care făceau de strajă pe ambele părți ale coridorului urlau la rîndul lor : „*Schnell ! Schnell !*“ Rotindu-se, mica turmă de cincisprezece oameni defilă, mizeră, prin aerul rece al serii primăvăratice, pînă în grădină. Soarele lumina vîrful clădirilor, forma lungi pete aurii. Cineva se împiedică, în spatele lui Filangero. O sentinelă îl lovi imediat cu pumnul. În dosul geamurilor se ghicea prezența altor prizonieri. Între boschete, în mijlocul locului liber și cenușiu format de o întindere de pietriș, aștepta un camion cu prelată. Un camion al Wehrmachtului. Vocile acelea din spatele lui Filangeri șușoteau :

— Vom fi deportați în Germania.

— Bănuiam.

— Și lucrurile noastre ?

— Greu de cerut.

Acest dialog nu era decît un scîrțîit slab, de rozătoare în adîncul unei păduri. Cu pași mărunți, Filangeri o luă și el pe urma celorlalți, se cățără în camion ajutat de o mînă necunoscută. Inteligența lui se învîrtea acum în gol, înlocuită de instinctul animal al pericolului. Sentinelele germane împinseră grosolan pe cei cincisprezece oameni spre fundul chesonului și se suiră, la rîndul lor, cu mitralierele în poziție de tragere. Erau patru, cu ochii de culoare deschisă și inexpresivi. Filangeri își dădu seama că erau tot atît de străini față de omenirea din care făceau parte ca și niște creaturi preistorice. Prelata din spate, încă ridicată, permitea să se vadă grupul sentinelelor italiene. Deasupra lor scînteiau geamurile. Alături, lipit de fațadă, era un buchet foarte mic de mușcate purpurii, proaspete la vedere. Deodată motorul hurui și camionul se puse încet în mișcare.

De cîte ori prelata, prost întinsă, se ridica în vîntul stîrnit de viteză, prizonierii distingeau imaginea fugară a unui magazin, a unei intrări de imobil, a unui chioşc de ziare. Se trecea repede pe străzi pustii. Din nou, o voce şoptită : „Mergem spre sud". Filangeri traduse sensul profund al acestei fraze : „Mergem spre sud", deci către zonele de război ; ipoteza unor lucrări de fortificaţie în spatele liniilor părea deci să se verifice. Poarta San Sebastiano ! Cele două turle ale ei de culoarea mierii. Se îndreptau într-adevăr spre sud. De ce să nu aibă încredere ? Un miros de praf amestecat cu acela mai acru al gazelor de eşapament, provocă tusea uneia dintre sentinele, îi conferi o prezenţă umană tot atît de surprinzătoare ca şi o piatră care s-ar fi apucat să vorbească. În memoria lui Filangeri răsări amintirea mulajului inspirat de Marie, viziune consolantă. O nouă şoaptă, chiar în dreapta lui :

— Pe ce drum o luăm ?

— Via Appia.

Mereu alte hopuri, un şir de chiparoşi cu vîrfurile înălţate spre cerul palid, apoi camionul încetini, viră la dreapta. Filangeri zări, la răscruce, capela Quo Vadis, ridicată pe locul unde apostolul Petru îl întîlnise, conform legendei, pe Iisus.

Se urma deci nu via Appia ci drumul ardeatin ceea ce în prezent părea să confirme că se mergea pur şi simplu spre enclava de la Anzio. Deodată un scurt viraj şi apoi oprirea. Imediat, sentinelele îşi regăsiră aţiţarea şi ţinînd mitralierele mereu aţintite asupra oamenilor puţin năuciţi urlară : „Coboriţi toţi !" Lîngă cheson, alte sentinele aşteptau — de unde răsăriseră ? — şi pe faţa lor se vedea o pasiune neclintită care sugruma inima.

— Iute, mai iute !

înconjurară prizonierii, îi loviră, îi brutalizară cu lovituri și țipete, le legară mîinile la spate, foarte strîns. Un alt camion sosi în lumina înserării, îi depăși huruind, ridicînd un praf fin care continua să plutească în aer.

Înțeleseră toți ; urmară cîteva murmure de desperare. Ochii străluceau de o sclipire înfrigurată. Încununat de pini și găurit de intrările vechilor cariere de nisip un taluz înalt se ridica în apropiere. Peste tot, soldați germani, foarte agitați. Din interiorul grotelor ieșeau zgomote punctate de împușcături intermitente care pentru Filangeri evocau niște îngrozitori lilieci de fier lovindu-se, în zborul lor, de pereți. Pe esplanadă, între vehiculele militare, se foiau ofițeri germani pe cap cu șepcile lor înalte de uniformă Toate acestea, ireale. În jurul lui, prizonieri cu mîinile legate la spate. Și pe coama pinilor și a chiparoșilor, tremurul minunat al ultimelor sclipiri ale zilei. Știa că va muri și că azvîrlise tot atît de orbește bănuiala aceasta născută în el din clipa în care părăsise celula cum ar fi început prin a refuza să accepte revelația unui cancer în organismul său. Toată viața se pregătise pentru clipa aceasta și totuși ceva tresălta sălbatic în el, încerca să scape, să o mai ducă încă. Din grota cea mai îndepărtată, cea din stînga, se auziră focuri de pușcă și stîrniră gemete printre cei care așteptau înconjurați de soldați. Să moară luptînd era mai de dorit decît această jertfă, această măcelărire.

— Nici măcar un preot, murmură cineva în umbra crepusculară care începea să acopere grupul.

Niște ostateci erau împinși spre grote, trupuri resemnate sau înțepenite într-o rezistență derizorie, în timp ce împușcăturile reîncepeau, cîte patru, una după alta, apoi, după un timp, o a cincea sau a șasea. Un flăcău se ruga. Lîngă o mașină, în întunericul care se lăsa din ce în ce mai repede, forma masivă a unui ofițer SS, în uniformă

neagră, imobil. *„Tatăl nostru carele eşti în ceruri..."* Voci de rugă, pierdute în întunericul ce se îngroşa trezeau în Filangeri amintirea unei statui scoase din pămînt pe un şantier arheologic din Toscana cu cincisprezece ani în urmă. Vedea parcă aievea apariţia miraculoasă a acelui trup de marmură descătuşat de ganga sa, chipul frumos, intact, bustul perfect, acei sîni plini şi rotunzi în splendoarea soarelui de vară. Îşi amintea propria lui bucurie, fervoarea sa, acel nebun sentiment de stăpînire a lumii. Din grotă ieşi un strigăt atenuat de distanţa mare dintre pereţii de nisip. Se ucidea probabil foarte departe, în labirintul galeriilor. Aşa ca şi cu două mii de ani mai înainte, pe aceste locuri care serviseră de refugiu unor comunităţi tot atît de persecutate şi tot atît de înfrăţite, noaptea se lăsa indiferentă. Deasupra pinilor se înălţa, aspră şi luminoasă, prima stea.

În clipa în care soldaţii se întorceau spre grupul lui, avu iarăşi vie viziunea acelui surîs de statuie în timp ce luau cu ei cîteva persoane dintre care una strigă cu voce hotărîtă : „Adio, camarazi !"

Privirea aceea plină de dragoste şi de caldă şi prietenească ironie a ochilor oblici ai statuii sugera, la ieşirea ei din pămînt, reîntoarcerea unei fiinţe care a explorat secretul ascuns în străfundul îndepărtat al secolelor. În sinea lui, Filangeri răspunse zîmbetului ei şi urmă santinela germană care îl alesese pe el.

13

ÎN ZILELE CARE URMARĂ, SAINTE-Rose continuă să plece de acasă în fiecare dimineaţă la ore fixe, ca să lase impresia că avea o ocupaţie şi să nu trezească bănuielile vecinilor. În orice caz, el se antrena zilnic la mers îndelungat. Trecerea munţilor cerea desigur o putere mare de rezistenţă şi el se pregătea în acest scop. Cele două consideraţii nu erau singurele care îl incitau să părăsească garsoniera ; suporta greu lipsa de activitate care îl punea faţă în faţă cu unele gînduri deprimate ca : soarta lui Filangeri, tăcerea prelungită a lui Luca, brusca absenţă a Mariei. Cînd îi telefonase, răspunsese Wanda în locul ei : Ei da, Marie era în concediu.

— A părăsit Roma ?

— Nu cred.

— Este vorba de un motiv de sănătate ?
— Mai degrabă un motiv familial.
Ton de reținere.
— Cunoașteți data întoarcerii ei ?
— Peste o săptămînă.
— Să-i spuneți, vă rog, că a căutat-o Pietro.
— Am înțeles, am să-i spun.

Din prudență, dialogul nu putea să meargă mai departe de aceste cîteva replici, dar Sainte-Rose și le repetă ca să încerce să le descopere sensul ascuns. Wanda zisese „motiv familial", ceea ce te putea duce cu gîndul la Filangeri. Imposibil să obțină mai mult prin telefon. Imposibil de asemenea să o abordeze pe Wanda în mod discret, la ieșirea ei de la serviciu fără să știe cum arăta și nici să-i cunoască programul.

Intra deseori în cîte o cafenea ca să se odihnească. Deși protejată de un pansament de tifon, cicatricea i se înfierbînta. Pentru a economisi banii pe care îi avea de la doctorul Marco, cerea băuturile cele mai puțin costisitoare în timp ce asculta atent comentariile celorlalți clienți privind ostatecii. Aceștia nu fuseseră masacrați în interiorul Coliseului așa cum umblase zvonul la început, ci în fundul carierelor de la ieșirea din Roma. În ciuda ordinelor care menționau ca victimele să fie alese dintre condamnații la moarte sau pe viață, paznicii înhățaseră uneori prizonieri arestați sub inculpări neînsemnate și dintre care mulți încă nici nu fuseseră judecați. Se spunea că unii deținuți crezuseră cu adevărat că se făcea o recrutare de oameni pentru lucrări de degajare cu tîrnăcopul. De aceea, ca să scape fie și numai pentru cîteva ore de atmosfera pestilențială a celulelor supraîntesate, se prezentaseră voluntari ignorînd adevărata soartă care îi aștepta. Alt amănunt la fel de atroce : în ciuda comunicatului ofi-

cial, publicat în presă și care menționa trei sute de executați, numărul victimelor era mai mare și depășea proporția fixată de însuși Hitler, adică zece italieni pentru un german.

După două zile, cînd Sandra veni la garsonieră descoperi în coș bucățelele scrisorii ei și începu să rîdă fără să facă nici cea mai mică remarcă. Sainte-Rose o sărută și, pentru că era îmbrăcată cu o rochie nouă, o complimentă. În timp ce-și agăța paltonul în cuier, ea zise :

— Ai citit pînă la capăt ce ți-am scris ?

— Ce întrebare !

Ea îl privi fără să clipească, cu irisul mărit, cu o duritate minerală aproape de nesuportat. El se gîndi că fără îndoială abuzase din nou de *Grifasuri*.

— A fost o slăbiciune pe care am avut-o cînd am stat singură aici. Îți poți închipui decepția mea ? Încerc nevoia să te văd, să fiu cu tine, cred că te voi găsi și tu ești plecat. Portarul nu știa la ce oră te întorci. Am vrut totuși să te aștept și ideea asta proastă m-a dus la scrisoarea aceea stupidă. Ar fi trebuit să o faci să dispară cu desăvîrșire.

Deschise ușa sobei, luă coșul și îl răsturnă în foc. Flăcările avură o tresărire care aprinse pe chipul ei o culoare caldă, de piersică.

— Ți-am adus cîteva provizii. Bănuiesc că rezervele tale s-au cam terminat.

Vorbea plimbîndu-se din cameră în bucătărie. Rochia ei strîmtă i se mula pe coapse. Apoi își scoase pantofii, se aruncă într-un fotoliu, luă o țigară din poșetă.

— Ultima, zise ea. Vrei s-o împărțim ?

El refuză cu un gest al mîinii.

— Sper că n-ai acordat o importanță excesivă elucubrațiilor mele ?

— Fii liniștită, te cunosc.

Din fundul fotoliului ei în care se ghemuise cu picioarele îndoite sub ea, îl observa parcă mai atentă la intonația acestor cuvinte decît la sensul lor.

— Har Domnului! spuse ea, dar felul în care aceste foi au fost maltratate dovedește cel puțin o oarecare nerăbdare.

Ochii ei continuară să fie ficși, sumbri în catifelarea lor, cu genele imense, cu pleoapele savant fardate.

— Am făcut-o mașinal.

— Înțeleg.

— Este adevărat că eram îngrijorat. Atentatul pe de o parte, tăcerea lui Luca...

— Astea toate, îmi dau seama, au avut precădere față de expresia dragostei mele.

Ea rîse din nou privindu-l malițios, cu coada ochiului, și Sainte-Rose fu convins că scrisoarea nu fusese decît un joc, o manifestare a acestei ironii de care știa să se servească fie și față de ea însăși. Hotărît lucru, de îndată ce femeia aceasta se afla acolo, avea impresia că urma să se ridice o cortină, să se aprindă proiectoarele și că ea nu va întîrzia să se transforme sub ochii lui. Cînd devenea ea însăși?

— Mărturisesc că sînt foarte îngrijorat de întîrzierea lui Luca.

— Cum vrei să se ocupe de tine în circumstanțele actuale? De cînd cu atentatul, controalele sînt mai riguroase. Se face o vînătoare necruțătoare a suspecților, poate că Luca al tău a și fost arestat la ora asta.

Sainte-Rose zise, nu fără pasiune, că dacă ar avea certitudinea asta ar pleca să încerce singur aventura și că s-ar duce la Sulmone prin mijloacele sale proprii.

— Ar fi o nebunie, spuse ea liniștită. Este o zonă foarte supravegheată. Ai fi prins înainte de a face douăzeci de kilometri.

— Aș umbla numai noaptea.

— Haida de ! Gîndește-te și vei trage concluzia că este mai înțelept să aștepți.

— Să aștept ce ? Sosirea aliaților ?

— Bănuiesc că nu vor mai întîrzia.

— Au întîrziat și așa destul.

Ea își azvîrli țigara și începu să-și scoată inelele. Apoi își întinse picioarele ca să-și tragă ciorapii. El se gîndi că Sandra se pregătea pentru el așa cum ar face-o pentru oricare alt bărbat și la ideea aceasta nu resimți nici ciudă, nici gelozie. În timp ce se dezbrăca ea îi arunca uneori cîte o privire cînd seducătoare, cînd ironică. Figura ei își schimba repede aspectul ca și cum și-ar fi pus subit o mască. Sainte-Rose își aminti că regretase distrugerea scrisorii : gîndindu-se bine își zise că ea putea fi în fond și altceva decît un exercițiu de stil. Dar îndoiala aceasta nu valora nimic și incidentul nu mai avea importanță.

Nu conteni cu plimbările, în timp ce tăcerea de neînțeles a lui Luca și absența Marici nu încetau să-l afecteze. Wanda, pe care o chemase la telefon la birou, se arătase tot atît de evazivă ca și prima dată.

Într-o dimineață, înaintea întîlnirii cu Sandra, intră într-o cafenea pe via Rossini și se pomeni în fața unei cerșetoare așezată într-un colț. Femeie tînără cu fața veștejită, cu privirea goală. Dintr-o sacoșă ea scoase un sugar din celuloid, și-și desfăcu bluza dezvelindu-și sînul care, spre surprinderea lui Sainte-Rose, avea o formă plină. Nebuna strînse la piept jucăria îmbrăcată în zdrențe și luă aerul înduioșat al unei mame adevărate care își

alăptează copilașul. După cîteva clipe fața ei se schimbă, se încreți de furie. Certă sugarul care refuza să se hrănească și brusc, într-o criză de frenezie, începu să-l bată scoțînd gemete. În această excitare i se deschise corsajul cu totul astfel că i se văzu gîtul alb, încîntător.

— Vrei să taci ? strigă patronul.

Speriată, nebuna își aranjă hainele, vîrî bebelușul în sacoșă, rămase nemișcată, cu fața ascunsă în umbră și Sainte-Rose avu senzația că din adîncul acelei umbre ochii ei nebuni îl spionau. Mergînd spre garsonieră luă cu el acea stare de neliniște. Ploaia cădea, îi îngreuna paltonul. Ajungînd acasă descoperi surprins că Sandra îl precedase, că venise mai devreme cu cel puțin douăzeci de minute. De asemenea, că era mai elegantă, mai îngrijită, mai cochetă decît de obicei, avea două pandantive din cristal de Veneția și un șir de brățări foarte fine. În același timp i se păru că era puțin nervoasă, dar poate că așteptarea aceasta o agasase. Cînd o luă în brațe, recunoscu mirosul de opium al țigărilor *Grifas* care se amesteca cu parfumul ei obișnuit. Apoi îi ceru vești despre *marchesa*. Ea îi spuse atunci că soacra ei, tulburată de povestea cu ostatecii, nu se simțea bine și că au fost nevoiți să-l cheme pe doctorul Marco.

— Este o femeie inimoasă, zise Sainte-Rose, impresionat de vestea aceasta.

În clipa aceea, jos în stradă, defilă tropăind din cizme o mică formație germană care cînta : *„Ich hatt' einen Kameraden“* [1]. El se repezi la fereastră și fără să ridice perdeaua de tul, rămase nemișcat să se uite la soldați. Își aminti că și SS-iștii de pe via Rasella cîntau și că încă mai cîntau cînd ajunseseră în dreptul bombei. Îi trecu prin minte acest amănunt și, în clipa cînd se întoarse și întîlni privirea Sandrei, ghici că și ei îi venise același gînd. Ea

[1] Aveam un camarad (germ.).

fuma o țigară pe care o ținea puțin afectat, prinsă între index și degetul mare, chiar în dreptul feței. Fumul forma un văl unduios în spatele căruia îi luceau ochii.

— Roma nu este oraș deschis, spuse el, și era vorba de un act de război ! Reacția aceasta a fost barbară.

— Cei care au comis atentatul trebuiau să prevadă că reacția aceasta va fi barbară.

Această reflecție, auzită ades fără să se fi gîndit vreodată să reacționeze, provocă în mintea lui o arsură ca și cum i se puseseră acolo, în moalele capului, niște tăciuni aprinși.

— Dacă aș fi venit într-o misiune aeriană, raidul ar fi putut avea rezultate identice și aș fi ucis în același chip vreo treizeci din oamenii lor. Să se renunțe la aceste raiduri ? Să le lase mînă liberă naziștilor ?

— Deosebirea o cunoști tot atît de bine ca și mine. Germanii nu au recunoscut italienilor antifasciști calitatea de beligeranți.

Vorbise cu vocea aceea șoptită de care te folosești atunci cînd vrei să potolești un copil, să-l convingi, ceea ce, mai mult decît replica, îl exasperă pe Sainte-Rose. Pe stradă, coloana se îndepărta. Cîntecul părea că se topește în aer, că nu mai este decît un freamăt al cerului, un murmur al soarelui printre acoperișuri.

Sandra luă un ton de batjocură.

— Întoarce-te la geamul acela... Uită-te bine. Poate că vei descoperi spectacolul oferit de treizeci de trupuri fără cap sau cu măruntaiele azvîrlite în gîrlă.

— Fac diferența între moartea brutală a soldaților care sînt instrumentele unui ordin abject și aceea a civililor nevinovați care sînt asasinați cu sînge-rece, unul cîte unul, cu un glonte în ceafă, în fundul unei grote, obligați să se cațere și să îngenuncheze pe grămada victimelor precedente.

— Dar asta nu este consecința celeilalte ?

Tăcerea înfiorată care urmă fu străbătută de cîntecul german — acum îndepărtat — asemenea unui zumzăit de insectă.

Din fotoliul ei Sandra continuă să-l observe și atunci cînd își mișcă brațul ca să-și ducă țigara la buze, șirul de brățări sună ușurel. Sainte-Rose își zise că, hotărît lucru, atît gîndurile cît și viețile lor vor urma întotdeauna direcții opuse. Îi vedea picioarele fine, epilate cu grijă, urechile mici și strălucirea pandantivelor, triunghiul alb al gîtului. O găsea frumoasă, dar fără o profundă omenie.

— Știi, zise el, că autoritățile de ocupație, dintr-un supliment de cruzime, refuză să dea numele ostatecilor ? Îți poți închipui ce înseamnă nesiguranța asta pentru familiile lor ?

— Îmi dau suficient de bine seama, fii convins. De altfel, circulă pe ascuns liste care sînt vîndute cu pînă la zece mii de lire. Nu mi-a fost ușor să-mi procur una pentru soacra mea.

— Se temea în mod special pentru cineva ?

— Un vechi prieten al ei. Foarte îndrăgit. Vreun complice al anilor ei frumoși, bănuiesc.

— Este teafăr ?

— Nu.

Sainte-Rose se întrebă dacă Sandra nu-și rărise vizitele la garsonieră tocmai din cauza stării sănătății *marchesei.*

— Dacă mi-ai fi spus data trecută că este atît de îndurerată, m-aș fi dus să o văd, spuse el.

— La ce bun să riști ? În orice caz îi merge mai bine.

— Mi-este dragă. Aș fi vrut s-o vizitez.

Ea nu zise nimic și el întrebă :

— Fără îndoială că ai citit lista aceea ?

— Deloc. Trebuie să te previn că nu este completă. Lipsesc vreo patruzeci de nume.

Zicînd acestea, aruncă rămăşiţa ţigării în scrumieră, se ridică şi se apropie de Sainte-Rose surîzînd.

— Jacques, nu mă aflu aici ca să vorbim despre lucrurile astea deprimante, ci dimpotrivă, ca să încercăm să le uităm împreună, cel puţin pentru o clipă.

În ochii ei licărea aceeaşi sclipire ca în cristalul cerceilor. Trecîndu-i braţul în jurul gîtului, adăugă :

— Să fie chiar atît de condamnabil să doreşti un pic de fericire ? Chiar şi fără prea multe iluzii ? Nimic altceva decît un pic de fericire ? Ca paharul de rom înainte ca totul să ia sfîrşit ?

A doua zi dimineaţă, Sainte-Rose se grăbi să se ducă la *marchesa*, mai întîi din recunoştinţă şi afecţiune faţă de ea, apoi pentru că era vag tulburat la gîndul că Sandra se arătase atît de puţin grăbită să-l informeze despre sănătatea ei. N-ar fi putut ea face oare o aluzie încă de cînd scrisese faimoasa ei scrisoare ? Şi în plus, exagera riscurile pe care le comporta o vizită la *palazzo*. Trebuia să creadă că starea *marchesei* era de fapt mult mai gravă (era foarte în vîrstă şi poate că şocul fusese violent, devastator) şi că discreţia Sandrei era o pură delicateţe, dorinţa să-l scutească de o grijă suplimentară cunoscîndu-i sentimentele ? Lista ostatecilor îl atrăgea şi ea la *palazzo*. Toată noaptea, din cauza lui Filangeri, lista aceea îi tulburase somnul, îi provocase chiar un coşmar în care citea, pe coloane întregi, numai numele bătrînului.

În timp ce mergea, îşi aminti că Sandra se arătase în ajun mai înţelegătoare ca niciodată, parcă voia să-l facă să uite unele cuvinte care îl iritaseră. Acest fel de revenire îi era obişnuit, era ceea ce el numea „latura ei femelă".

Prin Sandra, își astîmpăra o dorință care îi înfierbînta sîngele și se simțea prost descoperind că, simțurile odată potolite, dorea aproape imediat plecarea ei. Uneori el se temea chiar ca ea să nu ghicească această detașare și să se simtă jignită așa ca într-o anume noapte, în propria ei cameră cînd, totuși, motivele care-l făcuseră să o părăsească se datorau unei legitime preocupări pentru prudență.

Pe ce căi ale sufletului ajunsese să-i scrie acele fraze de adolescentă prea romanțioasă, care nu corespundeau nici caracterului ei și nici vîrstei ? Printr-un efort al memoriei reușise să reconstituie ultima dintre ele : „Cu tine învăț să privesc lumea cu alți ochi, savurez frumusețile ei și știu că mi-aș da viața dacă o fericire fără seamăn ți-ar putea veni prin mine". Nici mai mult nici mai puțin ! Își aminti că în ajun, într-un moment de răgaz, în dezordinea totală și jilavă a cearșafurilor, ea îi șoptise la ureche cuvinte de adorație. Era ceva atît de nou, fusese atît de surprins încît se plecase peste fața ei cu buzele pline, cu pletele fermecător răvășite și se gîndise că era vorba doar de o recunoștință instinctivă, născută din îmbrățișări și din plăcerea cărnii ! Ciudată femeie ! Altă dată ea sărise din pat cu o mișcare bruscă a șoldurilor ca să se plimbe goală, prin cameră, cu trăsăturile feței crispate, cuprinsă de o răceală subită de parcă o despărțea de el un gînd violent, o inexplicabilă ranchiună. Zadarnic o întrebase ! Tăcută, se strecurase din nou în pat, fierbinte și scuturată de friguri ; după părerea lui nu încăpea îndoială că avea nervii zdruncinați din cauza abuzului de țigări cu opium.

Astfel, gîndindu-se la Sandra, ajunse în apropiere de *palazzo* Vitti. Mai întîi studie toți trecătorii, se asigură că nimic din preajma *piazzettei* nu părea suspect. O lumină cenușie se strecura printre nori și se lăsa peste acoperișuri, punea străluciri în geamurile ferestrelor brăzdate de benzi

de hîrtie în formă de X — acea mișunare aeriană de X-uri i se părea, împreună cu anumite afișe, unul din numeroasele avertismente pe care i le aducea Roma. O luă pe străduță. *„Al ricovero"* [1], spunea săgeata care, pe un zid înverzit de umiditate, arăta direcția în care se afla un adăpost contra bombardamentelor. De pe fațada coșcovită se uita la el un cap de leu. Surprins din cale-afară și zîmbitor, Giacomo veni să-i deschidă.

— A, dumneavoastră eraţi, domnule ? Intraţi vă rog.

— Cum îi merge doamnei ?

— Bine. Acum se simte bine. Nimic grav, slavă Domnului ! Și dumneavoastră, domnule, în sfîrșit v-ați liniștit?

Sainte-Rose, crezînd că era vorba tot de *marchesa,* zise :

— Într-adevăr.

Or Giacomo continua pe un ton confidențial, cu fața strălucitoare :

— Sofia și cu mine am fost foarte mulțumiți. Să fiți totuși foarte prudent.

— Despre ce vorbești ?

— Păi despre omul pe care l-ați așteptat !

— Cînd a venit ?

— Cînd ? Pe legea mea, domnule... doamna Sandra nu v-a spus ?

— Zi totuși...

Deodată inima începu să răspîndească o căldură care îl ardea pînă în ceafă. Bătrînul părea încurcat.

— A venit săptămîna trecută. Staţi, a doua zi după via Rasella, spre prînz. Vorbeam cu Sofia despre execuţiile pe care le pregăteau nemţii. Eram aici și el a venit...

— S-a prezentat ?

— Bineînțeles, Luca, așa cum ne...

— Era singur ?

---

[1] Spre adăpost (it.).

— Un alt domn se afla într-o camionetă pe care o lăsase în fața porții.

Sainte-Rose simți că emoția lui era vizibilă, că atitudinea lui prea încordată, îl îngrijora vag pe bătrîn și de aceea încercă să pară mai natural.

— Ia să vedem, cum arăta ?

Portretul corespundea cu cel pe care i-l făcuse Filangeri, chiar și mustața și nasul ușor deviat.

— Pe cine a întîlnit în afară de dumneata ?

— Sofia i-a spus că eram amîndoi preveniți. Ea ar fi vrut să-l ducă la *marchesa. Marchesa* era foarte deprimată și nu voia să vadă pe absolut nimeni. Tocmai aflase că nemții organizau represalii și...

— Da ! Și atunci l-a primit doamna Sandra ?

— Așa este, chiar așa. Domnul Luigi nu era acasă așa că l-a primit ea.

— A intrat în casă ?

— Nu voia. Cerea să veniți dumneavoastră înșivă aici, în lojă, pentru că vă credea încă aici. Sofia i-a spus că, din precauție, v-ați dus să vă ascundeți în altă parte.

— Deci a intrat !

— Sofia l-a lăsat în salon cu doamna Sandra. Eu pîndeam aici, așa încît vă...

— Mulțumesc, Giacomo.

Acum totul devenea mai limpede. După ce l-a întîlnit pe Luca, după planul prevăzut, Sandra venise la Parioli, nu-l găsise pe Sainte-Rose și în locul mesajului îi lăsase scrisoarea în care nu amintea nimic despre vizita aceea. Ce se petrecuse în capul acela pe jumătate scrîntit ? Cu gura întredeschisă, bătrînul aștepta cu o expresie neroadă pe obraz. Prin ușa lojei se vedea un strat de cercelușii înfloriți. Clopoțeii lor roșii evocau împroșcături de sînge proaspăt. Sainte-Rose își aminti de neplăcerea resimțită cînd citise scrisoarea. Intuiția nu-l înșelase. Pentru o fe-

meie ca ea, nu era oare acest gen de efuziune cel puțin insolit ? Își aminti de unele din gesturile, de unele din intonațiile ei. Nu insistase destul ca el să nu vină la *palazzo* după ce îi ascunsese boala *marchesei* ? Din fericire hotărîse să treacă peste sfatul ei. În buzunarul pantalonului, mîna sa stîngă fu cuprinsă de un ușor tremur pe care nu reușea să și-l stăpînească. Trupul îi era jilav și un sentiment mai intens decît furia începea să-i înghețe inima.

Ieși din cușca portarului, urcă peronul. Sofia îi auzise pașii și venea în întîmpinarea lui.

— Sînteți mulțumit ? Nu-i așa ? Deci va fi pe curînd...

— Sper...

În cămin ardea un foc. Pe tapiseriile cele mari se ondulau umbre care dădeau personajelor un fel de viață. Mii de izbucniri de lumină dănțuiau pe ciucurii de sticlă ai candelabrului, sugerînd o cruzime orientală.

— O voi preveni pe doamna. Stă în pat și două cucoane prietene sînt cu dînsa. Dar vă va primi, sînt sigură.

— Anunțați-o și pe doamna Sandra, dacă este aici.

— Da, numai că mai doarme. Nu se va scula înainte de prînz și nu cred că o pot deranja.

— Anunțați-o vă rog.

Rămas singur în salon — Sofia urcase să o anunțe pe *marchesa* despre vizita lui — avu poftă să se repeadă în camera Sandrei, să o tragă din pat, să-i ceară pe loc o explicație ! Ideea că dormea liniștită, chiar alături, îi atîța furia. Își aminti de niște înjurături care îi reveniră în minte din anii depărtați ai copilăriei, de pe vremea cînd fusese o mică haimana și învăța de la tinerele lichele cu care se împrietenise, cele mai murdare feluri de exprimare. În același timp ceva sclipea în el, se zbîrlea aidoma candelabrului, a lamelelor și vîrfurilor lui. De ce se încrezuse el într-o femeie ca ea ? Prevenit cum era despre imorali-

tatea și cinismul ei ! Și la o femeie de stradă s-ar fi găsit mai multă lealitate. Și unde să-l dibuiască acum pe Luca ? Poate că pierduse ultima șansă ! Din nou mintea i se învîrteji cuprinsă de violente vîltori. Sofia se întorcea, făcîndu-i semn de sus, din galerie, dintre marile portrete dinastice, parcă răsărise ea însăși dintr-una din imensele rame baroce încît puteai crede că și celelalte chipuri urmau să înceapă brusc să se miște.

Lumina tremurătoare a sfeșnicelor, puse de fiecare parte a patului, intra și se fărîmița în străluciri mărunte în fiolele și paharele mari de cristal. Ea lumina ciudat fața văruită a *marchesei*, deasupra unui guleraș de dantelă scrobită, ca un cap tăiat pus pe o tavă de argint, cu buzele ca ceara și cu expresia fanatică a torturaților.

— Vino aici, vino, sărmanul meu prieten ! zise ea întinzîndu-i mîna osoasă.

Îl prezentă sub numele său fals de Marcello Guardi, celor două bătrîne doamne care stăteau la căpătîiul ei, îmbrăcate în negru, semănînd cu două păsări zgribulite și jumulite.

— Ați văzut de ce sînt capabili naziștii ! Ați văzut !

Gemea. Sainte-Rose îi putea vedea pielea roz a capului printre firele răzlețe de păr. Să fi fost cu adevărat atît de cald în încăperea aceasta capitonată ? Deși se dezbrăcase la sosire, de palton, transpira. Se gîndea la Luca și la lista de ostateci. *Marchesa* continua să se vaite și cele două prietene răspundeau și ele, cu suspine, la suspinele ei și o aprobau mișcîndu-și capul lor mic și ascuțit.

— Și Sfîntul Părinte, domnule ? Credeți că a intervenit ? Nicidecum ! Și cînd te gîndești că este episcopul Romei ! Și doar era vorba de propriii lui fii. Au putut fi duși la o moarte îngrozitoare fără ca el să facă un singur gest ! A permis să se comită această crimă !

Tăcu, gîfîind puțin și una din doamnele cele bătrîne se ridică să-i șteargă delicat buzele cu marginea batistei ei.

— Nu vă agitați așa, nu vă face bine.

Unele obiecte luceau în penumbra făcută de perdelele mari trase ermetic. Un miros de ceară caldă făcea insuportabilă atmosfera.

— Și-a trădat datoria pastorală, reluă *marchesa* clătinîndu-și capul palid.

— Haide, calmați-vă ! spuse aceeași bătrînă micuță.

Sainte-Rose măsură profunzimea răului care o rodea și-și aminti de atitudinea ei fermă și plină de noblețe cînd cu vizita celor doi tanchiști germani. În același timp se gîndea la Sandra, spunîndu-și că acum probabil fusese prevenită.

— A tăcut în clipa persecuției evreilor romani ! A tăcut cînd s-a început deportarea muncitorilor noștri ! N-a spus nimic despre torturi ! Și păstrează aceeași tăcere cînd propriii lui fii sînt tîrîți la abator !

Această deznădejde îl împresiona pe Sainte-Rose care cu toate astea nu se sinchisea de dificila diplomație a Vaticanului. După părerea lui, Papa se temea să nu fie luat în rîs și poate chiar îndepărtat de naziști dacă se ridica împotriva lor. Oricît de imensă ar fi fost puterea spirituală a micuțului bărbat în robă albă, ce ar fi putut face el împotriva asaltului unui singur batalion negru al SS-ului ? Dar orice strigăt de groază n-ar fi valorat mai mult decît această supunere ?

După sforțarea sa *marchesa* închisese ochii și chipul ei, în stare de repaus, căpătase o urîțenie și mai impresionantă. Fără farduri și în acea lumină laterală venită de la lumînări, scheletul feței se ivea sub pielea uscată de straturile de pudră, iar pleoapele umflate, ca acelea ale paludicilor, formau două bile brumării.

Blînd, Sainte-Rose, aplecat peste pat, o rugă să-l lase să consulte lista ostatecilor. Cu un gest obosit ea arătă o mobilă murmurînd : „Este îngrozitor !“ El resimţi atunci o astfel de milă pentru ea încît, incapabil să găsească un cuvînt de reconfortare, îi strînse mîna. Pe foi, numele erau copiate la maşina de scris, ici şi colo cu indicaţii privind vîrsta sau profesia. Erau adolescenţi de la cincisprezece la optsprezece ani, muncitori, universitari, fermieri, artişti, comercianţi, ofiţeri. Filangeri nu figura nicăieri. Mai rămînea faptul că lista aceasta nu era completă şi că nu îngăduia decît o speranţă limitată. O repuse în sertar, nu înainte de a o fi recitit cu tot atîta atenţie ca şi prima dată şi cînd se întoarse o văzu pe Sandra care îl privea, rezemată de uşă. Absorbit de lectură n-o auzise intrînd. O salută şi i se păru că ea era pregătită sufleteşte să-l înfrunte. Din fundul patului său, *marchesa* îl întrebă dacă făcuse vreo descoperire.

— Nu, spuse el.

— Îl voi ruga pe Domnul să nu ai ocazia să-ţi plîngi vreun prieten.

O ramură de merişor muiată în aghiazmatarul unui crucifix fusese agăţată deasupra mobilei unde se afla lista. De cînd intrase Sandra, lui Sainte-Rose i se părea că fiecare obiect, fiecare detaliu al acestei camere era mai ciudat. Se uită cu o oarecare suspiciune la mobilele enorme, la perdelele de catifea vişinie, la oglinda înconjurată de îngeraşi şi care — ar fi putut paria — nu reflecta nimic întocmai unor anume oglinzi din filmele impresioniste ale U.F.A.-ului. Dincolo de această încăpere, la această oră, oraşul întreg părea mort, redus la ariditatea ruinelor. O deznădejde secătuită luase locul aţîţării lui de mai înainte. Cu ochii ei mari şi întunecaţi, Sandra continua să-l privească şi părea să-i urmărească gîndurile unul cîte unul. Îşi îmbrăcase rochia de casă stil elizabetan şi gîtul degajat

îi purta căpşorul triunghiular, părul strîns, privirea concentrată din cauza atenţiei susţinute.

— Pot să vă vorbesc ? zise el.

Era evident că se aştepta la fraza aceasta căci făcu stînga împrejur fără un cuvînt, împinse uşa şi ieşi. Sainte-Rose, după o formulă politicoasă folosită ca să-şi ia rămas bun de la cele trei bătrîne, o urmă prin galerie de-a lungul înşiruirii de portrete. Ea şi ajunsese pe scara pe care o cobora ridicîndu-şi puţin rochia lungă ca să-şi degajeze piciorul. Jos, în salon, Sofia pusese pe foc nişte butuci de vie. Sandra se apropie de cămin şi privi ţintă flăcările.

— De ce, zise Sainte-Rose ajungînd-o, mi-ai ascuns vizita lui Luca ?

Se legase, pe cînd cobora la rîndul său, să rămînă stăpîn pe nervii lui, dar auzea cum inima îi bătea mai repede. În faţa lui, Sandra, dreaptă, vizibil crispată, părea învăluită de o ceaţă galbenă. Tăcea şi el se gîndi : „Milioane de oameni se bat şi mor pretutindeni pe pămînt şi nebuna asta trăieşte ca şi cum tragedia de faţă nici n-ar exista !

— Ei bine ? spuse el.

Fără să se mişte, fără să se întoarcă spre el, murmură :

— Deci nu înţelegi nimic ?

— Ce este de înţeles decît că iar ai fost tentată să te bucuri de o nouă farsă ? Ca şi cu tanchiştii ! Ocaziile de a rîde, nu-i aşa, sînt atît de rare în plin război ! Şi te plictiseşti atît de tare ! Spectacolul cartierelor bombardate este atît de istovitor în cele din urmă, mereu acelaşi, fără variaţie ! Şi, din păcate „crema Romei“ nu este invitată la interogatoriile Gestapoului ! Nici chiar la acea superbă operă din grotele ardeatine ! Îţi scoţi deci paguba cum poţi ! Ce glumă savuroasă ! Poate crezi că trebuie să mă amuz împreună cu tine şi să te găsesc spirituală ?

Ea păru descumpănită de aceste sarcasme, de această vehemenţă şi îl privi pe Sainte-Rose îndelung.

— Spui lucruri monstruoase.

— Zău ? Crezi că eu trebuie să-ţi ascult reproşurile ?

Se îndepărtă nervos de ea, îi vorbi din fundul camerei, rezemat de balustrada scării.

— Cînd îmi spuneai că nimeni nu se putea încrede în tine eram convins, dar vai ! mi-ai adormit suspiciunea ! Într-un fel, nu te pot acuza, sînt singur vinovat. Ar fi trebuit să fiu atent. Frumoasă comedia asta a ta ! Primeşte complimentele mele !

Faţă de atitudinea ei acum aproape dispreţuitoare, el simţi nevoia s-o jignească, să o rănească, s-o facă să plătească propria lui decepţie. Ca să nu o alarmeze pe Sofia, care lucra în bucătărie, îşi reţinea vocea şi de aceea buzele îi tremurau.

— Răspunde odată ! spuse el. Nu te mulţumi să faci pe regina ofensată !

Dorea s-o umilească, vorbele cele mai necruţătoare se zvîrcoleau în el ca viespile înnebunite. Sandra se întorsese din nou, cu spatele ; contempla flăcările, cu o mînă sprijinită pe bordura căminului. În păr îi jucau lumini şi acum expresia ei arăta o astfel de stupoare încît s-ar fi putut crede că descoperise brusc, în foc, un adevăr pe care niciodată pînă atunci nu-l bănuise. El îşi zise că nu va izbuti niciodată să scoată vreun răspuns coherent de la această toxicomană, dar se apropie totuşi de ea cu paşi iuţi :

— Ascultă. Ştiai totuşi ce reprezenta pentru mine vizita lui Luca ! Ştiai cît o preţuiam. Cum de te-ai putut comporta cu atîta neseriozitate ? Oare nimic din ce este uman nu contează pentru tine ?

Ea făcu o mişcare şi el crezu că în sfîrşit va vorbi, dar se înşelă.

— Nu este vorba de moralizare, spuse el cu mai multă asprime. Amorurile tale nu te privesc decît pe tine. Am

figurat printre fericiții aleși, mulțumesc ! Dar idealul meu nu este să mă las redus numai la sex !

El aşteptă pîndindu-i intens obrazul în timp ce sîngele continua să-i bubuie în urechi.

— Refuzi să vorbeşti ? Refuzi să-mi spui ceea ce ți-a comunicat Luca ? Nici acum nu vrei să-mi dai ceea ce în definitiv îmi aparține ?

„O adevărată nebună" își spuse amarnic văzînd-o înțepenită în aceeași atitudine. Știa că dacă se apropia de ea, dacă nu lăsa între ei o distanță convenabilă ar putea ceda, fără să vrea, mîniei. Dar îi repugna orice violență fizică și se controla destul de bine în ciuda acestei furii ale cărei răbufniri îi întunecau mintea.

— Simpatia ta pentru naziști merge prea departe. Asta este ? Am ghicit bine ? Vrei să mă împiedici să le fac cît de cît rău ?

Tonul era ironic, știa că argumentul era tras de păr și deci ineficace, dar cu o astfel de femeie cine putea ști la ce se poate aştepta ? Oricum, el încercă s-o provoace, s-o scoată din starea aceea narcotică, s-o facă să vorbească. Vedea cum i se umflă nările micuțe la fiecare răsuflare. I se părea chiar că tremură. Nu era oare semnul că încerca să iasă din torpoarea provocată, fără îndoială, de blestematele ei de țigări ? Avea impresia că se bălăcea el însuși într-o mlaştină, că înainta prin nămoluri care îl aspirau și amenințau să-l înghită. Toată încăperea părea năpădită de un miros greu de ape stătute. Și acolo sus, în tapiseria aceea, Hector și Andromaca, uniți pe un fond roz, priveau orizontul zbîrlit de sulițe și de lănci. Deodată, fără să se fi întrezărit posibilitatea vreunei schimbări, Sandra se îndreptă spre un fotoliu, se instală în el cu brațele pe rezemători, picior peste picior. Avea papuci și unul căzu din piciorul pe care îl legăna nervoasă. Părea că luase o hotărîre și fruntea i se încreți în efortul de concentrare.

— Ai dreptate, zise ea, cu vocea ei răguşită. Îţi datorez nişte informaţii care mi-au fost încredinţate pentru tine. Luca a venit într-adevăr la 24. I-am spus de ce ai fost obligat să părăseşti casa asta. M-a rugat să te previn astfel încît să-l întîlneşti peste două zile la gara centrală. Trebuia să te însoţesc, în felul acesta întîlnirea era oarecum uşurată. M-am dus la garsonieră, tu nu erai acolo. Am cedat unui anume impuls şi nu ţi-am lăsat mesajul prevăzut. Nu, lasă-mă să continui. Luca a adăugat că, dacă dintr-un motiv sau altul nu vei putea veni la gară cu mine, va trebui să faci imposibilul să-l întîlneşti la Sulmone, prin mijloacele tale personale, înainte de 10 aprilie. Am notat locul de întîlnire şi toate indicaţiile pe care mi le-a lăsat.

Sainte-Rose fu atît de surprins de tirada aceasta încît păstră un lung moment de tăcere. Deci nimic nu fusese pierdut ? Totuşi, acum cînd se liniştise, convingerea lui rămăsese aceeaşi. Sandra „riscase" întocmai ca în seara cu tanchiştii. O privea în timp ce ea continua să-şi balanseze piciorul. Cu vinişoare albastre, cu unghiile vopsite, piciorul care se vedea din rochie era de o micime încîntătoare.

— Pentru ce, zise el, mi-ai ascuns vizita aceasta ?

— Nu mă întreba nimic.

— Nu ţii să-mi arăţi motivele ?

— Nu le vei şti niciodată.

— Fie. Ceea ce mă interesează mai mult este să fiu sigur că mi-ai spus totul.

— Ţi-am spus totul. Privitor la Sulmone, am pus adresa şi indicaţiile în camera mea, în siguranţă. Ţi le voi da înainte de a pleca de aici. Cît priveşte deplasarea ta, voi vorbi despre asta cu soţul meu. Fii convins că te va ajuta.

Cu deconcertanta ei facilitate de a-şi schimba măştile îşi reluă expresia obişnuită, de batjocură, numai că acum părea că rîde de sine însăşi.

După această întrevedere, Sainte-Rose rămăsese cu un resentiment şi un amar pe care nu încerca să şi le stăpînească, ci dimpotrivă, şi le întreţea rumegînd unele gînduri, unele amintiri ; deşi Sandra îşi arătase regretul şi se străduia să-şi repare greşelile, el se temea de ea. Nu-l mai vizită în garsonieră, şi el îi fu recunoscător. Dacă ar fi venit, el nu şi-ar fi putut ascunde animozitatea. O întrezărea la *palazzo* unde, luîndu-şi precauţiile necesare, mergea din cînd în cînd ca s-o viziteze pe *marchesa* — care, cu cît trecea timpul, se tînguia mai puţin — cît şi ca să stea de vorbă cu Luigi despre posibilităţile călătoriei. Bineînţeles că avea nevoie de alte hîrtii de identitate decît cele pe care doctorul Mantegna le procurase pe numele de Marcello Guardi, întrucît numele acesta fusese semnalat poliţiei. Sandra îi vorbise soţului ei despre întîlnirea lui Sainte-Rose de la Sulmone, omiţînd propria ei „slăbiciune", în legătură cu întîlnirea de la gara centrală. Luigi acceptase să-l conducă acolo şi pregătea o misiune absolut oficială pe lîngă autorităţile regionale sub pretextul unor probleme ale finanţelor publice care trebuiau rezolvate la faţa locului. Prevedea de asemenea şi pentru Sainte-Rose actele şi un permis de circulaţie pe baza unor hîrtii care aparţinuseră unui şofer din minister, acum deportat. O mînă expertă va rectifica indicaţiile semnalmentelor şi va înlocui fotografiile.

Dar un alt gînd preocupa tot atît de intens mintea lui Sainte-Rose. Absenţa Mariei urma să ia sfîrşit şi într-adevăr într-o dimineaţă răspunse ea însăşi la telefon. Avea să-şi amintească întotdeauna cu ce sentiment de fericire îi ascultase vocea. Ea îi dădu întîlnire pentru a doua zi la orele şaisprezece, dar cum codul lor prevedea un decalaj

de o zi întreagă, întîlnirea era de fapt pentru aceeași după-amiază și nu la barul „*Pietro*" ci la o adresă din strada Mazzini. Nu fusese niciodată îndrăgostit și se socotise un om puțin sentimental, la adăpost de acele mari văpăi care sînt atribuite dragostei, dar astăzi se știa gata să mizeze totul pentru un chip, o speranță, o promisiune oarbă. Poate că au fost necesare aceste luni la Roma, pline de singurătate și de reculegere ca să se lepede de toropeala aceea a inimii și să înțeleagă, în sfîrșit, cele mai ascunse legi ale vieții, cele mai pline de vrajă. Și poate că, cine ar putea spune ? Poate că Sandra contribuise într-o oarecare măsură la această evoluție, la această metamorfoză.

Cînd ajunse la adresa din bulevardul Mazzini, descoperi că era vorba despre o biserică, aceea a lui Iisus-Rege — și intră în ea fără să ezite. La ora aceea, puțini credincioși în penumbră. O clipă stătu în expectativă, dar nimeni nu păru să se preocupe de el. Se postă într-o capelă alăturată în care luminările, arzînd între flori, formau un tufiș luminos care-i îndemna spiritul să rămînă treaz. Ce idee să aleagă un astfel de loc ! Își zise că va afla în curînd motivul, dar nimic altceva nu conta decît sosirea Mariei pe care o pîndea cu o tensiune aproape dureroasă, rezemat de un perete acoperit cu plăci de marmoră gravate doar cu însemnele P.G.R. *(per grazia ricevuta* [1]*)* — el însuși foarte vizibil pe acea suprafață albă în paltonul său lung și ponosit.

Puțin după aceea se apropie de capelă o femeie umilă și cocîrjată, îmbrăcată în negru, cu brațele încrucișate pe piept, cu mîinile la subțiori ca să și le încălzească. Îi spuse șoptind să o urmeze în sacristie. Marie era acolo în tovărășia unui preot bătrîn care îl salută scurt și dispăru.

[1] Prin grația lui Dumnezeu (it.).

Încă de la intrare, frigul din încăperea aceea strîngea aspru tîmplele.

— Marie, spuse el luînd-o de umeri.

Surîse, dar zîmbetul ei nu era lipsit de tristeţe şi rămaseră cîteva secunde să se privească tăcuţi. Sainte-Rose o găsea mai frumoasă, mai umană, mai strălucitoare ca niciodată. Părul ei lung scăpa de sub pălărioară şi el fu cuprins de dorinţa de a-şi ascunde obrazul în el. Aproape de plafon era agăţat un imens tablou, afumat de tot, care reprezenta, după cum explica inscripţia, *Noaptea din grădina Ghetsimani.*

— Nu putem merge în altă parte ? spuse el.

— Trebuie să mă mai întîlnesc tot aici cu altcineva.

Ştia că şi de data aceasta părăsise slujba fără permisiune şi că timpul îi era socotit.

Prapurele pentru procesiuni era sprijinit de perete. Broderiile sclipeau şi frigul părea să vină din pictura întunecată care ocupa partea de sus. Marie îi spuse că-şi luase concediul acela de o săptămînă ca să se intereseze mai uşor de Filangeri. Deşi nu figurase pe nici una din listele cele mai complete de ostateci pe care şi le procurase şi ea — urma lui nu se găsea nicăieri, nici chiar în infirmeriile penitenciarelor. Poate că a fost deportat în Germania, dar nici unul din indiciile adunate pînă atunci nu confirma această ipoteză. În plus, căpitanul Ritelli fusese mutat în nord, ceea ce de acum încolo suprima un preţios ajutor. Îi împinsese şi pe Gina şi Adriano să intervină pe lîngă Tavera. Tavera putea interveni cel puţin ca să fie identificat locul de detenţie. Dar acesta refuzase net.

— Nu m-a dat Filo afară pe uşa casei lui ? Da sau nu ? Ei bine, sînt afară şi rămîn afară !

Ea povesti de asemenea cum, în zilele care au urmat atentatului şi represaliilor, orice demers în locurile oficiale se pierdea în aşteptări nesfîrşite, în întrevederi fără

rezultat. Peste tot lașitate, moliciune, ipocrizie. Va continua totuși, în ciuda tuturor obstacolelor, căci încrederea ei era departe de a fi ajuns la capăt. Dar aceste vești îl întristară pe Sainte-Rose.

Cînd află că va pleca în ziua următoare la Sulmone, ea îi spuse cu un elan care îl încîntă :

— Păzește-te, Jacques, te rog.

— Și tu.

Doar cu cîteva ore înainte de despărțire, cum de nu ghicea ea ce emoție puternică trezea în el ?

— Mă voi întoarce, zise el. Mă voi întoarce pentru tine.

— Pentru mine ?

Ea surîse, dar fără cochetărie și el rezistă dorinței de a o atrage la piept, de a o ține strîns în brațe.

— Pentru mine, eliberarea Romei este totuna cu întoarcerea mea la tine. Aceste două lucruri rămîn atît de inseparabile în ochii mei cum sînt dragostea și libertatea.

Încercase să-și ascundă tulburarea sub o oarecare lipsă de seriozitate a tonului. Ea îl privea acum cu un aer serios și-și scuturâ o dată sau de două ori părul cu o mișcare mașinală a capului, mișcare care trăda poate o agitație interioară tot atît de violentă ca și a lui.

— Nu vorbi astfel, spuse ea în cele din urmă. Nu sînt frivolă și anumite cuvinte au pentru mine un sens absolut.

— La fel îl au și pentru mine.

Continuă să-și țină privirea pironită asupra lui căutînd parcă să se convingă că el vorbea după cum îi spunea inima. Ochii ei căpătaseră o strălucire înfrigurată, deveniseră mai pătrunzători. O subită roșeață îi colora pomeții obrajilor. Iar el simțea cum îi tresărea carnea, cum sîngele îi zvîcnea tumultuos. Chiar în acea clipă bătrînul preot își făcu apariția ridicînd un deget ca și cum ar fi vrut să le solicite atenția. Avea capul pleșuv, cu două șuvițe cenușii pe margini.

— Sînt aşteptată, zise ea, trebuie să plec.

— Marie !

După o tăcere scurtă în care parcă auzea cum strigătul acesta se repercuta în tainiţele sufletului ei, ea îşi dete seama de toată pasiunea cuprinsă în el şi spuse :

— Întoarce-te, Jacques.

— Doreşti cu adevărat ?

— Da.

— Spune-mi, spune-mi că doreşti cu adevărat...

— O doresc din adîncul inimii.

El îi luă mîinile şi i le sărută.

— Mă voi întoarce, Marie.

— Am şi început să te aştept.

Şi zicînd acestea, ea se plecă uşor şi-i atinse gura cu buzele. N-a fost decît o mîngîiere. Abia a avut timpul să-i simtă respiraţia, să-i primească parfumul cald al obrazului şi ea se şi depărtase încet, împinsese uşa şi ieşise lăsînd dintr-o dată să intre un val de lumină care nu părea să ţîşnească din camera alăturată, ci din ea însăşi, din chiar trupul ei.

14

A DOUA ZI SAINTE-ROSE VEDEA chipul Mariei alergînd pe culmile înzăpezite ale Abruzzilor şi de-a lungul falezelor lor de argint alb. Conducea Fiatul cel mare, oficial, în calitate de şofer al Ministerului Finanţelor. Îl observa în retrovizor pe Luigi, înfundat în paltonul său greu, pe cap cu o pălărie cenuşie, cu un fular de mătase în jurul gîtului. Nasul său ca o etravă de corabie, albit de frig, şi aerul său meditativ îl făceau să semene mai mult ca oricînd cu un vultur bătrîn şi plictisit. Plecaseră dis-de-dimineaţă. Aşa cum fusese hotărît, Sainte-Rose se prezentase la *palazzo* unde maşina aştepta în fundul curţii, gata pregătită încă din ajun şi el îşi luase rămas bun de la toţi ai casei. Cîteva lacrimi vărsate de *marchesa* însănătoşită, în sfîrşit. Urări de bine de la Sofia şi Gia-

como şi de la Sandra un surîs care nici măcar nu-i luminase obrazul. O găsise cu faţa trasă şi răvăşită parcă ar fi petrecut o istovitoare noapte de insomnie. Numai că Sandra fusese azvîrlită foarte departe, în zona cea mai puţin iluminată a memoriei ; gîndul lui plana în cercuri strînse în jurul amintirii lăsate de Marie.

Pînă aici, nici un incident. Trecuseră cu uşurinţă de primul control, la ieşirea din Roma, cel de la Ponte Salario de peste un mic braţ al Tibrului. Cîţiva kilometri mai departe, nişte jandarmi germani se mulţumiseră doar să verifice actele lui Luigi şi cele ale maşinii, fără să le pese de şofer, ca şi cum acesta ar fi prezentat garanţii suficiente în ochii lor prin însăşi calitatea pasagerului său. Trecerea fiecărui baraj îi amintea de visul lui cu meterezele în cerc concentric care îl obsedaseră. Schimba din cînd în cînd cîteva cuvinte cu Luigi. Imaginea Sandrei se interpunea de fiecare dată între el şi tovarăşul său, paralizîndu-l. La traversarea unor sate, Luigi îi arăta curiozităţi, decorarea deosebită a unei faţade, un ecuson pe frontonul unei porţi, detaliul vreunei fîntîni. Contrar opiniei pe care Sainte-Rose şi-o făcuse despre el, se arăta un om fin, cultivat, care-l făcea pe Sainte-Rose să profite de erudiţia lui cu un tact desăvîrşit. Pe drum, circulaţia vehiculelor militare era foarte redusă de teama incursiunilor aviaţiei aliate de vînătoare. Pe margini carcasele înnegrite ale camioanelor aparţinînd Wehrmachtului stăteau mărturie despre eficacitatea patrulelor de *Mustanguri, Spitfire* şi *Thunderbold.* Maşina continua să urce pantele în lumina proaspătă a acestei dimineţi de aprilie pînă la întîlnirea primelor panouri care anunţau : *„Achtung ! Bandengebiet !“* Atenţie ! Zonă cu partizani. Luigi era de părere că o întîlnire cu un grup al acestor partizani ar fi periculoasă dacă recunoşteau maşina oficială.

— Port întotdeauna la gît placa mea militară de identitate, zise Sainte-Rose.

— Să sperăm că vă vor lăsa timpul să o arătaţi. Sînt băieţi buni în general, dar groaznic de grăbiţi.

Sainte-Rose îşi zise că înşelase încrederea acestui om care îşi risca în această clipă propria lui viaţă sau libertatea şi îndepărtă din inima lui, cu şi mai multă încăpăţînare, imaginea Sandrei ca şi cum o astfel de evocare ar fi devenit perceptibilă numai chiar prin sensibilitatea lui Luigi. Dar oare ce întrebări putea să-şi pună acesta privitor la soţia lui ? Ce ştia el despre viaţa, despre conduita, despre sentimentele ei ? Să fi bănuit adevărul ? Sainte-Rose se surprinse supraveghindu-şi mimica feţei şi chiar şi intonaţiile vocii. Îşi spunea că va avea în curînd treizeci de ani şi că asta însemna apropierea de culme înainte de trecere pe versantul celălalt. Cît era deci de greu să mergi fără slăbiciune în direcţia pe care o dorea inima ! Şi cum să-ţi iei partea ta, pe pămînt, fără ca să-i frustrezi pe ceilalţi ? Conducea cu prudenţă, întîlnea ţărani amărîţi care mîncau pe cîmp. Uneori, motocicletele puternice ale curierilor germani depăşeau în viteză Fiatul.

După o cotitură, miliţienii ridicaseră un baraj făcut din butoaie vechi. Erau vreo zece soldaţi, în ţinută de campanie, foarte tineri, şi gura lor exprima cruzime. Pe un taluz, la dreapta, un panou în germană şi italiană : *„Atenţie. Partizani. Fiţi gata la arme !“* Trecerea acestui nou „cerc“ se făcu cu aceeaşi uşurinţă ca şi precedentele. Şi de data asta, după ce au efectuat verificarea hîrtiilor lui Luigi, se mulţumiră să arunce doar o privire peste actele lui Sainte-Rose, aşa, de formă. O singură noutate : ofiţerul care comanda detaşamentul îl îndemnă să conducă repede la traversarea pădurii şi să evite orice oprire care nu era absolut necesară. Chiar atunci pocnitura unei împuşcături se auzi de peste pantele adînci acoperite cu pini. Pe dea-

supra desișului, detunătura păru că se prelungește melodios într-un ecou, întocmai unei ciupituri pe corzile de harpă.

— Dați-i drumul ! zise ofițerul.

Avea mănuși de piele neagră. Insignele sale de argint, cu cap de mort și tibiasuri încrucișate, străluceau pe tunica lui și el surîdea ca să încurajeze călătorii. Butoaiele fură înlăturate, Sainte-Rose ambală Fiatul și văzu la puțin timp după aceea, cum pe dreapta și pe stînga, pomii deveneau mai deși, formînd tunele lungi sub cununile ciuruite de soare. Din nou obsedat de ideea că Luigi era în pericol din cauza lui, îi tresălta inima de cîte ori tovarășul său i se adresa. Nu va spune oare : „Știu cîte parale faci : foarte puține !“ sau altceva în genul acesta ? Dar de cîte ori îl privea în retrovizor, îl vedea în atitudine măsurată. La un moment dat Luigi spuse, ca pentru el însuși :

— Au trăgători de elită.

Sainte-Rose nu reacționă. Vedea pădurea și deasupra ei cerul neted și de un albastru lăptos. Și drumul acesta care nu se mai sfîrșea ! Poate că unul dintre acești „trăgători de elită“ îl și urmărea cu luneta telescopică a armei sale. Oare Luigi să fi știut ceva ? Să fi ghicit adevărul despre Sandra și el ? Prea tîrziu, prea tîrziu ca să-și pună astfel de întrebări. Pe taluz, la dreapta, erau lungiți milițieni cu toate armele îndreptate spre interiorul pădurii. Cea mai mare parte dintre oameni se dezinteresau de mașină și-și păstrau atitudinea de pîndă. Mai parcurseră cîțiva kilometri, apoi pe drumul în linie dreaptă, patetic de pustiu, se auzi un foc de pușcă foarte apropiat...

— Ce ironie, spuse Luigi foarte calm, să ne vină un glonte de la ai noștri.

Și de data asta, Sainte-Rose rămase tăcut. O răpitoare plana peste întinderea de piatră care se succeda pădurii, desena cercuri în văzduh cu o nepăsare regală. Fără să

știe de ce, imaginea aceasta îi proiectă gîndul spre Sandra. Oare nu ea fusese aceea care avusese ideea să formeze această pereche extravagantă, soțul și amantul ei, ca să-i azvîrle pe drumul acesta periculos ? Accelerase, dar cu un carburant mediocru, Fiatul nu permitea nici o vitejie. În sfîrșit ajunseră într-un sat și intrară în piața pe care o împodobea o fîntînă încîntătoare. Pe fațada primăriei, care fusese fără îndoială altădată o reședință seniorială, flutura deasupra intrării steagul negru al miliției. Pe partea cealaltă, la adăpost de soare, în dunga de umbră a caselor, o formație de *Alpenjäger* [1] făcuse haltă. Erau bărbați atletici, pe cap cu căști cu viziera lungă. Toți purtau insigna vînătorilor de munte și decorațiile combatanților de pe frontul rusesc. Tînărul locotenent care îi comanda ridică ochii la trecerea mașinii și-i făcu lui Sainte-Rose un semn de prietenie. Spontan, Sainte-Rose era cît pe-aci să-i răspundă.

Cîțiva kilometri încă și intrară în Aquila, se opriră să ia prînzul, la un restaurant, nu departe de Duomo. Sulmone nu mai era la mare distanță. Trebuiau totuși să țină socoteala de surprizele unei zone apropiate de aceea de luptă și deci foarte supravegheată. La masă, Luigi începu să vorbească despre edificiile remarcabile ale orașului și mai ales despre biserica Santa Maria di Collemaggio, regretînd că le lipsea timpul să o viziteze. El evocă povestea acelui pustnic al cărui mormînt se afla în strană, și care, smuls din sihăstria lui ca să fie încununat Papă venise la Aquila călare pe măgarul său să întîmpine un alai format din prinți și prelați somptuoși. Cinci luni mai tîrziu, acest blînd Celestino al V-lea renunța hotărît la tiara papală și se întorcea la caprele lui. Această umilință fu pedepsită

[1] Vînători de munte (germ.).

aruncîndu-l într-o temniță unde fu lăsat să zacă și să moară acolo de dezgust.

Așezat în fața lui Luigi, Sainte-Rose îl privea în timp ce-l asculta. Expresiile, atitudinile lui îi apăreau ușor „decalate" ca la un actor care se străduiește să-și redea personajul. De fapt, Luigi îl interesa din ce în ce mai mult. Gesturile, vocea, cuvintele, felul său de a duce furculița la gură, de a bea tamponîndu-și apoi delicat buzele cu colțul șervetului, toate acestea, care nu aveau nimic nou pentru el, i se păreau „altfel", fără îndoială din cauza acestei detașări forțate pe care o bănuia. Uneori se întrevedea la Luigi o dorință de a seduce și, de fapt, felul de a surîde, de a-și încreți pleoapele, de a răspunde cu blîndețe, putea fi acela al unui om dornic de prietenie. Probabil că unele femei erau sensibile față de acest obraz precoce uzat, căci straniu în trăsăturile acestea era faptul că se ghicea forța alături de ceva foarte feminin dat poate de gura tînără și frumos desenată. Dar de asemenea uneori și o oarecare răceală a privirii îl tulbura pe Sainte-Rose deoarece avea brusc senzația că în spatele acelei frunți nu mai exista decît un singur gînd unic și obsedant.

La sfîrșitul mesei, pe cînd își luaseră un ultim răgaz să fumeze o țigară (restul pachetului servise ca să-l grăbească pe chelner și să obțină un supliment de vin) Luigi o evoca îndelung pe mamă-sa, șocul pe care l-a primit aflînd despre masacrul din Ardeatine, acțiunea ei în favoarea evreilor romani persecutați, dar nici o clipă nu aduse vorba despre Sandra, nici măcar în mod aluziv. Să o fi făcut deliberat ? O astfel de omisiune mărturisea oare o profundă înstrăinare ? Sau însemna ea altceva ?

Or, puțin după popasul acesta se produse un incident care-l făcu pe Sainte-Rose să fie mai îngrijorat ca niciodată, cu inima străpunsă de ace. Chiar la ieșirea din oraș, o mică unitate SS controla cele cîteva mașini civile care

circulau în direcția Sulmone și zona frontului. Oamenii scotociră Fiatul cu o minuțiozitate obtuză, sondară fotoliile, explorară pînă și sașiul. Cu aceeași strictețe, subofițerul care comanda detașamentul examină actele, căută el însuși în bagaje. Începu cu sacoșa lui Sainte-Rose care nu conținea decît puțină rufărie și accesoriile de toaletă printre care o antică mașină de bărbierit oferită de Giacomo și dotată cu o lamă impresionantă. Apoi, ceru să fie deschisă valiza lui Luigi, care, dimpotrivă, era foarte plină. Totul se petrecu de minune pînă cînd ofițerul observă servieta de piele a lui Luigi și o ceru și pe aceasta. Luigi protestă, spuse că nu conținea decît documente administrative. Neamțul trecu peste împotrivirea lui, scoase dosarele unul cîte unul, le puse din nou la loc, scoase apoi un fel de carte legată în piele și Sainte-Rose observă de data aceasta că Luigi devenise atît de nervos încît începuse să creadă că se punea problema unei imprudențe. Or, nu era vorba despre o carte, ci despre un mic album de fotografii, toate puse sub celofan, și toate, fără excepție, o reprezentau pe Sandra. Una din ele o arăta din profil, tîmpla și pometul mîngîiate de un efect de lumină sofisticat, dar cu o privire foarte pură, parcă ar fi fost fotografiată în momentele acelea extrem de rare pe care el le cunoștea foarte bine, în care ea părea să redobîndească un suflet senin, încîntător de înțelegător. Indiferent, subofițerul înfundă albumul în servieta pe care i-o restitui lui Luigi. Sainte-Rose care, temîndu-se de un incident, venise mai aproape, se depărtă brusc și toate gîndurile sale se împrăștiară în clipa aceea ca un năvalnic stol de păsări.

Reluară drumul și printr-un fel de acord tacit rămaseră tăcuți pînă la Sulmone. La intrare fură supuși unui nou control, dar de astă dată de către carabinierii italieni care nu le făcură greutăți. Corso Ovidio și admirabilul palat al Annunziatei ! Fără să se oprească — mișunau patrule

peste tot — ieşiră prin Porte Napoli şi din acea clipă toate reperele date de Luca se iviră unul cîte unul. La capătul unui drum de pămînt şi la poalele unei coline rotunde acoperită cu viţă de vie, apăru casa pe care o căutau. Era o clădire mare, fără stil, cu un panou publicitar pentru o marcă de aperitive pictat pe faţada care dădea spre drumul mare, panou care şi el fusese semnalat de Luca. Dintr-un horn, ieşea fum. Nişte cîini lătrară furioşi fără să se arate. Poate că erau legaţi sau închişi pe undeva. Sainte-Rose îl lăsă pe Luigi în maşină şi după ce traversă curtea şi o luă pe după un colţ se îndreptă spre o uşă de sticlă ale cărei perdele le văzuse mişcîndu-se. Se deschise înainte chiar ca el să ajungă la ea. Bărbatului care îl întreba ce dorea, el îi spuse că îl căuta pe un anume Franco Piatelli.

— Eu sînt.

— Vin din partea lui Luca.

— Ştiu.

— Chiar mă aşteptaţi ?

— Eu sînt Luca.

Sainte-Rose îi întinse mîna, îi spuse că de fapt corespundea exact portretului pe care i-l făcuse Filangeri.

— Şi dumneata, aceluia făcut de Bourgoin.

Rîseră şi în cîteva cuvinte Sainte-Rose îi relată cursa lui neîntreruptă de la Roma în tovărăşia lui Luigi.

— De ce a rămas afară ? Hai, du-te şi adu-l !

Sainte-Rose înconjură clădirea ca să revină la intrarea fermei unde rămăsese Fiatul, dar spre via sa surprindere, automobilul tocmai plecase şi alerga în direcţia Sulmone. O luminiţă dansa în farul din spate şi gazele de eşapament formau un nor albastru, subţire. Ce însemna o astfel de plecare ? Foarte alarmat, reveni lîngă Luca ; acesta aştepta pe pragul uşii mîngîind doi cîini uriaşi ca să-i liniştească.

— Ciudat, desigur. Dar poate că nu-i plac manifestările de recunoştinţă. Acest gen de efuziuni nu este de obicei pe placul oamenilor inimoşi.

Lui Sainte-Rose, părerea aceasta i se păru încărcată de o ironie involuntară.

— Ai aerul şocat, spuse Luca. Oare cel mai important lucru nu este că te afli acum aici ?

Era adevărat. Dar satisfacţia de a fi trecut fără piedică această primă etapă era micşorată de comportarea ciudată a lui Luigi care reînvia în el nişte gînduri răscolitoare. Luca îl introduse într-o încăpere al cărei plafon era străbătut de grinzi groase. Alămurile străluceau. Pe masa acoperită cu pînză ceruită se găsea un ulcior, nişte castronaşe cu flori, cîteva obiecte de lemn, toate acestea foarte simple, foarte apropiate, impregnate de munca omului. Ştia că ar fi trebuit să fie beat de fericire şi înţelegea în acelaşi timp că tot ceea ce dădea viaţă sufletului său depindea de acest sentiment de desperare. Pe prag, cei doi cîini, fără să înceteze să mîrîie, îl vegheau cu ochii lor roşii.

Seara, *marchesa* şi Sandra rămaseră mult timp în faţa focului. Cu două ore mai devreme, Luigi telefonase din Aquila, strecurînd printre cuvinte formula care indica reuşita călătoriei. Sandra se simţea toropită de-a binelea şi nu-şi ascultă soacra decît din clipa în care aceasta începu să vorbească despre Sainte-Rose, să-i laude calităţile sufleteşti (nimic nu permitea să se afirme că ar fi bănuit cît de cît ceva). Cum Sandra se plînsese de insomnie, *marchesa* promise să-i trimită, prin Sofia, comprimatele pe care i le prescrisese doctorul Marco în timpul crizei ei şi pe care nu le mai folosea. Se ridică, sprijinită pe bastonul ei, cu faţa spre căminul care, luminîndu-i necruţător

obrazul parcă dat cu făină, făcea să strălucească paietele presărate pe pleoape, şi-i înviora gura sîngerie.

— Mă voi ruga pentru Jacques, zise ea, mai are o grea încercare de trecut.

Şi se îndreptă spre scară, urcă încet treptele, albă şi neagră în penumbră şi parcă hotărîtă să intre într-una din ramele cele mari, baroce, de acolo de sus, din galerie, să se instaleze în ea pentru eternitate, cu privirea fixă şi zîmbetul sarcastic.

Ploua şi Sandra părea atentă la zgomotul acela slab al ploii care cădea în *piazzetta*, la tropăitul hoţesc care dădea impresia că pe sub fereastră cineva se ducea şi venea pe vîrful picioarelor căutînd un drum spre ea. Mai cunoscuse acest gen de halucinaţie, după moartea fetiţei sale. Auzea pe vremea aceea, prin colţurile pustii sau chiar în spatele ei aceiaşi paşi grăbiţi care abia atingeau pămîntul. La început se întorcea cu inima tresăltînd. Apoi luase obiceiul să continuie mersul, să aştepte, ca în sfîrşit să fie ajunsă din urmă. Odată chiar, pe o alee singuratică a Villei Borghese, printre copacii fremătători, se întoarse din drum strigînd : „Draga mea, draga mea", ca o adevărată nebună.

Ceva mai tîrziu, Sofia coborî de la *marchesă* şi îi ură noapte bună. Sandra mai aşteptă încă, adîncită în fotoliu, apoi acoperi focul, stinse luminile din salon şi de îndată ce închise uşa camerei sale se simţi prizoniera ei însăşi. Acum toată casa părea scufundată într-o tăcere de abis. Uneori, de foarte departe, se auzea o voce care urla : „Lumina !" şi strigătul acesta se împlînta în sufletul ei unduind ca o rază de lumină, noaptea, în apa unui eleşteu. Fără să-i pese de frigul care îi paraliza picioarele — îşi scosese papucii şi stătea cu picioarele goale pe dalele îngheţate — ea persistă în imobilitatea sa visătoare pînă în clipa în care, ridicînd ochii, se văzu în oglinda dulapului şi

începu să tremure. „Ar trebui să mă culc, voi răci", dar avea conștiința că orice mișcare era inutilă. Privi în jurul ei la patul cel mare acoperit cu brocart, la tablourile și fotografia sa de la cununie, la frumoasa pendulă din secolul al XVII-lea care nu funcționa niciodată și la colecția de cărți de artă de pe o etajeră care aparținea lui Luigi. Dar nu prezența lui Luigi era cea care se simțea în camera aceea și oricum, ei nu-i mai era ciudă pe Sainte-Rose. Revolta aceea care o rosese în timpul ultimelor zile dispăruse, înlocuită de acea ironie care-i permitea să se distanțeze de ea însăși, și o împiedica să-i fie singură milă de ea.

Își amintea numai că în ajun contemplase îndelung mașina neagră care urma să-l ia cu sine pe Sainte-Rose și pe Luigi și pe care un șofer de la minister, complice cu operațiunea, venise să o gareze în curte. Își mai amintea de asemenea că îi văzuse plecînd, fără o emoție adevărată, două figuri detașate de ea, fără legătură strînsă cu acest sentiment de părăsire pe care îl încerca.

Nehotărîndu-se să intre în pat și pentru că răceala podelei îi pătrundea acum pînă în pîntece, ea se așeză pe marginea unui fotoliu cu picioarele pe capătul unui covor de lînă. Din acel loc se vedea în aceeași oglindă. Ea era fantoma aceea cu ochii întunecați, cu gura amară și se cutremură din nou. Își zise : „Nu este vorba de un bilanț, de fapt este vorba să aflu ce-mi dă impresia asta că trăiesc în vid. Incapacitatea de a reține indiferent ce. Frazele acestea prindeau viață în minte pe cînd întreaga ei suflare se întorcea spre adîncul eului ei, forma din ce în ce mai mult un ascunziș fără legătură cu viața reală. „Sînt bolnavă, am probabil febră." Își aminti totuși că mai trăise și altădată asemenea ceasuri lipsite de consistență. Imaginea lui Sainte-Rose nu mai avea nici cea mai mică putere asupra sensibilității ei, nu mai stîrnea unda aceea luminoasă care o făcea puternică odinioară. Cum de

putuse să-şi facă astfel de iluzii ? Din nou frigul. Tot oraşul părea mort şi cu toate acestea strigătul : *„Lumina !“* păru că zboară pe deasupra lui ca o pasăre mare, albă. De data aceasta Sandra se strecură sub plapumă fără ca măcar să-şi scoată capotul, să-şi facă gimnastica sau toaleta de seară. De îndată ce stinse lumina nu mai putu suporta întunericul şi, clănţănind din dinţi, se sculă din nou, reaprinse lampa şi constată că toate obiectele care o înconjurau nu mai aveau relaţii precise cu ea. În casă un orologiu bătu ora unsprezece. Sau poate miezul nopţii ? Nu numărase. Deci o femeie ca ea, care putea trece drept inteligentă, se lăsa înşelată de un miraj. Avea de ce-şi bate joc. Pe comodă, pendula arăta pentru veşnicie tot ora patru — mai precis ora patru şi douăsprezece minute — şi privirea ei albă părea că o studiază. Să doarmă. Dori somnul, dar cum să se resemneze şi să stingă lumina ? Şi lumina o deranja undeva în începuturile toropelii căreia înclina să-i cadă pradă şi n-avea nici măcar o singură ţigară. Nu mai ieşise ca să se aprovizioneze. Îi lipseau mai ales *Grifasurile*. Se ridică, începu să umble în lung şi în lat cu sentimentul că îşi calcă singură inima în picioare. „Cum am putut să mă amăgesc astfel ?“ Ciudat, înţelegea că întrebarea aceasta, pe care mintea ei o relua într-una, nu avea importanţă, că esenţialul era în altă parte. Esenţialul consta poate din detaşarea aceea care pusese stăpînire pe ea de cînd îndurase furia lui Sainte-Rose şi îi suportase reproşurile. Era oare atît de greu pentru el să conceapă că cedase spaimei de a-l pierde prea repede ? „Încă o clipă, domnule călău.“ Ironia putea deveni totodată un refugiu. Oglinda dulapului îi întorcea imaginea, obraz slăbit, descărnat — consecinţa recentelor sale insomnii — părul încîlcit, gura palidă. Un vag miros de camfor plutea prin cameră, deoarece *marchesa* îl obliga pe Luigi să poarte camfor asupra lui ca să prevină tifosul şi acest miros putea

tot atît de bine să nu fie decît parfumul sufletului ei care se dezagrega cu încetul, se fragmenta în cioburi mici. Din cioburile astea nu va mai putea niciodată să închege ceva coherent, armonios. Se privi mai atent. De cînd cu scena lui Sainte-Rose, renunțase la obișnuitele ei îngrijiri cosmetice, de unde și pielea uscată, pleoapele vag mototolite. Se schimbase foarte repede și în mod vădit deși tot mai avea ochii extrem de frumoși. Pînă nu demult, în pasiunea lor amoroasă, unii bărbați își exprimaseră admirația, dar acum toate astea îi erau indiferente. Își simțea inima dezgolită, fără apărare, amenințată să se usuce. Ce vîrstă ar avea fata ei astăzi ? Păi sigur, optsprezece ani ! Și la gîndul acesta, frigul îi mușcă trupul și mai tare. Își zise că s-ar putea liniști în sfîrșit dacă ar avea un somnifer, numai că *marchesa* uitase să-i dea Sofiei tubul și nici ea însăși nu se mai gîndise la asta.

Ieși, se urcă la soacra ei fără să aprindă lămpile salonului. Raza care ieșea din camera ei era suficientă să lumineze scara. Pe o masă, la căpătîiul patului, era pusă o candelă care, luminînd-o pe *marchesa* adormită, o făcea să semene cu o mumie abia scoasă din fașele ei, cu tenul ca ceara, pielea obrazului lipită de oase și cu orbitele uluitor de adîncite. Atmosfera înghețată a camerei, oglinzile și marmurăriile întăreau impresia de mausoleu. Sandra trecu în camera de baie, aprinse toate becurile, nu luă în seamă măsuța supraîncărcată de farduri și de pomezi de care Sofia se folosea cînd o gătea pe stăpîna ei în fiecare dimineață și găsi tubul cu somnifere. Era vorba de gardenal și ea nu luă decît un singur comprimat. Doză suficientă, își zise. Începu să-și umple un pahar cu apă cînd, ridicînd ochii, zări în spatele ei, prin oglinda de deasupra chiuvetei, corpul mulat de plapumă al celei care dormea și îi trecu prin minte o idee bizară. Se retrase cu paharul și cu tubul în mînă, străbătu din nou camera prin care trecerea ei, deși furișă,

făcuse să pîlpîie flacăra candelei, deasupra untdelemnului de o frumoasă culoare aurie. La ea în cameră, după ce depuse paharul şi tubul pe mescioară, chiar sub lampă, făcu cîţiva paşi cu braţele strîns încrucişate pe piept. Se simţea ca la gura unui puţ întunecat şi se aşeză într-un fotoliu ştiind că ar ceda ispitei dacă s-ar întoarce la mescioară şi la micul tub galben. Sainte-Rose nu era decît un accident, o piatră de care te împiedici. În pahar, chiar în mijlocul volumului de apă, străluceau raze luminoase. Într-o zi, pe vremea cînd era încă adolescentă, un om se aruncase sub un tren. Îi murise băiatul şi prietenii lui spuneau că de la nenorocirea aceea durerea îl măcina. În noaptea aceasta înţelegea mai bine ce însemna expresia aceea. Descoperea în sine goluri, surpături, zone de prăbuşire. Se ridică, înaintă spre lampă, luă paharul, — „ce voi face ? " — privi reflecţiile din interior cu o atenţie prelungită — „şi ar fi destul dacă aş ieşi, dacă aş umbla pe străzi, pentru ca lucrul acesta, Dumnezeule, să devină imposibil" — dar străzile erau interzise, cufundate în frig şi noapte şi şefii de sector pretindeau, cu strigăte furioase, acel întuneric de care ea se temea. De îndată ce repuse paharul lîngă tub, ştiu că între ea şi cele două obiecte se crease o legătură intimă, strînsă, care făcea din propria ei rezistenţă un element secundar, un curent străin. De cîte ori trecea prin faţa paharului, i se schimbau strălucirile şi i se părea că altele asemănătoare sclipeau în mintea ei, se înteţeau, se stingeau, se încurcau în reţele misterioase. Cu un elan brusc, apucă tubul, îl goli pe masă, răspîndi comprimatele. Erau foarte albe, uşor bombate, marcate la mijloc cu o monogramă alcătuită din trei sau patru litere. Le contemplă îndelung, fără să se gîndească să le numere deşi ştia că era nevoie de o doză relativ mare. Frigul îi învălui inima fără să i-o pătrundă. Se întoarse la pat, se culcă pe o parte,

cu picioarele îndoite, cu fața întoarsă spre mescioară. Aceeași liniște strivea întreaga casă. Și colo, la capătul lumii, paharul capta razele lămpii, iar deasupra lui, pe scrin, pendula moartă arăta ora patru și douăsprezece minute și acești doi timpi, timpul „imobil" și timpul care se scurgea se vor identifica complet în curînd, vor crea pentru o clipă aceeași iluzie care se afla în ființa ei. Regreta că îl întîlnise pe Sainte-Rose ? Că i se dăruise nu în sensul convențional al termenului ci în acela absolut ? Regreta de a fi crezut că, datorită lui, ceea ce părea definitiv uscat va reîncepe să trăiască ? Deci toată această dragoste trezită din amorțire nu va servi la nimic ? Cu mersul ei țîșit se îndreptă spre pendulă, o examină — „înnebunesc din ce în ce" — apoi se lungi de-a latul patului și închise ochii. Ca adeseori cînd era lipsită de *Grifasuri* încercă senzația neliniștitoare că pămîntul se învîrtea mai repede pe axa lui, dar se încăpățînă să rămînă astfel fără să găsească somnul pînă cînd auzi orologiul din salon bătînd de patru ori.

Se sculă deodată, își scoase în grabă rochia de casă, camașa, refăcu gesturile cotidiene, alese lenjerie fină, își trase ciorapii după ce verifică dacă erau în stare bună, își încălță pantofii cu cataramă — „talpa dreaptă este uzată, tocul celuilalt se deformează" — dar aceste observații fură tîrîte imediat și înghițite de curentul rapid care îi străbătea conștiința. Apoi, în combinezon, se duse repede să deschidă dulapul și să ia de acolo rochia pe care o prefera și care se închidea cu un lung șir de nasturi la spate ; în timpul acestei operații își dădea seama din ce în ce mai confuz că timpul și spiritul ei nu mai coincideau, că îi era indiferentă perceperea întregii realități, că puțin îi păsa dacă nu acorda unor obiecte semnificația lor. De îndată ce fu gata se autoironiză cu aceeași acuitate cu care ar fi făcut-o față de o altă persoană a cărei comportare i s-ar fi

părut de o amuzantă superficialitate. Ora patru și douăsprezece la pendula cea care nu se mai putea repara și care servea doar de ornament și ora patru și zece la ceasul ei de mînă. Notațiile de pe cadranul său de email, împodobit cu minusculi trandafiri de o rară perfecțiune nu erau decît o fantezie menită să-și bată joc de destin. Atît de brusc apucă paharul încît se vărsă puțin din conținut. Așteptă ca nivelul apei să se liniștească, să formeze o verigă subțire, argintată. Nu se mai gîndea nici la bărbatul ei — „Sărman, sărman Luigi", — nici la Sainte-Rose, nici la *marchesa*, nici la nimeni ; era prizoniera unui gînd care se strîngea tot mai mult în jurul ei, o închidea tot mai tare în cercul lui, o despărțea de partea aceea încă vie din ea însăși care ar fi putut să o salveze. Orele acestea, zilele acestea, anii aceștia care or să vină s-ar adăuga altora ca să formeze un bulgăr hîd de timp trecut, de timp trăit, mult prea greu. „Pot înghiți pastilele două cîte două odată ce m-am culcat." Se așeză mai întîi pe pat, și-și verifică toaleta. „Poate că va plînge cineva pentru mine." Gîndul acesta se rostogoli prin sufletul ei ca o piatră pe o pantă în solitudinea unui munte arid. Începuse să înghită primele comprimate.

CUM SĂ SE POATĂ BĂNUI EXIS-
tența unui șir de săliţe subterane sub fermă și sub colina acoperită de vii, veche necropolă a unei civilizaţii despre care Luca și fratele său Pasquale nu știau nimic ? Acolo se stivuiau butii de ulcioare de vin, acestea nu astupate cu dopuri, ci cu un strat de ulei și un capac de hîrtie. Unele din pivniţe conţineau sarcofage prinse încă în pereţi și ornamentele lor cu sculpturi erau aproape intacte. Cea mai remarcabilă dintre aceste sculpturi reprezenta o ceremonie cu o femeie așezată pe un jilţ, primind ca ofrandă ramuri de palmier și flori. Musafirii clandestini ai lui Luca și Pasquale (doi englezi, un american și un olandez) îl primiseră cordial pe Sainte-Rose. Trăiau toţi cinci în afara oricărei lumini naturale, doar la aceea a

lămpilor de petrol și dispuneau de paturi de campanie. Niște lăzi serveau drept mese și scaune. Luca mai aștepta doi piloți după care urmau să fie chemați ghizii pentru trecerea frontierei.

Englezii erau singurii supraviețuitori ai unui *Wellington* avariat deașupra Adriaticei, după o misiune pe coasta dalmată. Capturați amîndoi de o vedetă germană pe cînd pluteau în derivă cu barca lor pneumatică, fugiseră din trenul care îi ducea în Germania. Americanul, pilotul unui *Mustang,* fusese victima *Flakului* deasupra Anconei. Căzut cu parașuta în munți, fusese recuperat de niște țărani. Cît despre olandez, nu era vorba de un aviator, ci de un ofițer de serviciu pe un vas britanic de aprovizionare care se lovise de o mină în timpul operațiilor de la Anzio. Pescuit de germani și îngrijit de arsurile sale, într-un spital militar, fugise într-o noapte, în timpul unui raid aerian.

În acest refugiu zgomotul era interzis în ciuda adîncimii pivnițelor. Era interzisă de asemenea apropierea de anumite crăpături care comunicau cu suprafața. Într-adevăr germanii se foloseau de cîini cu mirosul infailibil și executau o vînătoare feroce a călăuzelor de trecere peste frontieră. La cel mai mic indiciu, SS-iștii sau miliția, îi închideau pe suspecți împreună cu familiile și animalele lor în propria lor casă pe care o burdușeau cu explozibile și aruncau totul în aer. Pe văi, dincolo de Sulmone, ruine calcinate aminteau implacabila cruzime a represaliilor. Toată împrejurimea era înțesată de unități specializate în urmărirea partizanilor. Ele se foloseau de numeroase viclenii și minau mai ales anumite poteci bănuite că serveau convoaielor de evadați. Aceste mine decimau de cele mai multe ori turmele sau ucideau păstori inofensivi. În timpul acestor nesfîrșite ore de așteptare, Sainte-Rose juca șah cu pilotul *Mustangului.* Pie-

sele fuseseră cioplite din lemn alb și din foi de plută Pilotul se numea Roy Frazer. Conducea, la Philadelphia, un gimnaziu și trupul lui era subțire și suplu ca de balerin. Era un tip meditativ, potrivit acestor pivnițe milenare, acestei tăceri de criptă, acestor lămpi a căror lumină neliniștită punea în mișcare procesiunile din lungul sarcofagelor. Fusese „doborît" pentru a doua oară numai că prima dată putuse ateriza cu aparatul în flăcări între liniile aliate. El susținea față de Sainte-Rose că viața nu era niciodată o aventură strălucitoare, ci împlinirea unui destin necruțător. Se îndoia de asemenea că ai putea deveni mai bun, dar important în ochii lui era să dai întotdeauna tot ce ai mai bun în tine. Spunea că va muri în curînd în războiul acesta și cînd vorbea despre moartea lui avea un accent pudic ca și cum ar fi evocat logodna sa cu vreo fată de o subtilă delicatețe.

La venirea nopții, ascunșii se urcau pentru o oră în curte, sub protecția lui Luca și a lui Pasquale, fiecare străjuit de cîte un cîine. Toți stăteau tăcuți respirînd aerul tare. În acele clipe mai ales, amintirea Mariei căpăta pentru Sainte-Rose mai multă intensitate, parcă ea ar fi fost cu adevărat pentru el miza întregii sale existențe. Își amintea clipa despărțirii lor în biserică și aceea în care s-a pomenit singur pe via Mazzini cu senzația că un cîrlig de oțel îi sfredelea inima. Se ghiceau înălțimile foarte apropiate din preajma fermei, căci ele formau o lungă dungă de cer fără stele. În curînd vor păși colo, sus, în haosul acela de stînci și zăpadă numai că fiecare pas atunci va fi un pas spre Marie.

I se întîmpla de asemenea să se gîndească și la Sandra. Ea îi spusese: „Deci nu înțelegi nimic?" și acum întrebarea aceasta se răsucea în mintea lui cu o mișcare pătrunzătoare, de sfredel. În prima noapte pe care o petrecuse în pivnițele acestea — și pentru că noțiunile de

noapte şi de zi se confundau pentru ei — el prezentase camarazilor săi scamatoriile cele mai ingenioase cu cărţile. Or, atunci cînd vru s-o facă pe cea mai dificilă, aceea care într-o anume seară, la *palazzo*, o agasase atîta pe Sandra, nu reuşi deloc. De fiecare dată figura aleasă se ascundea. Cu toate acestea Roy Frazer, conducînd el firul lucrurilor, reuşi farsa fără efort şi reîncepu de trei ori cu acelaşi succes.

— Eşti mai tare ca mine, spuse Sainte-Rose, puţin umilit.

— Nu mai tare, replică micul american privindu-l drept în ochi. Dar scamatoria asta cere o perfectă concentrare şi pe dumneata te tulbura ceva.

Sainte-Rose era sigur că Frazer avea înfipt un bloc de gheaţă chiar în măduvă şi că numai răceala aceea stranie îl făcuse să se înfioare.

La 9 aprilie, sosiră în cele din urmă cei doi bărbaţi pe care îi aşteptau, doi supravieţuitori ai unei fortăreţe zburătoare doborîtă în împrejurimile Perugiei, doi gălăgani foarte veseli care cerură vin să serbeze ziua aceasta mare. Cum acest 9 aprilie era chiar în duminica Paştelui, Sainte-Rose îi întrebă care era evenimentul pe care de fapt doreau să-l sărbătorească.

— Păi, intrarea noastră în rai !

Arătară cu braţele întinse, butiile, ulcioarele, rezervele de sticle.

Primul, care era originar din Saint-Louis, Missouri, vru să cînte cîntece de *cow-boy*. I se dădu suficient de băut ca să tacă. Al doilea, şofer de taxi în Detroit, după cîteva libaţiuni nu mai avu în cap decît o singură idee, să sondeze sarcofagele ca să recupereze obiectele preţioase. Le-a fost greu să-l convingă că alţi amatori îl precedaseră în acest proiect încă din timpuri foarte vechi şi că în cel mai bun caz nu va găsi acolo decît oseminte

fără interes. Se încăpăţînă în ciuda sfatului şi în cele din urmă găsi un craniu pe care hotărî să-l ducă drept amintire tinerei sale soţii.

Sainte-Rose îi sugeră că putea fi vorba de craniul lui Nero.

— *What's Nero?* [1]

— Hitlerul vremii!

— *Very exciting!* [2] Şi n-a rămas din el decît atîta!

— *Las, poor Yorick* [3], rosti blînd Frazer.

La 10 aprilie, Pasquale veni să-i prevină că dispozitivul de evadare era gata şi că puţin înainte de miezul nopţii călăuzele vor fi acolo. La ora hotărîtă ghizii se prezentară într-adevăr, şi, amănunt care surprindea, cîinii tăcură la sosirea lor. Erau trei dintre care cel mai în vîrstă arăta de patruzeci de ani. Purtau haine şi pantaloni de catifea brună sau neagră, bocanci cu cuie şi şepci cu apărători pentru urechi. Cel mai tînăr purta în bandulieră o ploscă din piele de ţap care fără îndoială era plină cu ţuică. Nici unul nu părea înarmat. Hainele lor răspîndeau un miros de grajd, ochii lor înguşti îi observau pe unii şi pe ceilalţi cu o insistenţă binevoitoare şi liniştită. La început părură surprinşi, apoi amuzaţi descoperind craniul pe care bărbatul din Detroit îl ţinea simplu, sub braţ. Cel care comanda micul grup enumeră consemnele şi Frazer traduse în acelaşi timp în engleză.

Fură nevoiţi să mai aştepte înainte de a pleca. Noaptea era totuşi liniştită. Frigul amintea de vecinătatea masivelor înzăpezite, înţepenite puţin mai încolo, înfofolite în nori.

Sainte-Rose îşi aminti de toate chipurile cunoscute, de toate evenimentele trăite de cînd căzuse din cer, într-o

---

[1] Ce e Nero? (americană).

[2] Foarte interesant (americană).

[3] Bietul Yorick (engl.).

zi amărîtă de iarnă, pe malul mării Italiei. Ceva trist şi exaltant puse atunci stăpînire pe el de parcă la Roma, în primăvara lui o mie nouă sute patruzeci şi patru şi în cel de al douăzeci şi optulea an al vieţii se apropiase de misterul propriei sale existenţe. Şi în clipa cînd să-şi ia rămas bun de la Luca şi de la fratele lui, el avu simţămîntul că spunea totodată adio şi tinereţii sale şi că ea nu va mai fi de acum înainte în urma lui decît o nimica toată de zăpadă în scobitura unei stînci.

PE ACEST LOCOTENENT DE AVIAție cu insigna de argint a piloților pe *battle-dress*ul lui, îl cunoșteam perfect. Sainte-Rose! Jacques Sainte-Rose!

— Dar te credeam mort! De unde răsari tu, Lazăre?

Mi se spusese că, la bordul *Maranderului* lui, se pierduse pe mare la întoarcerea dintr-o misiune deasupra Italiei. Mi-a relatat pe scurt cum a scăpat.

— Ce poveste! Și dacă aș scrie despre asta?

— Ei, lasă!

— Vino să bem un pahar!

— Mulțumesc. Sînt grăbit. Am nevoie de Jeepul tău.

— Să ți-o împrumut pe *Lady Pamela*? Ești nebun?

— Am nevoie de ea imediat.

— Schimbătorul ei de viteze cere o blîndeţe de care numai eu sînt în stare.

— Atunci vino cu mine.

Părăsirăm barul, Jacques îmi povesti cum, în dimineaţa aceea, în zori, bombardase, cu o formaţie de cincisprezece B-26, o gară de triaj nu departe de liniile germane. Mitraliorul lui primise drept în obraz o schijă de obuz. Maxilarul fracturat, un ochi atins! Ordin să aterizeze pe cîmpul cel mai apropiat, în împrejurarea aceasta, Roma, să încredinţeze rănitul unui spital şi să se întoarcă apoi la escadra sa din Sardinia. Se întorcea tocmai de la spital şi căuta un mijloc de transport ca să se ducă înapoi la echipajul său.

— Să vorbim limpede, am zis. Spitalul sau baza ar fi putut să te scoată din încurcătură. Nu pentru că n-am chef să hoinărim prin Roma! Cu atît mai mult cu cît bucuria să te revăd, şi să te revăd teafăr, este adevărată.

— Nu este vorba de hoinăreală.

— Ah! Misiune secretă! Bravo, poţi conta pe discreţia mea.

Era mai degrabă de statură mică, dar bine proporţionat, cu obrazul fin şi privirea tristă. Făcusem traversarea Marsilia-Alger pe acelaşi cargobot, chiar înainte de debarcarea aliaţilor în Africa de Nord.

Pentru a evita ca *Lady Pamela* să-mi fie luată cu împrumut într-un fel mai mult sau mai puţin definitiv, o lăsasem într-un garaj militar în paza unui soldat al poliţiei militare şi pentru mai multă siguranţă legasem volanul cu un lanţ de oţel bine încuiat cu un lacăt. Am arătat sentinelei legitimaţia mea şi l-am rugat pe Sainte-Rose să se urce lîngă mine. Afară, soarele orbitor de iulie rănea ochii.

— Unde mergem?

— Te voi călăuzi.

Înainte de a se întoarce la aeroport avea de făcut două vizite. Am urmat deci indicațiile sale; pe drum i-am cerut să-mi descrie trecerea Abruzzilor cu tovarășii săi de evadare. După un drum lung și istovitor, prin zăpadă, printr-o regiune haotică, au sosit la avanposturile Armatei a VIII-a Britanică. Dintr-o cazemată doi infanteriști englezi le strigară : „*Come on, boys*“ [1] și după vocile acestea, pe care aerul înghețat le înăbușea, ei înțeleseră că au ajuns. Era în zori. Își amintea că peste tot erau sîrme ghimpate afurisite, dar că lumina tremura peste creste. Eu i-am dat veşti despre cîțiva prieteni comuni, mai ales despre Serge Longereau, rănit în timpul marii ofensive asupra Romei.

Curînd Jeepul intră într-o piață mică. Sainte-Rose coborî ca să bată la poarta unei reședințe particulare. Îi deschise un bărbat cocoșat, slab, cu capul tuns. Un cap mare de țăran cumsecade.

— Aș dori să o văd pe *marchesa* Vitti.

— Pe *marchesa* ? Păi, ea a plecat, domnule.

— Unde ?

— La Viterbo. La fiul ei cel mare. Au acolo o proprietate.

— Știu. Nu este nimenea acasă ? Unde au plecat Sofia și Giacomo ?

— A, îi cunoașteți ?

— Cînd nemții ocupau Roma, am fost ascuns aici.

— Înțeleg. Sofia și Giacomo au urmat-o pe *marchesa*.

— Și domnul și doamna Pavone ?

— Și ei au plecat, dar la familia doamnei, la Benevent.

— Cum le merge ?

— Doamna a fost foarte bolnavă.

— Ce fel de boală ?

---

[1] Haideți, băieți (engl.).

— Abuza de somnifere, de droguri de tot felul. În vremea aceea știți cît de tare zdruncina nervii viața la Roma.

— Cînd a început să fie bolnavă ?

— Nu știu nimic despre asta.

— Cînd am evadat, la începutul lui aprilie, era sănătoasă.

— Cred că Sofia mi-a vorbit chiar despre începutul lui aprilie. Nu uitați că puțin înainte a fost acea îngrozitoare tragedie din Ardeatine.

— De fapt...

— Și *marchesa* a fost foarte tare mîhnită. Iată-le refăcute pe amîndouă.

— Mă bucur.

Îl priveam pe Sainte-Rose. Pentru un om care se bucura avea aerul mai degrabă descumpănit. Înțelegeam totuși că ar fi vrut să-i salute pe cei care, cu riscul și pe răspunderea lor, îl ajutaseră să scape de germani. Bătrînul paznic îl privea cu curiozitate.

— Mi-ar plăcea să arunc cel puțin o privire prin salon, spuse în cele din urmă Sainte-Rose. Se poate ?

— Desigur.

Am pus lacătul la volanul *Lady*-ei *Pamela* și i-am urmat. Salonul despre care era vorba era întunecat, cu fotoliile acoperite cu huse, cu un mare candelabru venețian și două tapiserii remarcabile de fiecare parte a căminului. Sainte-Rose examină decorul acesta în care plutea un miros de ceară de parchet în timp ce portarul și cu mine rămăsesem puțin în urmă. Tapiseriile păreau să degajeze o lumină foarte palidă. Niște cartonașe indicau ceea ce reprezentau : *Goana Atalantei* și *Așteptarea lui Hector și a Andromacăi sub zidurile întărite ale Troiei.*

După ce Sainte-Rose lăsă un mesaj pentru *marchesa* (portarul adusese hîrtie) am plecat străbătînd orașul.

— În definitiv, cucule, n-ai putut fi prea nenorocit în colivia asta frumoasă.

Nu mi-a răspuns. Mergeam de-a lungul Tibrului care sclipea sub soarele încălzit la roşu : apoi Sainte-Rose mă rugă să o iau pe o stradă, apoi pe o alta pînă mă opri în faţa unui mare imobil galben. Era foarte cald. Te simţeai uşurat îndată ce găseai adăpostul unei pete de umbră. Un soare nebun se rotea deasupra acoperişurilor şi eu mă gîndeam la cei care se luptau la nord de Roma şi pe care mîine îi voi întîlni. După ce mi-am luat precauţiile de rigoare în ce-o privea pe *Lady Pamela* am pornit-o, împreună cu Sainte-Rose, pe coridor.

— Te însoţesc, am spus, afară doar dacă-ţi par inoportun.

— Hai, vino.

— Şi aici ai fost ascuns ?

— Nu.

Vedeam bine că era îngrijorat, că refuza să-şi dea gîndurile pe faţă. Pe uşă, de cum am ieşit din ascensor, am citit : *S. Filangeri.* Ne-a primit o doamnă în vîrstă. Era chiar doamna Filangeri. Cum vorbea foarte încet, abia am înţeles că soţul ei era absent. Numai că Sainte-Rose păru dintr-o dată atît de impresionat încît am ascultat mai atent. De fapt, acest Filangeri, sculptor, era absent pentru totdeauna. Ca să zicem aşa, mort de-a binelea. Ne găseam în interiorul apartamentului unde domnea o răcoare odihnitoare. Am aflat atunci că nenorocitul acesta fusese asasinat de nazişti în grotele ardeatine. Inutil să mă mai agit ca să scriu vreun articol, povestea fiind de-acum mult prea exploatată de majoritatea confraţilor. N-avea importanţă. Bătrîna doamnă spunea că soţul ei se găsea într-o categorie de prizonieri care nu trebuia să figureze pe lista ostatecilor. Nimeni pînă atunci nu putuse lămuri în ce împreju-

rări fusese totuși desemnat pentru masacru. Nu plîngea, deși vocea îi tremura. Ochii ei obosiți, înconjurați de pielițe uscate, îl priveau pe Sainte-Rose cu o expresie de desperare. Văzusem multe lucruri în cursul acestui război, dar durerea unui bătrîn mă lovea mai mult decît altele. Sainte-Rose îi luă mîinile și îi vorbi atît de încet încît din păcate nu am putut prinde nimic din ce îi spunea. I-am lăsat și am intrat în atelier. Știam că de la începutul lunii acesteia de iulie, italienii lucrau la degajarea cadavrelor în galeriile acelea pe care naziștii le astupaseră cu explozii de mină. Știam că tocmai fuseseră descoperite cele două piramide enorme, într-un miros infam, în mijlocul unei puzderii de larve, de muște uriașe și că șobolanii se cuibăriseră pînă și în craniile zdrobite. Fereastra atelierului era deschisă spre cerul în flăcări. Printre balustradele terasei se vedeau fragmente din panorama Romei, acoperișuri de țiglă rotundă, clopotnițe, domuri albite de furtuna solară. Am făcut înconjurul încăperii. O pisică mă pîndea cu ochii ei verzi. Era culcată pe suportul unui chioșculeț, printre marionete, cu laba dreaptă înainte, cu pielea ghearelor de un negru frumos și mi-am amintit că în Japonia, în cimitirul pentru pisici Go-tu-ku-ji, văzusem pe fațada templului fresca motanilor zugrăviți cu laba ridicată ca pentru un misterios salut. După legendele chineze și japoneze, sufletul unei persoane moartă de o moarte violentă putea fi găzduit de trupul unei pisici și chiar putea vorbi prin gura ei.

— *Maneki Neko*, am zis blînd mîngîindu-i spinarea.

Era formula magică pe care o învățasem la Tokio și prin care puteai face să vorbească pisica al cărei stăpîn fusese omorît. Dar aceasta se mulțumi să tremure sub mîna mea. În spatele meu, doamna Filangeri și Sainte-Rose, care veniseră după mine, vorbeau despre o altă persoană care se numea Marie.

— Nu am veşti de la ea, spunea bătrîna doamnă. Mi s-a spus totuşi că se află în zona ocupată, la Torino cred. Cum să mai ştiu şi eu, Dumnezeule ?

— Cînd am sosit, am telefonat zadarnic la Radio. Totul a fost schimbat.

— Marie a fost obligată să părăsească Roma cînd a început să fie bănuită. A plecat ca să nu fie arestată. Era cred, sfîrşitul lui aprilie.

El o întrebă pe doamna Filangeri dacă îi permitea să scrie acestei Marie pe adresa ei, pentru ca atunci cînd se va întoarce să găsească scrisorile lui.

— Sigur. Scrie-i pe adresa mea. Îi voi păstra tot ce vei trimite. Se va întoarce, ai încredere.

Zîmbi pentru prima oară şi o expresie foarte tînără îi lumină ochii. Mă gîndeam că i se spusese probabil şi ei privitor la soţul ei : „Aveţi încredere" şi mi-am recitat nişte versuri de Dante :

Per me si va nella citta dolente,
Per me si va nell'eterno dolore [1] ;

atît de mult am avut întotdeauna mintea împănată cu citate literare.

Dar descoperisem lîngă fereastră o statuie de lut care îmi capta acum toată atenţia. Din nenorocire, cum fusese neglijată, era uscată de tot, crăpată, plesnită, coşcovită, plină de coji, dar în ciuda acestor alterări iremediabile care mă dezolau, mai păstra o graţie care supravieţuia ca prin minune acestei descompuneri. Am întrebat-o pe doamna Filangeri :

— Ce reprezintă ?

— Poate că o *Venus*. Sau *Naşterea Primăverii*. Sau altceva.

---

[1] Prin mine se intră în cetatea durerii,
Prin mine se pătimeşte în veşnica durere (it.).

Sainte-Rose privea şi el statuia şi aş fi putut jura că era în sinea lui tot atît de deznădăjduit de această deteriorare fără remediu. Îi vedeam privirea întunecată. Vedeam de asemenea o vînă care se zbătea tare de-a lungul gîtului.

— Soţul dumneavoastră nu v-a precizat niciodată nimic referitor la ea ?

— *Venus* sau *Primăvara* sau *Afrodita*, spunea ceea ce voiau alţii. Odată a vorbit chiar despre *Elena*.

— Elena ? Elena din Troia ?

— Da şi despre grecii care se bătuseră pentru ea, adică pentru frumuseţe şi pentru onoare.

Eram grupaţi în lumina violentă care trecea prin uşa de sticlă deschisă spre terasă, toţi cu privirea ridicată spre statuia care, oricît de deteriorată ar fi fost, strălucea încă printr-un fel de seninătate triumfătoare, ca şi cum, după milenii, ar fi fost smulsă din măruntaiele pămîntului conform ciclului unei veşnice învieri. Sainte-Rose nu spuse nimic, dar mi se păru foarte palid. Poate că era efectul soarelui care îl învăluia în întregime. Fără să-mi pot explica de ce, mă simţeam puţin înduioşat. Am zis :

— Aşa încît, doamnă, credeţi că este vorba de Elena ?

— Nu, nu cred nimic, spuse ea. Sau cred mai degrabă că nici soţul meu nu ştia nimic şi că în fond era vorba numai de un vis.

Şi îmi zîmbi în felul ei blînd şi umil care mă atingea la inimă. Mi-ar fi plăcut să-i mai vorbesc încă, dar din păcate Sainte-Rose nu mai putea întîrzia şi trebuia să-l conduc cu toată graba la terenul de decolare.

În ascensor l-am întrebat :

— Să vorbim deschis, de ce a fost lăsată în părăsire o operă atît de frumoasă ?

— Cînd Filangeri a fost arestat soţia lui se găsea la Spoleto. Atelierul a rămas probabil multă vreme gol.

Ascensorul aluneca gemînd de-a lungul etajelor. Lîngă mine, Sainte-Rose părea gînditor.

— Spune-mi, ai cunoscut modelul ?

— Da.

— Norocosule. Avea într-adevăr înfățișarea aceea de regină ?

— Da.

Încă un minut sau două și ajungeam jos. Vedeam bine că nu era dispus la confidențe.

— Și Marie ? Se poate vorbi despre ea ? Crezi că se va întoarce ?

— Sînt sigur. Și te rog, lasă subiectul acesta.

— Cum vrei. Dar nu ai aerul că ți-ai pierdut timpul în „captivitate".

— Cu ea nu e ceea ce crezi !

— Ei, bravo ! Iartă-mă. Va reveni.

— Avem întîlnire la Roma.

Era să-l ironizez imediat în legătură cu un astfel de răspuns și cu acest ton sigur pe care-l folosise, dar de-acum și ieșeam din coridorul imobilului și acolo, în fund, ușa dinspre stradă desena un patrat mare de soare.

— Ai dreptate. Și deodată am fost foarte convins de ceea ce spunea. Ai dreptate, Jacques. Dintotdeauna, Roma a fost orașul întîlnirilor decisive. Nimeni, n-a pierdut-o vreodată pe a lui.